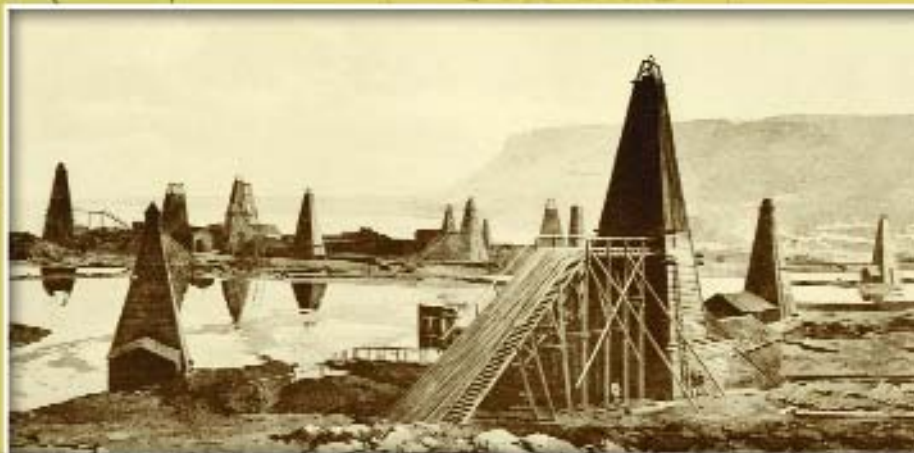
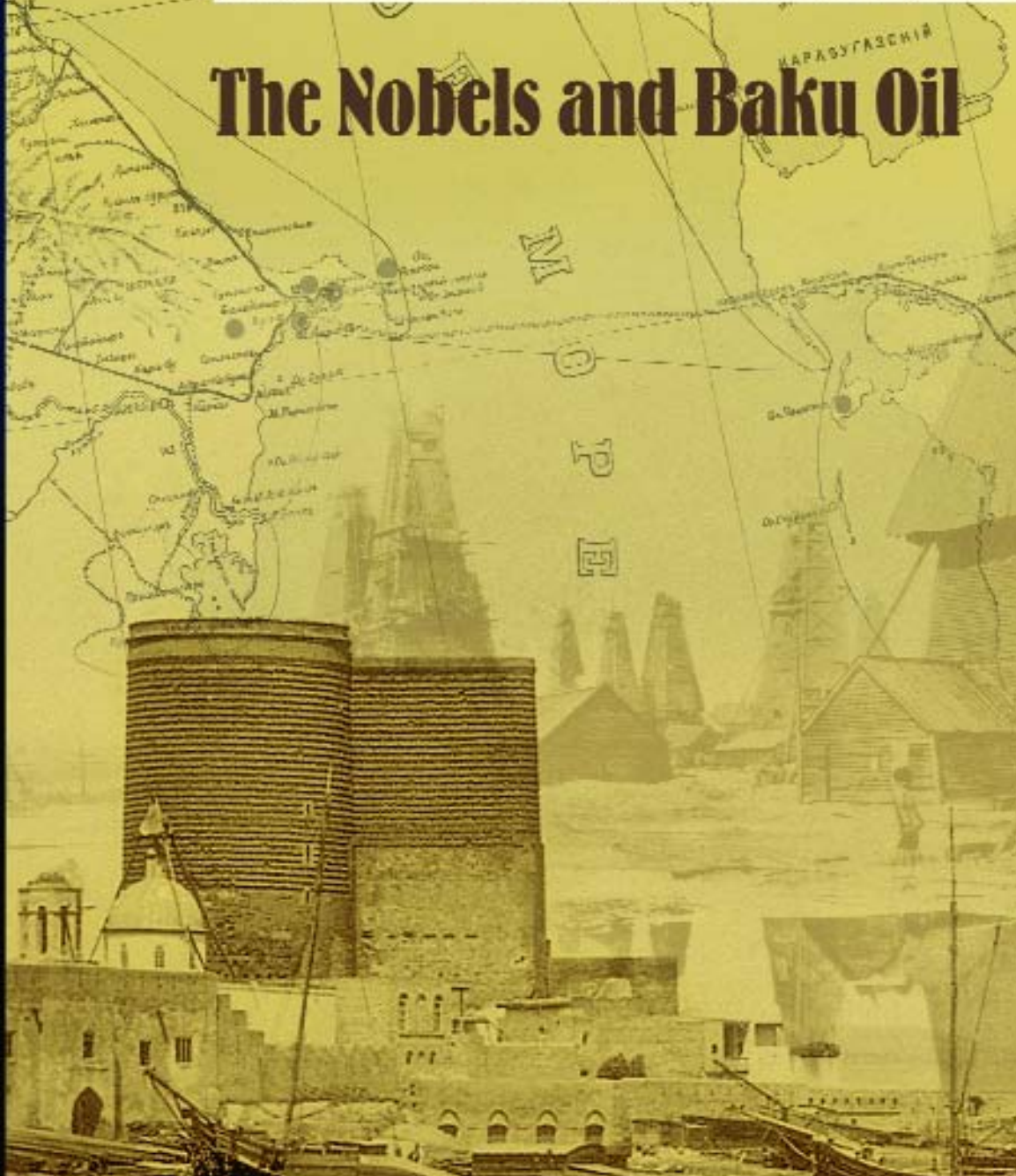

NORBEL

Nobellər və Bakı Nefti

The Nobels and Baku Oil

“Neft Azərbaycan Respublikasının və Azərbaycan xalqının ən böyük milli sərvətidir..... Azərbaycanın, Bakının inkişafında neftimizin böyük rol oynadığını xüsusi qeyd etməliyik.”

Heydər Əliyev

“Oil is the greatest national wealth of the Azerbaijan Republic and the Azerbaijani people.....We should emphasize the major role our oil has played in the development of Baku and Azerbaijan, as a whole.”

Heydar Aliyev

*1917-ci ildən
əvvəl Bakı
şəhərinin
upravası*

*Baku city
municipal
council
(uprava)
before 1917*

*Nobel qardaşlarının Azərbaycandakı fəaliyyətinin
130 illiyinə həsr olunur*

*Dedicated to 130th anniversary of Nobel Brothers'
activity in Azerbaijan*

Elmi redaktor:

Cəbi Bəhramov

AMEA-nın A.A.Bakıxanov adına
Tarix İnstitutunun elmi işlər üzrə
direktor müavini, professor**Mətnin tərtibatçısı:**

Hacı Həsənov

AMEA A.A.Bakıxanov adına
Tarix İnstitutunun "Azərbaycanın yeni tarixi"
şöbəsinin rəhbəri, t.e.n.**Tərcümə və redaktə:**

Ann Yelizaveta Dubina

Böyük Britaniyanın Oksford və
Lidz Universitetinin fəxri bakalavri

Afaq Xürrəmçızı

filologiya elmləri namizədi, AMEA Folklor
İnstitutunun aparıcı elmi işçisi

Nurlana Əsgərova

Baş tərcüməçi

Rasim A. Cəfərov

Saratov Texniki Universitetinin dilçilik
elmləri üzrə fəxri üzvü**Dizayn:**

Novruz Novruzov

bədii tərtibat

Jalə Muradova

məsul katib

Gülнар Səfərova

kompüter tərtibatı

Science Editor:

Jabi Bahramov

Prof., Deputy Director of Scientific Works,
The A.A. Bakikhanov History Institute of
Azerbaijan National Academy of Sciences
(ANAS)**Text layout by:**

Hajji Hassanov

Ph.D. of History, Chief of New Azerbaijani
History Department, The A.A. Bakikhanov
History Institute of Azerbaijan National
Academy of Sciences (ANAS)**Translation and
Editing Staff:**

Ann Elizabeth Dubina

BA Hons, Oxford and Leeds University

Afaq Khurremgyzi

Ph.D. Philology, Senior Scientist of the Institute
of Folklore, Azerbaijan National Academy of
Sciences (ANAS)

Nurlana Asgerova

Lead Translator

Rassim A. Jafarov

Saratov Technical University Linguistics
Honorary Member**Design:**

Novruz Novruzov

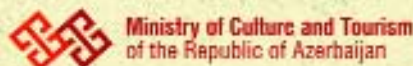
Design

Zhala Muradova

Executive secretary

Gulnar Safarova

Computer design

Xüsusi minnətdarlıq:

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm naziri **Əbülfəz Qarayevə**; Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm nazirinin müavini **Sevda Məmmədaliyevaya**; Nobellər Ailəsi Cəmiyyətinin ("Nobel Family Society") sədri **Tomas Tidenə** (Stokholm); "Statoil Abşeron" şirkətinin prezidenti **Kristian Hauskenə**; "Statoil Abşeron" şirkətinin Dövlət və İctimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinin rəhbəri **Bayba Rubesaya**; "Statoil Abşeron" şirkətinin Korporativ və Sosial Məsuliyyət üzrə məsləhətçisi **Şeyda Mehdiyevaya**; "Statoil Abşeron" şirkətinin Biznes inkişafı üzrə meneceri **Odd Erik Flatinə**; Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin prezidenti **Rövnəq Abdullayevə**; Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin Vitse-prezidenti **Xalik Məmmədova**; Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin Muzey işinin təşkili şöbəsinin rəisi **İlqar Əliyevə**; Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin Muzey işinin təşkili şöbəsinin rəis müavini **Aygül Şamçiyevaya**; Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin Muzey işinin təşkili şöbəsinin böyük mühəndisi **Rafiq Abdullayevə**; Bakı Nobel İrsi Fondunun sədri siyasi elmlər doktoru **Toğrul Bağirova**; AMEA-nın Vitse-prezidenti Azərbaycan Dövlət Milli Tarix Muzeyinin direktoru akademik **Nailə Vəlixanlıya**; Milli Tarix Muzeyinin fond işləri üzrə direktor müavini **Məhfuzə Zeynalovaya**; Azərbaycan Texniki Universitetinin professoru kimya elmləri doktoru **Mir-Yusif Mir-Babayevə**; Azərbaycan Milli Arxiv İdarəsinin rəisi **Ataxan Paşayevə**; Azərbaycan Kino Foto Sənədlər Arxivinin müdiri **Fişeva Nina Qriqoryevnaya**; Azərbaycan Dövlət Film Fondunun direktoru **Cəmil Quliyevə**; İstiqlal Muzeyinin direktoru **Fəridə Şəmsiyə**; OTİ şirkətinin əməkdaşı **Sərxan Mustafayevə**

Special thanks to:

Abulfas Garayev, Minister of Culture and Tourism of the Republic of Azerbaijan; **Sevda Məmmədaliyeva**, Deputy Minister of Culture and Tourism of the Republic of Azerbaijan; **Thomas Tyden**, Chairman of the Board of the Nobel Family Society, (Stockholm); **Kristian Hausken**, President, Statoil Abşeron; **Baiba Rubesa**, Government and Public Affairs Director, Statoil Abşeron; **Şeyda Mehdiyeva**, Corporate and Social Responsibility Advisor, Statoil Abşeron; **Odd Erik Flaatin**, Business Development Manager, Statoil Abşeron; **Rövnag Abdullayev**, President, State Oil Company of the Azerbaijan Republic (SOCAR); **Khalik Məmmədov**, Vice President, SOCAR; **İlqar Aliyev**, Chief, Museum Work Organization Department, SOCAR; **Aygül Şamçiyeva**, Deputy Chief, Museum Work Organization Department, SOCAR; **Rafiq Abdullayev**, Senior Engineer, Museum Work Organization Department, SOCAR; **Dr.Toğrul Bağirov**, Chairman, Baku Nobel Heritage Fund; **Nailə Vəlixanlı**, Academician, Vice President, Azerbaijan National Academy of Sciences, Director of Azerbaijan National Museum of History; **Məhfuzə Zeynalova**, Deputy Director, Chief Curator of Azerbaijan National Museum of History; **Mir-Yusif Mir-Babayev**, Doctor of Chemistry (DChem), Professor of Azerbaijan Technical University (AzTU); **Ataxan Paşayev**, Chief, National Archive Department of the Republic of Azerbaijan; **Fişeva Nina Qriqoryevna**, Director, Azerbaijan State Film and Photo Documents Archive; **Jamil Guliyev**, Director, Azerbaijan State Film Fund; **Farida Şamsi**, Director, Museum of Independence of the Azerbaijan Republic; **Sarkhan Mustafayev**, Occupational Training International (OTI)

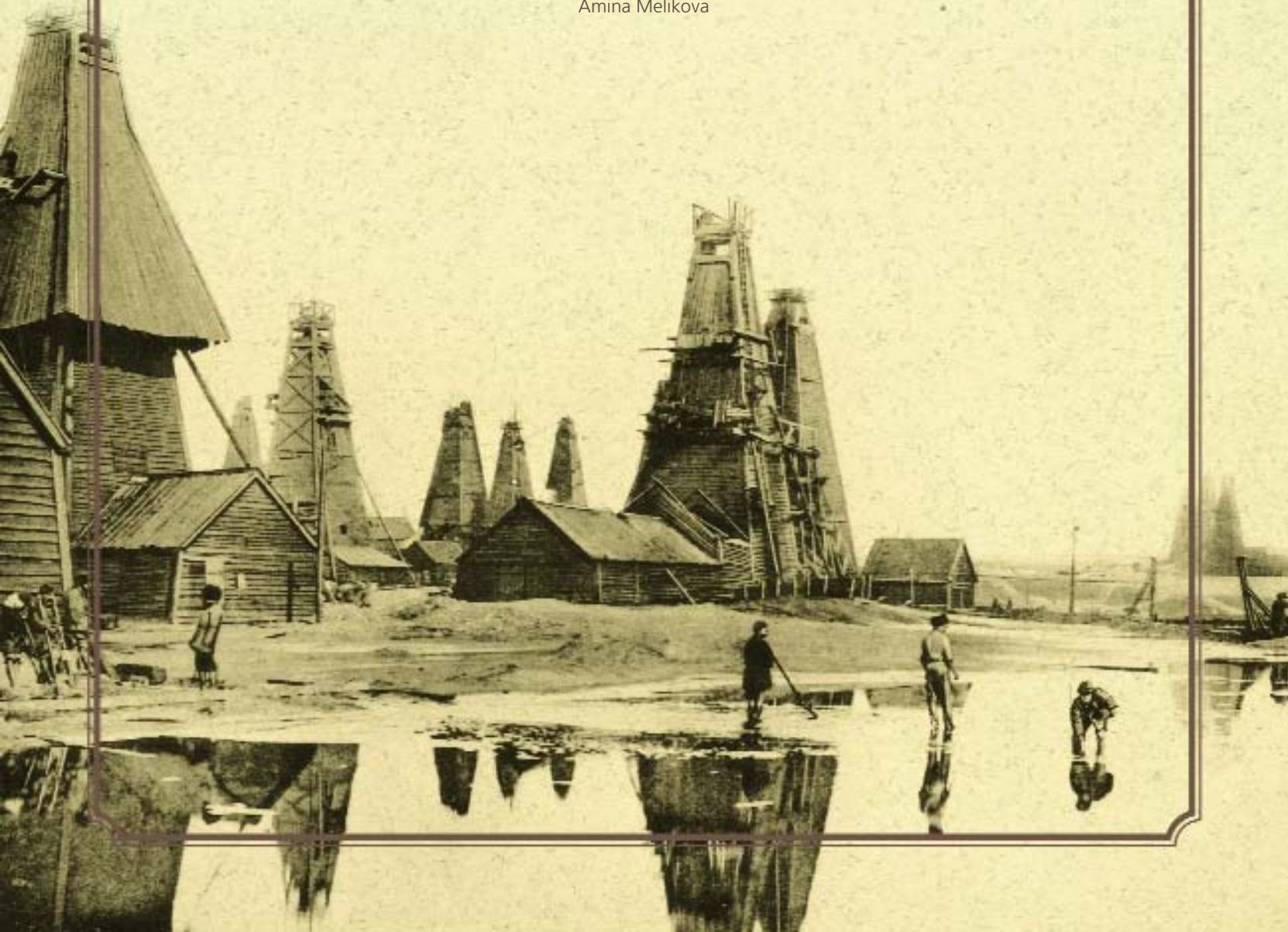

NOBEL

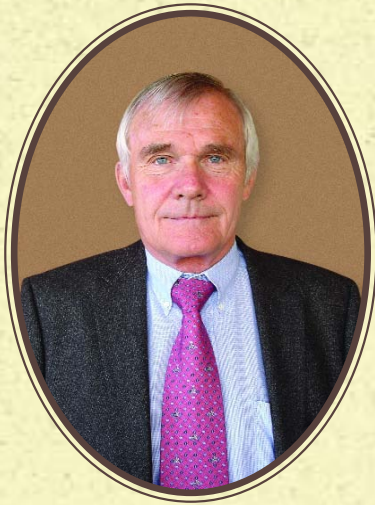
Nobellər və Bakı Nefti **The Nobels and Baku Oil**

Layihə müəllifləri / Authors of the project:

Azada Huseynova
Naida Abbasova
Amina Melikova

Nobel Family Society

Innovations of the passed as guidelines for the future.

For most people the name Nobel is associated with the Nobel Prize. But for us in the family the name has greater associations that take us to Azerbaijan, Russia and many other countries. When the donator of the Nobel Prize, Alfred Nobel, died a fair share of his fortune was not from his dynamite companies. It came from one of the world's largest oil companies at that time The Nobel Brothers Petroleum Production Company.

When the oldest of the brothers Robert Nobel in the beginning of the 1870-ies bought a little refinery in Baku he happened to be in the right spot, at the right time to make a purchase with the right equipment. It was through an enormous stroke of luck and with the right feelings and plenty of knowledge. The situation was very favorable at this time. The basic necessities for a market were there with a growing supply and a growing demand and this was the starting point for the Nobel brothers' commitments in Baku and Azerbaijan – a commitment that would last for 50 years and is shown in this exhibition.

They identified the major problem with the rich oilfield in Azerbaijan as logistics and poor refining process. Through inventions, implementations they successfully overcame this problems. So it was actually - to use modern language – a story of the building of an innovation system for oil production in Asia and Europe. And there were the three majors parts that always are needed when an innovation system is created:

First there was the creator – the man willing to take a chance - a risk, who bought the first oil wells, Robert Nobel.

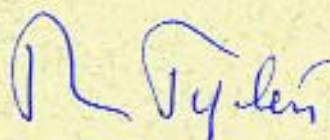
Secondly, an entrepreneur and an inventor were crucial, and along came Ludvig Nobel with his long experience of building an industry in St. Petersburg.

And there is also a need for a business angel with the risk capital, and that was Alfred Nobel and his financial contacts.

What was so special in this case was that the three individuals concerned; the creator, the entrepreneur and the financier were brothers.

I feel proud - in a historical perspective – to have been related to an industry that played an important role in the Nobel Prize and for many technical and social innovations. Innovations that still, after more than a century, play an important role in the modern process industry. And, on behalf of our family, we appreciate this effort from the Ministry of Culture and Tourism of Azerbaijan, StatoilHydro, SOCAR and the authors of the Project to promote the history of the Nobel industries and we wish the project great success.

Thomas Tydén
Chairman of the Nobel Family Society

Nobellər Ailəsi Cəmiyyəti

Keçmişin yenilikləri gələcəyin rəhbər prinsipləri kimi.

Bir çox insanlar Nobel adını “Nobel” mükafatı ilə əlaqələndirirlər. Lakin ailəmizdə bu ad bizim üçün daha geniş mənə kəsb edir və Azərbaycan, Rusiya və bir çox başqa ölkələr ilə assosiasiya olunur. “Nobel” mükafatının ianəçisi Alfred Nobel vəfat edən zaman onun varidatının əksər hissəsini onun dinamit istehsalı ilə məşğul olan şirkətlərindən deyil, digər şirkətlərindən, daha konkret desək, o vaxtlar dünyanın ən böyük neft şirkətlərindən biri olan “Nobel Qardaşları” neft hasilatı şirkətindən (“The Nobel Brothers Petroleum Production Company”) əldə etdiyi gəlirlər təşkil edirdi.

1870-ci illərin əvvəllərində Nobel qardaşlarından ən böyüyü Robert Nobel Bakıda kiçik emal zavodunu almaqla, lazımı avadanlıqlarla alqı-satqı əməliyyatlarını həyata keçirmək üçün düzgün məkan və düzgün zaman seçmiş oldu. Bu, böyük uğurun, düzgün intuisiyanın və dərin biliklərin nəticəsi idi. O zaman yerli şərait olduqca əlverişli idi. Burada biznes qurmaq üçün tələb olunan əsas amillərin mövcudluğu ilə yanaşı, təchizat və tələbata olan ehtiyacın artması da müşahidə olunurdu. Bu, Nobel qardaşlarının Azərbaycan və Bakıda göstərəcəkləri, sonradan isə 50 il davam edəcək əzmkarlığın başlanğıc nöqtəsi oldu. İndi həmin əzmkarlıq əyani şəkildə bu sərəgidə nümayiş etdirilir.

Nobel qardaşları Azərbaycanın zəngin neft yataqları ilə bağlı əsas problemi maddi-texniki təchizat və zəif emal prosesində görürdülər. Buna baxmayaraq, onlar bir sıra kəşflər və yeni metodların tətbiqi sayəsində bu problemlərin öhdəsindən müvəffəqiyyətlə gələ bildilər. Beləliklə, bu, müasir dildə desək, Asiya və Avropada neft

hasilatı üçün yeni sistemin qurulması demək idi. Bununla yanaşı, hər hansı novator sisteminin qurulması üçün tələb olunan üç əsas şərt də əskik deyildi:

- Birinci, sistemin qurucusu var idi və bu, könüllü risk etmək qərarına gəlmiş, ilk neft quyularını satın alan Robert Nobel oldu.
- İkinci, sahibkarlıq etməyi bacaran və ixtiraçılıq qabiliyyətinə malik bir şəxsin olması zəruri idi ki bu vəzifəyə də Sankt-Peterburqda sənaye quruculuğu sahəsində uzun illər boyu təcrübə toplamış Lüdviq Nobel uyğun gəlirdi.
- Həmçinin yeni, riskli bir işə sərmayə qoymaq iqtidarında olan işgüzar insana ehtiyac var idi. Bu vəzifəyə isə Alfred Nobel və onun maliyyə əlaqələri uyğun gəlirdi.

Bu işin maraqlı tərəfi isə o idi ki, burada eyni işgüzar marağa malik üç şəxs - qurucu, sahibkar və maliyyəçi doğma qardaşlar idi.

Tarixi prizmadan baxdıqda, mən fəxr edirəm ki, mənə həm “Nobel” mükafatı, həm də bir sıra texniki-sosial yeniliklər sahəsində mühüm rol oynamış sənaye ilə qohumluq əlaqələri birləşdirir. Bir əsrdən çox müddət keçməsinə baxmayaraq, həmin yeniliklər müasir emal sənayesində hələ də mühüm rol oynayır. Biz ailəmiz adından Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinə, “Statoil” şirkətinə, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinə, habelə layihənin müəlliflərinə Nobel sənayesi tarixinin təşviqi istiqamətində göstərdikləri səylərə görə minnətdarlıq edir və bu layihəyə müvəffəqiyyətlər diləyirik.

Hörmətlə,

Tomas Tiden
Nobellər Ailəsi Cəmiyyətinin sədri

Mündəricat

Contents

Bakı və Bakı neffi **14**
Baku and Baku Oil

Nobellər Rusiyada **46**
The Nobels in Russia

Nobellərin Azərbaycanada ilk addımları **64**
The Nobels' first steps in Azerbaijan

**Nobellər inhisarının əsası və
şirkətin idarə heyəfi** **72**

**The Nobels' monopoly foundation and
management board of the Company**

Nobellər və texniki tərəqqi 102
The Nobels and technical development

Nobel neftinin nəqli 140
Transportation of Nobel oil

**Nobellər və işçilərin sosial vəziyyəti.
“Nəft villası” 150**
**The Nobels and the social condition of the workers.
“Villa Petrolea”**

Azərbaycan nefti və “Nobel” mükafatı 182
Azerbaijan oil and the Nobel Prize

*Asiya və Xəzər dənizi
xaricilərin təsəvvüründə.
XIV-XV əsr*

*Asia and the Caspian
Sea as imagined by
foreigners.
14-15th centuries*

*Asiyanın 1626-cı ildə
tərtib edilmiş xəritəsi*

*Map of Asia compiled
in 1626*

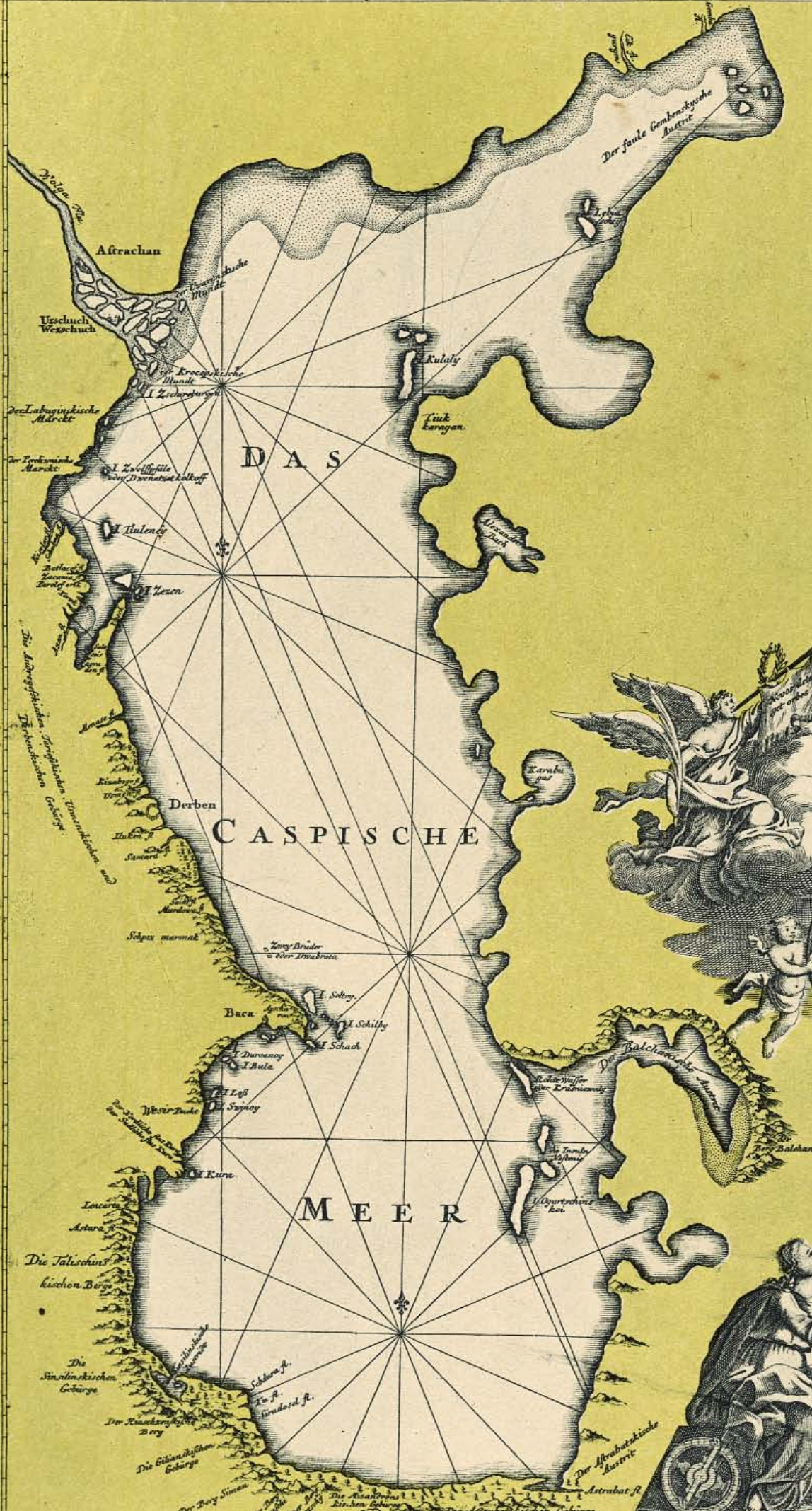
*I Pyotrun sərəncamı ilə
Xəzər dənizinin
təcrübəli alman
dənizçisi tərəfindən
tərtib edilmiş xəritəsi.
XVII əsr*

*Map of the Caspian Sea
compiled by an
experienced German
sailor as per the
instructions of Peter the
Great. 17th century*

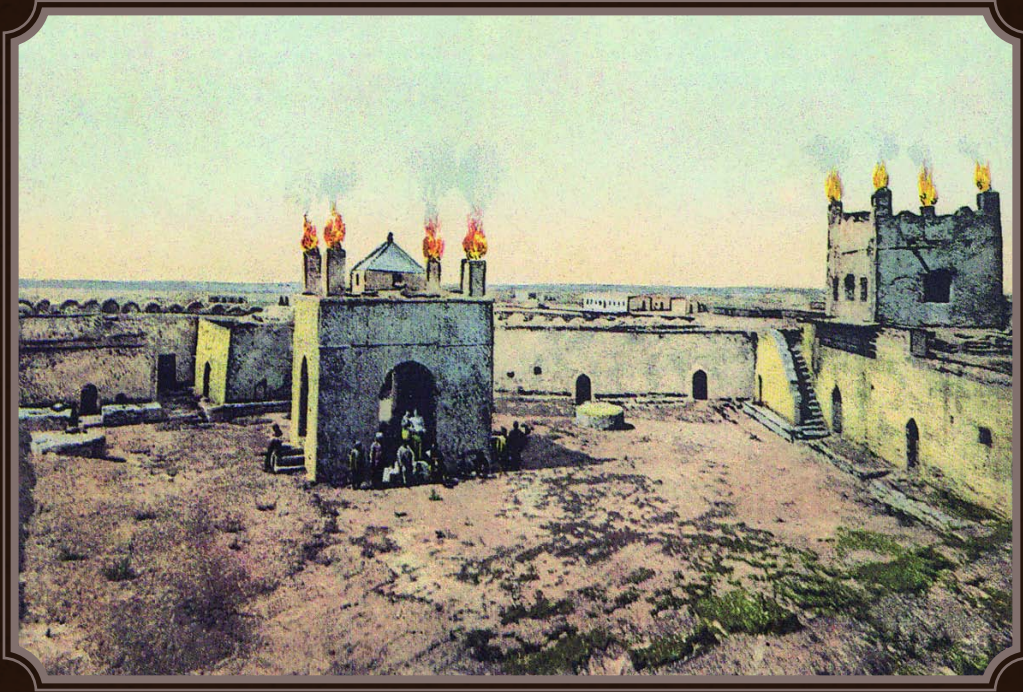

DAS CASPISCHE MEER

wie solches auf Thro Gros-Czaar. Maj. ordre durch einen erfahrenen See-Capitain abgezeichnet und auf 200 Meilen wegs in die Länge und 50 in die Breite befunden worden.

GEOGRAPHICA NOVA
ex Oriente gratiosissima.
duabus tabulis specialissimis contenta
quarum una
MARE CASPIVM.
altera
KANTZADALIAM seu TERRAM JEDUS
curiose exhibet.
Editore
JO BAPT HOMANN S.C.M. GROC.
Norimbergae.

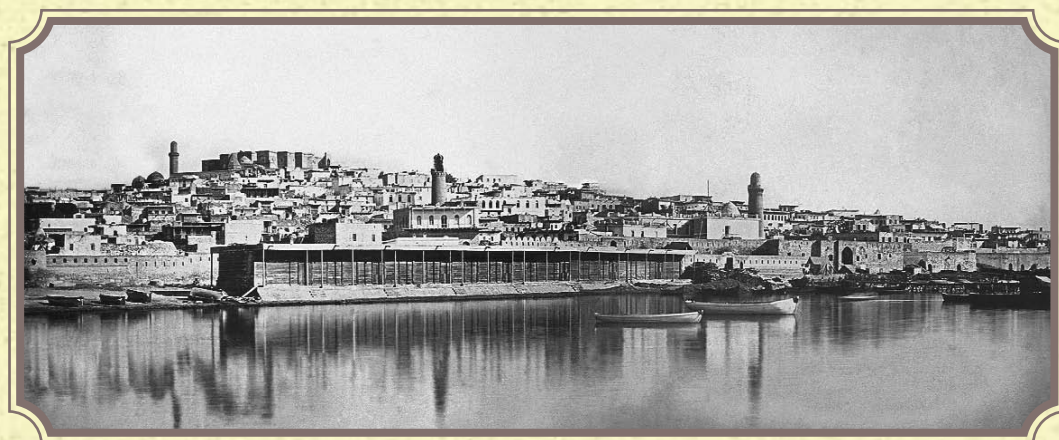

*Suraxani.
Atəşpərəst məbədi*

*Surakhany.
“Ateshgah”, the temple
of fire-worshippers*

Bakı və Bakı nefti

Baku and Baku Oil

Bakı Azərbaycanın qədim tarixə və zəngin mədəniyyətə malik şəhərlərindən biridir. Şəhərin yerləşdiyi Abşeron yarımadasının əlverişli coğrafi mövqeyi, mülayim iqlimi, münbit torpaqları, zəngin faydalı qazıntıları insanların burada çox qədim zamanlardan məskunlaşmasına şərait yaratmışdır. Orta əsrlərdə Bakı şəhəri neft və duz, boyaqotu və zəfəran istehsalının mühüm mərkəzi olmaqla yanaşı, həm də beynəlxalq ticarət mövqeyinə malik məntəqə idi. IX-X əsrlərdən etibarən Ərəb Xilafətinin zəifləməsi və müstəqil dövlətçilik ənənələrinin yenidən dirçəlməsi ilə əlaqədar Bakının iqtisadi və siyasi əhəmiyyəti daha da artdı və o, Şirvanın əsas şəhərlərindən birinə çevrildi. 1192-ci ildə Azərbaycan Şirvanşahlar dövlətinin paytaxtı Bakıya köçürüldü və bu, şəhərin sə-

Baku is one of the cities of Azerbaijan with a history spanning centuries and a rich culture. The favourable geographical location, mild climate, fertile soil and rich mineral resources of the Absheron peninsula, where the city is situated, were what attracted the first ancient settlers to this area. In the Middle Ages, Baku was an important centre for oil, salt, madder and saffron and, at the same time, it was an international trading centre. From the 9th-10th centuries onwards, the fall of the Arab Caliphate and revival of traditions of independence increased the economic and political importance of Baku and it became one of the main cities of Shirvan. In 1192, the capital of the Shirvanshakhs' state moved to Baku and this further added to the city's importance

Bakı buxtasından şəhərin görünüşü

View of the city from Baku bay

Nikolayevski küçəsindən qalanın ümumi görünüşü. 1895-1896-cı illər

General view of the old city from Nikolayevski Street. 1895-1896

*Atəşgahda
ibadət*

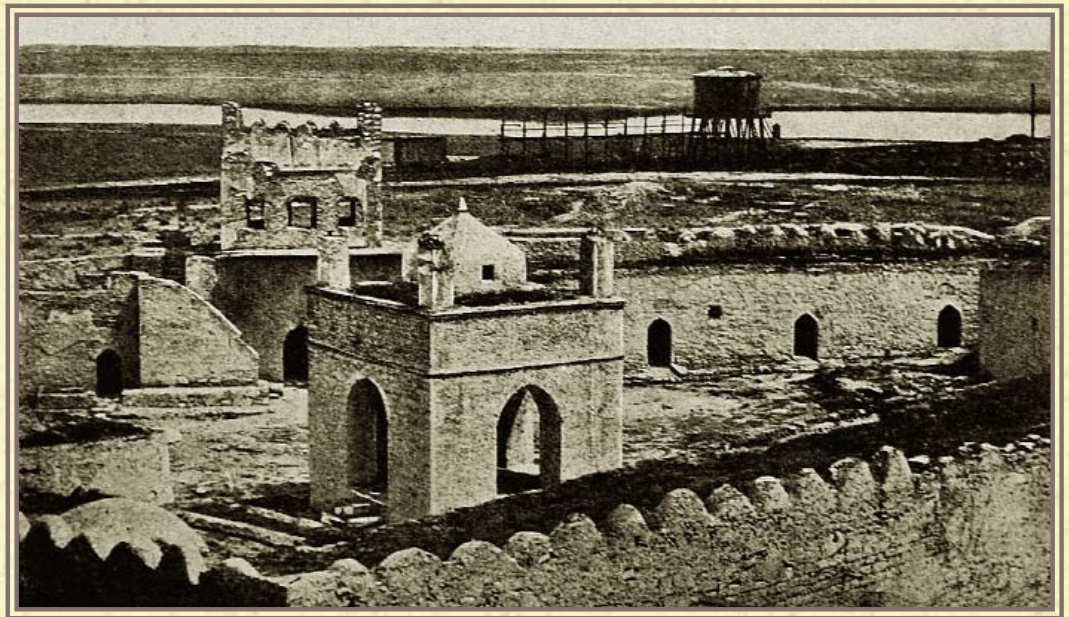
*Praying at
“Ateshgah”*

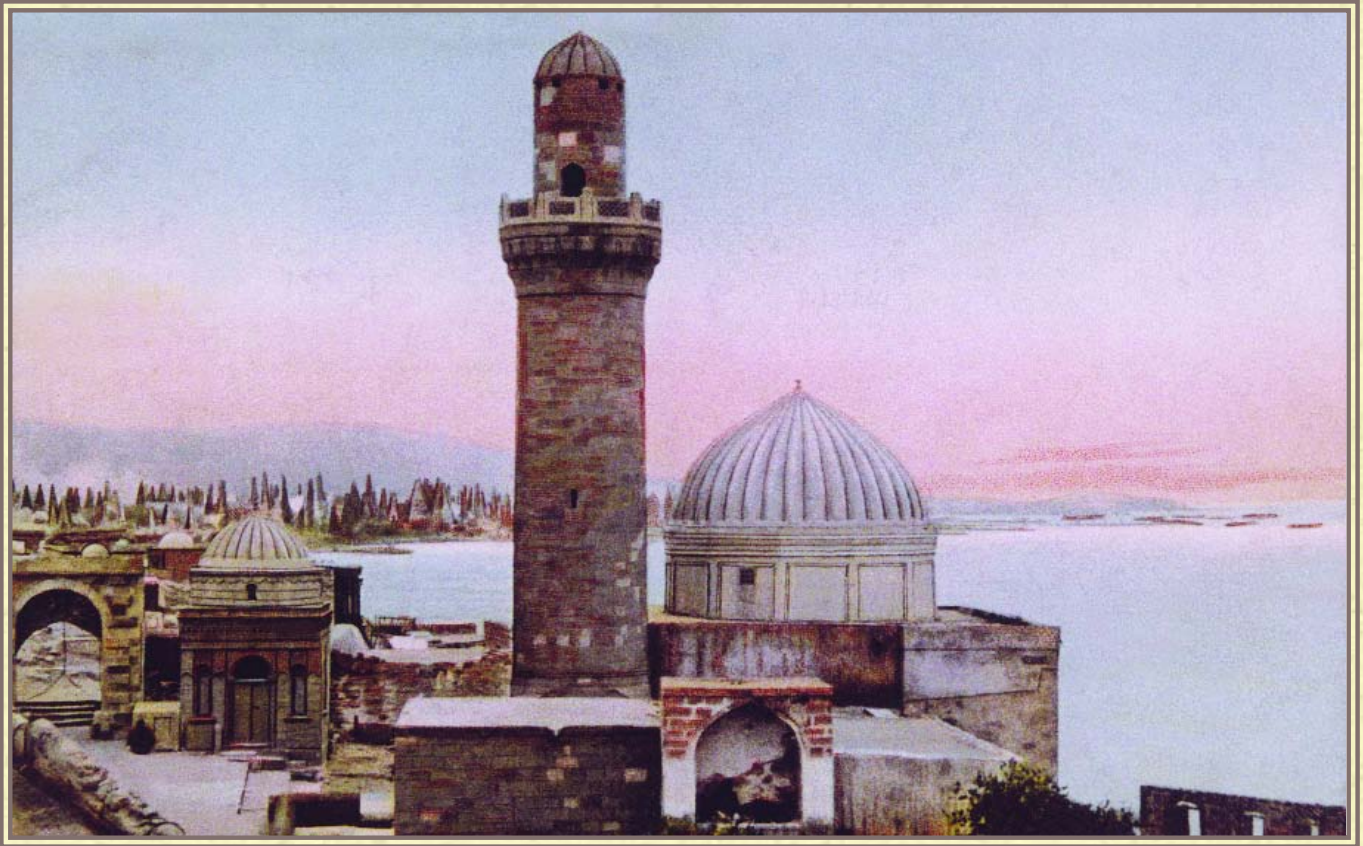
nətkarlıq, ticarət, mədəni və siyasi mərkəz kimi mühüm rolunun yüksəlməsinə böyük təkan verdi. O dövrdə zəngin “neft bulaqları” Bakını qonşu ölkələrdə də məşurlaşdırmışdı. Ərəb mənbələrində Bakı “Şirvan məmləkətinin neft çıxan torpağı və sa-

as a centre of craftsmanship, trade, culture and politics. Furthermore, the city’s fame among neighbouring countries at the time stemmed from its rich “oil springs”. Arabic sources referred to Baku as “a land of oil and a coastal city in Shirvan country” and there were also repeated references to “numerous oil fields”, “eternal flames” and “underwater rocks giving off flames”. From the 15th century onwards, Baku became the first port city of Azerbaijan and an international trading centre for merchants travelling by land and sea from all the countries of the East and of Europe, including China, India, Moscow and the territory of Russia, Venice, Genoa, Portugal and France, etc. Caravans of camels and merchant ships transported oil, salt, madder and saffron from Baku to

*Bakı.
Atəşpərəst məbədi*

*Baku. “Ateshgah”,
the temple
of fire-worshippers*

hil şəhəri” kimi xatırlanır, burada mövcud olan “saysız-hesabsız neft mədənləri”, “əbədi məşəllər”, “alov yüksələn sualtı qayalar” haqqında geniş məlumatlar verilir. XV əsrdən etibarən, Azərbaycanın birinci liman şəhərinə çevrilən Bakı bütün Şərqi və Avropa ölkələrindən, o cümlədən Çin, Hindistan, Moskva-Rus dövlətinin torpaqları, Venesiya, Genuya, Portuqaliya, Fransa və digər ölkələrdən quru və su yolu ilə hərəkət edən tacirlərin beynəlxalq ticarət mərkəzi idi. Buradan qonşu və uzaq ölkələrə dəvə karvanları və ticarət gəmi-

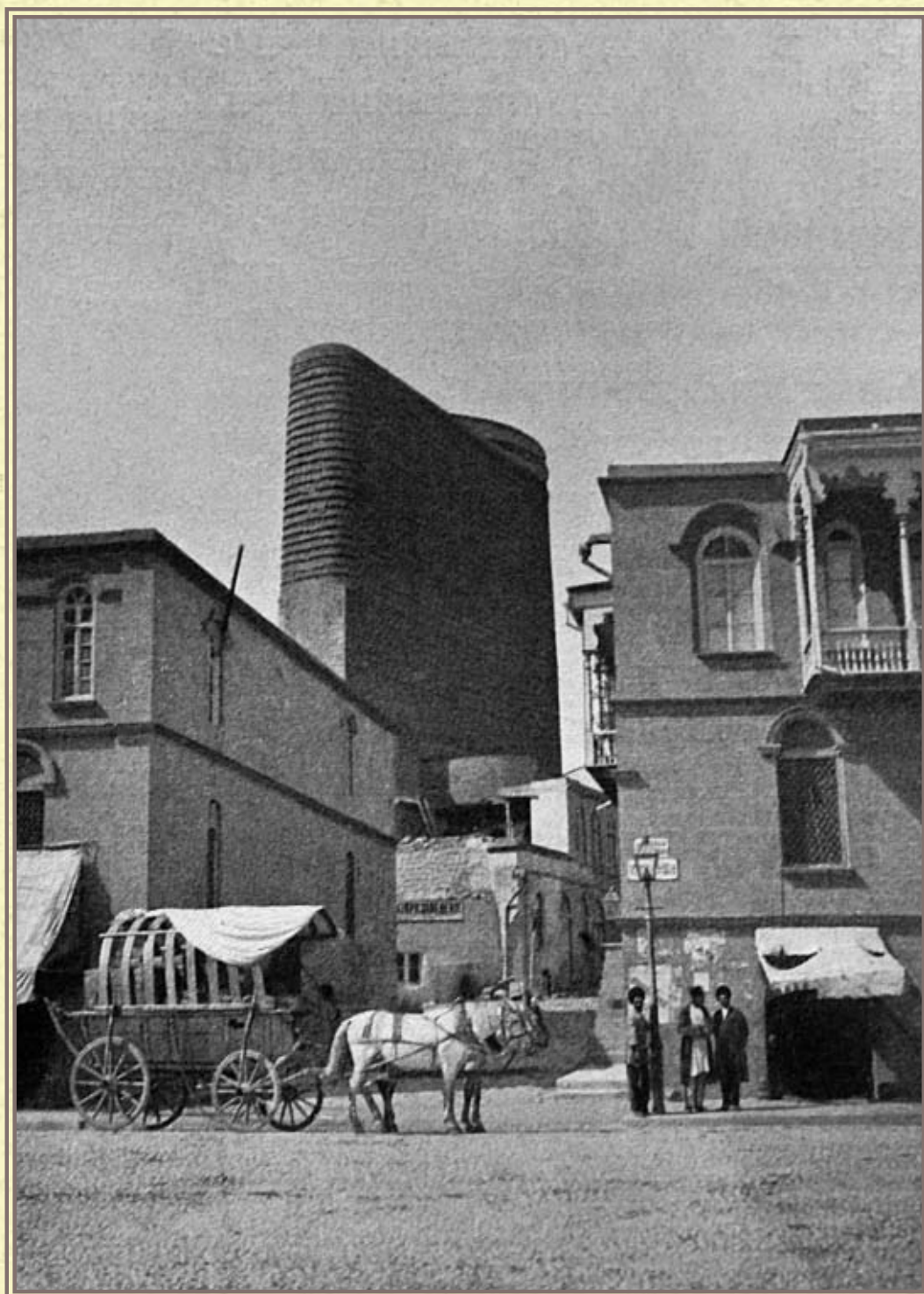
countries both near and far. The Bukhara caravanserai (14th century), Moltani caravanserai (15th century) and other architectural monuments of the city offer confirmation of Baku’s extensive contacts with both Western and Eastern countries. Baku’s incorporation into the Safavid Empire in the 16th century, becoming the centre of the Baku khanate in the 2nd half of the 18th century, and thereafter a provincial centre following occupation by the Russian Empire played an important role in the development of Baku as an

*Bakı.
Bibiheybat məscidi.
XX əsrin əvvəli*

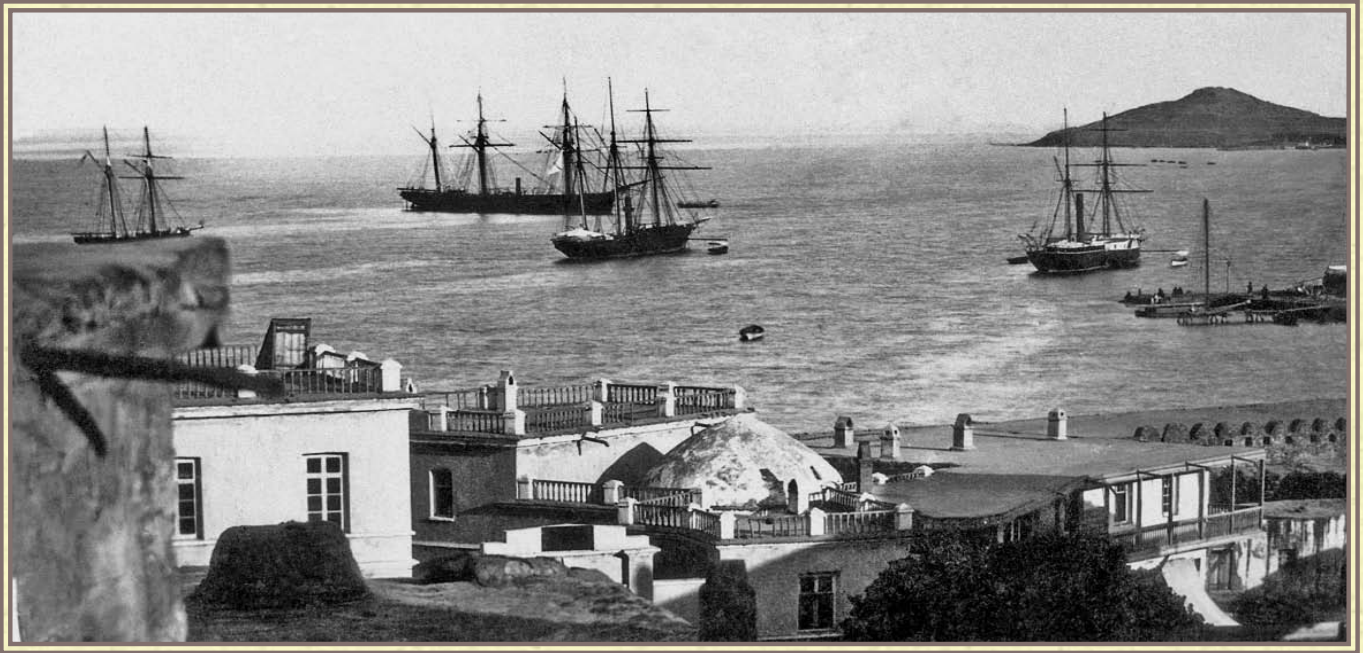
*Baku. Bibiheybat
mosque. Beginning
of the 20th century*

*Qız qalası və
İçərişəhərdən
görüntü. XIX əsrin
sonu - XX əsrin
əvvəli*

*Maiden Tower
and the Old City
(Ichari Shahar)
view. End of the
19th century –
beginning of the
20th century*

ləri ilə neft, duz, boyaqotu və zəfəran məhsulları aparılırdı. Şəhərdə yerləşən Buxara karvansarası (XIV əsr), Moltanı karvansarası (XV əsr) və digər memarlıq abidələri Bakının Qərb və Şərq ölkələri ilə geniş ticarət əlaqələri saxladığını təsdiq edir. XVI əsrdən etibarən, Bakının Səfəvilər dövlətinin tərkibinə qatılması, XVIII əsrin II yarısında yaranan Bakı xanlığının mərkəzi olması, Rusiya imperiyasının işğalından sonra quberniya mərkəzinə çevrilməsi XIX əsrin əvvəllərində (1860-cı il) Bakı şəhərinin iqtisadi, siyasi və mədəni mərkəz kimi rolunun inkişaf etməsində çox mühüm və əhəmiyyətli rol oynamışdı. XIX əsrin ortalarından etibarən, Şimali Azərbaycanın neft sənayesinin inkişafında dönüş baş verdi. İltizam sistemi

economic, political and cultural centre at the beginning of the 19th century (1860). In the middle of the 19th century and onwards, the oil industry of Northern Azerbaijan underwent a total transformation. The stub period, which had existed for a long time under the buy-out system, was replaced by rapid growth and oil production increased. Utilization of low-gain forced labour resources, such as bondsmen, stopped (1864) and only paid workers were employed at the oil fields, representing a conversion to a capitalist system.

The oil wells drilled in 1846 at Bibiheybat were the first mechanically-drilled oil wells in the world and this represented an important technical innovation. For the sake of comparison it is

*Bakı buxtası
Baku bay*

Dəvələr meydanda
Camels in the square

şəraitində iqtisadiyyatın bu sahəsində uzun müddət müşahidə olunan durğunluq dövrü coşğun yüksəliş ilə əvəz olundu, neft hasilatı artdı. Az məhsuldar olan məcburi kəndlilərdən istifadə olunması dayandırıldı (1864-cü il), mədənlərdə bütünlüklə müzdlü fəhlələrin əməyindən istifadə olunmağa başlandı ki, bu da əslində kapitalistsayağı yeniləşmə demək idi.

1846-cı ildə Bibiheybətdə dünyada ilk dəfə olaraq neft quyusunun mexaniki üsulla qazılması mühüm texniki yenilik idi. Müqayisə üçün qeyd edək ki, o dövrdə dünyada birinci neft istehsalı mərkəzi olan ABŞ-da mexaniki qazma üsulundan Bakıdakından on üç il sonra, yəni 1859-cu ildə istifadə olunmağa başlanılmışdı. Əgər 1860-cı ildə Bakıda 247.814 pud neft çıxarılmışdısa, bu göstərici 1862-ci ildə 337.926 puda çatmış, sonrakı illərdə isə fasiləsiz sürətdə artmışdı. 1870-ci ildə burada artıq 1.482,100 pud neft çıxarılırdı. Neft hasilatının sürətlə artmasının əsas səbəblərindən biri də Rusiya imperiyası miqyasında ağ neftə olan tələbatın artması ilə bağlı idi. Belə ki, məhz bu dövrdən etibarən ağ neftdən təkə çaraq yanacağı kimi yox, həm də əsasən Rusiya imperiyasının inkişaf etməkdə olan sənayesi üçün yanacaq kimi istifadə olunurdu. Neft hasilatının artımı neftayırma sənayesinin meydana çıxmasını şərtləndirirdi.

1858-ci ildə Suraxanıda rus kapitalistləri Kokorev və Quboninin “Zakaspi

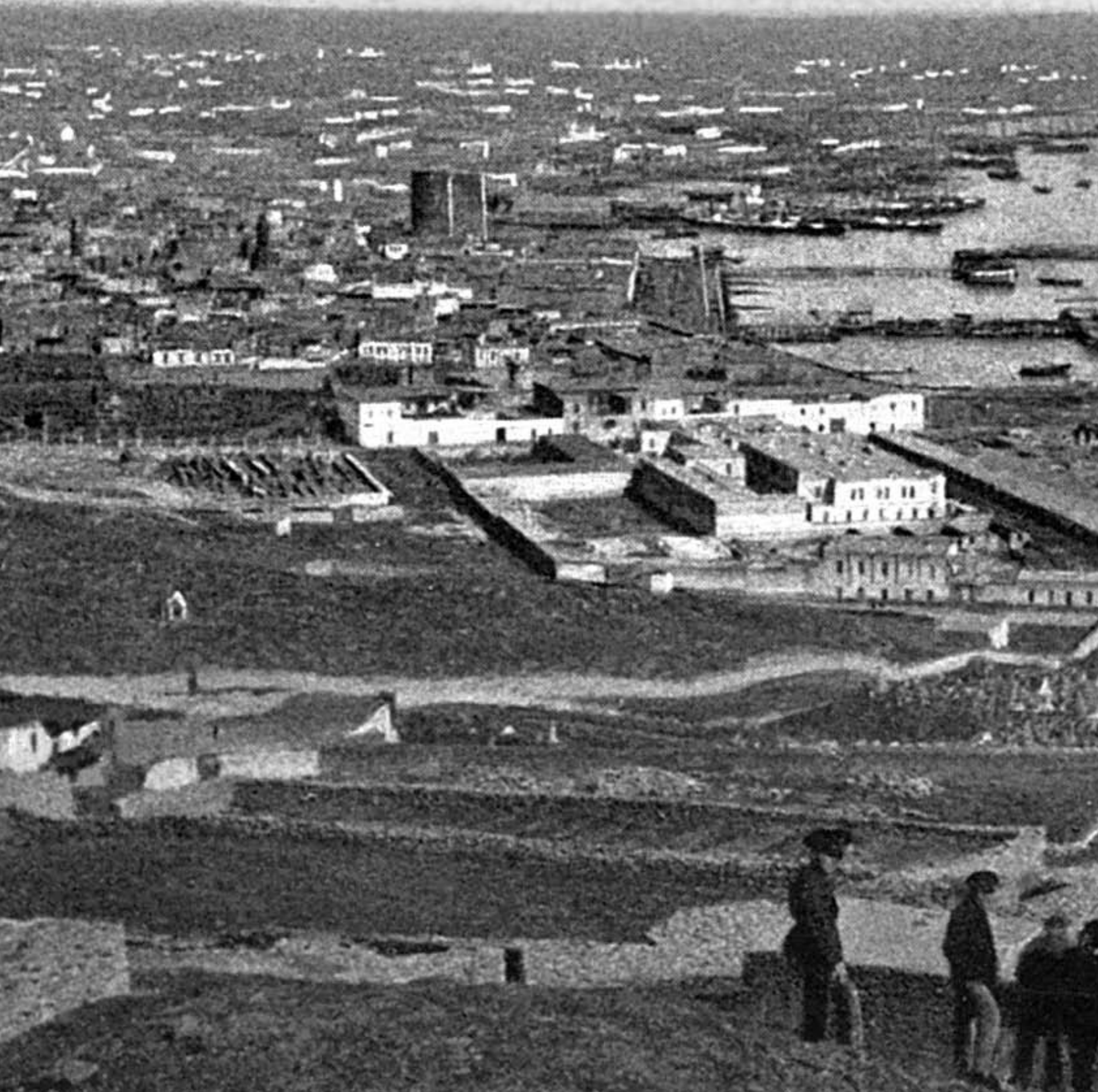
worth pointing out that the USA, the world's first oil producer, only started using this mechanical-drilling method 13 years after Baku, i.e. in 1859. In 1860, the volume of oil produced in Baku was 247,814 poods (Imperial Russian weight measurement: one pood equivalent to approximately 16.38 kg), in 1862 this figure reached 337,926 poods and it continued to increase in subsequent years. In 1870, Baku oil fields were producing 1,482,100 poods a year. One of the reasons for the rapid development in oil production was the growing demand for kerosene in the Russian Empire. From this period onwards, kerosene was used not only for oil lamps, but also as a fuel for the Russian Empire's developing industry. This increase in oil production resulted in the emergence of an oil-refining industry.

Bakı şəhərinin sahilkanarı. 1917-ci il

Baku seaside. 1917

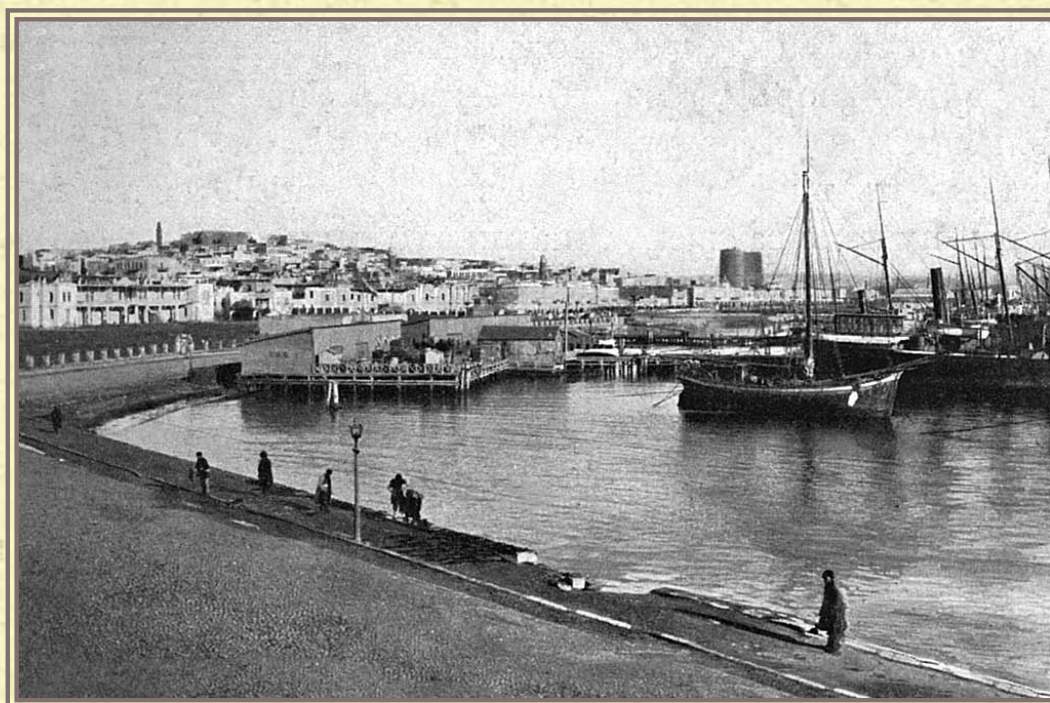
Bakı limanının görünüşü
A view of Baku port

Bakı şəhərinin ümumi mənzərəsi

General view of Baku city

Velikoknyajevski prospekti

Velikoknyazevskiy Avenue

*Tiflis bankının
binası*

*Tiflis (Tbilisi)
bank building*

*Filarmoniyanın binası.
1914-cü il*

*Philharmonic Hall.
1914*

*“Fenomen” kinoteatrı.
Bakı şəhəri.
1915- ci il*

*“Fenomen” cinema.
Baku city. 1915*

*Bakı şəhərində
Mikaylovskaya küçəsi.
1917-ci ilə qədər*

*Mikhaylovskaya Street
in Baku city, pre-1917*

*Bakı şəhərində çar çimərliyi.
XX əsrin əvvəli*

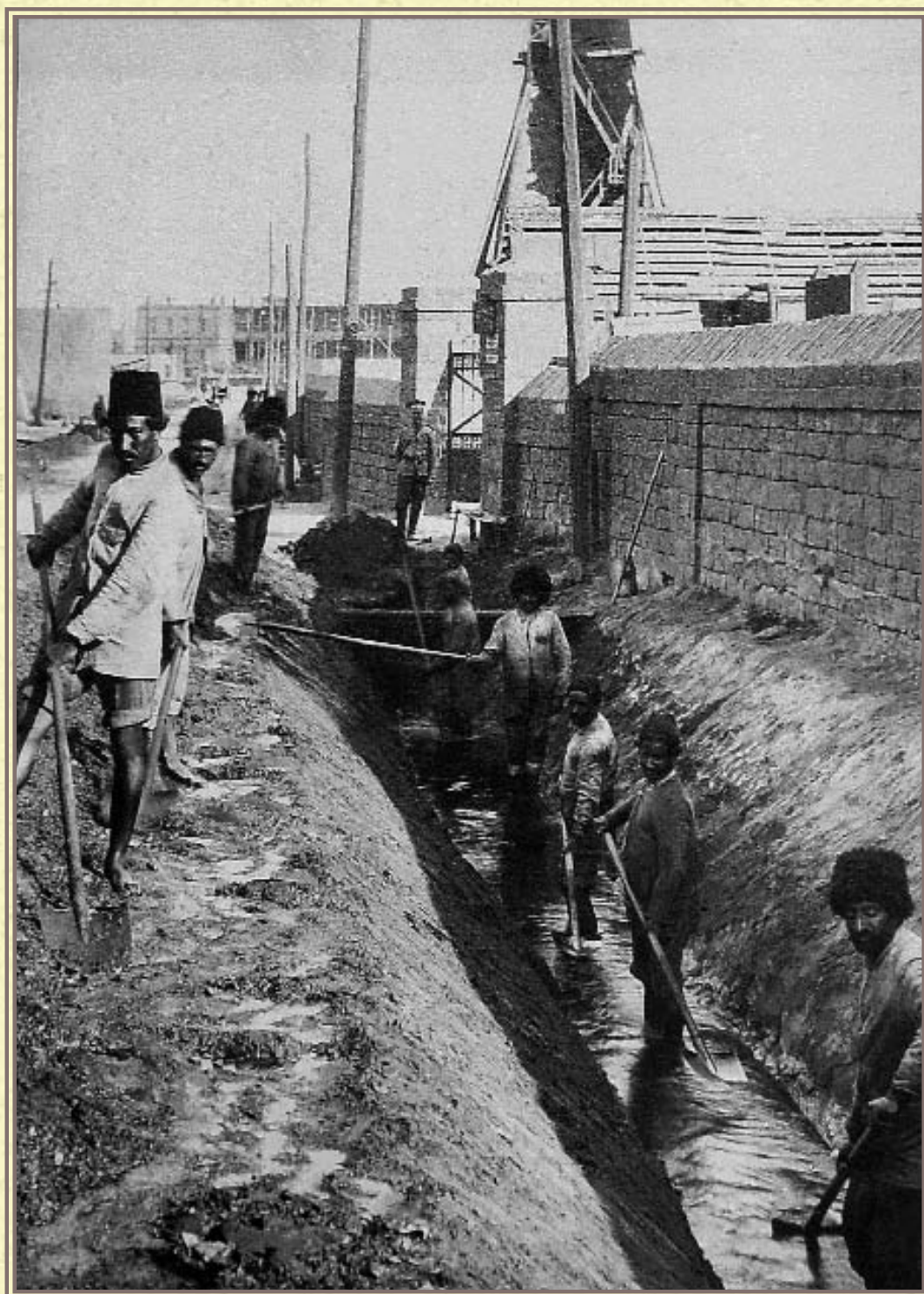
*Tsar beach in Baku city.
Beginning of the 20th century*

*Neft axının
təmizlənməsi.
XX əsrin əvvəli*

*Cleaning of an oil
ditch. Beginning of
the 20th century*

*Qazma prosesi.
XIX əsrin sonu -
XX əsrin əvvəli*

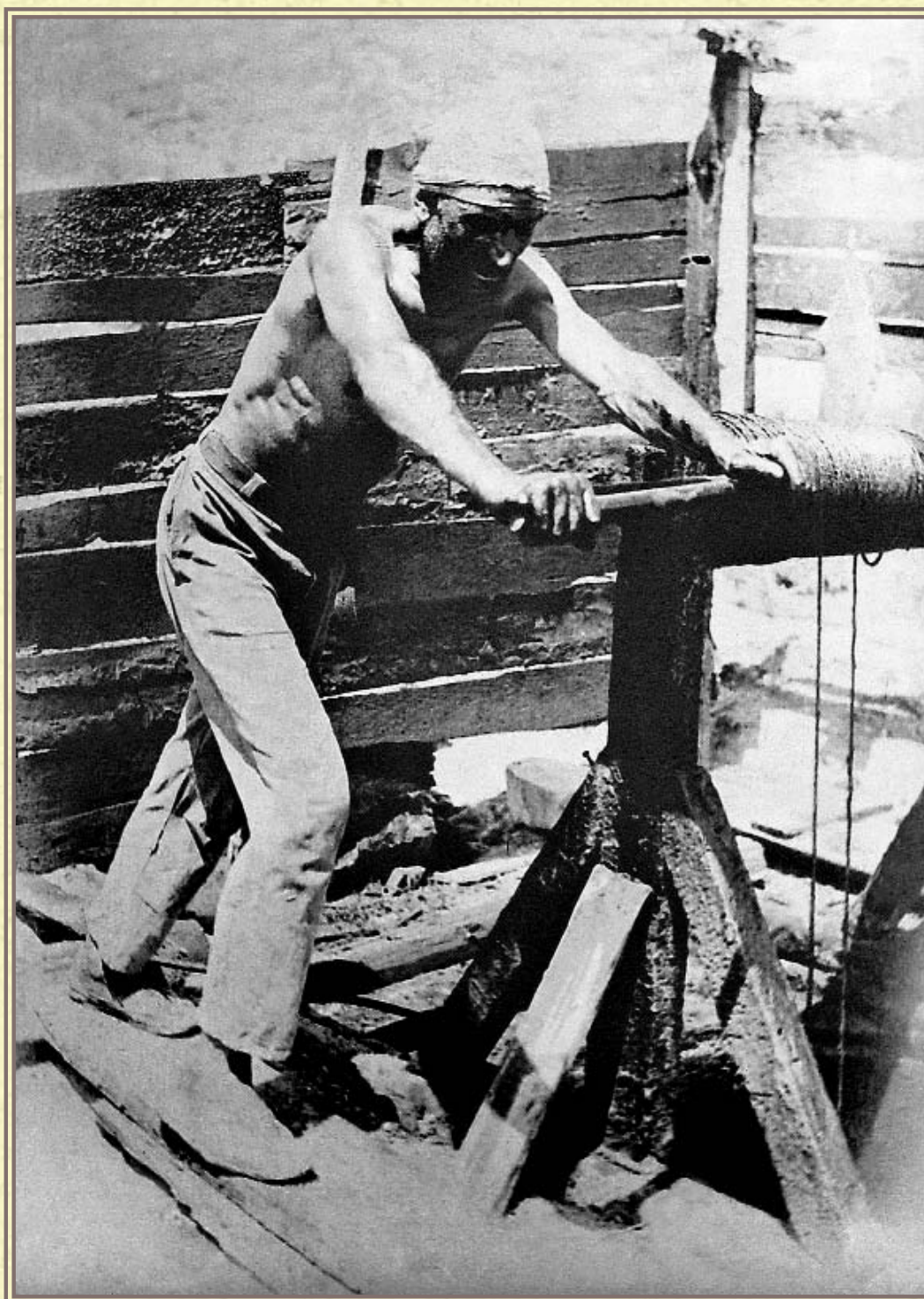
*Drilling process.
End of the 19th century
– beginning of
the 20th century*

Ticarət Cəmiyyəti” tərəfindən ilk neft-ayırma zavodu inşa olundu. 1861-ci ildə Pirallahı adasında tiflisli əczaçı Vitte tərəfindən parafin zavodu, 1863-cü ildə isə Bakının özündə Cavad ağa Məlikov tərəfindən ağ neft zavodu inşa olundu. Artıq 1867-ci ilə doğru Bakı neft rayonunda, ikisi daha iri olmaqla, 15 neftayırma zavodu fəaliyyət göstərirdi. 1869-cu ildə bu zavodların sayı 24-ə, 1872-ci ildə 47-yə, 1873-cü ildə isə 50-yə çatdı. 1872-ci il fevralın ayının 17-də Azərbaycan neft sənayesində iltizam sisteminin ləğv olunması və neft mənbələrinin müzayidə yolu ilə ayrı-ayrı şəxslərə verilməsinə başlanılması neft hasilatında qəti dönüş yaratdı, neft sənayesi kapitalist istehsal sahəsinə çevrildi. İlti-

In 1858 the Transcaspian Company, owned by the Russian capitalists Kokorev and Gubonin, built the first oil refinery at Surakhany. In 1861 N.I. Vitte, a Tiflis [Tbilisi] pharmacist, built a paraffin factory on Pirallahi island and, in 1863, Javadaga Malikov built an oil-distillation plant in Baku to produce kerosene from crude oil. By 1867 there were 15 oil refineries in the Baku region and two of them were very big. The number of refineries rose to 24 in 1869, to 47 in 1872 and reached 50 in 1873. The end of the buy-out system in the Azerbaijan oil industry on 17th February 1872 and the start of the distribution of oil fields acquired at auction resulted in a profound

*Neftin əl ilə çıxarılması.
XIX əsrin sonu -
XX əsrin əvvəli*

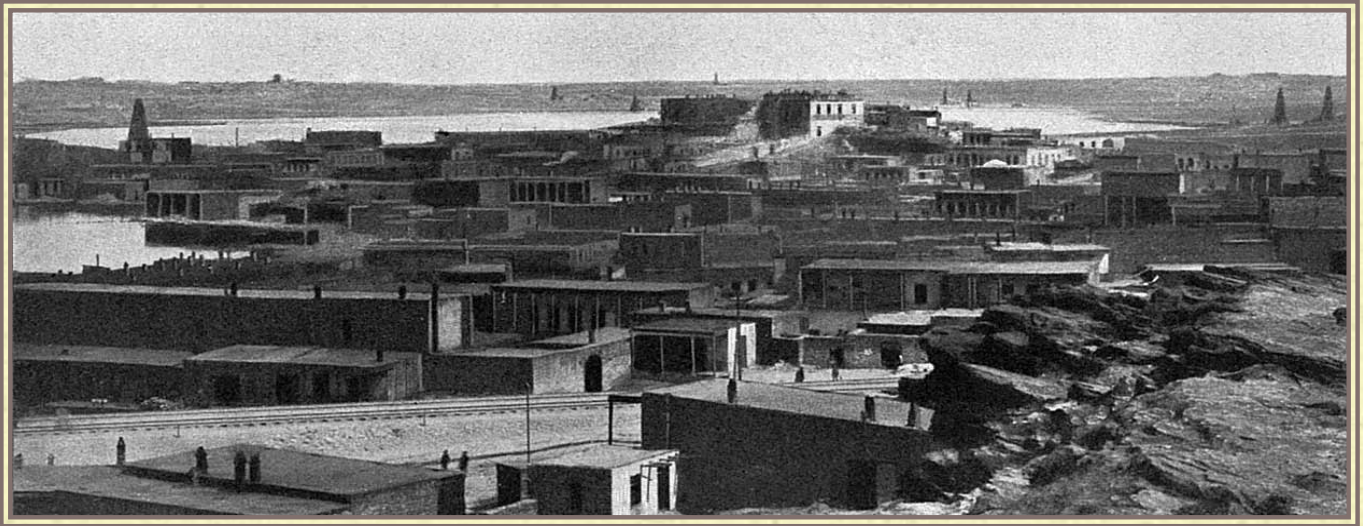
*Manual oil extraction.
End of the 19th century
– beginning of
the 20th century*

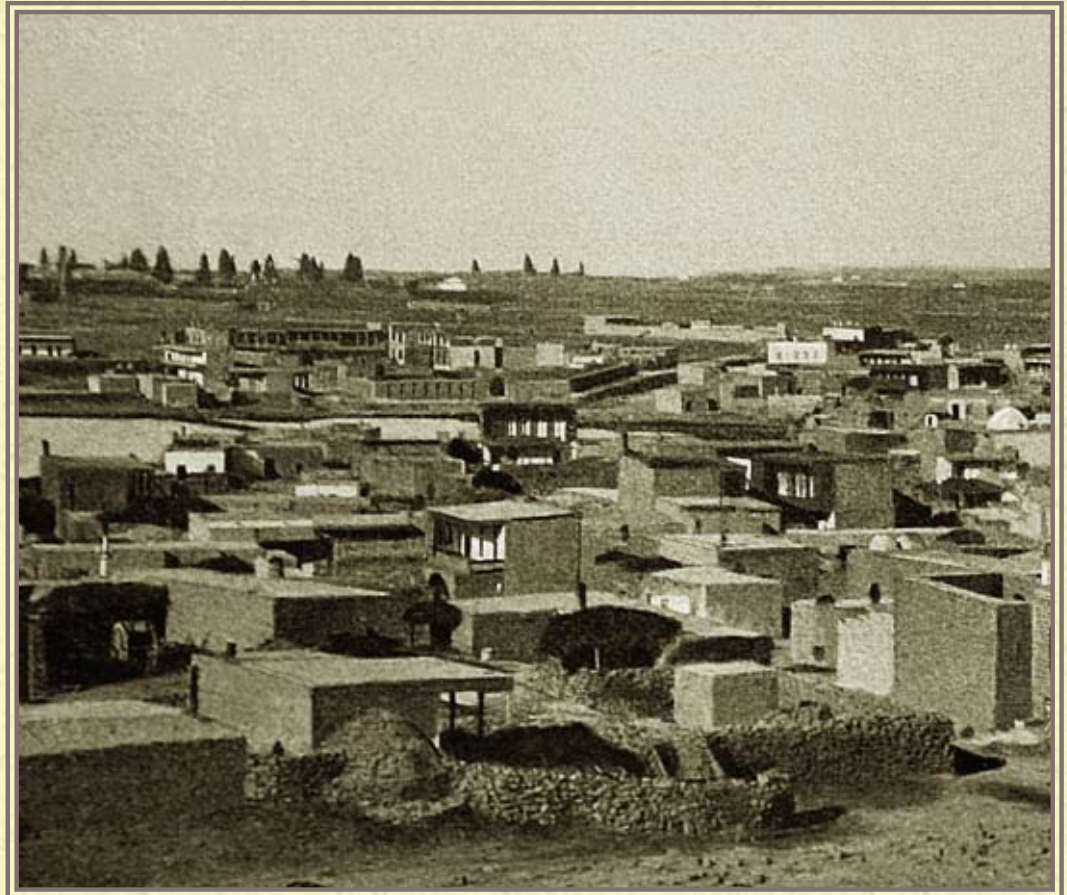
*Neftin jelonka
üsulu ilə çıxarılması.
XIX əsrin sonu -
XX əsrin əvvəli*

*Oil extraction
using bailers.
End of the 19th century
– beginning of
the 20th century*

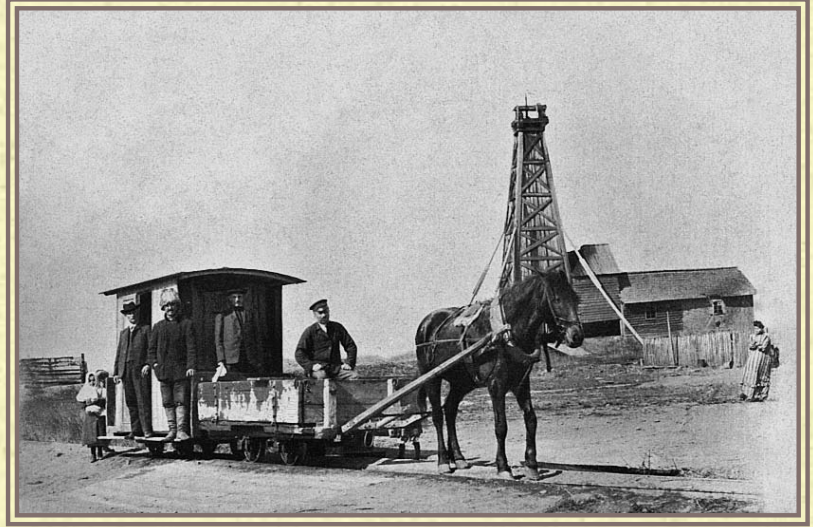
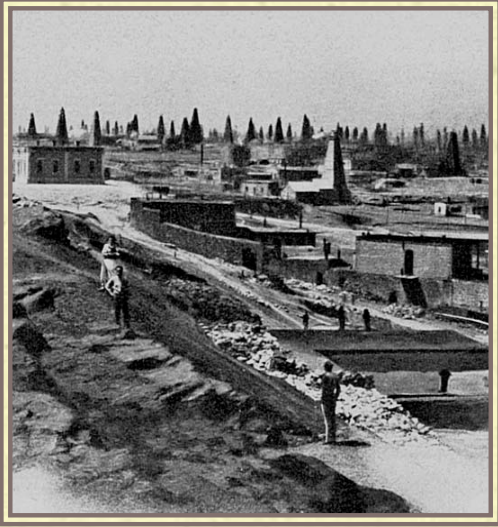

Ramana kəndi
Ramana village

Balaxanı kəndi
Balakhany village

zam sistemi ləğv edildikdən sonra elə birinci ildə neft hasilatı iki dəfədən çox artı. 1872-ci ildə Bakıda 1,4 milyon pud, 1876-cı ildə 10,6 milyon pud, 1882-ci ildə isə 50 milyon pud neft çıxarılmışdı. Bakı rayonunda neft çıxarılmasının artımı öz sürətinə görə o dövrdə ən güclü hesab olunan ABŞ neft sənayesini xeyli qabaqlayırdı. XIX əsrin 70-ci illərində Azərbaycan neft sənayesində məhsuldarlıq ABŞ-dan 20 dəfə az olduğu halda, 1894-cü ildə neft hasilatı 340 milyon puda çataraq ABŞ üzrə eyni göstərici ilə bərabərləşdi və sonrakı illərdə bu göstəricini də ötüb keçdi. Neft hasilatındakı artım ələlxüsus qazma işlərində yeni texnikanın tətbiq edilməsi ilə müşayiət olunurdu. Məhz 70-ci illərdə neft sənayesi texniki çevriliş və istehsal proseslərinin genişlənməsi mərhələsinə daxil oldu. Əvvəllər neft köhnə qaydada əl ilə qazılmış quyulardan tuluqlarla, sonralar

re-gearing of oil production and changed the oil industry into a capitalist production sector. During the first year after the buy-out system ended, oil production doubled. In 1872, the volume of oil produced in Baku was 1.4 million poods, in 1876 – 10.6 million poods and in 1882 – 50 million poods. Oil production in Baku was now outstripping the oil industry of the USA, which was the most powerful oil producer at that time. While the productivity of Azerbaijan's oil industry in the 1870s was 20 times less than that of the USA, in 1894 it equalled US oil production, reaching 340 million poods a year, and in subsequent years it edged ahead. This increase in oil production was accompanied by the utilization of new drilling techniques. In the 1870s the oil industry entered a phase of technological innovation and the expansion of

*Sabunçuda
neft mədənləri*

*Oil fields
in Sabunchu*

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus
buruq və dəmir yolu.
1909-cu ilə qədər*

*A drilling well
and railway owned by
the “Nobel Brothers”.
Pre-1909*

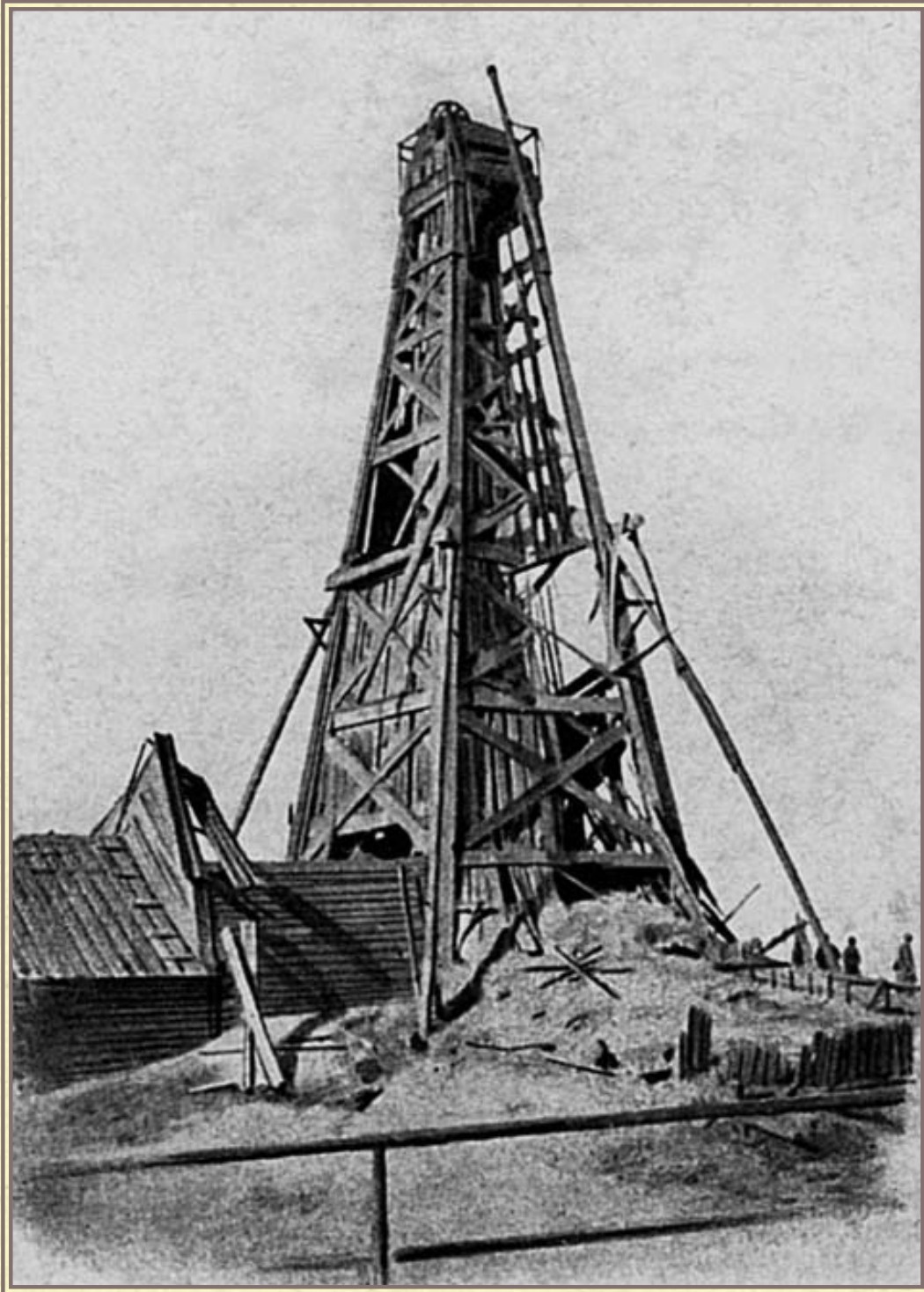
*“Nobel Qardaşları”
şirkətinin
Bibiheybətədəki
mədənləri*

*The Bibiheybat oil
fields belonging to
the “Nobel Brothers”
company*

isə geniş yayılmış dartaylama üsulu, yəni jelonka vasitəsi ilə çıxarılırdı. 1871-ci ildən etibarən Bakıda buruq üsulu ilə neft quyuları qazılmağa başlandı və 1873-cü ildə mədənlərdə ilk dəfə buxar mühərrikləri tətbiq edildi. İri maşın sənayesinin ən səciyyəvi əlamətlərindən biri olan buxar mühərriklərinin tətbiqi Azərbaycan neft sənayesinin gələcək inkişafında mühüm əhəmiyyət kəsb edirdi. Azərbaycan neft sənayesinin yüksək inkişaf sürəti azad kapitalın çatışmadığı Çar Rusiyası iqtisadi bazarının imkanlarını qabaqlayırdı. Texniki inqilabla müşayiət olunan neft təsərrüfatının coşğun inkişafı əsaslı vəsait tələb etdiyi üçün neftli torpaqlara, mədən və zavodlara, xüsusən də neft məhsullarının saxlanılmasına və daşınmasına böyük miqdarda kapital qoymaq imkanı olan xarici sahibkarların ölkə iqtisadiyyatına cəlb olunmasına şərait yaradı. Xarici sahibkar-

production processes. Originally oil was extracted from hand-dug wells using buckets. These were substituted by bailers. From 1871 onwards, the oil wells of Baku were drilled using the borehole method and the first steam engines were used in oil fields in 1873. The introduction of steam engines, the most characteristic features of the engineering industry, played an important role in the further development of Azerbaijan's oil industry. The rapid pace of development in Azerbaijan's oil industry outpaced the capacity of the market of Tsarist Russia, which lacked free capital. The tremendous upsurge in the oil industry, accompanied by this technical revolution, demanded considerable investment. In this situation, foreign entrepreneurs were attracted to Azerbaijan. They were capable of investing a considerable amount of capital in this land

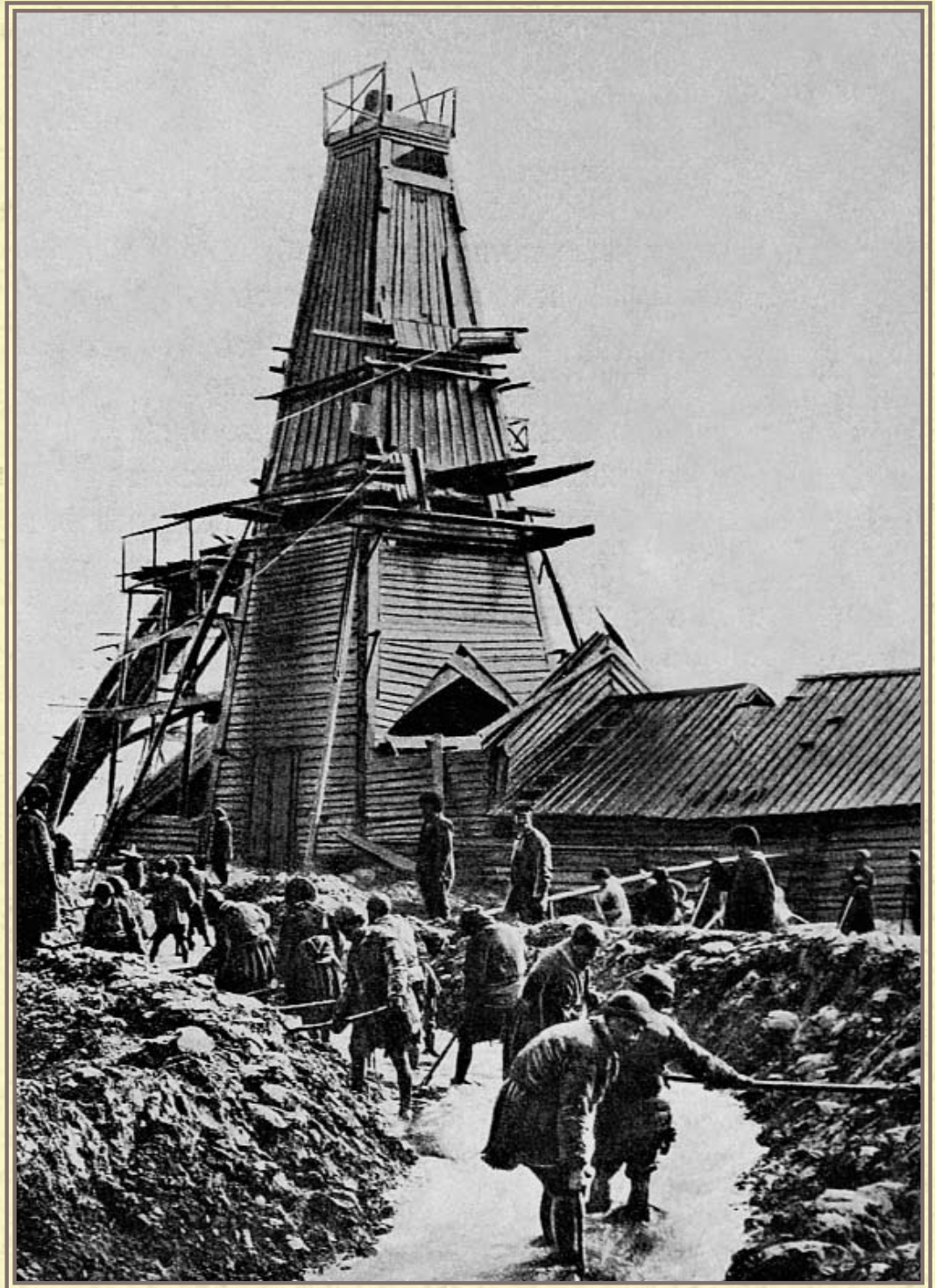

*Neftin fontan
vurması nəticəsində
dağıdılmış buruq*

*An oil-well derrick
destroyed as a result
of an oil gusher*

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus
mədəndə neft
fontanından sonra
torpaq işləri.
1889-cu il*

*Earth works at a
“Nobel Brothers” oil
field after an oil
gusher. 1889*

lığa xeyirxah münasibət bəsləyən çar hökuməti 1880-ci il may ayının 1-də xarici ölkə vətəndaşlarının Bakı rayonunda neft mədənlərinə buraxılması məsələsinə dair qərar qəbul etdi. XIX əsrin 70-ci illərinin ikinci yarısında Bakı neft sənayesinə nüfuz edən ən böyük xarici kapital təmsilçisi, əsas kapitalı 3 milyon rubl olan, səhmdarlıq əsasında təşkil olunmuş və təsisçiləri İsveç kapitalisti Lüdviq Nobelin və peterburqlu baron və sənayeçi, İjevsk şəhərindəki silah zavodu üzrə Nobellərin ortağı P.A. Bilderlinin birlikdə təsis etdikləri “Nobel Qardaşları” (“Branobel”) neft hasilatı şirkəti idi. 80-ci illərin ortalarında Fransa kapitalını təmsil edən Rotşildlərin Paris bankir evi Rusiyada alınmış və fəa-

of oil, its fields and factories, and especially in storage and the transportation of oil. To help foreign entrepreneurs, the Tsarist government, which favoured foreign entrepreneurs, adopted a resolution on 1 May 1880 admitting foreigners to oil fields within the Baku region. The biggest representative of foreign investment in the Baku oil industry in the second half of the 1870s was the “Nobel Brothers” (“Branobel”) oil production joint-stock company, with 3 million roubles of share capital. This company was founded by the Swedish capitalist Ludvig Nobel and the St. Petersburg baron and manufacturer P.A. Bilderling, who was also Nobel’s partner in the Ijevsk armaments factory. In the

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinin mədəninə
avadanlıq*

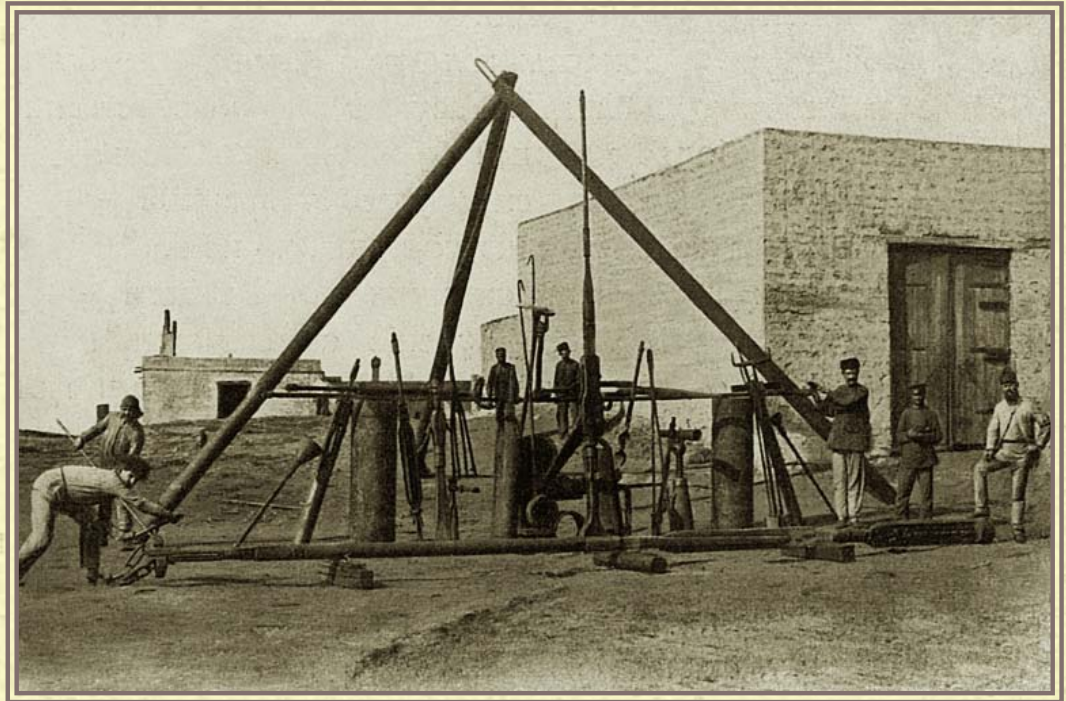
*Equipment at a “Nobel
Brothers” oil field*

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus
mədəndə iş*

*Operations at a “Nobel
Brothers” oil field*

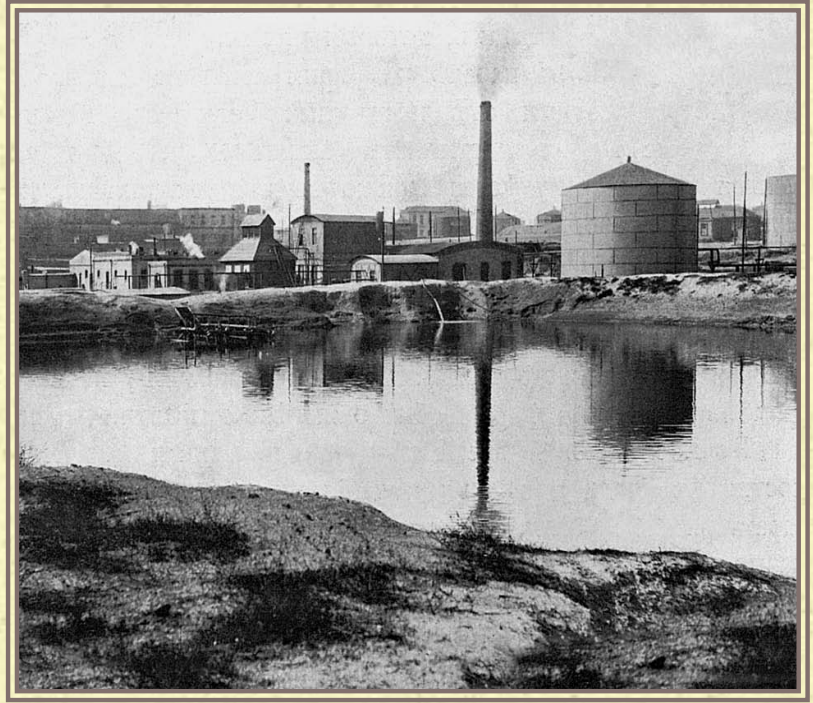
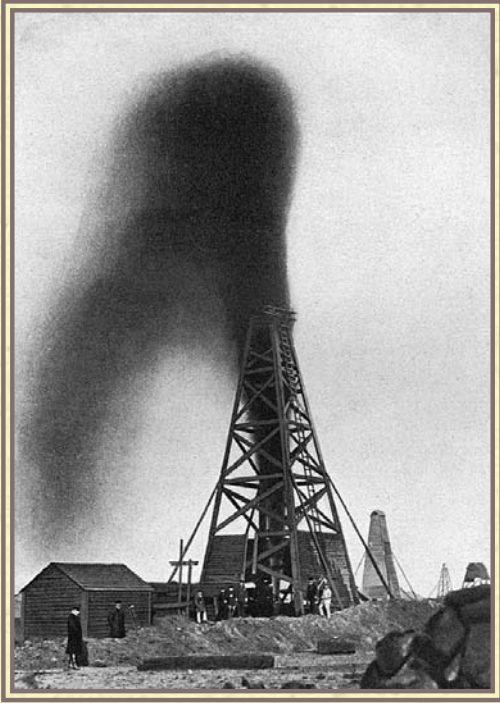
*“Nobel Qardaşları”
şirkətində maddən
avadanlığı üçün anbar.
1909-cu ilə qədər*

*Drilling equipment
warehouse of the
“Nobel Brothers”
company. Pre-1909*

*Neft maddənləri
Oil fields*

liyyətdə olan müəssisələrin əsasında daha bir iri şirkətin - “Xəzər-Qara dəniz sənaye və ticarət cəmiyyəti”nin əsasını qoydu. 90-cı illərdə Peterburq şəhərinin fəxri vətəndaşı olan Vişəunun təmsalında ingilis kapitalının da Azərbaycan neft sənayesinə nüfuz etməsi prosesi baş verdi ki, bununla da əslində yerli müəssisələrin əksər hissəsi xarici kapitalın nəzarəti altına keçdi və xarici kapitalın neft istehsalında mövqeyinin genişlənməsi və möhkəmlənməsi ilə nəticələndi.

Beləliklə, XIX əsrin ikinci yarısını Bakı şəhərinin tarixində yeni bir mərhələ hesab etmək olar. Bu dövrdə kapitalizmin sürətli inkişafı, neftə olan tələbatın artması, neft yataqlarının intensiv istismarına

mid-1880s, the Paris banking house of the Rothschild’s, representing French capital, established another large enterprise on the basis of purchased concerns operating in Russia – the “Caspian – Black Sea Industry and Commerce Society”. In the 1890s, British capital, represented by the honorary citizen of St. Petersburg, Vishau, made inroads into Azerbaijan’s oil industry. In this fashion, most local concerns came under the control of foreign capital, which resulted in the expansion and strengthening of the positions of foreign capital in the oil industry. The second half of the 19th century can therefore be regarded as a new stage in the history of Baku city. The rapid development of

*Neft mədəninə fontan.
1900-cü il*

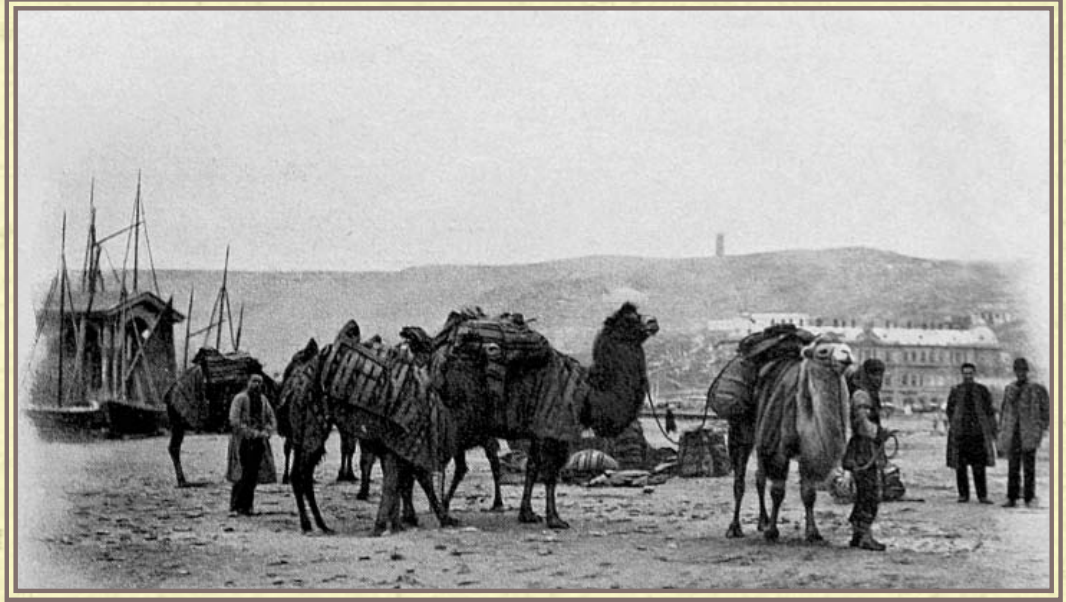
*Oil gusher at an oil
field. 1900*

*Balaxanıda əsas
neftvurma stansiyası*

*Main oil pumping
station in Balakhany*

*Neftin dǎvǎlǎr ilǎ
daşınması. 1876-cı il*

*Camel caravans
transporting oil. 1876*

*Neftin arabalar ilǎ
daşınması. 1876-cı il*

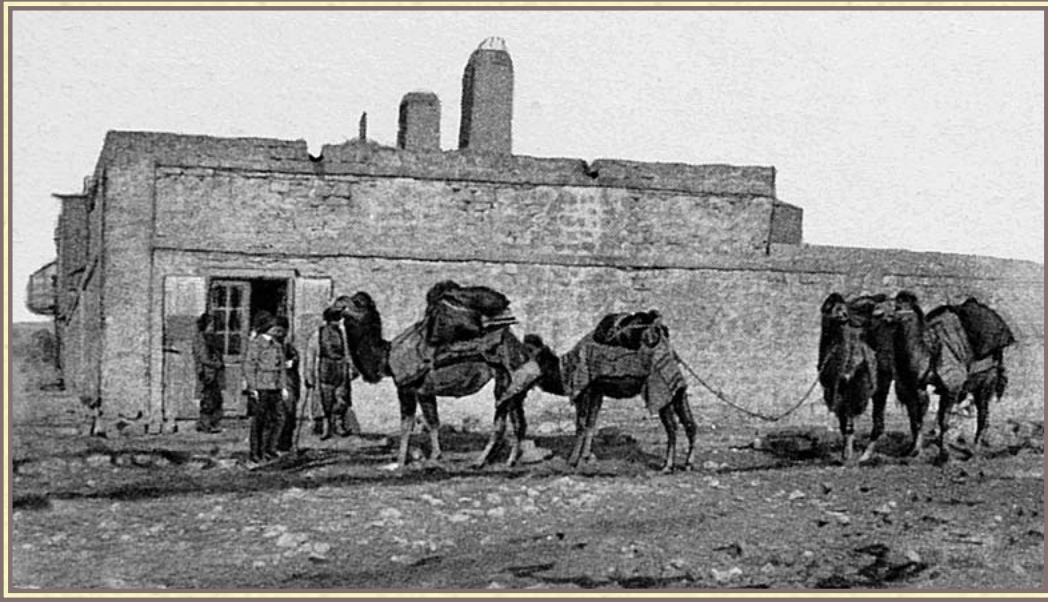
*Transportation of oil
by carts. 1876*

başlanılması, fabrik-zavod istehsalının meydana gǎlmǎsi ilǎ Bakı nǎinki Rusiya imperiyasının, elǎcǎ dǎ dǔnyanın ǎn bǔyǔk sǎnaye şǎhǎrlǎrindǎn birinǎ ǎvrildi, burada ǎox qısa bir vaxtda İsveǎ, İngiltǎrǎ, Fransa, Belǎika, Almaniya, Hollandiya vǎ Amerika Birlǎşmiş Ştatları firmalarının nǔmayǎndǎliklǎri yaradıldı. XIX ǎsrin 70-ci illǎrindǎ Bakının “neft kǎndlǎrini”- Sura-

capitalism, the increase in demand for oil, the intensive development of oil fields and the construction of new factories and plants during these years turned Baku into one of the biggest industrial cities in the world, not just in the Russian Empire. Within a short time a number of Swedish, British, Belgian, German, Dutch and US companies opened their representative offices in Baku. The Baku industrial region surrounding the “oil villages” of Baku – such as Surakhany, Bibiheybat, Balakhany, Zigh and Sabunchu – emerged in the 1870s. By the turn of the 20th century, Baku was producing 50 per cent of the world’s oil. Besides the oil industry, other branches of the economy were also flourishing in the city. The world’s first oil tanker, oil pipelines, railways, telephone stations, horse-drawn cars and trams were

*Neftin dəvələr ilə daşınması.
1904-cü ilə qədər*

*Camel caravans transporting oil.
Pre-1904*

xanı, Bibiheybət, Balaxanı, Ramana, Zığ və Sabunçunu əhatə edən Bakı neft sənaye rayonu yarandı. Artıq XIX-XX əsrlərin qovşağında dünyada hasil olunan neftin 50 faizini Bakı nefti təşkil edirdi. Şəhərdə neft sənayesi ilə yanaşı iqtisadiyyatın digər sahələri də coşğun inkişaf edirdi. Bu dövrdə dünyada ilk dəfə istifadəyə verilən neft tankeri, neft boru kəmərləri, dəmir yolları, telefon stansiyaları, konka və tramvay nəqliyyatı və s. Bakı şəhərinin inkişafını səciyyələndirən çox mühüm nailiyyətlər idi. XIX əsrin sonlarında müşahidə olunan iqtisadi yüksəliş nəticəsində Bakı Rusiya imperiyasının Qafqazda ən böyük və əhəmiyyətli şəhərinə çevrilmişdi.

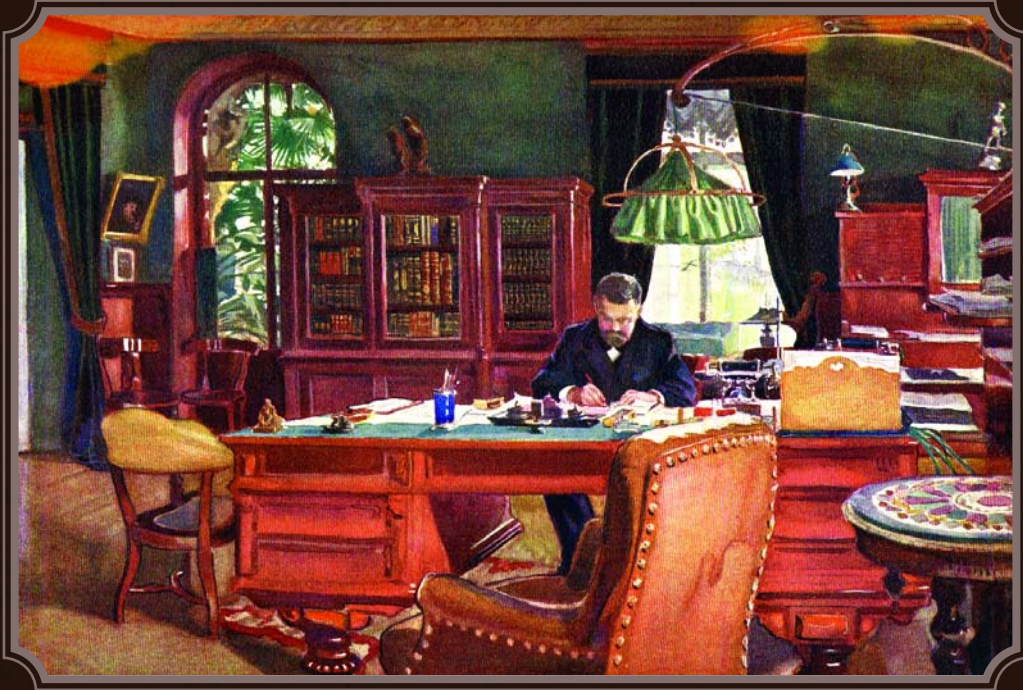

*Uşaqlar neft daşıyarkən.
1904-cü ilə qədər*

*Children carrying oil.
Pre-1904*

all to be found in Baku and typified the development of the city. As a result of this economic growth at the end of the 19th century, Baku became the biggest and most important city of the Russian Empire in the Caucasus.

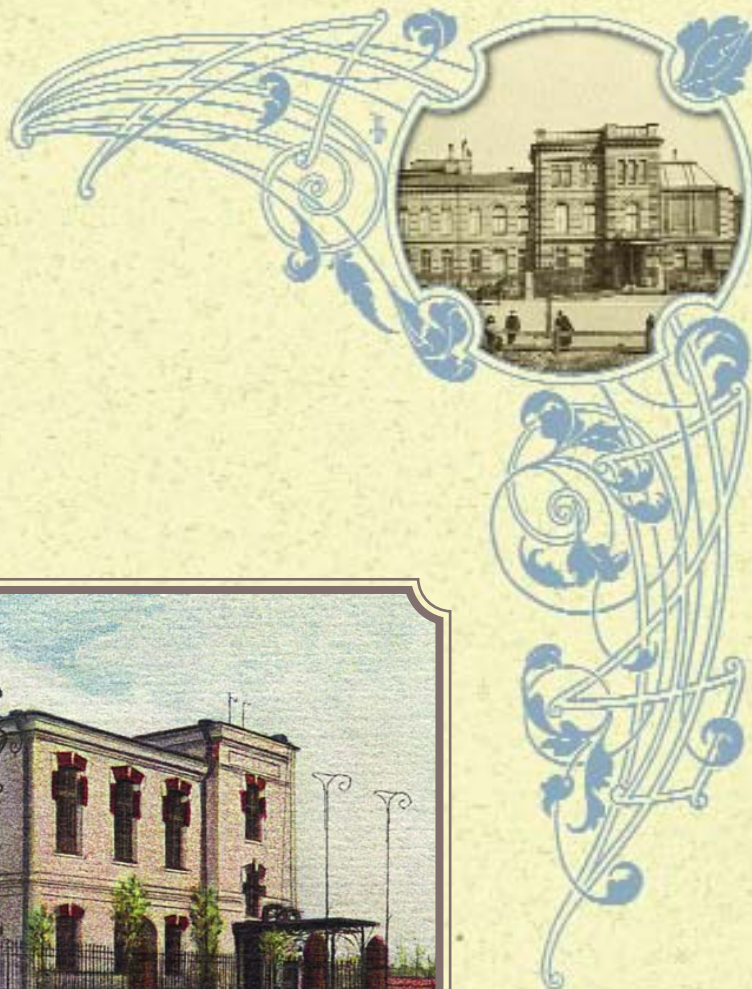

*Emanuel Nobel
iş kabinetində*

*Emanuel Nobel
in his office*

Nobellər Rusiyada

The Nobels in Russia

XIX əsrin ikinci yarısından etibarən, Azərbaycan neft sənayesinin inkişafında Nobellər ailəsinin çox mühüm rolu olmuşdur.

Nobellər İsveçin qədim və köklü şə-cərəyə malik ailələrindən biridir. Sülalənin banisi Petrus Olai Nobelius (1655-1707) olmuşdur. Nobellərin İsveçdə tanınması isə İmmanuel Nobel (1802-1872) və onun oğlanlarının adı ilə bağlıdır. İmmanuel Nobel əmək fəaliyyətinə ticarət gəmisində matros kimi başlamışdı. Sonralar İ. Nobel inşaat işlərini dərinlən öyrənərək tikinti podratçısı kimi çalışır. O, XIX əsrin 20-ci illərində Stokholmda bina və körpülərin inşasında yaxından iştirak edirdi. Tikinti işləri ilə əlaqədar İmmanuel Nobel tez-tez qayaları partlatmaq üçün müxtəlif texniki təcrübələr də

The Nobel family played an important role in the development of Azerbaijan's oil industry from the 19th century onwards.

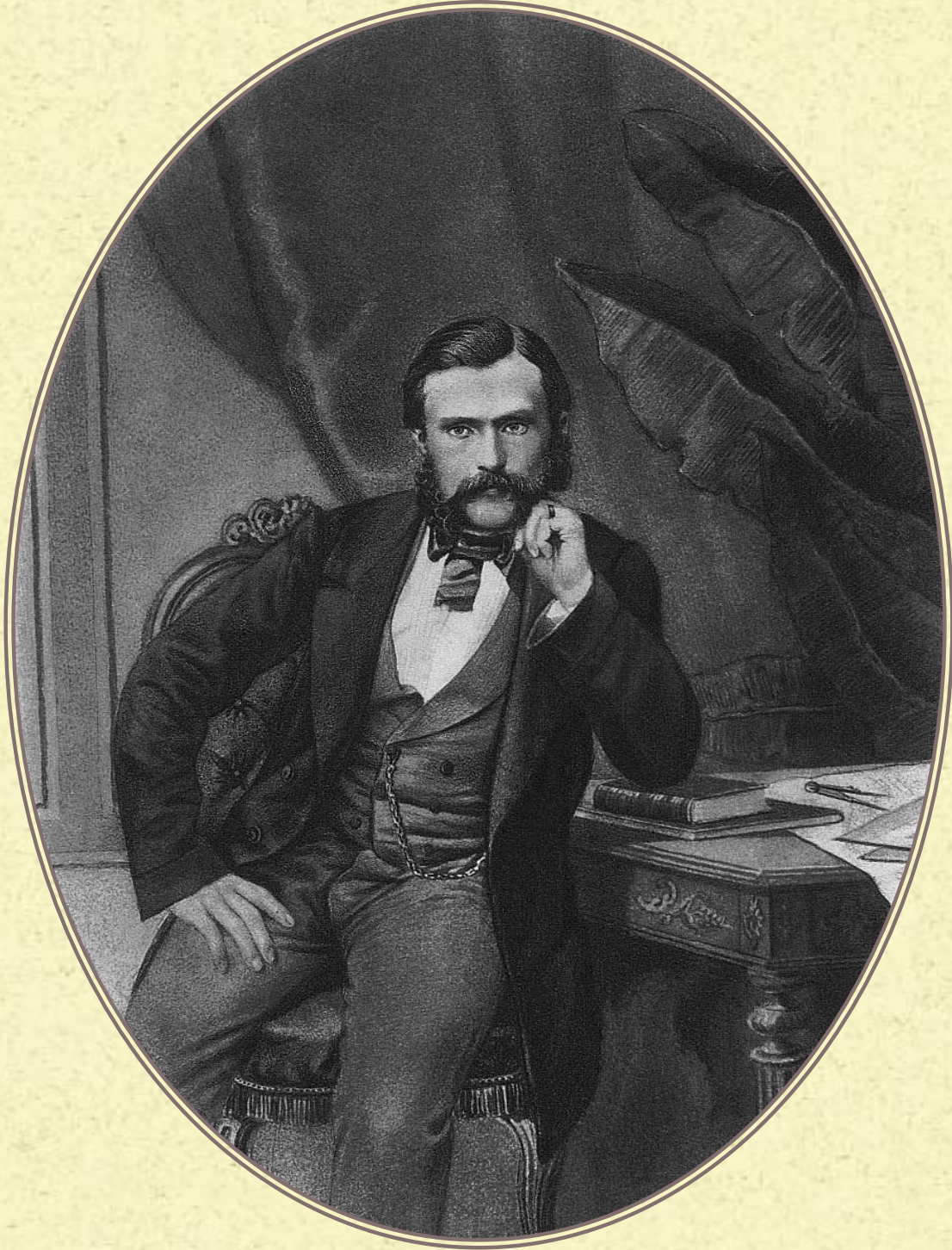
The Nobels were and still are one of the oldest Swedish families. The founder of the dynasty was Petrus Olai Nobelius (1655-1707). But it was Immanuel Nobel (1802-1872) and his sons who made the Nobel family famous in Sweden. Immanuel Nobel started work as a sailor on a merchant ship. Later he studied and mastered construction and worked as a construction contractor. He was involved in the construction of buildings and bridges in Stockholm in the 1820s. In carrying out this work, Immanuel Nobel experimented with different techniques for blasting rocks.

*Sankt-Peterburqda
Emanuel Nobelin xalq
evi. 1898-ci il*

*Public house of
Emanuel Nobel in
Saint Petersburg. 1898*

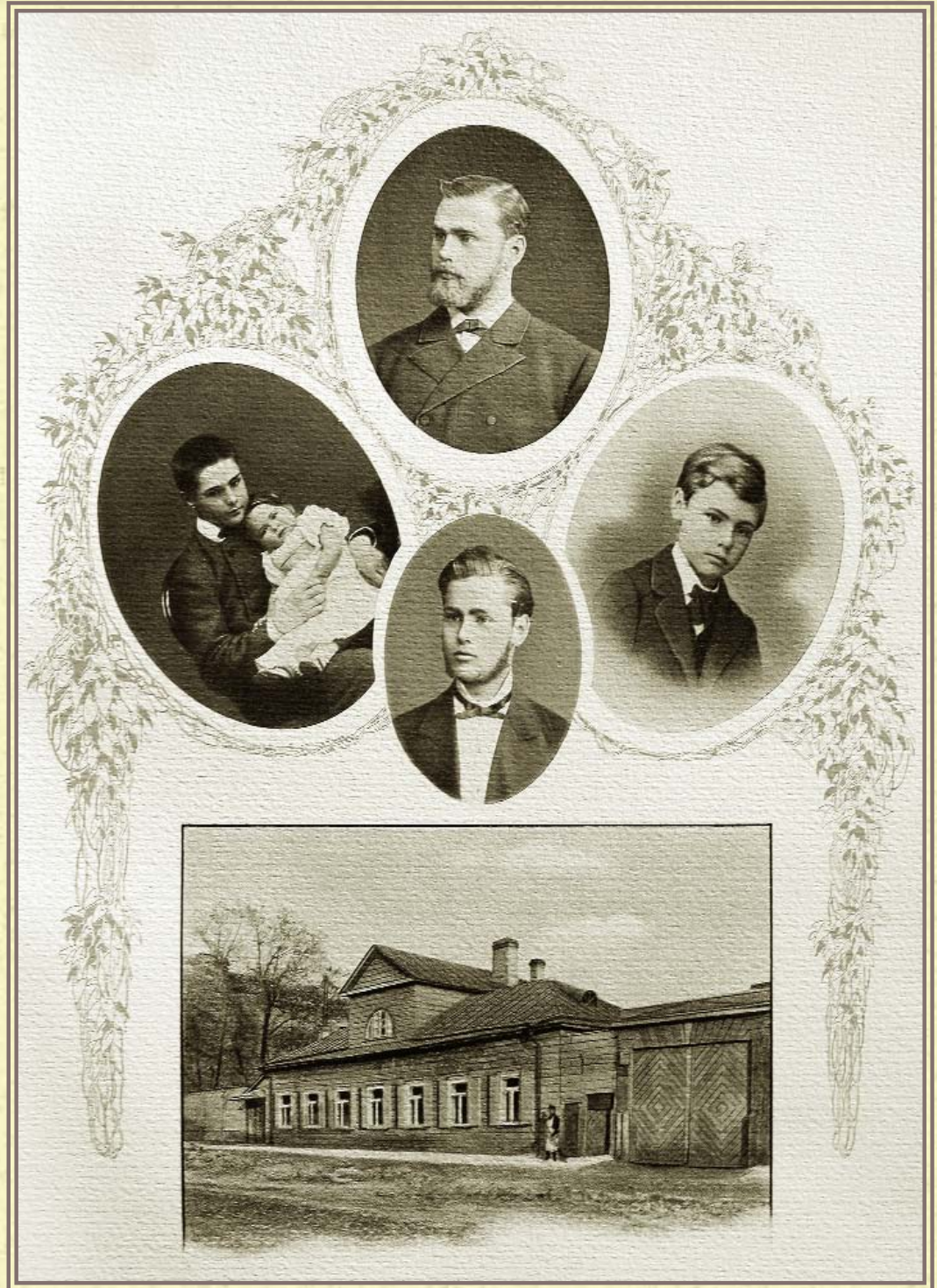
*Emanuel Nobelin anası Vilhemina Nobel
Emanuel Nobel's mother Vilhemina Nobel*

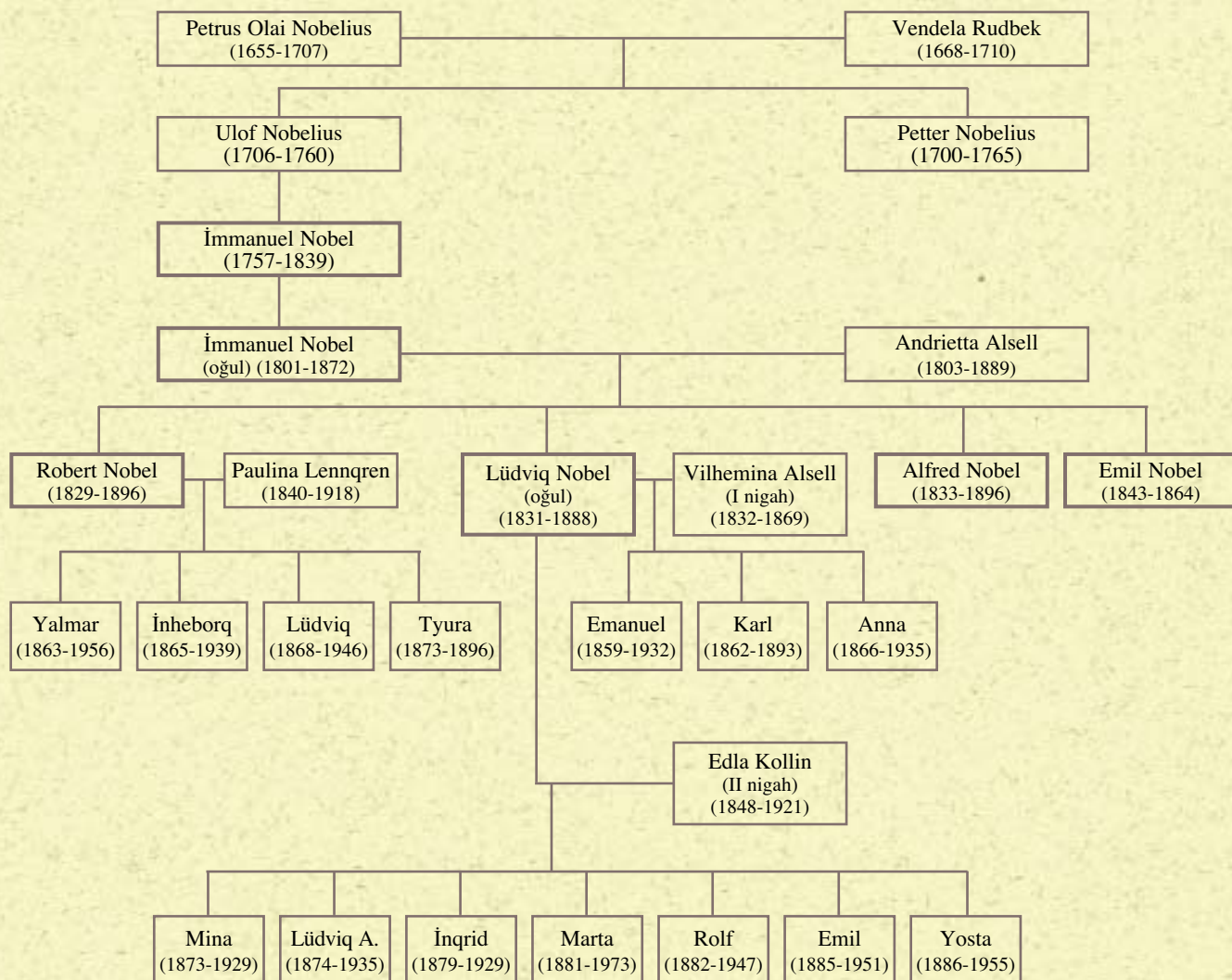
*Emanuel Nobelin atası Lüdviq Nobel
Emanuel Nobel's father Ludvig Nobel*

*Nobel qardaşları:
(soldan sağa) Robert,
Alfred, Lüdviq
və balaca Emil.
Petrogradskaya 24.
Nobellər ailəsi
1859-cu ilə qədər
bu evdə yaşamışlar.
1843-cü il*

*Nobel brothers:
(from left to right)
Robert, Alfred, Ludvig
and little Emil.
Petrogradskaya 24
where the Nobel
family lived until
1859. 1843*

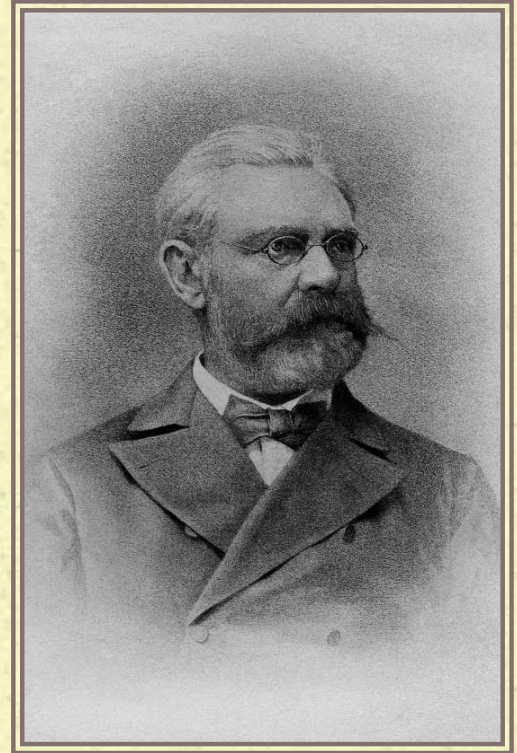
Nobellərin şəcərəsi

Family tree

Immanuel Nobel
Immanuel Nobel

Robert Nobel
Robert Nobel

aparırdı. Əmək fəaliyyəti ilə yanaşı, təhsilini də davam etdirən İ. Nobel Kral İncəsənət Akademiyasında və Mexanika Məktəbində oxumuşdur. İmmanuel Nobel 1827-ci ildə varlı ailədən olan Andrietta Ahlsell ilə ailə qurmuş və onun bu izdivacdan 8 uşağı olmuşdur.

Təəssüf ki, İ. Nobelin övladlarından yalnız üçü - Robert, Lüdviq və Alfred yeni-yetmə yaşına çatmış, qalan övladları isə hələ uşaq yaşlarında ikən bədbəxt hadisələr nəticəsində vəfat etmişdilər. Lakin hər üç qardaşın sağlamlığı artıq uşaq yaşlarından zəif idi. Robert özünün tünd xasiyyəti və xəstəliyə meyli olması, Lüdviq sakit təbiəti və nikbinliyi, Alfred isə iti və yaradıcı ağılı ilə se-

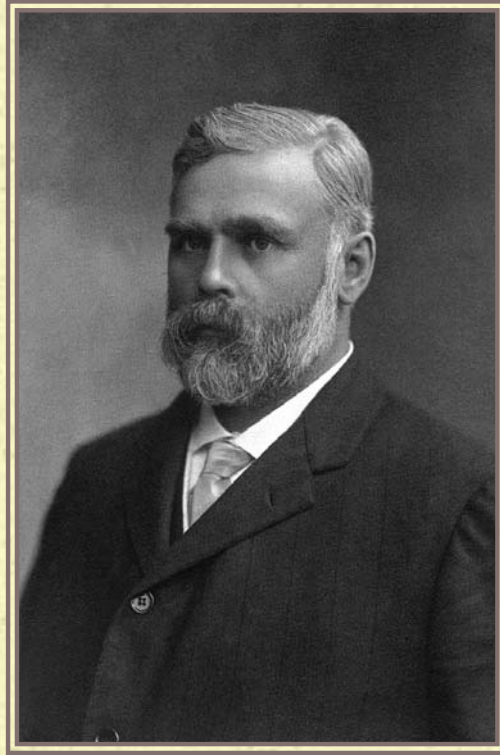
While working, I. Nobel continued his education and studied at the Royal Academy of Art and the Mechanical School. In 1827, Immanuel Nobel married Andriette Ahlsell. She was from a wealthy family and the couple had eight children.

Only three of Immanuel's children – Robert, Ludvig and Alfred - reached adolescence, while the rest perished at an early age as a result of unfortunate circumstances. From childhood, the health of all three boys was fragile. Robert was short-tempered and prone to illness, Ludvig was quiet yet optimistic while Alfred was known for his sharp and creative mind. Robert and Ludvig were married at a young

Edla Nobel
Edla Nobel

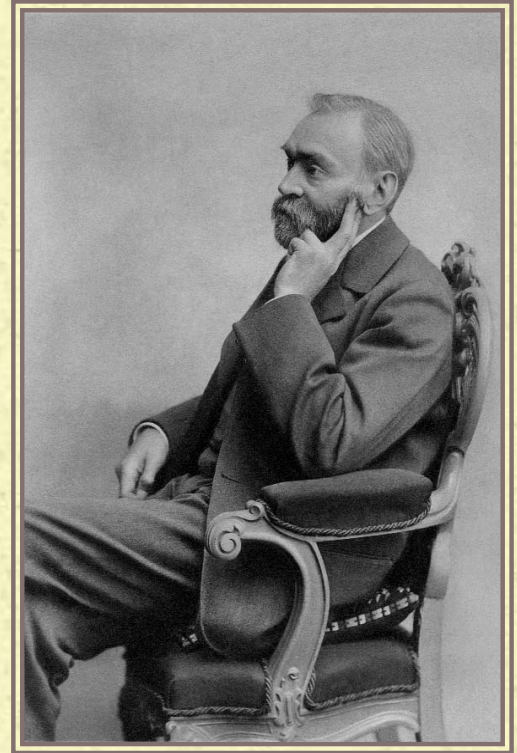
Emanuel Nobel
Emanuel Nobel

çilirdi. Robert və Lüdviq gənc yaşlarında evlənsələr də, Alfred ömrünün axırına qədər subay yaşadı. O, asudə vaxtının çox hissəsini qardaşlarının uşaqlarına ayırırdı və bu baxımdan həm də yaxşı əmi idi. 1833-cü ildə tikinti işlərində uğursuzluqla əlaqədar İmmanuel Nobel xeyli barj itirdi ki, bunun da nəticəsində onun tikinti sektorundakı fəaliyyəti tənəzzülə uğradı. Çox keçmədi ki, İmmanuel Nobel müflisləşdi. 1837-ci ildə İmmanuel Nobel ailəsi üçün yeni bir mənəsb qazanmaq məqsədi ilə paytaxt Stokholm şəhərini tərk etdi və Finlandiyaya köçdü. 1842-ci ildə Rusiya diplomatının dəvəti ilə İmmanuel Nobel oğulları Alfred, Lüdviq və Robert ilə birlikdə Sankt-Peterburq şəhərinə

age, while Alfred never married. He spent most of his spare time with the children of his brothers and was a very good uncle. Due to misfortunes with his construction business caused by the loss of some barges carrying building materials, Immanuel Nobel was forced into bankruptcy in 1833. In 1837, Immanuel Nobel left Stockholm with his family to start a new career in Finland. In 1842, at the invitation of a Russian nobleman, Immanuel and his sons Alfred, Ludvig and Robert moved to St. Petersburg and opened a small mechanical workshop there. By the 1840s this workshop had expanded into a plant producing steam engines, lathes and fabricating mechanical

Alfred Nobel
Alfred Nobel

gəldi və burada kiçik mexaniki emalatxana açdı. Artıq 1840-cı illərdə bu emalatxana genişlənərək buxar maşınları və dəzgahlar, metal konstruksiyalar istehsal edən zavoda çevrildi. Ailənin maliyyə sıxıntılarını aradan qaldırmaqda İmmanuelə kömək göstərmək üçün onun həyat yoldaşı təvazökar Andrietta da işə başladı və bir o qədər də pis gəliri olmayan ərzaq mağazası açdı. 1842-ci ildə Nobel sualtı mina layihəsini hazırladı və onu Rusiya imperatoru I Nikolayın şəxsi iştirakı ilə Oxtada uğurla sınaqdan keçirdi. Rusiya çarını və onun generallarını sualtı minalardan istifadə etməklə şəhəri düşmənin hərbi-dəniz gəmilərinin təhlükəsindən daha səmərəli qorumanın mümkünlüyünə inandıra bilən İmmanuel elə həmin ildə 25 min gümüş pula sualtı minanın patent hüququnu aldı. 1846-cı ildə İmmanuel Nobel Sankt-Peterburqda sualtı minalar hazırlayan zavod işə saldı. İ. Nobelin ixtira etdiyi sualtı minalar əslində çox sadə quruluşlu, yarıya qədər qara barıtlı doldurulmuş sualtı taxta çəlləklərdən ibarət idi. Fin körfəzində yerləşdirilən bu sualtı minalar Kırım müharibəsi (1853-1856) zamanı Sankt-Peterburqun Böyük Britaniyaya məxsus kral donanmasının hücumlarından qorunmasında müstəsna rol oynamışdı. O, 1851-ci ildə “Nobel və oğulları” şirkətini yaratdı və bu şirkət hərbi avadanlıqlar, silah istehsalı və digər hərbi sifarişləri yerinə yetirmək istiqamətində fəaliyyətini genişləndirdi. 1853-cü ildə keyfiyyətli hərbi təyinatlı məhsulların istehsalı sahəsində əldə etdiyi nailiyyətlərə görə İmmanuel Nobel

structures. To support the family and help Immanuel, Andriette Nobel started a grocery store which provided a modest income. In 1842, Nobel invented a naval mine and successfully tested it at Okhta in the presence of Tsar Nicholas I himself. Immanuel managed to convince the Tsar and his generals that naval mines could be used to block enemy naval ships from threatening the city and in the same year he received the naval mine patent for 25,000 pieces of silver. In 1846 Immanuel Nobel established and started a plant to produce naval mines in St.Petersburg. The naval mines designed by Immanuel Nobel were simple devices consisting of submerged

Rusiya İmperatorunun qızıl medalına layiq görüldü. Həmin dövrdə bu təltif xarici və-təndaş üçün misli görünməyən bir şərəf idi. Buxar mühərriklərinin ilk layihəçisi və Rusiyada silah istehsalının pioniəri hesab olunan İmmanuel Nobel 1853-1856-cı illərdə Kırım müharibəsi zamanı dövlətdən aldığı çox böyük hərbi sifarişləri yerinə yetirməklə istehsalı durmadan artırır. "Nobel və oğulları" şirkəti o dövrdə həm də Rusiya imperiya donanmasını buxar maşınları ilə təmin edirdi. Lakin onun bu uğurları uzun çəkmədi. O, Kırım müharibəsi qurtarandan sonra dövlət sifarişlərinin kəsilməsi ilə əlaqədar yenidən iflasa uğramaq təhlükəsi qarşısında qaldı və öz zavodunu kreditorlara buraxaraq 1859-cu

wooden casks half filled with gunpowder. Anchored below the surface of the Gulf of Finland, they effectively deterred the British Royal Navy from moving into firing range of St. Petersburg during the Crimean War (1853-1856). In 1851 he established the company "Nobel and Sons" and this company diversified into producing military equipment, weapons and other military orders. In 1853, Immanuel was presented at court and awarded Tsar Nicholas I's Imperial Gold Medal for diligence and creative skill in making military products of high quality, a rare distinction for a foreigner. The first designer of steam engines and a pioneer of weapons

*Emanuel Nobelin
Sankt-Peterburqdakı evi*

*Emanuel Nobel's house
in Saint Petersburg*

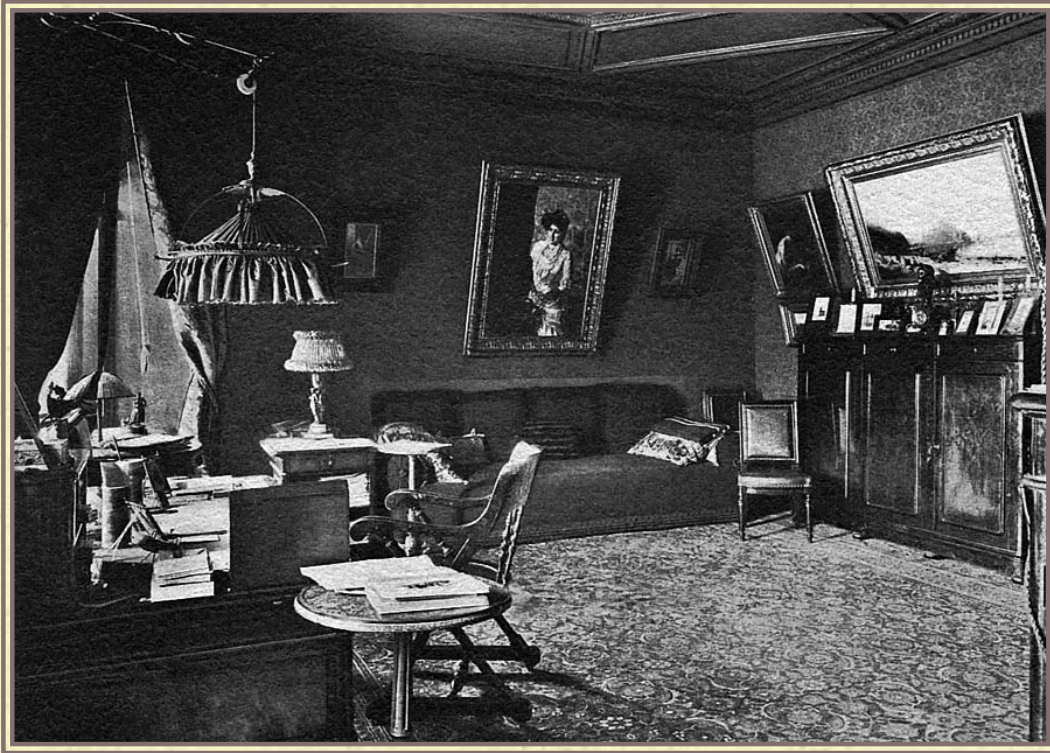
*Sankt-Peterburqdakı
evin daxili görünüşü*

*Interior view of the house
in Saint Petersburg*

İldə kiçik oğlu Emil ilə birlikdə yenidən Stokholma geri döndü. Bundan sonra Lüdviq Peterburqda qaldı, Robert isə Finlandiyada yerləşdi. 1863-cü ildə atasının emalatxanasında nitroqliserin və barıtın qarışıqları üzərində təcrübələr aparmaq məqsədi ilə Alfred də İsveçə qayıtdı. 1863-cü ildə İmmanuel oğlu Alfredlə birlikdə patent hüququ olan Şelenborq laboratoriyasında yenidən ruh yüksəlişi ilə işə başladı. Elə həmin il sentyabr ayının 3-də laboratoriyada baş verən partlayış nəticəsində yenidən Upsal Universitetinə daxil olmuş kiçik oğlu Emili itirdi. Bu hadisədən aldığı zərbə nəticəsində bir ay sonra İmmanuel Nobel iflic oldu. Həyat yoldaşı Andriettanın bildirdiyinə görə, hətta

production in Russia, Immanuel Nobel increased his volume of production thanks to large military orders received from the Tsarist Government during the Crimean War (1853-1856). “Nobel and Sons” also supplied the Navy of the Russian Empire with steam engines. However, his success was short-lived. When the state orders stopped after the end of the Crimean War, Immanuel Nobel again faced bankruptcy. Leaving his plant to loan-holders, he, his wife and his youngest son, Emil, returned to Stockholm in 1859. Ludvig stayed in St. Petersburg, while Robert was based in Finland. In 1863, Alfred returned to Sweden to experiment with nitro-glycerine and

Sankt-Peterburqdakı
evin daxili görünüşü

Interior view of the house
in Saint Petersburg

xəstə yatarkən də İmmanuel xəyallar qurmağı xoşlayır, yeni-yeni ideyalar irəli sürür, insanları yaradıcı işlərə sövq edirdi. O böyük bir ixtiraçı, son dərəcə intizamlı və əməksevər bir insan idi və hər hansı bir işlə məşğul olmaq onun üçün maliyyə gəlirlərindən qat-qat maraqlı idi. 1872-ci ildə İmmanuel Nobel vəfat edərkən onun gəlirləri 28.700 kron təşkil edirdi. 17 il sonra onun həyat yoldaşı Andrietta vəfat edərkən isə İmmanuelin səhmlərinin dəyəri 8 dəfə artmışdı.

Lüdviq 1864-cü ildə qardaşı Robertə yazdığı məktubunda “mədən yağları”ndan bəhs etsə də, hələ də atasının izi ilə gedirdi. Lüdviq Nobel 1831-ci ildə Stokholmda anadan olmuşdur. 11 yaşında Sankt-Peterburqa

gunpowder at his father’s workshop. In 1863, Immanuel and his son Alfred were inspired to start work at the Schulenburg laboratory. On 3rd September that year, one experiment resulted in an explosion that killed his youngest son, Emil, who had just entered Uppsala University. Immanuel Nobel took this very seriously and a month after the explosion he had a stroke. According to his wife Andriette, Immanuel continued dreaming and making news plans even when he was ill and he encouraged others to work creatively. He was a great inventor, extremely disciplined and hard-working, and to him work meant more than any financial gain. On his death in 1872, his

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinin pavilyonunda
sərgi. 1896-cı il*

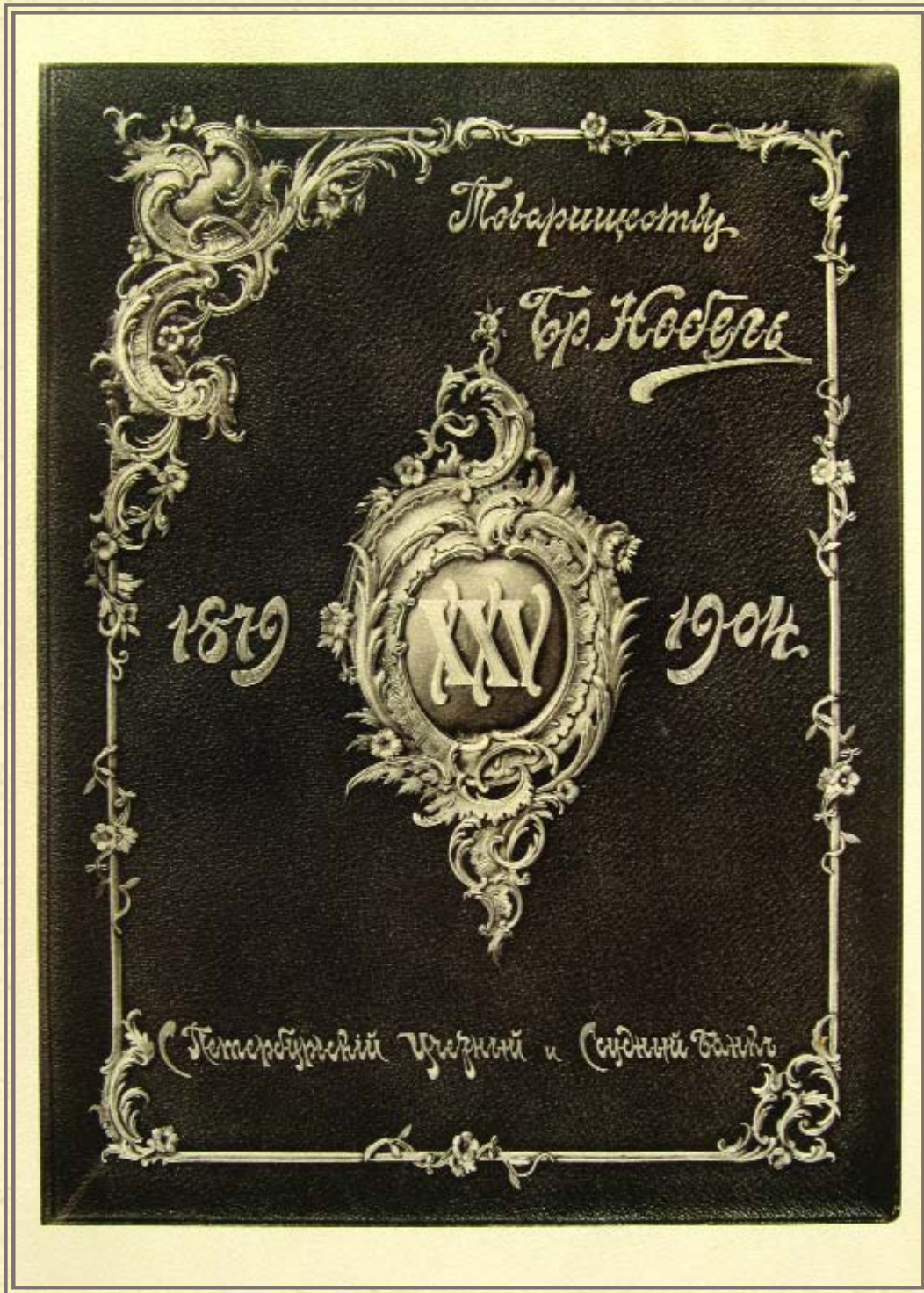
*Exhibition at
the pavilion of the
“Nobel Brothers”
company. 1896*

gəldikdən sonra Lüdviq atasının zavodunda maşınqayırma işləri və mexanika sahəsində böyük bir təcrübə keçməklə yanaşı mühəndislik təhsili də aldı. Müflisləşmiş atası İsveçə qayıdarkən səhmdarların xahişi ilə Lüdviq Nobel atasının mexaniki emalatxanasına rəhbərlik etməyə başladı. O da atası İmmanuel Nobel kimi əməyə bağlı bir insan idi. Problemləri həll etmək, çoxlu fikirləşərək planlar cızmaq, ixtira etmək onun üçün maraqlı idi. Lakin, atasının acı təcrübəsi, texnikadan çox yaxşı baş çıxaran və böyük təşkilatçılıq qabiliyyətinə malik olan Lüdviqi daha diqqətli olmağa və işin maliyyə tərəfinə də diqqət yetirməyə vadar edirdi. 1862-ci ildə L. Nobel mexaniki emalatxananın əsa-

total income was 28,700 krone. By the time of his wife Andrietta's death 17 years later, the value of Immanuel's investments had increased eight-fold.

Though in 1864, in a letter to his brother Robert, Ludvig mentioned “oil fields”, he was still pursuing his father's business. Ludvig Nobel was born in 1831 in Stockholm. After coming to St. Petersburg at the age of 11, Ludvig trained in engineering and mechanics. After his bankrupt father returned to Sweden, Ludvig was entrusted with the technical management of the family business by his father's creditors. Like his father, he was hardworking. He was interested in solving

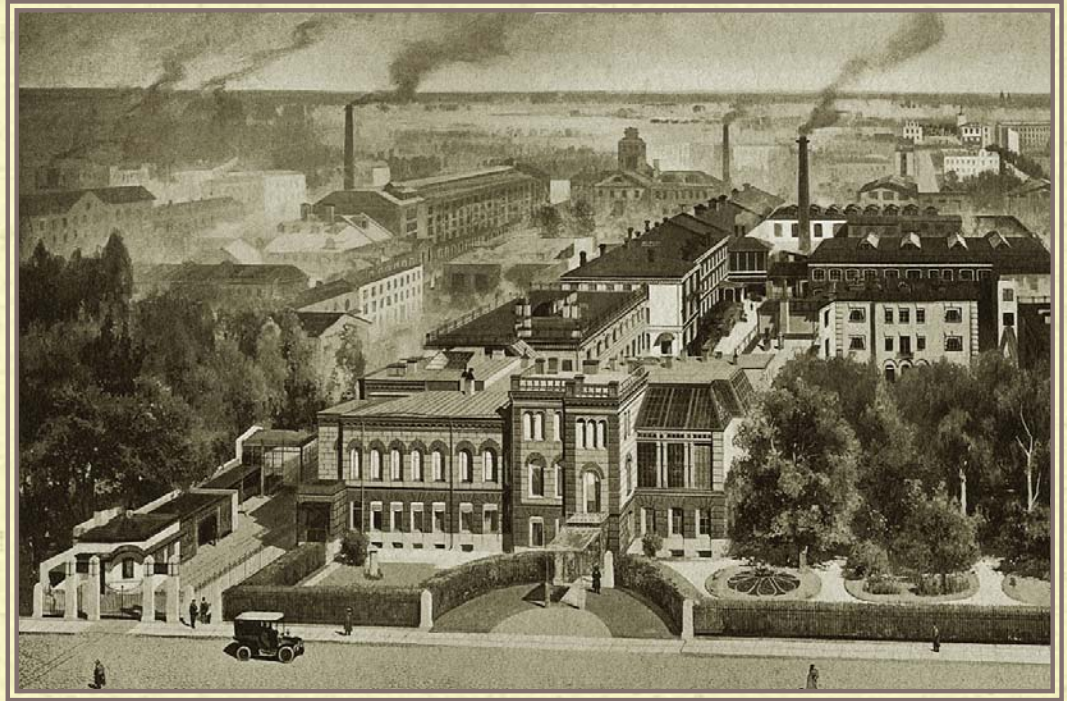

“Nobel Qardaşları”
şirkətinin 25 illiyinə
həsr olunmuş
fotoalbomun üz cildi

Front cover of the photo
album dedicated to the
25th anniversary of
the “Nobel Brothers”
company

*Sankt -Peterburqda
Emanuel Nobelə məxsus
evlərin və zavodların
ümumi görünüşü.
1898-ci il*

*General view of houses
and plants belonging
to Emanuel Nobel in
Saint Petersburg. 1898*

sında “Lüdviq Nobel Mexaniki Zavodu”nu təsis etdi. Lüdviq Nobelin zavodunda yüz minlərlə “dayandoldurum” tüfəngi, top, top qundağı, sualtı minalar, torpedolar, artilleriya mərmiləri, dəlikaçan, xarrat dəzgahları, buxar çəkicləri, hidravlik qısqaclar, təkər üçün oxlar və sairə istehsal edilirdi. Məhz hər növ hərbi və mülki sifarişlər yerinə yetirən bu zavod gələcək Nobel imperiyasının əsasını təşkil edirdi.

27 yaşında ikən dayısı qızı Vilhemina (Mina) Ahlsell ilə ailə qurdu və bu izdivacdan əvvəlcə Emanuel, daha sonra isə Karl və Anna doğuldu. Lakin Emanuel Lüdviqin ilk uşağı deyildi. Lüdviqin ilk oğlu nigahdankənar doğulmuş Yalmar idi. 1869-cu ildə Mina vəfat etdikdən sonra

problems, preparing new plans and in inventions. However, his father’s bitter experience made Ludvig – who was technically gifted and had good managerial skills – to be more attentive to financial matters as well. With some funds he had managed to save, Ludvig opened a new firm in 1862, the “Machine-Building Factory Ludvig Nobel” on the basis of the L. Nobel mechanical workshop. Ludvig Nobel’s factory produced hundreds of muskets, cannons, gun stocks, naval mines, torpedoes, cannon shells, drills, joiner’s benches, steam hammers, hydraulic tongs, wheel axles, etc. This factory, which fulfilled various military and civilian orders, was the foundation of the future Nobel empire.

Lüdviq gənc Edla Kollin ilə evləndi və bir illik səyahətə yollandı. Onun xahişi ilə qardaşı Robert Sankt-Peterburqa gələrək zavoda rəhbərlik etməyə başladı.

Uzun səyahətdən sonra yenidən Sankt-Peterburqa geri dönməyə Lüdviq Nobel Rusiya hərbi idarəsinin yenidən külli miqdarda mərmə, top, mortira və pulemyot sifarişini verməyə hazırlaşdığını eşitdi. Çar hökuməti ordunu amerikalı polkovnik S. Berdan tərəfindən hazırlanan təkmilləşdirilmiş tüfəng-berdanka ilə təchiz etməyə istəyirdi. Bu məsələ Lüdviqi köhnə dostu - dövlət silah zavodunun rəhbəri Pyotr Bilderlinq ilə yenidən bir araya gətirdi. 1872-ci ildə İsveçdə Lüdviq Nobel və Bilderlinqin nümunəvi silah zavodu təşkil olundu. Sək-

At the age of 27, he married his cousin Wilhelmina (Mina) Ahlsell and the couple had 3 children – Emanuel, Karl and Anna. But Emanuel was not Ludvig's eldest child. His illegitimate child Hjalmar was his eldest son. After Mina's death in 1869, Ludvig married the young Edla Collin and went travelling for a year. At his request, his brother Robert came to St. Petersburg to manage the factory during Ludvig's absence.

After travelling for a long time, Ludvig returned to St. Petersburg and heard that the Russian Military Department was planning to order a large number of shells, cannons, mortars and machine guns. The Tsarist government also wanted to equip the

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinin qulluqçuları
və idarə heyətinin
üzvləri. 1898-ci il*

*Employees and
board members of the
“Nobel Brothers”
company. 1898*

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus
zavodun mexaniki
emalatxanası.
1898-ci il*

*Mechanical workshop
at the “Nobel Brothers”
plant. 1898*

kiz il ərzində bu zavodda Rusiya Hərbi Nazirliyi üçün 450 min berdanka tüfəngi istehsal olundu. Silah zavodunun müfəttişi rus ordusunun zabiti Finlandiya baronu Karl Avqust Standartşeld idi və o da Nobellərin ailəvi dostu sayılırdı. Bu iki sahibkar - P. Bilderling və K. Standartşeld sonradan yaranan “Nobel Qardaşları” şirkətində də Lüdviq Nobelin əsas köməkçiləri olmuşdular. Dövlət sifarişləri öz zavodunu genişləndirmək üçün Lüdviqə böyük maliyyə imkanı verdi və o, silahla yanaşı Rusiyanın coşğun inkişaf edən maşınqayırma sənayesi üçün avadanlıqlar da istehsal etməyə başladı. İşlərin vaxtında və səliqə ilə görülməsi Lüdviq Nobelin hörmətini daha da artırdı. 1870-ci ildə L. Nobel şirkətin emblemini Rusiya imperiyasının ikibaşlı qartal zərbi ilə bəzəmək hüququ aldı ki, bu da ali fərqlənmə nişanı demək idi.

army with advanced Berdan rifles that were invented by the American colonel S. Berdan. This matter united Ludvig with his old friend – the head of the state armoury, Pyotr Bilderling. Ludvig Nobel and Bilderling established their model armoury in Sweden in 1872. This armoury produced 450,000 Berdan rifles for the Russian War Department over eight years. The inspector of the armoury was an officer of the Russian Army, the Finnish baron Karl August Standartsheld. He was a family friend of the Nobels. These two entrepreneurs – R. Bilderling and K. Standartsheld – were Ludvig Nobel’s main assistants in the future “Nobel Brothers Company”. State orders gave Ludvig enough money to expand his factory and, in addition to weapons, he started to manufacture equipment for the rapidly-growing machine-building industry. His

*Mazutun Moskva
istehlakçularına
çatdırılması*

*Delivery of fuel oil to
Moscow consumers*

Sahibkarlıqla yanaşı L.Nobel xeyriyyəçilik fəaliyyəti və elmi tədqiqatların maliyyələşdirilməsi işləri ilə də məşğul olurdu. 1868-ci ildə o, Rusiya İmperator Texniki Cəmiyyətinin yaradılmasında iştirak etdi. Bu rus elminin inkişafına fəvqələdə təsir göstərən bir hadisə idi. Cəmiyyətin işlərində yaxından iştirak edən L. Nobel onun fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsini də həyata keçirirdi. Lüdviq Nobel Rusiyada metrik sistemin tətbiqinin əsas təşəbbüsçülərindən biri olmuşdur. O, təqaüdləri təsis edir, elmi işləri maliyyələşdirirdi.

reputation was enhanced by the timely and accurate fulfilment of orders. In 1870, L. Nobel received the right to add the Imperial eagle to his company emblem, which was a very great honour.

Nobel was a great humanitarian as well as a businessman and he financed scientific research. In 1868, he participated in the establishment of the Russian Imperial Technical Society. This event had a great impact on the development of Russian science. L. Nobel closely participated in the work of the society and financed its activities. Ludvig Nobel was one of the initiators of the implementation of the metric system in Russia. He awarded scholarships and financed scientific works.

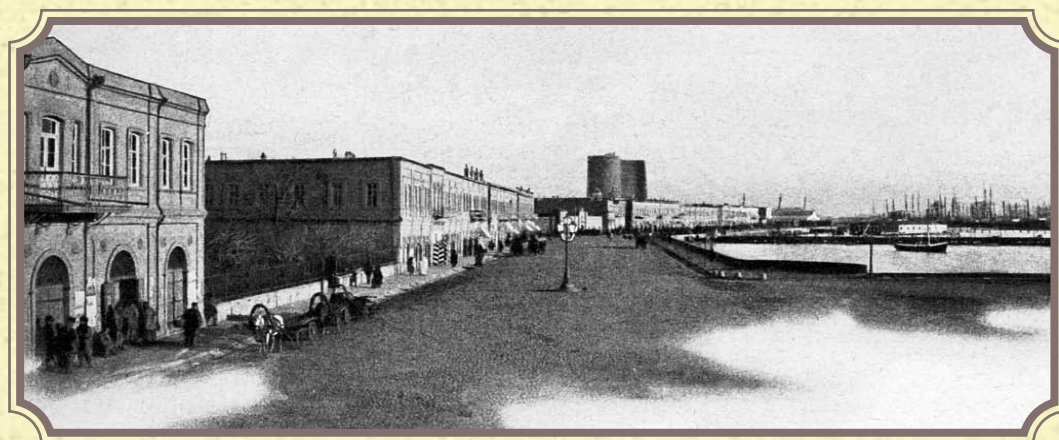

*Qala divarlarının
qarşısı. Bakı*

*The old city walls front views.
Baku*

Nobellərin Azərbaycanda ilk addımları

The Nobels' first steps in Azerbaijan

Nobellər ailəsinin Bakı ilə tanış olan ilk üzvü Robert Nobel oldu. İmmanuel Nobelin böyük oğlu olan Robert Nobel 1829-cu ildə anadan olub. 60-cı illərin əvvəllərində o, məşhur fin kommertsantı Polin Lennqren ilə ailə qurdu və Helsingforsda yerləşdi. Ümumiyyətlə, Polin ilə izdivacdan Robertin daha üç uşağı - İnqeborq, Lüdvig və Tyura adlı övladları olmuşdur. Lennqrenlərlə qohum olaraq Helsingforsda yerləşdikdən sonra Robert işıq yağlarının satışı ilə məşğul olan "Avrora" mağazasının şəriki oldu. 1869-cu ildə Edla Kollin ilə evlənərək "bal ayı"na çıxmış Lüdvig Nobelin xahişi ilə Peterburqa gələn Robert qardaşı gələne kimi onun işlərinə rəhbərlik etdi.

Qardaşının "bal ayı" ərzində Robert onun işlərinin öhdəsindən yüksək səviy-

The first member of the Nobel family to get acquainted with Baku was Robert Nobel. The eldest son of Immanuel Nobel – Robert - was born in 1829. At the beginning of the 1860s, he married the famous Finnish merchant Pauline Lenngrén and settled in Helsingfors. Pauline and Robert had three children – Ingeborg, Ludvig and Tyura. Following this alliance with the Lenngréns and settling in Helsingfors, Robert became a partner in the "Aurora" shop, which sold oil for lamps. In 1869 Robert came to St. Petersburg at the request of his brother Ludvig, who had married Edla Collin and gone off on honeymoon, and started managing his business.

Though Robert successfully managed Ludvig's business during his honeymoon, he did not want to get

*Bakının dəniz kənarı
Baku seaside*

Qala divarları. Bakı
Old city walls. Baku

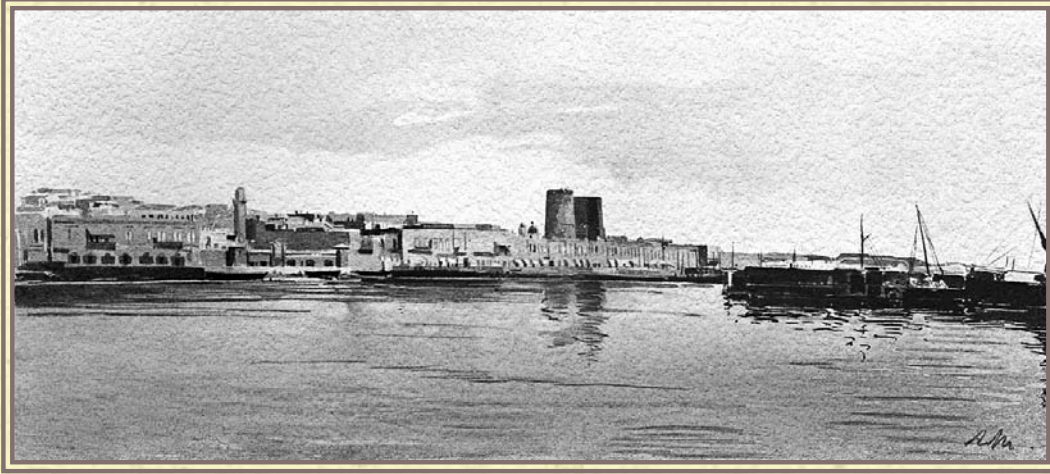

yədə gəlsə də, “İjevsk Avantürası”nda iştirak etmək istəmirdi. Buna görə də, Lüdvig zavodun mülki məhsullarının satışı işini ona həvalə etdi. Robert yaxşı pul qazanırdı, lakin bütün pullarını riskli sahələrə qoyurdu. Lüdvig berdanka tüfəngi üçün 500 min qundaq hazırlamaq işini də ona tapşırırdı.

Nobel qardaşlarını Azərbaycana gətirən də məhz silah məsələsi oldu. Yüz minlərlə tüfəng qundağı üçün Almaniyadan başqa qiymətə gətirilən qoz ağacı Nobel qardaşlarına bir o qədər də sərfəli olmadığından, Sankt-Peterburq və İjevsk ətrafında isə qoz ağacı bitmədiyindən qardaşlar bunu imperiyanın müxtəlif bölgələrində axtarmağa başladılar. Mütəxəssislər qoz ağacının Qafqazda, xüsusən də Lənkəran meşələrində çox olmasını söylədikdən sonra Lüdvig Nobel 1873-cü ildə qardaşı Robert Nobeli Azərbaycana göndərdi. Lakin o, Lənkərandə qoz ağacı massivi tapa bilmədi və Nobel qardaşları tüfəng qundağı düzəltmək üçün

involved in the “İjevsk adventure”. Therefore, Ludvig put him in charge of civilian orders for the factory. Robert was making good money, but was investing all his money in risky areas. Ludvig also gave him an order for 500,000 gun butts for Berdan rifles.

The gun business brought the Nobel brothers to Azerbaijan. The walnut required for a hundred thousand gun stocks was too expensive in Germany and it was beyond the pockets of the Nobel brothers. There were no walnut trees near Ijevsk or St. Petersburg so they started to look for walnut trees in different parts of the Russian Empire. When specialists informed them that there were lots of walnut trees in the Caucasus, especially in the forests of Lenkoran, Ludvig Nobel sent his brother Robert to Azerbaijan in 1873. Robert couldn't find walnut trees in Lenkoran and the Nobel brothers substituted walnut with cheaper poplar.

Baku
Baku

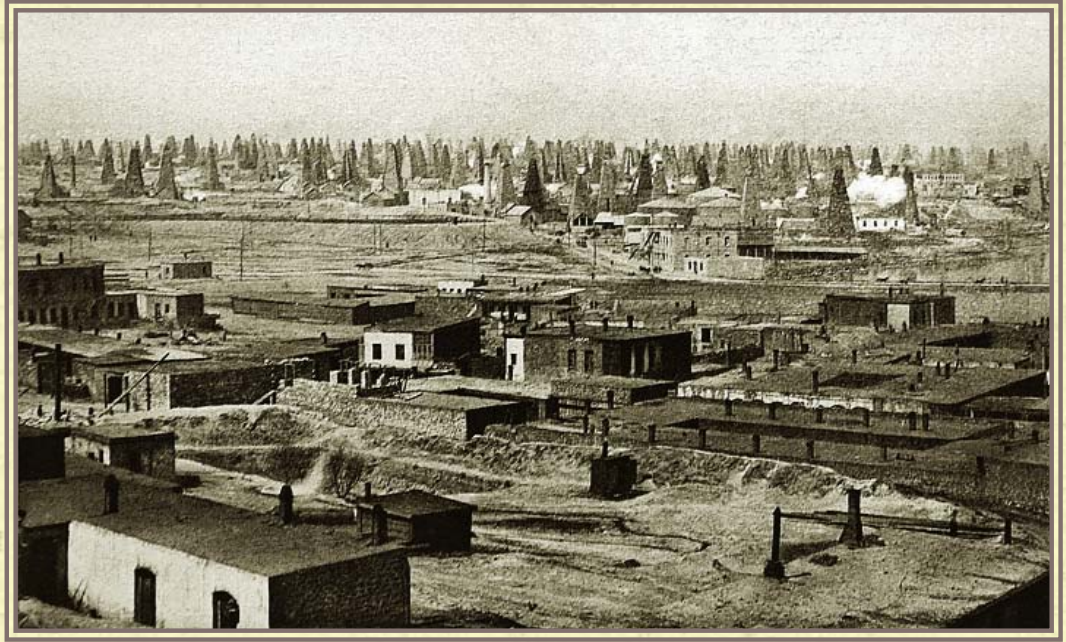
qoz ağacını daha ucuz qiymətə başa gələn toz ağacı ilə əvəz etdilər. Buna baxmayaraq, Robert Nobelin Azərbaycana səfəri hədəf getmədi. O, yolüstü Bakıda qaldı, Qaraşəhər və Ağşəhəri, neft mədənlərini gözdə, maliyyə, sənaye və iqtisadi vəziyyəti öyrəndi, əsl gəlir mənbəyinin Bakıda olduğunu qabaqcadan çox düzgün qiymətləndirdi.

Ümumiyyətlə, Nobellərin Bakı haqqında ilk təsəvvürləri XIX əsrin 60-cı illərində yaranmışdı. O dövrdə ABŞ kerosini Avropada şöhrət qazandı ki, bu da qəzet və jurnallar vasitəsi ilə kimya və texnika-ya aid xəbərləri daimi izləyən Nobellərin diqqətindən yayınmadı. Lüdviq qardaşı Robertə göndərdiyi 16 fevral 1864-cü il tarixli məktubda kerosin lampalarından söz açır və rus kapitalisti Kokorevin 1858-ci ildə Bakıda kerosin istehsal edən kiçik bir zavod açmasından bəhs edirdi: “Rusiyanın içərilərində Kokorevin Qafqaz şəhəri Bakıdan gətirdiyi mədən yağlarından istifadə olunur. Qiyməti hələ çox baha olsa da gü-

However, Robert Nobel's visit to Azerbaijan was not a waste of time. En route he stayed in Baku, visited the Black City and the White City and the oil fields and studied the financial, industrial and economic situation and correctly foresaw that the main source of profit lay in Baku.

The Nobels' first impression of Baku was established in the 1860s. At that time, US kerosene was well-known in Europe and the Nobel brothers, who closely followed chemical and technical news in magazines and newspapers, did not miss this fact. In a letter to Robert sent on 16 February 1864, Ludvig mentioned kerosene lamps and the small kerosene factory opened by the Russian capitalist Kokorev in 1858 in Baku: “Within Russia they use field oil brought from the Caucasian city of Baku. Though it is expensive, we can assume that this oil will be able to compete with US oil in the near future. Resources are as ample as in the

Balaxanın görünüşü
View of Balakhany

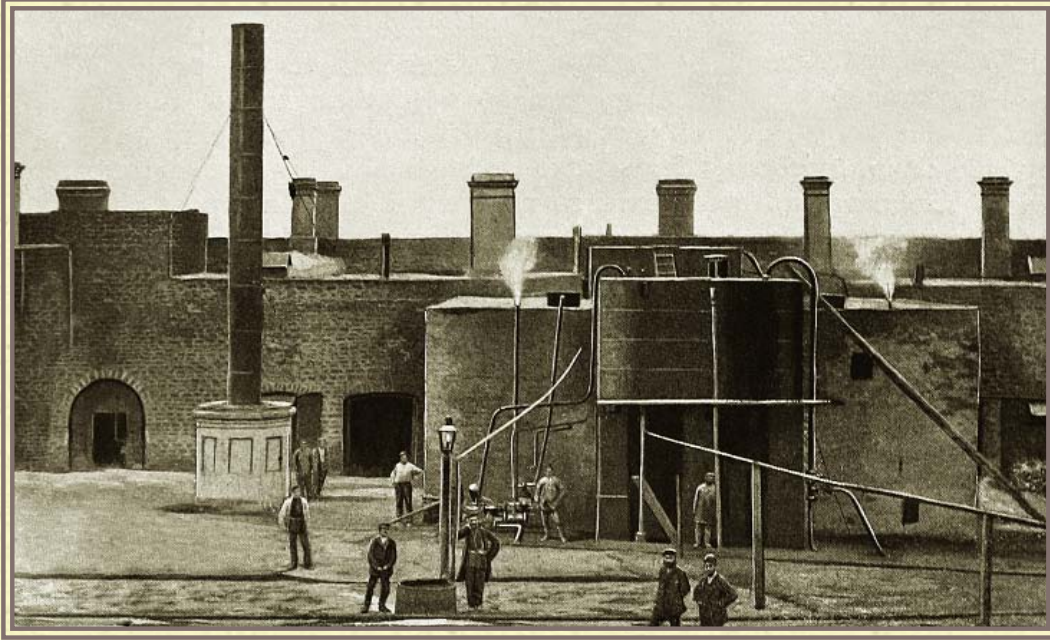
man etməyə əsas var ki, bu yağlar yaxın gələcəkdə ABŞ yağları ilə rəqabət apara biləcək gücə malikdir. Bu ehtiyatlar ABŞ-da olduğundan heç də az deyil. Ümumiyyətlə, neft məsələsində çox parlaq gələcək var”... lakin onların heç biri güman etmirdi ki, bu “parlaq gələcəyin” əsas iştirakçıları məhz onlar olacaqlar.

Robert Nobel 1873-cü ilin sonunda Sankt-Peterburqa qayıtdıqdan sonra Bakıda neftlə bağlı geniş biznes imkanlarının olduğunu qardaşı Lüdviq Nobelin nəzərinə çatdırdı və onu perspektiv cəhətdən tükənməz dövlətə sahib olmağın mümkünlüyü fikrinə inandıra bildi. Robert Nobel qardaşı Lüdviqdən 25 min rubl alaraq 1874-cü ildə Azərbaycana qayıtdı və 1875-1876-cı illərdə Bakı neft sənayesində sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olma-

USA. In general, petroleum has a bright future.” None of them could imagine at the time that they would be the main participants in this “bright future”.

After his return to St. Petersburg at the end of 1873, Robert informed his brother Ludvig about the great business opportunities in the oil industry and managed to persuade him of the potential wealth of this industry. In 1874 Robert borrowed 25,000 roubles from his brother and returned to Baku where he started business in the oil industry in 1875-1876. In a letter Ludvig wrote to his brother Albert in Sweden on 31 October 1875 he spoke of his high expectations of Robert's visit to Baku: “Let's see how he organizes the crude oil and production works. I have done what I could from my side. His future

*Robert Nobelin
kerosin zavodu*

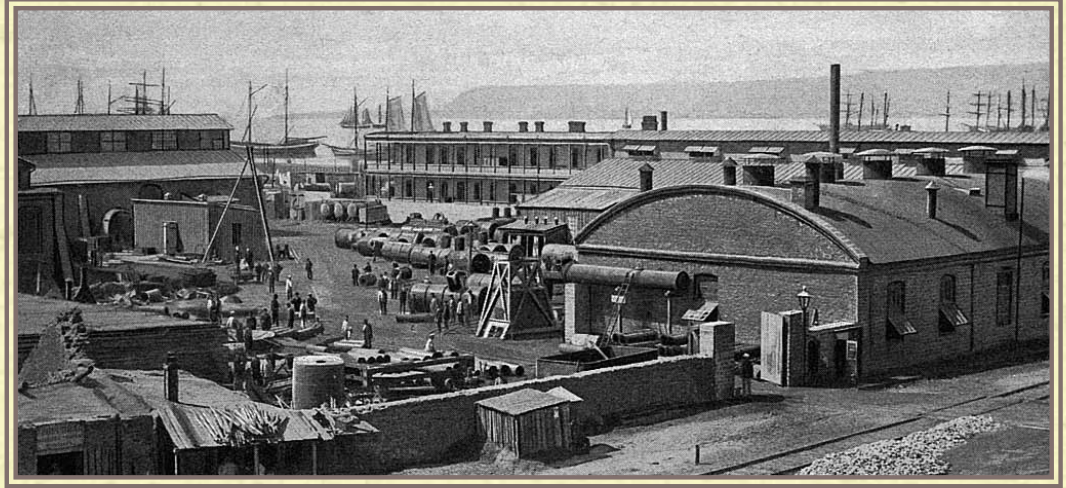
*Kerosene plant
of Robert Nobel*

ğa başladı. Lüdviq Nobel İsveçdəki qardaşı Alfredə yazdığı 31 oktyabr 1875-ci il tarixli məktubunda Robertin Bakıya edəcəyi səfərinə böyük ümidlə yanaşdığını bildirdi: “Görək xammal və hasilat işlərini necə sahmana salacaq. Mən öz tərəfimdən məndən asılı olan hər şeyi etdim. Onun həyatının sonrakı uğurları və xoşbəxtliyi bundan asılıdır”. Robert Bakıya gəldikdən sonra Xəzər dənizinin şərqində yerləşən Çələkən adasındakı mədənlərin işlənilməsi üçün lisenziya aldı. Robert Nobel 120-yə qədər neft emalı zavodunun fəaliyyət göstərdiyini, bununla belə neftin hələ də köhnə metodlarla hasil edildiyini biləndə texniki yeniliklər tətbiq etmək qərarına gəldi. O, “Tiflis cəmiyyəti”ndən Qaraşəhərdə 25 min rubla kiçik bir zavod aldı və onu yenidən qurdu. Neft emalı zavodu

success and happiness depends on this.” Upon his arrival in Baku, Robert obtained a licence to operate the oil fields on Chalakan Island in the east of the Caspian Sea. When Robert realized they were still using old-fashioned oil production techniques, even though there were about 120 oil refineries, he decided to introduce technical innovations into this industry. He bought a small refinery in the Black City from the “Tiflis Society” for 25,000 roubles and reconstructed it. He ordered some refinery equipment from the mechanical workshop of the Swede Martin Vestvall in Baku. The Swedish chemist Erland Theel and the engineer and production chief August Aveline managed the refinery. This hard work soon reaped its rewards. In the autumn of 1875, Robert

“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus
mexaniki zavod

Mechanical plant of
the “Nobel Brothers”
company

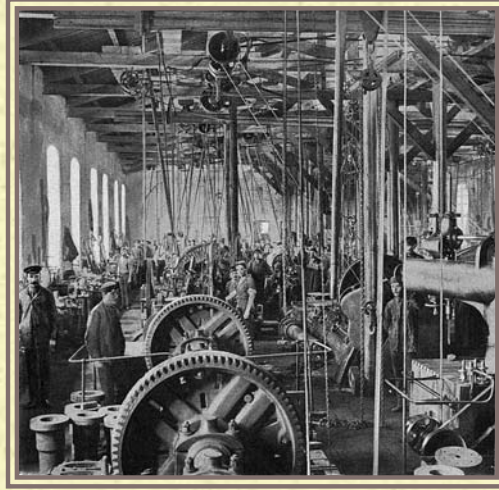

üçün avadanlıqlar hazırlamaq məqsədi ilə Bakıda mexaniki emalatxanası olan isveçrəli Martin Vestvala sifarişlər verdi. R. Nobel neft emalı zavoduna rəhbərliyi gənc kimyaçı mühəndislər Erland Teel və Avqust Avelinə həvalə etdi. Gərgin səylər nəticəni çox gözlətmədi. 1875-ci ilin payızında Robert Nobelin zavodu ilk məhsullarını istehsal etdi. Robert özü əla səviyyəli kimyaçı olduğu üçün onun neft məhsulları keyfiyyətinə görə nəinki yerli rəqibləri, hətta Rusiyaya ildə 40 min ton kerosin ixrac edən ABŞ məhsullarını da ötüb keçdi. Hasilat sürətlə genişləndi, Robert Nobel alman geoloqu Fillin köməyi ilə yeni neft mədənləri aşkara etdi. Sankt-Peterburqdan Lüdviq, Parisdən isə Alfred Nobellər Bakıdakı qardaşlarına maliyyə vəsaiti və məsləhətlər baxımından yardımlarını əsirgəmədilər. Lakin, Peterburq qəzetləri Bakıdakı neft həyəcanından günlərlə, aylarla, bəzən isə illərlə davam edən nəhəng neft

Nobel's factory went into production. As Robert was an excellent chemist himself, the quality of his oil products exceeded not only the products of local competitors, but also the products coming from the USA, exporting to Russia 40,000 tons of kerosene a year. Production grew quickly and, with the help of the German geologist Fill, Robert was discovering new oil fields. Ludvig from St. Petersburg and Alfred from Sweden helped their brother with finances and advice. While St. Petersburg newspapers were publishing articles about huge oil boom in Baku lasting days, weeks or even years, the Russian Tsar increased the excise tax on oil products imported from the US in order to help local production. By that time, Ludvig Nobel could no longer suppress his interest and he steamed into Baku harbour with his 17-year-old son Emanuel. Here Ludvig realized the awesome potential of an oil

fontanlarından bəhs etdiyi bir dövrdə Çar Rusiyası Hökuməti yerli istehsala diqqəti artırmaq üçün ABŞ-dan ixrac olunan neft məhsullarına aksiz vergisini artırdı. Belə bir vaxtda, Lüdviq Nobel də marağını boğa bilmədi və 17 yaşlı oğlu Emanuellə birgə Bakıya yollandı. Burada o, bir daha əmin oldu ki, tufəng, top, dinamit və sairədən əldə olunan gəlirlərlə müqayisədə Robertin Bakıdakı neft müəssisəsinin əldə etdiyi qazanc qat-qat çoxdur. 1876-cı ilin sentyabr ayında yenidən Bakıya qayıdan Lüdviq qardaşı Alfredə yazdığı məktubunda “Bakı neftinin genişmiqyaslı daşınmasını həyata keçirmək planlarının olduğunu”, inanılmaz gəlir əldə etməyin mümkünlüyünü bildirirdi.

Bakıda o, Robertlə birgə ciddi-cəhdlə xüsusi kerosin zavodunun inşasını başa çatdırmağa çalışırdı. Bu məqsədlə 300 min dollar kapital qoyulsa da, bu məbləğ kifayət etmədi. Boru kəmərləri və böyük rezervuarlar lazım idi və buna görə də, qardaşlar dostları Satndartşeldi onun 150 min dollar sərmayəsi ilə birgə fəaliyyətə cəlb etdilər. Beləliklə, tək cə istehsal işlərinə 450 min dollar vəsait sərf olundu.

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus
mexaniki zavod*

*Mechanical plant of
the “Nobel Brothers”
company*

company as opposed to guns, cannons and dynamite. After his return from Baku in 1876, Ludvig in a letter to his brother Alfred spoke about his “plans for the large-scale transportation of Baku oil” and the possibility of incredible income.

In Baku he was trying to finish construction of a special kerosene factory together with Robert. He invested 300,000 dollars, but this was not enough. The brothers needed pipelines and big reservoirs and they managed to persuade their friend Satndartsheld to go into partnership with them, contributing 150,000 dollars. In this way, they spent 450,000 dollars on production works alone.

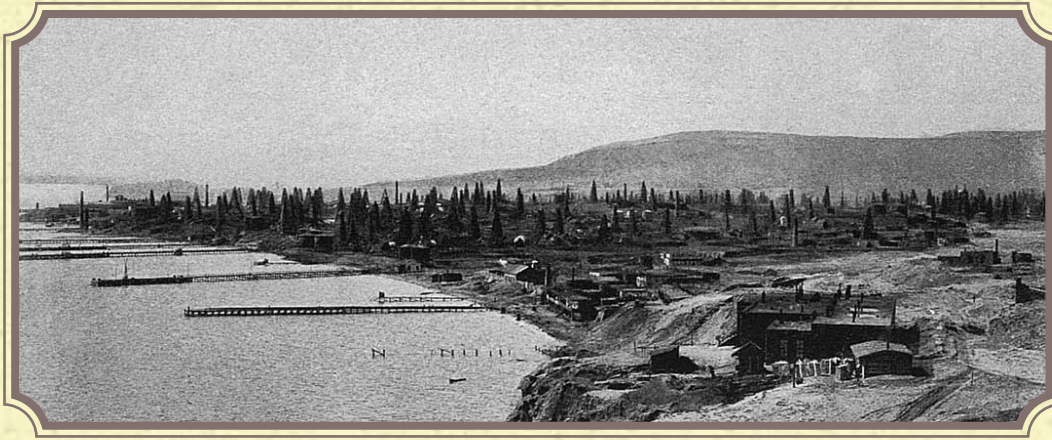

*Ramanada "Nobel Qardaşları"
şirkətinə məxsus maddən*

*"Nobel Brothers" oil
field in Ramana*

Nobellər inhisarının əsası və şirkətin idarə heyəti

**The Nobels' monopoly foundation and
management board of the Company**

Nobel qardaşları neft istehsalı və onun emalı ilə məşğul olmaq, neftin daşınmasını, onun satışını təşkil etmək və bütövlükdə neft sənayesini texniki səviyyəyə qaldırmaq istiqamətindəki fəaliyyətini daha da genişləndirmək və daha iri istehsal müəssisəsi açmaq qərarına gəlirlər. 1879-cu ildə Lüdviq Nobel İjevsk silah zavodu üzrə ortağı, peterburqlu baron və sənayeçi P.A. Bilderlinglə birgə, əsas kapitalı 3 milyon rubl olan “Tovarişestvo Neftyanogo Proizvodstva Bratyev Nobel - Branobel” - “Nobel Qardaşlarının Neft Hasilatı Şirkəti (qısaca “Nobel Qardaşları” şirkəti) adlanan iri istehsal müəssisəsi - səhmdar cəmiyyəti yaratdı. 1880-ci ildə “Nobel Qardaşları” şirkətini kapitalı 4 milyon, 1881-ci ildə 6 milyon, 1882-ci ildə 10 milyon, 1900-cü ildə isə 15 milyon rubla çatdı. Qardaşlardan biri - Robert

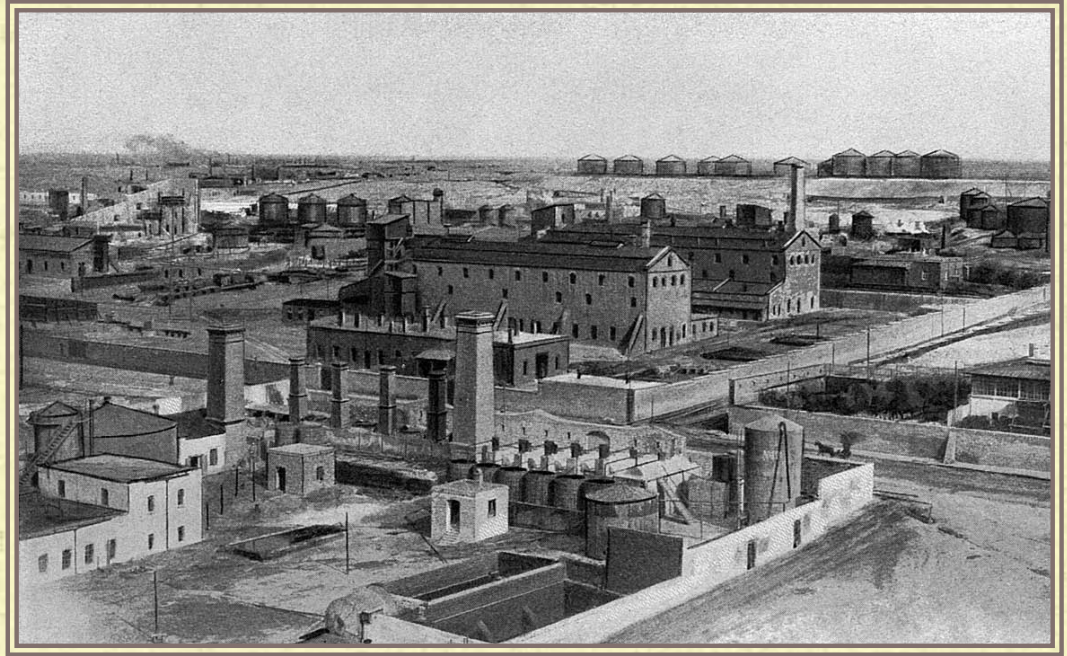
The Nobel brothers decided to start oil production and processing, to arrange the transportation and sale of oil and, in general, to expand their activity in developing the oil industry on a technical level. In 1879 Ludvig Nobel, together with his partner from the Ijevsk weapons plant, the St. Petersburg manufacturer Baron P.A. Bilderling, founded a major joint stock company “Tovarişestvo Neftyanogo Proizvodstva Bratyev Nobel – Branobel” – “The Nobel Brothers Oil Production Company” (or just Nobel Brothers Company) with an initial share capital of 3 million roubles. In 1880, the capital of the Nobel Brothers company reached 4 million, in 1881 – 6 million, in 1882 – 10 million and in 1900 – 15 million roubles. One of the brothers – Robert Nobel, worked in the oil industry until 1880 and

*Bibiheybat mədənlərinin
ümumi görünüşü*

*General view of the
Bibiheybat oil fields*

Şirkətin sulfat turşusu zavodu. 1885-ci il

Sulphuric acid plant of the company. 1885

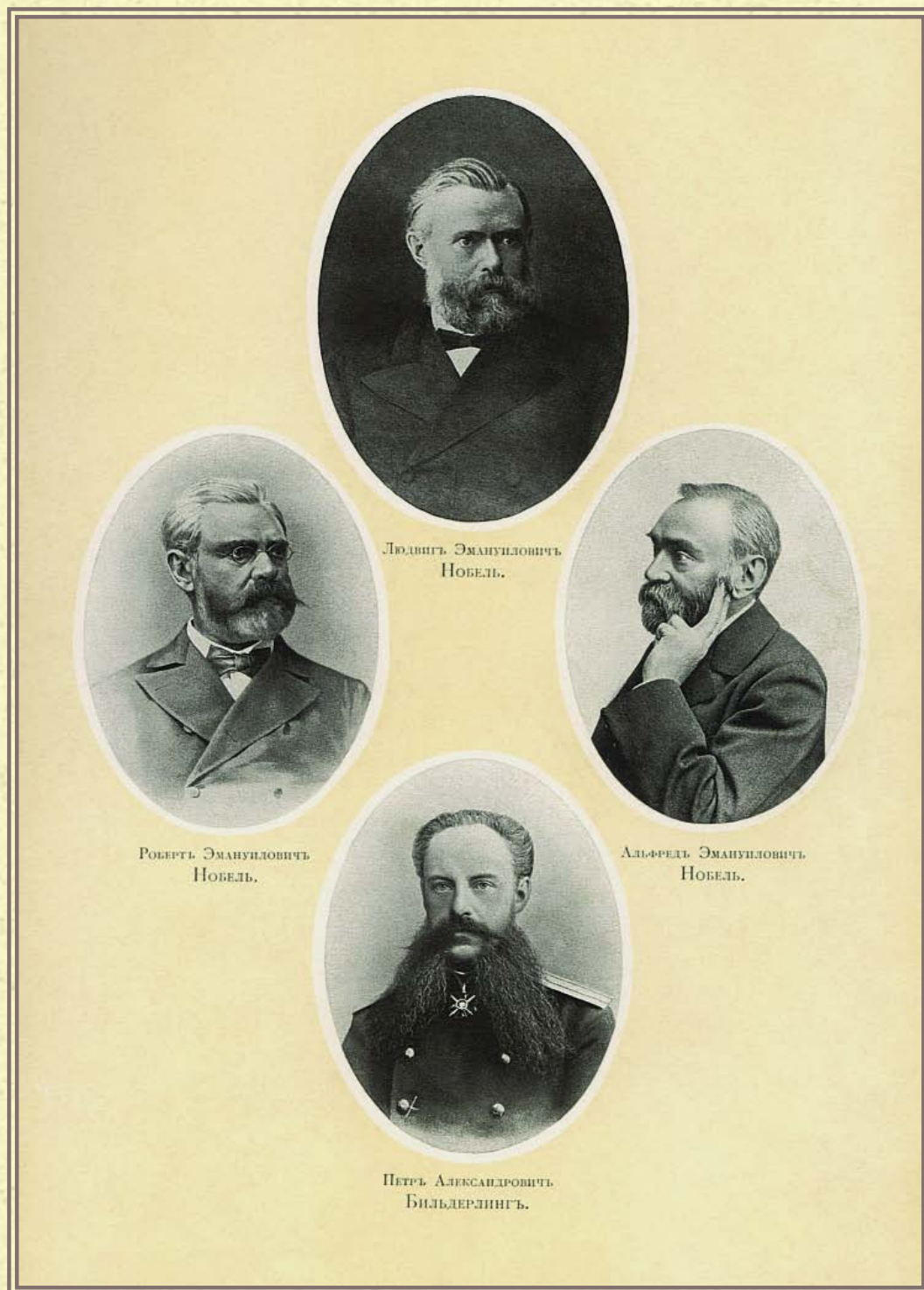

Nobel neft sənayesində 1880-ci ilə qədər işləsə də, ağır xəstəliyi ilə əlaqədar Bakını tərk etdi və xaricə köçdü, lakin ömrünün axırınadək müəssisənin şeriki olaraq qaldı.

XIX əsrin 80-ci illərinin əvvəlində “Nobel Qardaşları” şirkəti Rusiyanın daxili bazarında neft məhsulları ilə ticarət sahəsində üstünlüyü ələ aldı. Birliyin kapitalının böyük hissəsi nəqliyyat və satışın təşkilinə yönəldildi. Qüdrətli çoxsahəli istehsal-nəqliyyat-satış kombinatına çevrilmək istiqamətində inkişaf edən “Nobel Qardaşları” şirkətində neft anbarları, gəmilər, sistemlər və neft kəmərləri 80-ci illərdə əmlakın 75%-ni təşkil edirdi. Qryazu-Tsaritsin dəmir yolunda Nobellərə məxsus 1.500 xüsusi vaqon-sistem var idi. Nobellər neft məhsullarının Volqa üzərindəki körpülərdən və daxili bazarlara quru yollarla daşınmasında çox

then left Baku because of serious illness and moved abroad, but he was a partner in the company until he died.

At the start of the 1880s, Branobel became the leading oil company on the Russian market. Most of the capital of the society was spent on arranging the transportation and sale of oil. In the 1880s the oil reservoirs, ships, oil storage tanks and oil pipelines of the Branobel Company, which was developing into a diversified production-transportation-sales industrial complex, constituted 75 per cent of the total property. Some 1,500 special tank cars owned by the Nobels plied the Gryazu-Tsaritsin railway line. The Nobels achieved a dominant position in the transportation of oil products via bridges over the Volga and via roads leading to

*Şirkətin idarə
heyətinin üzvləri:*

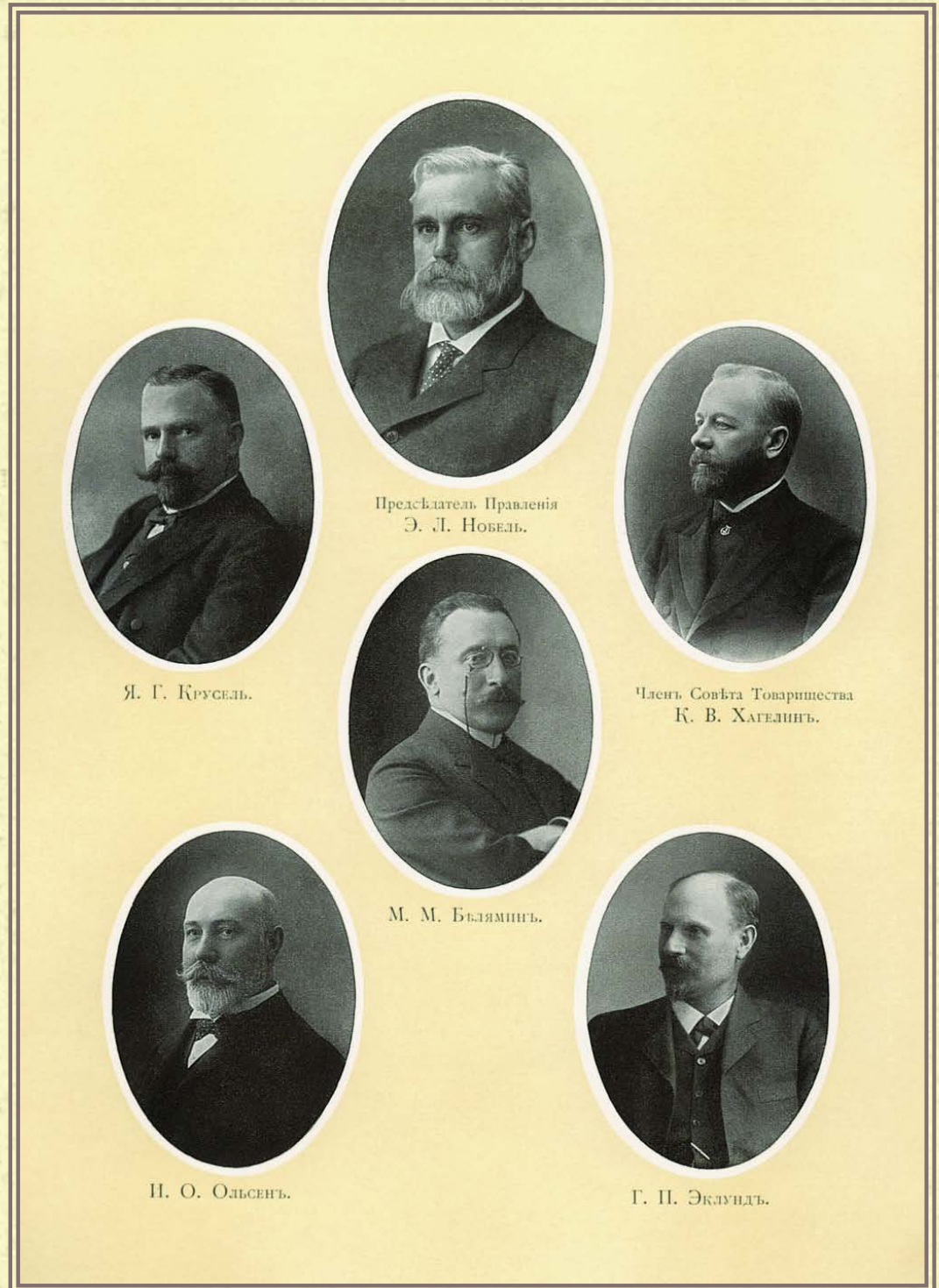
*(saatvari) Lüdviq
Nobel, Alfred Nobel,
Pyotr Bilderling,
Robert Nobel.
1909-cu il*

*Members of the
Steering Committee of
the company:*

*(clockwise)
Ludvig Nobel,
Alfred Nobel,
Peter Bilderling,
Robert Nobel. 1909*

Şirkətin idarə heyətinin üzvləri: (yuxarıdan aşağı soldan sağa) E. Nobel, Y. Krusel, K. Xaqelin, M. Belyamin, İ. Olsen, Q. Eklund. 1909-cu il

Members of the Steering Committee of the company: (from top to down left to right) E. Nobel, Y. Krusel, K. Kagelin, M. Belyamin, I. Olsen, G. Eklund. 1909

Председатель Правления
Э. Л. НОБЕЛЬ.

Я. Г. КРУСЕЛЬ.

Членъ Совѣта Товарищества
К. В. ХАГЕЛИНЪ.

М. М. БЕЛЯМИНЪ.

И. О. ОЛЬСЕНЪ.

Г. П. ЭКЛУНДЪ.

*“Nobel Qardaşları” şirkətinin qazma üzrə sahə mühəndisləri: (soldan sağa yuxarıdan aşağı)
R. Leburde, S. Peterson, V. Boyanovskiy,
K. Nordman, Y. Petrov, Q. Oman*

*Drilling Section Engineers, “Nobel Brothers”
company: (from left to right top to down)
R. Leburde, S. Peterson, V. Boyanovski,
K. Nordman, Y. Petrov, G. Oman*

“Nobel Qardaşları”
şirkətində 25 il çalışmış
qulluqçular. 1904-cü il

Employees with
25 years of service in
the company. 1904

mühüm mövqə tuturdular. 1882-1883-cü illərdə “Nobel Qardaşları” şirkəti Rusiyada ağ neftlə ticarəti bütünlüklə özünə rəqabət üçün ilk dəfə cəhd göstərdi və bu məqsədlə ağ neft ticarəti sindikatının layihəsini irəli sürdü. Elə həmin vaxt şirkət Bakı ağ neftini Qərbi Avropada satmaq üçün özünün xüsusi təşkilatını yaratmağa başladı. 1898-ci ildə Bakı neft hasilatına görə ABŞ-ı ötüb keçdiyi bir dövrdə, “Nobel Qardaşları” şirkəti hasilatının miqdarı 20 milyon puddan çox olan 8 ən iri firmadan biri idi.

Neft istehsalının inhisarlaşması uğrunda başlanmış mübarizənin qızğın çağında 1884-cü ildə Bakı Neft Sənayeçilərinin Qurultayı Təşkilatı təşəkkül tapdı. Qurultay

their domestic Russian markets. In 1882-1883, Branobel made its first attempt to become the leader in terms of kerosene sales in Russia and proposed setting up a kerosene syndicate. In the same year, the company established a concern to sell Baku kerosene in Western Europe. In 1898, when Baku oil production surpassed that of the USA, Branobel was one of the eight largest oil companies in the world, producing more than 20 million poods of oil.

In 1884, in the midst of fierce competition for control of concentrated oil production, the oil barons in Baku established their own organization - the Oil Extractors Congress Council. The council

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinin şöbə
müdürləri. 1904-cü il*

*Department managers
of the “Nobel Brothers”
company. 1904*

*“Nobel Qardaşları”
şirkətində 25 il çalışmış
qulluqçular. 1904-cü il*

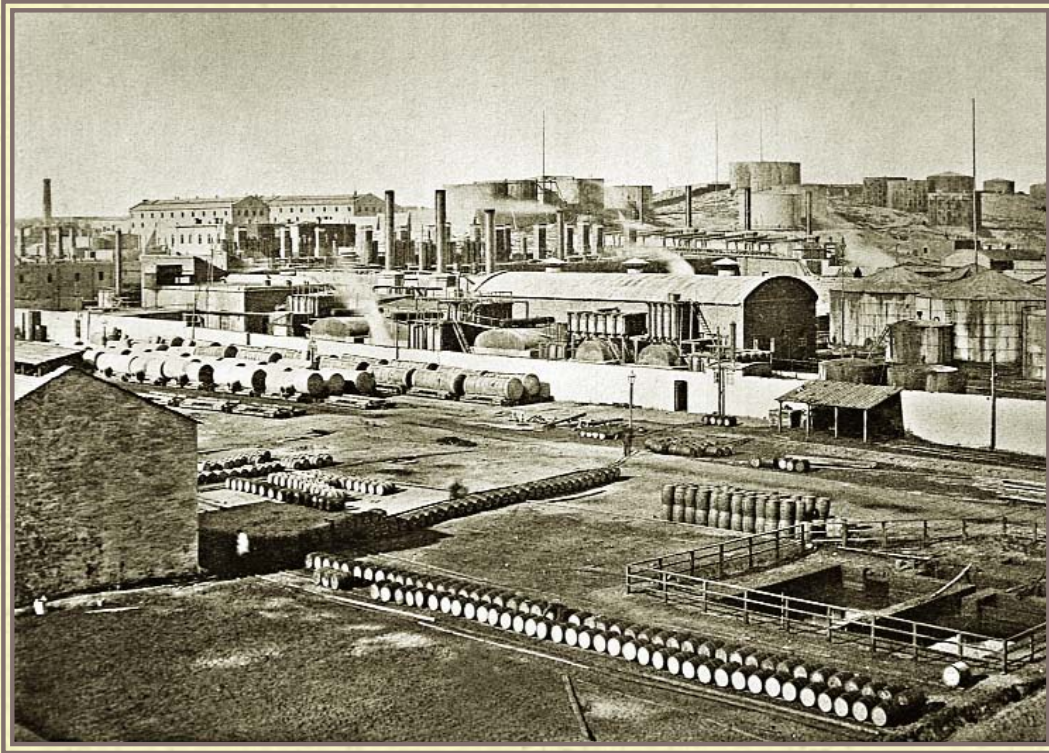
*Employees with
25 years of service in
the company. 1904*

əsasən iqtisadi vəziyyətindən asılı olmaya-raq bütün sənayeçilərin mənafelərini əks etdirən bir qurum kimi düşünülmüşdü. Tədrisən neft hasilatı, neft emalı və neftin daşınması ilə məşğul olan bir neçə iri neft firması “Bakı Neft Sənayeçiləri” qurultayında həlledici mövqeyə sahib oldular ki, onlardan biri də “Nobel Qardaşları” şirkəti idi. Qurultayda “Nobel Qardaşları” şirkətinin səsləri artaraq 117-yə çatırdı, yəni bu bütün səslərin 16%-ni təşkil edirdi. Qurultaylar arası dövrdə təşkilatın fəaliyyətini təşkil edən Bakı Neft Sənayeçiləri Şurasına rəhbərliyi isə 1888-ci ilə kimi Lüdviq Nobel özü həyata keçirirdi.

“Nobel Qardaşları” şirkətinə ümumi rəhbərlik Lüdviq Nobelə həvalə olundu.

was basically established to represent the interests of all manufacturers, irrespective of their wealth. Gradually, several big companies engaged in the production, processing and transportation of oil took a leading position in the Council and Branobel was one of them. The number of Nobel Brothers' votes on the Council gradually increased to 117, which was 16 per cent of the total. Between sessions, the Oil Extractors Congress Council was directed by Ludvig Nobel (until 1888).

Ludvig Nobel was appointed as the general manager of Branobel. The great fame of the company and the corresponding position this brought in terms of the

*Qaraşəhərdə
“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus
zavodların
ümumi mənzərəsi*

*General view of
the “Nobel Brothers”
plants in the Black City*

Şirkətin böyük şöhrəti və onun dünyada məşhur kapital sahibləri ilə eyni sırada durması Lüdviq Nobelin adı ilə bağlıdır. 1888-ci il mart ayının 31-də vəfat edən Lüdviq Nobel Sankt-Peterburqda Smolensk Lüteran qəbiristanlığında dəfn olundu. Bundan sonrakı dövrdə, yəni 1888-ci ildən 1919-cu ilə qədər “Nobel Qardaşları” şirkətinin işləri ilə Nobellər nəslinin nümayəndəsi Lüdviqin oğlu Emanuel Nobel məşğul olmuşdur. 1889-cu ildə Rusiya Texniki Cəmiyyəti Lüdviq Nobelin şərəfinə təntənəli yığıncaq təşkil etdi. Bu yığıncaqda “Nobel Qardaşları” şirkəti qızıl medal və Lüdviq Nobelin adına 6 min rubl miqdarında təqaüd təsis etdi.

world's owners of capital was Ludvig Nobel's due. Ludvig Nobel died on 31 March 1888 and was buried in the Smolensk Lutheran cemetery in St. Petersburg. From 1888-1919, the Nobel brothers partnership was run by Emanuel Nobel (named after his grandfather), the son of Ludvig. In 1889, the Russian Technical Society held a meeting in honour of L. Nobel. This meeting established a “Nobel Brothers Company” gold medal and the L. Nobel scholarship, worth 6,000 roubles.

In 1893, representatives of the various oil companies signed an agreement in St. Petersburg on establishing the Union of Baku Kerosene Producers, which was

1893-cü ildə Peterburqda Maliyyə Nazirliyinin razılığı ilə neft firmalarının nümayəndələri arasında “Bakı Ağ Neft Zavodçuları İttifaqı”nın yaradılması haqqında müqavilə imzalandı. 1897-ci ilə qədər fəaliyyət göstərən və Bakı neftinin ilk ixracat sindikatu olan bu ittifaqda da söz sahibi “Nobel Qardaşları” şirkəti idi. İttifaqın paylarının 9.610-u bu şirkətə məxsus idi. “Bakı Ağ Neft İstehsalçıları İttifaqı” dünya bazarlarını bölüşdürmək uğrunda mübarizə aparırdı.

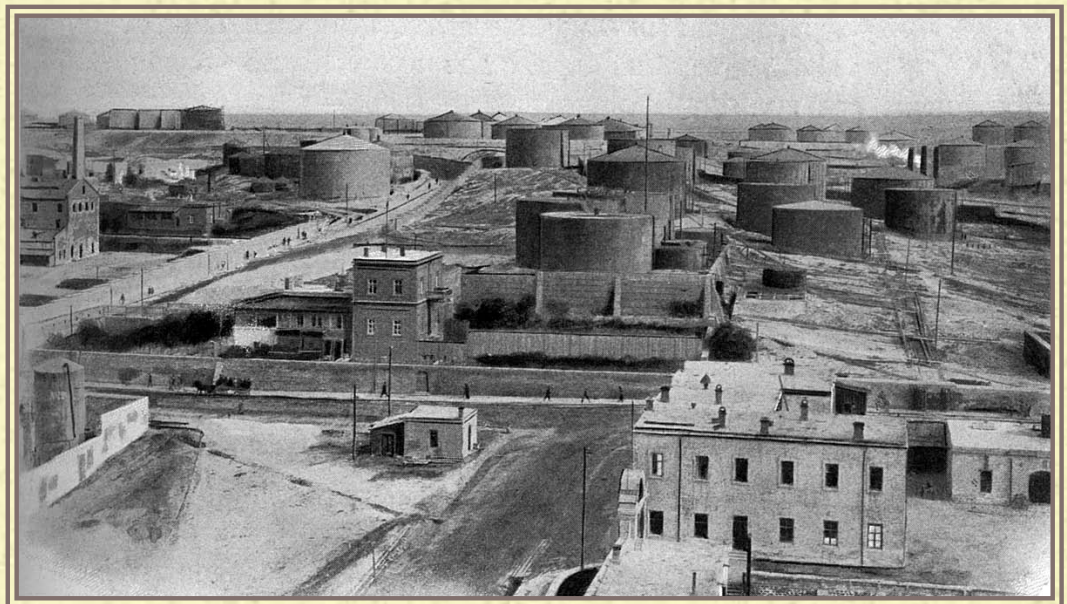
1893-cü ildə isə “Nobel Qardaşları” şirkəti “Simens Qardaşları və Kompaniyası” şirkəti ilə müqavilə bağladı. Müqavilənin şərtlərinə görə, Gədəbəy filiz mədənlərində çıxarılan bütün filiz “Nobel Qardaşları” şirkətinə satılırdı. Mis kolçedanı “Nobel Qardaşları” şirkətinin Qaraxəhərdəki kimya zavoduna göndərilir və orada emal edilirdi.

approved by the Ministry of Finance. This first group for the export of Baku oil functioned until 1897 and Branobel was the leading company in this union. The Nobel brothers held 9.610 per cent of shares in this union. The Baku Union of Kerosene Producers was competing for its share of world markets.

In 1893, Branobel signed a contract with “Siemens Brothers and Co.”. In accordance with the terms of this contract, all the ores extracted from the Gadabay mine would be sold to the Nobel Brothers Company. Copper pyrites (yellow ore) were transported and processed at the Nobel Brothers' chemical plant in the Black City. This contract marked the start of the important mining sector being subordinated to the oil monopolies, which dated from this last quarter of the 19th century.

“Nobel Qardaşları”
şirkətinin zavodlarında
neft rezervuarları.
1895-ci il

Oil tanks at “Nobel
Brothers” plants. 1895

Bu müqavilə ilə XIX əsrin son rübündə dağ-mədən sənayesinin mühüm bir sahəsi neft sənayesində yaranmış inhisar birliklərinə tabeliyinin başlanğıcı oldu.

Lüdviq Nobelin rəhbərliyi dövründə də “Nobel Qardaşları” şirkəti Bakı neft sənayesində öz birinciliyini qoruyub saxlayırdı. Belə ki, bu birlik təkcə Sabunçu və Balaxanıda 44 neft mədəninə sahib idi. 1914-cü ilin məlumatlarına görə, bu mədənlərdə 2.525 nəfər çalışırdı. Neft hasilatının ümumi həcmi 45-75 milyon pud təşkil edirdi ki, bu da Bakıda hasil olunan ümumi neft həcminin 25-28 faizi demək idi.

Nobel qardaşları texnikanın təkmilləşdirilməsini, iqtisadi cəhətdən üstünlük qazanılmasını, nəqliyyat sürətinin artırılmasını kapital yığmaq rəqabətində qələbənin əsas amili hesab edirdilər. Qardaşlar bütün layihə işlərini, təcrübə zavodları, emalatxana və konstruktor bürolarındakı işləri, tədqiqat nəticələrini son dərəcə məxfi saxlayır, sifarişləri əksər hallarda gizli yerinə yetirirdilər. Məlumat üçün qeyd edək ki, “Nobel Qardaşları” şirkəti özlərinin və Bakıdan aldıkları 1 milyard 426 milyon pud neft məhsullarını daxili və xarici bazarlara çıxarmışlar. Onlardan 1 milyard 174 milyon pudu Xəzər dənizi və Volqa çayı ilə Rusiyaya, 252 milyon pudu isə Qara dənizdən dünyaya bazarlarına çıxmaq üçün Cənubi Qafqaz dəmir yolu vasitəsi ilə daşınmış və satışdan 868 milyon rubl gəlir əldə edilmişdir ki, onun da 178 milyon rublu xarici bazarların payına düşürdü.

During Ludvig Nobel's time in charge, Branobel occupied the top position in Baku's oil industry. This partnership had 44 oil fields in Sabunchu and Balakhany alone. According to 1914 data, these oil fields had 2,525 workers. The total volume of oil production was 45-75 million poods, which constituted 25-28 percent of all the oil produced in Baku.

The Nobel brothers believed that improving equipment, economic excellence, and speed of transportation were the main factors behind achieving victory in the competition to accrue capital. The brothers maintained the confidentiality of all their project works, test factories and work in their workshops and design offices and research results and executed orders in secret. It is noteworthy that Branobel sold 1,426,000,000 poods of oil products extracted and bought in Baku on the domestic and foreign markets. Some 1,174,000,000 poods of this oil was transported to Russia via the Caspian Sea and Volga River, while 252,000,000 poods were carried by railway tank cars via the South Caucasian railway to the Black Sea and world markets. Some 178 million roubles out of a total of 868 million roubles were earned on foreign markets.

The Nobel brothers were the first not only in terms of oil production and the export of oil to world markets, but also in terms of the production of kerosene and lubricants. To illustrate this, Branobel

Nobellər nəinki neft hasilatında, ondan alınan məhsulların dünya bazarına göndərilməsində, hətta ağ neft və sürtkü yağları istehsalı üzrə də birinciliyi əldə saxlayırdılar. Təkcə onu demək kifayətdir ki, 1879-1904-cü illər ərzində “Nobel Qardaşları” şirkəti 1 milyard 195 milyon pud neft emal etmişdi. Yerli sahibkar ağ nefti istehsal edəndən sonra yerdə qalan məhsulları dənizə axıtdıqları halda, Nobellər onları iri həcmli, dəyirmi rezervuarlarda saxlayır, satır və milyonlar qazanırdılar. Onların zavodlarında yalnız 1912-ci ildə 37,6 milyon pud yüksək keyfiyyətli neft məhsulları istehsal edilmişdir. Nobellərin boru kəmərləri ilə ildə 65 milyon pud neft nəql edilirdi. Bu göstəricilər üzrə onların tayı-bərabəri yox idi.

“Nobel Qardaşları” şirkətinin biznesdəki uğurlarının ən mühüm amillərindən birini şirkətin rəhbərliyinə bacarıqlı, işgüzar, təşəbbüskar və yüksək ixtisaslı mütəxəssislərin cəlb olunması təşkil edirdi. Məsələn, bunlardan biri, Lüdvig Nobelin nigahdankənar oğlu Yalmar Krussel (1856-1919) 1890-1892-ci illərdə Bakıya gələrək “Nobel Qardaşları” şirkətində mühəndis-texnoloq kimi fəaliyyət göstərmişdir. 1916-cı ilə qədər şirkətdə texniki şöbəyə rəhbərlik etmiş və Nobellərin iqtisadi yüksəlişində mühüm rol oynamışdır. Yalmar Krussel Edla Nobelin qohumlarından Siqrid Mellqren ilə ailə qurmuşdu.

Digər belə bir mütəxəssis Karl Vilhelm Haqelin (1860-1954) 1878-ci ildə Bakıya gələrək 1883-cü ilə qədər Robert No-

processed 1,195,000,000 poods of oil in 1879-1904. While local oil producers were discharging their oil by-products into the sea, the Nobels were storing these products in large round tanks, which they sold and gained millions. In 1912 alone, the Nobel brothers' plant produced 37.6 million poods of high quality oil products. The Nobel brothers' oil pipeline transported 65 million poods oil per year. They had no equals in these activities.

One of the main factors behind the success of the Nobel Brothers Company business was the way they invited skilled, hard-working and highly professional specialists with initiative to join the company. For example, one of them was Ludvig Nobel's illegitimate son Hjalmar Krussel (1856-1919). He came to Baku in 1890-1892 and worked as a processing engineer for Branobel. He managed the technical department till 1916 and played an important role in the company's economic growth. Hjalmar Krussel was married to Sigrid Mellgren, one of his relatives.

Another such specialist was Carl Wilhelm Hagelin (1860-1954). He came to Baku in 1878 and worked under Robert Nobel's supervision till 1883. He entered the Stockholm High Technical School in 1883. In 1890, he returned to Baku, was elected to the Supervisory Board of Branobel in 1899 and was appointed as the manager of all the company's fleets and

belin rəhbərliyi altında çalışmışdır. O, 1883-cü ildə Stokholmda yerləşən Ali Texniki Məktəbə daxil olmuşdur. 1890-cı ildə isə yenidən Bakıya dönmüş və 1899-cu ildən etibarən “Nobel Qardaşları” şirkətinin idarə heyətinə seçilmişdi. Şirkətin Bakıda yerləşən bütün donanma və müəssisələrinə rəhbərlik etmək ona həvalə olunmuşdu. 1906-cı ildə isə o, İsveçin Rusiyadakı baş konsulu təyin edildi. 1923-cü ildə Karl Vilhelm Haqelin İsveç Texniki Elmlər Akademiyasının fəxri üzvü seçilmişdi.

Mixail Belyamin (1831-1908) Lüdviq Nobelin yanında mühəndis işləmiş və rəhbərlikdə çalışmışdır. 1880-ci ildən isə o, şirkətin idarə heyəti üzvlərindən biri kimi fəaliyyət göstərmişdir. 1899-cu ildə təqaüdə çıxana qədər M. Belyamin “Nobel Qardaşları” şirkətinin ən əhəmiyyətli vəzifələrində çalışmışdır. Onun oğlu Mixail Belyamin dağ mühəndisi idi. O, 1891-ci ildə Bakıya gəlmiş və “Nobel Qardaşları” şirkətinin xətti ilə 1893-cü ildə ABŞ-da oxumağa göndərilmişdir. 1895-ci ildən “Nobel Qardaşları” şirkəti idarə heyətinin üzvü seçilmişdir. 1919-cu ilə qədər Petroqradda yaşayan M.Y.Belyamin daha sonra ailəsi ilə birlikdə İstanbula köçmüş, oradan isə Parisə köçərək XX əsrin iyirminci illərinin əvvəllərində orada vəfat etmişdir.

Pyotr Bilderling (1844-1901) fin zadəgan ailəsində anadan olmuş, hərbi təhsil alaraq general-mayor rütbəsinədək yüksəlsə də, 1885-ci ildən “Nobel Qardaşları” şirkətinin administrasiyasının, daha sonra isə öm-

concerns in Baku. In 1906, Hagelin was appointed as Sweden's senior consul to Russia. In 1923, Carl Wilhelm Hagel was elected as an honorary member of the Swedish Technical Academy of Sciences.

Michael Belyamin (1831-1908) worked with Ludvig Nobel as an engineer with management responsibilities. In 1880 he was elected as a member of the Supervisory Board of the company. M. Belyamin held some of the most senior positions in the Branobel company till he retired in 1899. His son, Michael Belyamin, was a mining engineer. In 1891 he came to Baku and in 1893 was sent by Branobel to the USA to study. He was elected to the Supervisory Board in 1895. M.Y. Belyamin lived in St. Petersburg till 1919, then he moved to Istanbul with his family, and later to Paris. He died in Paris at the beginning of the 1920s.

Peter Bilderling (1844-1901) was born to a Finnish noble family, received a military education and was promoted to the rank of major-general. He was one of the members of the Branobel administration from 1885 and one of the members of the Supervisory Board of the company till he died.

Arthur Lessner (1867-1946) was in charge of the technical department of Branobel at the beginning of the 20th century and managed the company's Balakhany oil fields from 1904. He was one of the company's directors from 1914

rünün sonuna qədər şirkətin idarə heyətinin üzvlərindən biri olmuşdur.

Artur Lessner (1867-1946) XX əsrin əvvəllərində “Nobel Qardaşları” şirkətinin texniki şöbəsinə, 1904-cü ildən şirkətin Balaxanı mədənlərinə rəhbərlik etmiş, 1914-cü ildən Şirkət direktorlarından biri, 1917-1920-ci illərdə isə Bakıda Şirkətin baş rəhbəri olmuşdur.

İdarə heyətinin fəaliyyətində Hans Olsenin də xüsusi rolu olmuşdur. 1880-ci ildə işləmək üçün Kronştadta gələn Hans Olsen Rusiyanın paytaxtında Emanuel və Karl Nobellərlə tanış olur. 1887-ci ilin yazında Emanuel Nobel Skandinaviya ittifaqının hesablarını təftiş edərkən ona yaxından kömək edən Hans Olseni çox işgüzar və bacarıqlı mütəxəssis kimi tanıyır. “Nobel Qardaşları” şirkətində ona iş təklif olunsada, Olsen yenicə şəxsi müəssisə açdığı üçün bu təklifi qəbul etmir. Uzun cəhdlərdən sonra, 1893-cü ildə Emanuel Nobel Hans Olseni tovzlayaraq “Nobel Qardaşları” şirkətinə cəlb edə bildi və yaxşı zəhmət haqqı müqabilində onu ildə cəmi dörd-beş dəfə keçirilən Şura iclaslarında iştirak etməyə razı saldı. Çox keçmədi ki, Emanuelin təklifi ilə şirkət mallarının satış işlərini qaydaya salmaq üçün Hans Olsen Londona ezam olundu. Bundan az sonra isə o, Emanuel Nobelin böyük etimadı sayəsində şirkətin xarici şöbəsinə direktor təyin edildi. 1896-cı ilin avqust ayının 7-də Robert Nobelin, dekabrın 10-da isə Alfred Nobelin vəfatından sonra maliyyə dairələri və səhmdarlar arasında “Nobel Qardaşları” şir-

and then managing director of the company in Baku from 1917 – 1920.

Hans Olsen also played an important role in the activity of the Supervisory Board. Hans Olsen came to Kronshadt to work in 1880 and met Emanuel and Karl Nobel in the Russian capital. In the spring of 1887, Hans Olsen helped Emanuel Nobel to audit the accounts of the Nobels' Scandinavian concern and proved himself to be a very hardworking and skilled specialist. Though he was offered a job in the Nobel Brothers Company, Hans Olsen declined the offer as he had just opened his own business. Only after many attempts did Emanuel Nobel manage to persuade Olsen to work for Branobel in 1893. He persuaded him to take part in board meetings, which were held only four or five times a year. In return, he was paid a good salary. Soon after, at Emanuel's suggestion, Olsen travelled to London to promote sales of the company's products. Later he was appointed Director of the External Relations Department where he enjoyed the confidence of Emanuel Nobel. While financial circles and shareholders were discussing the possible end of the Nobel Brothers Company after the deaths of Robert Nobel (7 August 1896) and Alfred Nobel (10 December 1896), Hans Olsen started negotiations with various European countries which proved successful. In 1897, the Commercial Director of the Rothschild banking

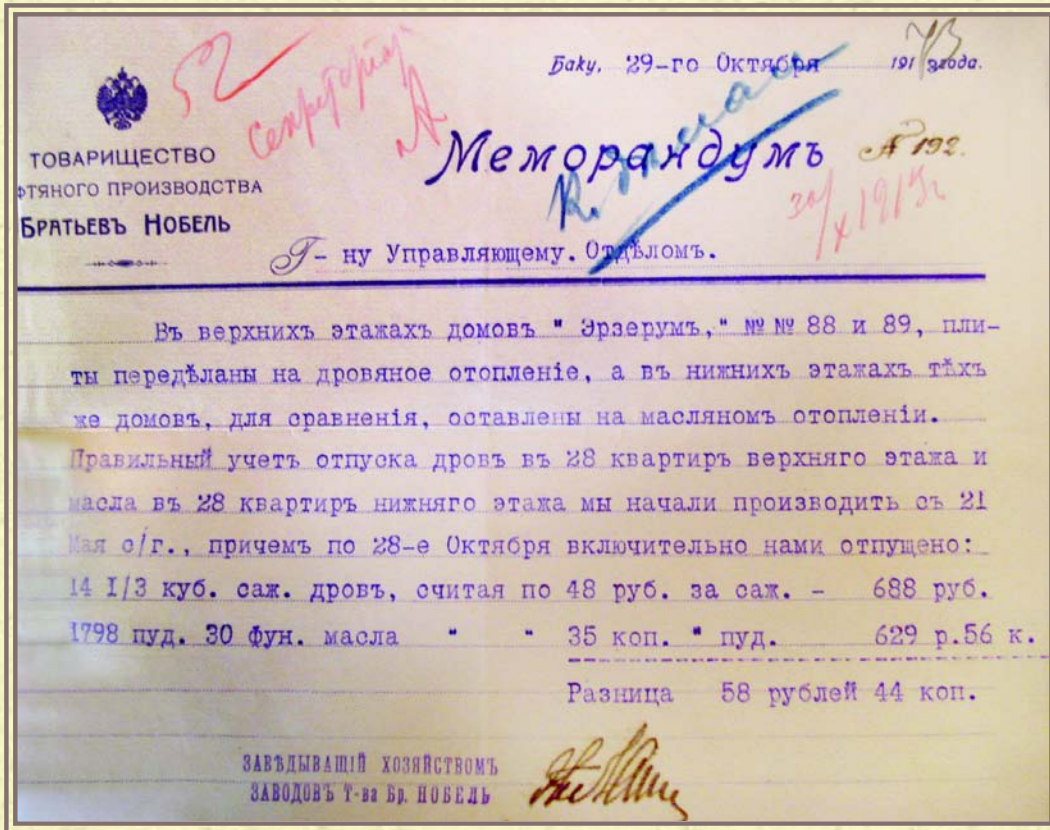
kətinin sonu çatması ilə bağlı söz-söhbət yayıldığı bir vaxtda Hans Olsen Avropanın müxtəlif şirkətləri ilə işgüzar danışıqlara başladı və çox uğurlu nəticələr əldə etdi. 1897-ci ildə Hans Olsenin dəvəti ilə Rotşildlərin nüfuzlu bank birliyinin kommersiya şöbəsinin rəhbəri Jül Aron Peterburqa gəldi. Olsen həm Rotşildlərlə, həm də “Standart Oyl” şirkəti ilə mehriban münasibətlər qurulmasının vacibliyini başa düşürdü və məhz onun şəxsi səyləri sayəsində adları çəkilən şirkətlər ilə yüksək səviyyəli əməkdaşlıq qurmaq mümkün oldu. Lüdviq Nobelin qızı Mina Nobel ilə evləndikdən sonra Hans Olsen şirkətin xarici şöbəsinə rəhbərlik etməklə yanaşı neft, mazut və sürtkü yağlarının Rusiya bazarlarında satışı işlərinə nəzarəti də həyata keçirirdi. “Standart Oyl” şirkətinin təcrübəsini əsas götürən Hans Olsen müxtəlif ölkələrdə fəaliyyət göstərən və şirkətin maraqlarından daha çox öz şəxsi mənfəətləri üçün çalışan xarici ticarət agentlərini baş idarəyə təbə olan vahid satış şirkəti halında birləşdirdi. Ağıllı və uzaqgörən bir şəxs kimi Hans Olsen “Nobel Qardaşları” şirkətinin Bakı idarəsinin həlledici rola malik olduğunu və şirkət üçün həyatı əhəmiyyət kəsb etdiyini başa düşürdü. Buna görə də o, ilk və son dəfə Bakıya gələrək şirkətin Bakı idarəsinin rəhbəri Haqelinlə görüşdü, yeni neft və mazut mədənlərinin istismarı ilə bağlı müzakirələr apardı. Hans Olsen Avropada sürtkü yağlarının satışını həyata keçirən bütün Avropa və ABŞ şirkətlərini Parisdə topladı və toplantı gedi-

syndicate, Jules Aaron, visited Petersburg at Hans Olsen's invitation. Olsen understood the importance of good relations with the Rothschilds and “Standard Oil” and he was the person who helped establish such relations with these companies. After marrying Ludvig Nobel's daughter Mina, Hans Olsen started to control the sale of oil, oil-fuel and lubricants to Russia's markets while at the same time managing the external relations department of the company. Using his “Standard Oil” experience, Hans Olsen merged all the foreign trade agencies from different countries into one sales company to make them pursue the interests of the company rather than just their own offices. Clever and forward-looking, Hans Olsen understood the crucial role and vital importance of the Baku branch of the Nobel Brothers company. Therefore, he visited Baku for the first and last time to meet the manager of the Baku office, Hagelin, to discuss the operation of new oil fields. Hans Olsen arranged a meeting of all the European and US companies supplying lubricants to Europe and brought about the establishment of SAIC (Société d'Armements, d'Industrie et de Commerce) association. SAIC became very successful at selling lubricants both within Europe and beyond, and Hans Olsen played a considerable role in this success. However, this non-stop hard work affected Hans Olsen's health. A serious illness that

şində SAİK (Sosete darmeman, dindustri, e de kommers) assosiasiyası yaradıldı. SAİK Avropada və onun hüdudlarından kənarında sürtkü yağlarının satışı sahəsində çox böyük uğurlar əldə etdi ki, bu uğurların qazanılmasında Hans Olsenin böyük əməyi olmuşdu. Lakin gərgin və aramsız işlər Hans Olsenin sağlamlığına təsirsiz ötürmədi. 1901-ci ilin yazında başlayan üzücü xəstəlik onu müalicə üçün Peterburqdan İsveçrəyə köçməyə məcbur etdi. 1904-cü ildə Emanuel Nobel Hans Olsenin şərəfinə 160 nəfərlik möhtəşəm vida ziyafəti təşkil etdi və “Nobel Qardaşları” şirkətinin yüksəlişindəki, uğurlu fəaliyyətindəki xidmətlərinə görə ona dərin təşəkkürünü bildirdi. Hans Olsen neft sənayesindən birdəfəlik uzaqlaşmadı. O, “Norsk Hidro” şirkətinin təsisçilərindən biri kimi qalmaqla yanaşı, sonralar da “Nobel Qardaşları” şirkətini xarici danışıqlarda təmsil edirdi. Bütünlükdə çevik, işlək, uzaqgörən və yüksək ixtisaslı kadrlardan ibarət idarə heyəti “Nobel Qardaşları” şirkətinin uğurlarında böyük rol oynamışdır.

started in 1901 forced Olsen to move from St. Petersburg to Switzerland for treatment. In 1904, Emanuel Nobel arranged a 160-person farewell party in honour of Olsen and thanked him for his work and efforts to develop and bring success to the Nobel Brothers Company. Hans Olsen did not leave the oil industry altogether. He was one of the founders of “Norsk Hydro” and represented the Nobel Brothers at negotiations in foreign countries. In general, the versatile, far-sighted, efficient and highly skilled members of the Branobel Supervisory Board played a prominent part in the company's success.

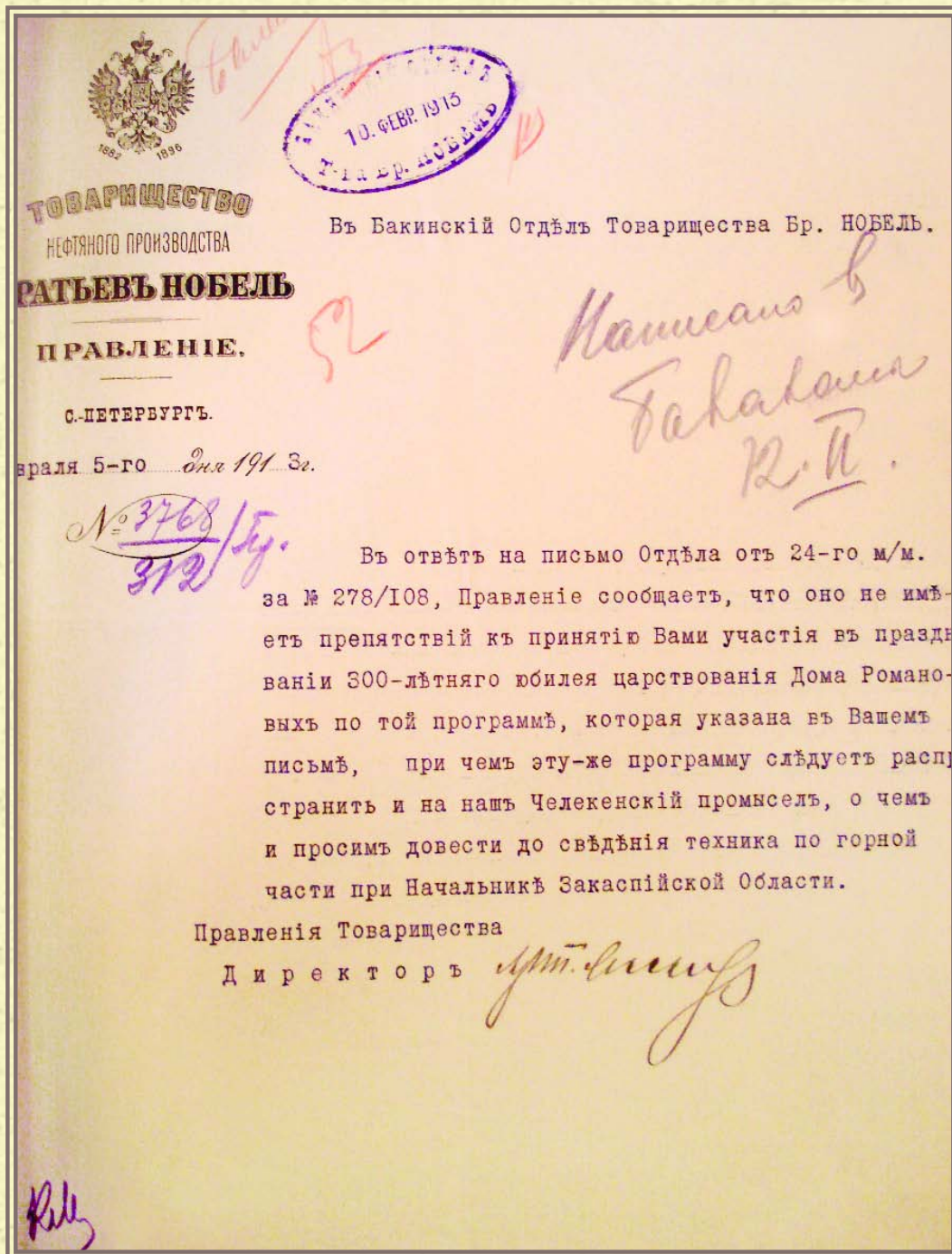
"Nobel Qardaşları"
şirkətinə məxsus zavod-
ların təsərrüfat
müdirinin yaşayış
evlərinin yanacaq
təmin edilməsi barədə
memorandumu.
29 oktyabr 1913-cü il

Memorandum from
the supply manager of
the "Nobel Brothers"
plants regarding
the supply of fuel to
residential houses.
29 October 1913

“Nobel Qardaşları” şirkətinin idarə heyətinin Rusiyada Ağ neft ticarəti idarəsinin “Nobel Qardaşları” şirkətinin Bakı kontoruna məktubu. 5 fevral 1902-ci il

A letter of the “Nobel Brothers” Steering Committee from the Kerosene Trade Administration Board in Russia to the “Nobel Brothers” Baku office. 5 February 1902

“Nobel Qardaşları”
şirkətinin İdarə heyətinin
“Nobel Qardaşları”
şirkətinin Bakı
kontoruna məkrubu.
13 fevral 1913

A letter from the
“Nobel Brothers”
Steering Committee
to the “Nobel
Brothers” Baku office.
13 February 1913

“Nobel Qardaşları”
şirkətinin İdarə
heyətinin direktoru
İ.O.Olsenin “Nobel
Qardaşları” şirkətinin
Bakı kontoruna
məktubu.
13 iyun 1902-ci il

A letter from the
director of the “Nobel
Brothers” Steering
Committee, I.O.Olsen,
to the “Nobel Brothers”
Baku office.
13 June 1902

3622

13. Юня 1902 г.

31

ТОВАРИЩЕСТВО
НЕФТЯНОГО ПРОИЗВОДСТВА
БРАТЬЕВЪ НОБЕЛЬ
ПРАВЛЕНІЕ.

Въ Контору
ТОВАРИЩЕСТВА ВР. НОБЕЛЬ,
НОСТРАННЫЙ ОТДѢЛЪ.

в ъ Ба ку.

№ 280

Изъ вчерашней телеграммы Вашей мы замѣтили что приказъ на от-
правку 60000 пуд. метеора потребныхъ для парохода „Россія,, II,
будеть исполненъ, но что послѣ этого запасъ метеора въ Баку истощит-
ся до окончанія выработки пиронафта, котормъ заводъ будетъ занятъ
въ ближайшемъ будущемъ.

По поводу сего доводимъ до Вашего свѣдѣнія что согласно до сихъ
поръ заявленныхъ требованій покупателей отправки метеора предстоятъ

лишь въ Августѣ	ок. 110.000
въ концѣ Сентября	ок. 230.000
въ Ноябрьѣ	ок. 110.000
въ Декабрьѣ	ок. 80.000

всего черезъ Батумъ ок. 530.000 пуд.

не считая незначительныхъ ж.дор.отправки на пограничныя станціи.

Потребность эту непременно слѣдуетъ имѣть въвиду, но мы полага-
емъ что не верѣтится затрудненій въ своевременномъ приготовленіи
этихъ количествъ.

Если-бы возбужденный въ Вашемъ почтенномъ письмѣ отъ 4.Юня во-
просъ о временномъ сокращеніи работъ завода и покупки товаровъ былъ
разрѣшенъ въ утвердительномъ смыслѣ – къ каковому вопросу мы свое-
временно еще вернемся то и тогда, думается, Вы будете въ состояніи

приготовить все потребное количество метеора, работая на один ряд; благоволите высказать намъ Ваши взгляды на сей предмет.

Съ совершеннымъ почтениемъ

ПРАВЛЕНИЯ Т-ва Бр. НОБЕЛЬ

Директоръ

M. O. Omnia

Затѣмъ еще одинъ метеоръ №11 и диаметръ, на
интервалъ 2 ряда, монши. диаметръ около 6500
метровъ въ 1-й Января 1902 .
20. V. 02. *M. Бернгардъ*

Предлагаемую программу метеора
выполнить въ виду водворения,
M. Бернгардъ

OTTO DEYZ
mühərriklər şirkətinin
mühəndisi Maks
Tirzenin "Nobel
Qardaşları" şirkətinin
Balaxanı şöbəsinə
müraciəti.
20 may 1914-cü il

A letter from the OTTO
DEYS engine company
engineer Macs Tirzen to
the "Nobel Brothers"
Balakhany Branch.
20 May 1914

8

Техническая Комтора

Инженера Максъ Турзе.

Единственное представительство для Кавказа и Средней Азии
завода двигателей „ОТТО-ДЕЙТЦЪ“.

Адресъ для телеграммъ: ОТТОМОТОРЪ БАКУ. ☐☐☐ ТЕЛЕФОНЪ № 501.

076

Баку, 20. Mai 1914. 191
Баку,
Моркуневская ул., Домъ № 44.

Titl.
Gesellschaft Gebrüder Nobel
z.Händen des Herrn S.Peterson Ingenieur
Balachany.

Der mit meiner Factura vom 21.Dezember a.p.berechnete Motor GDZ 425 Ps № 76259/62 ist Anfang Januar ds.J angekommen. Nunmehr nach vier Monaten dato Ankunft wäre aus der Rechnungssumme Rub.33223.34 die zweite Hälfte mit Rub.16611.67 fällig.

Mit Gegenwärtigem gestatte ich mir die höfliche Bitte um gefl.Anweisung dieser Summe im Kontor der schwarzen Stadt für den 25.ds.

Für die Erfüllung meiner Bittewäre ich Jhnen sehr verbunden & mit bestem Dank im Voraus empfehle ich mich hochachtungsvoll

S. Gierse

Jhnen

Regon. 207.
2/10

Фабричное клеймо

настоящего двигателя „ОТТО“

Max Gierse
ВАКУ.

регистративная адрессе: ОТТОМОТОР.

ДВИГАТЕЛИ

для всѣхъ родовъ топлива:

натуральнаго изъ буровъ скважинъ, генераторнаго, менноугольнаго, нефтянаго;

жесткой: нефти, керосина, олива, бензина, спирта и пр.

Судовые двигатели.

Передвижныя электрическія станціи.

Локомотивы. Локомотивы.

Насосы.

Водные эксгаусторы и насосы К.ЭНКЕ въ Шкейдиць.

Холодильныя машины и холодильныя устройства

и О-ва ЛИНДЕ въ Висбаденъ.

Приборы для газоваго отопления и освѣщенія.

Устройство мельницъ и водокачекъ для орошенія и водоснабженія.

Водоочистительныя машины, гидравлическія и прессы.

Машины и станки для обработки металловъ и дерева.

1536 A

NO 3/10

Telegraphic Address -
"ENALERT, LONDON."

Telephone NO 3031 AVENUE, 5 LINES.

British Petroleum Company Limited.
(E. P. U. DEPARTMENT.)

PLEASE ADDRESS ALL COMMUNICATIONS TO
BRITISH PETROLEUM COMPANY LTD.
(E. P. U. DEPARTMENT.)
22, FENCHURCH STREET,
LONDON, E.C.

22, Fenchurch Street,
London, E.C. 4th March 1912

Messrs. Nobel Brothers
Petroleum Production Company

B A K U

Dear Sirs,

Quotations

We are to-day in receipt of your telegram of the 2nd inst giving us particulars of the current price of Russian Kerosene f.o.b. Baku and of the average price of crude oil and Mazout for the week ending the 1st inst.-

We thank you for this information and remain

Yours truly,

For BRITISH PETROLEUM COMPANY, LIMITED.
E. P. U. Department,
P. H. H. H. H.
F. LANE
BY HIS SUBSTITUTE *H. H. H.* } Executive Committee.

E/W

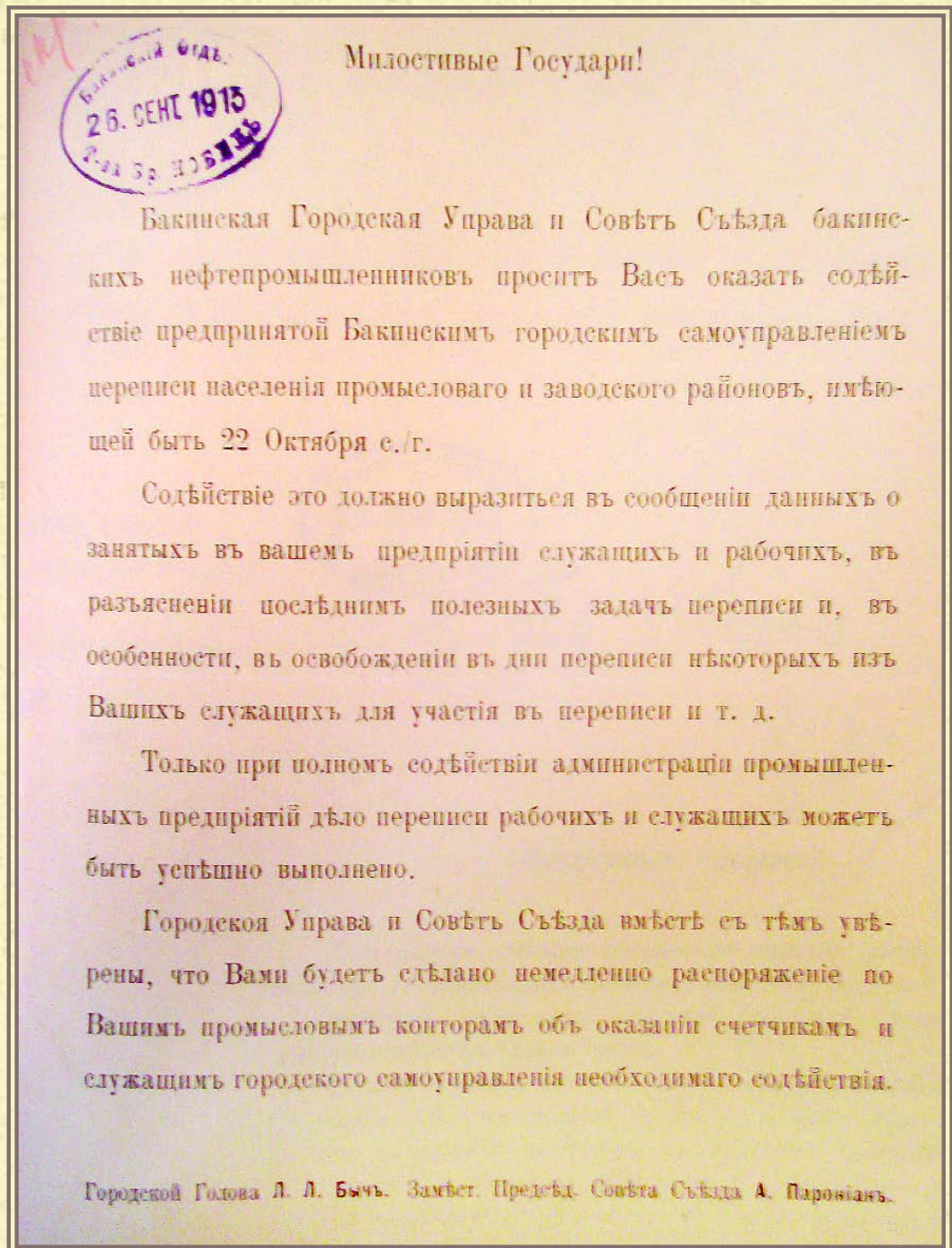

Neft məhsullarının qiymətləri ilə bağlı "Nobel Qardaşları" şirkəti tərəfindən təqdim olunmuş məlumatlara görə BP şirkətinin (London) "Nobel Qardaşları" şirkətinə təşəkkür məktubu. 4 mart 1912-ci il

Letter of appreciation from BP (London) to the "Nobel Brothers" Company for information on oil prices. 4 March 1912

Bakı şəhər Qlavası (başçısının) Bıçın şəhərdə əhali sayımının keçirilməsinə dəstək verilməsi barəsində "Nobel Qardaşları" şirkətinə müraciəti. 26 sentyabr 1913-cü il

Request of the head (Glava) of Baku city to the "Nobel Brothers" company for support in conducting a population census in Baku. 26 September 1913

 Основываясь на предыдущих подсчетах получим следующее распределение вывоза нефтяных продуктов наливомъ черезъ Каспійское море въ 1902-мъ году.

Мѣсяцы.	I. КЕРЕСИНЪ.						Сдано Восточ. Об-ву на Волгу.	И т о г о.		
	Названіе шхунъ.	Ем-кость	Рейса	Тысячи пудовъ				на Волгу.	въ Петров. и Красн.	изъ Баку
				Петро вскъ.	Крас нов.	Рейдъ				
Съ I Января по 15.Марта.	Двѣ шхуны	100	9	600	300	-	-	-	900	900
Съ 15.Марта и съ Апрель	6 шхунъ	310	10	-	100	3000	400	3400	100	3500
Май	6 шхунъ	310	8	400	100	1950	400	2350	500	2850
Іюнь	5 шхунъ	260	7	400	100	1300	400	1700	500	2200
Іюль	5 шхунъ	260	8	400	100	1550	400	1950	500	2450
Августъ	5 шхунъ	260	7	400	100	1350	400	1750	500	2250
Сентябрь	5 шхунъ	260	8	400	100	1550	-	1550	500	2050
Первая половина Октября.	5 шхунъ	260	4	100	-	900	-	900	100	1000
Съ 15.Октября по 31.Декабря.	-	-	-	900	300	-	-	-	1200	1200
За годъ	В с е г о	-	-	3600	1200	11600	2000	13600	4800	18400

Примѣчаніе. Если навигація не откроется, какъ предусмотрено выше, 15-го Марта, а позже, то вышеозначенную программу выполнить собственными шхунами не представляется возможнымъ и придется въ такомъ случаѣ взять на помощь въ Мартѣ и Апрель мѣсяцахъ еще и „Пушкинъ”.

1902-ci ildə neft məhsullarının Xəzər dənizindən keçməklə maye daşıyan gəmilər vasitəsi ilə nəqli planı

A plan for the transportation of oil products in oil tankers across the Caspian Sea in 1902

Neft məhsullarının qiymətləri ilə bağlı "Nobel Qardaşları" şirkəti tərəfindən təqdim olunmuş məlumatlara görə BP şirkətinin (London) "Nobel Qardaşları" şirkətinə təşəkkür məktubu. 5 fevral 1912-ci il

Letter of appreciation from BP (London) to the "Nobel Brothers" Company for information on oil prices. 5 February 1912

786 2

TELEGRAMS
30. FEB 1912
T-52 BP LONDON

Telephone No 3031 AVENUE, 5 LINES.

Telegraphic Address :-
"ENALERZ, LONDON."

British Petroleum Company Limited.
(E. P. U. DEPARTMENT.)
22, Fenchurch Street,
London, E.C. Feb. 5th 1912

PLEASE ADDRESS ALL COMMUNICATIONS TO
BRITISH PETROLEUM COMPANY LTD.
(E. P. U. DEPARTMENT.)
22, FENCHURCH STREET,
LONDON, E.C.

Messrs. Nobel Bros. Petroleum Production Company
B A K U.

Dear Sirs,

QUOTATIONS

We are to-day in receipt of your telegram of the 3rd inst. giving us particulars of the current price of Russian kerosene f.o.r. Baku and of the average prices of crude oil and masout for the week ending the 3rd inst.

We thank you for this information and remain,

Yours truly,

For BRITISH PETROLEUM COMPANY, LIMITED.
E. P. U. Department.
W. L. Lane
F. LANE
BY HIS SUBSTITUTE *W. L. Lane* } Executive Committee.

R/C

1123

Telegraphic Address: "ENALERZ, LONDON." Telephone No 3031 AVENUE, 5 LINES.

British Petroleum Company Limited.
(E. P. U. DEPARTMENT.)

PLEASE ADDRESS ALL COMMUNICATIONS TO
BRITISH PETROLEUM COMPANY LTD.
E. P. U. DEPARTMENT
22, FENCHURCH STREET,
LONDON E. C.

22, Fenchurch Street,
London, E.C. Feb. 19th, 1912

Messrs. Nobel Bros. Petroleum Production Co.,
B A K U.

Dear Sirs,

QUOTATIONS.

We are this morning in receipt of your telegram of 17th inst. giving us particulars of the current price of Russian kerosene f.o.r. Baku and of the average prices of crude oil and mazout for the week ending 16th inst.

We thank you for this information and remain,

Yours faithfully,

For BRITISH PETROLEUM COMPANY, LIMITED.
E. P. U. Department

P. M. M. M. M.
BY HIS SUBSTITUTES *M. M. M.* Executive Committee.

E/R

Neft məhsullarının qiymətləri ilə bağlı "Nobel Qardaşları" şirkəti tərəfindən təqdim olunmuş məlumatlara görə BP şirkətinin (London) "Nobel Qardaşları" şirkətinə təşəkkür məktubu. 19 fevral 1912-ci il

Letter of appreciation from BP (London) to the "Nobel Brothers" Company for information on oil prices. 19 February 1912

“Nobel Qardaşları”
şirkəti əməkdaşlarının
işə buraxılmaları üçün
Neft Sənayeçiləri
Qurultayı Şurasının
Qaraşəhərdəki
xəstəxanasının həkimi
tərəfindən verilən icazə
blankı

Permission to work
form issued by a doctor
from the hospital of the
Oil Manufacturers
Conference Board in
the Black City

ПРИЛОЖЕНИЕ 11 17
кЪ § УУ - МУ
190

ЧЕРНОГОРОДСКАЯ
АМБУЛАТОРІЯ
ЗДА НЕФТЕПРОМЫШЛЕННИКОВЪ.

Г-ну Завѣдывающему

Поварищества Бр. Нобель

Рабочій

пользовался съ _____ числа _____ мѣсяца по
_____ число _____ мѣсяца не можетъ быть
допущенъ къ его обычной работѣ въ теченіе _____
_____, но можетъ исполнять легкія
работы.

На освидѣтельствованіе долженъ явиться _____
числа _____ мѣсяца.

Врачъ

ТОВАРИЩЕСТВО
НЕФТЯНОГО ПРОИЗВОДСТВА
БРАТЪЕВЪ НОБЕЛЬ
БАКЕНСКОЙ ОТДѢЛЪ.
отдѣленіе.

ПРИЛОЖЕНІЕ 8
къ § 42-му. 14
190 .
46

Въ пріемный покой М-ва

Покорнѣйше прошу оказать помощь потерпѣв-
шему _____ числа _____ мѣсяца отъ несчаст-
наго случая рабочему _____

Подпись

İş yerində
baş verən bədbəxt
hadisə zamanı zərər
çəkmiş fəhlələrin
yardım almaları üçün
“Nobel Qardaşları”
şirkətinin istifadə etdiyi
blank

Form used by
the “Nobel Brothers”
company for payment of
compensation to
workers injured in
accidents at work

*Maye daşıyan gəmilər.
1900-cu il*

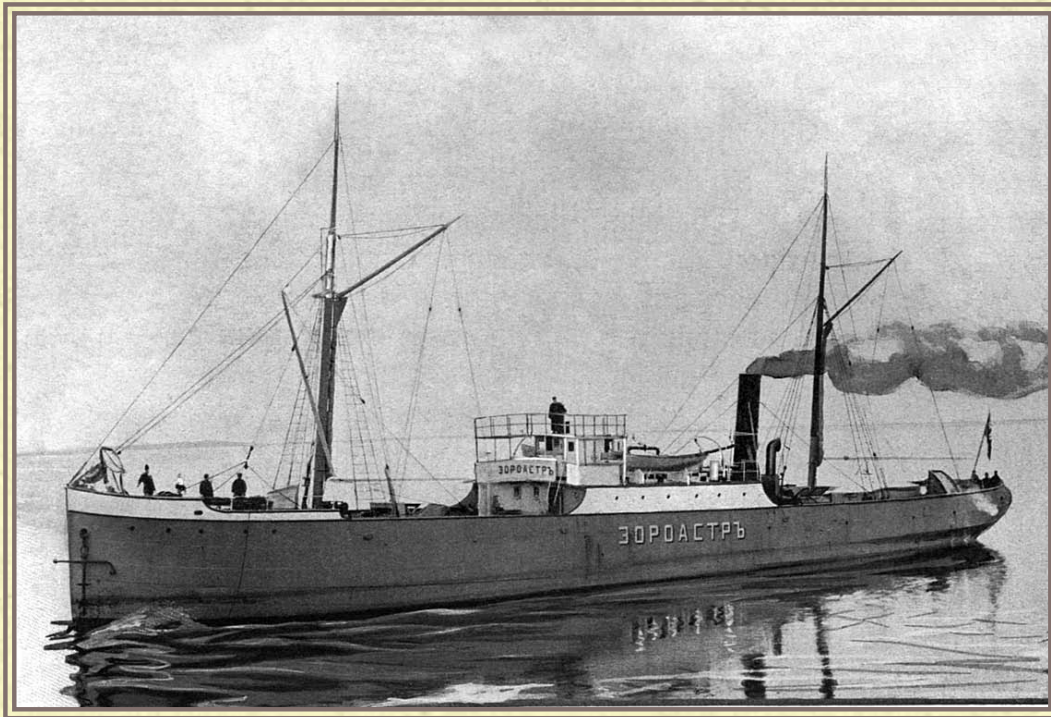
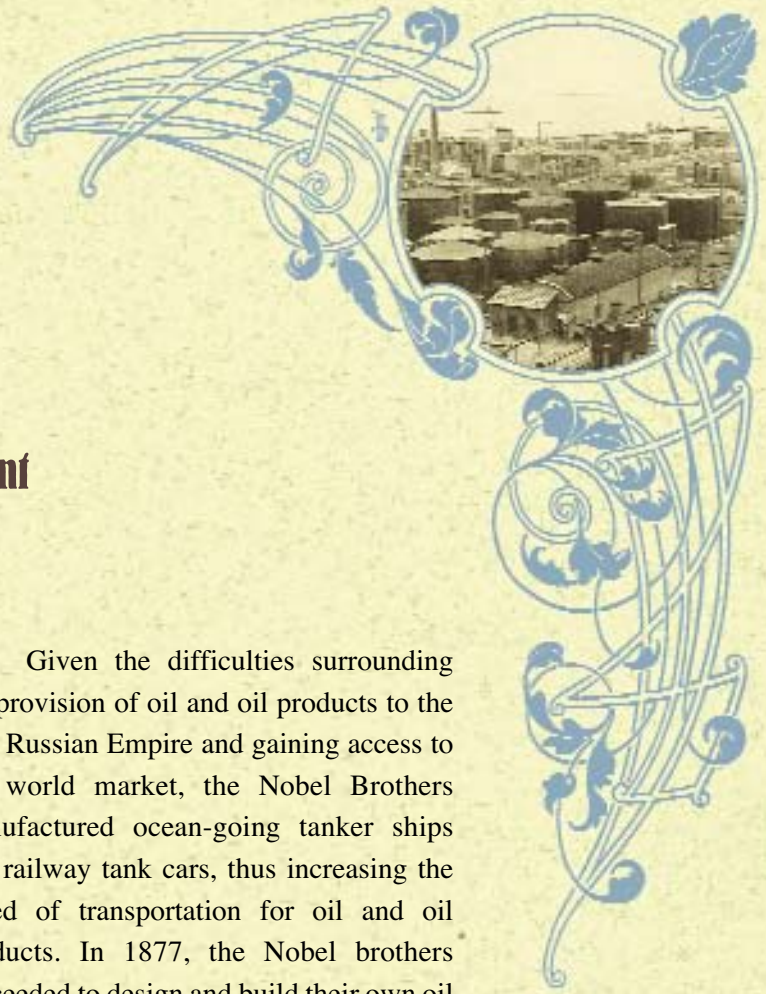
*Liquid transporting
ships. 1900*

Nobellər və texniki tərəqqi

The Nobels and technical development

Ucsuz-bucaqsız Rusiya imperiyasını neft və neft məhsulları ilə təmin etməyin, dünya bazarlarına çıxmağın çətin olduğunu nəzərə alan Nobel qardaşları, dəniz və okean üçün tankerlər, dəmir yolu üçün sistern-vaqonlar düzəldir və bu yolla neft və neft məhsullarının daşınmasının sürətini artırırdılar. 1877-ci ildə dünyada ilk dəfə olaraq Lüdviq Nobelin layihəsi əsasında İsveçin Motala gəmiqayırma zavodunda 15 min pud ağ neft tutan, duru yanacaq,la,

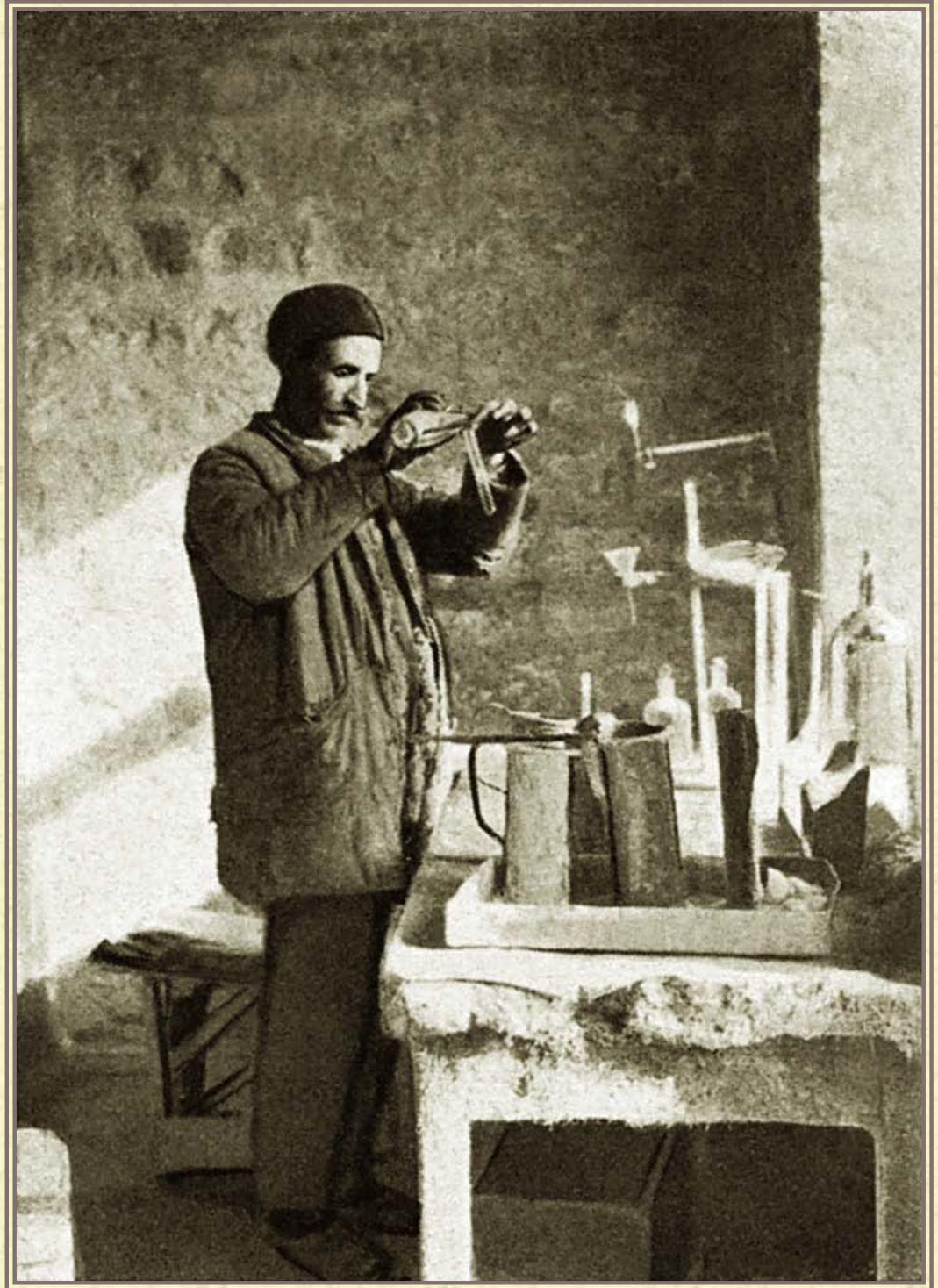
Given the difficulties surrounding the provision of oil and oil products to the vast Russian Empire and gaining access to the world market, the Nobel Brothers manufactured ocean-going tanker ships and railway tank cars, thus increasing the speed of transportation for oil and oil products. In 1877, the Nobel brothers proceeded to design and build their own oil tanker at the Motala ship yard in Sweden. Ludvig gave the name “Zoroaster” to the

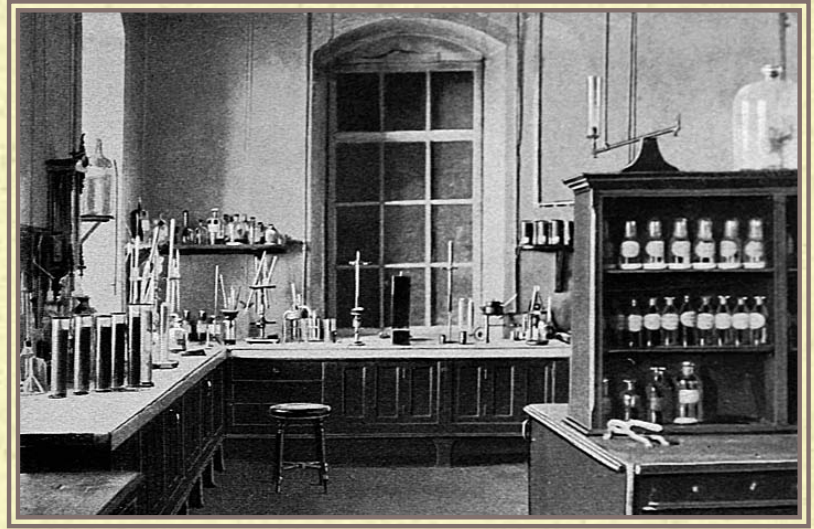

“Zoroastr” (“Zərdüş”) -
dünyada ilk neft tankeri

“Zoroaster”
 (“Zardusht”) – the first
oil tanker in the world

Neftin yoxlanılması
Oil testing

mazutla işləyən, “Zoroastrı” (“Zərdüşt”) adlandırılan buxar tankeri inşa olundu və tez bir zamanda, yəni 1878-ci ildə Xəzər dənizində suya salınıb istismar edilməyə başladı.

1879-cu ildə “Nobel Qardaşları” şirkəti tərəfindən daha böyük buxar tankeri - “Moisey”-in hazırlanması üçün sifariş verildi. Bu tanker dövründə Transatlantik neft daşımalarını həyata keçirən nəqliyyat vasitələri içərisində ən böyüyü idi. Bununla da “Nobel Qardaşları” şirkəti Rusiya imperiyası daxilində quru və dəniz kommunikasiyalarında inhisarçuya çevrildi.

Nobellər eyni zamanda birinci olaraq ilk neft kəmərinə çəkib istifadəyə verdilər. Balaxanı mədənlərini şirkətin Qaraxəhərdəki neftayırma zavodu ilə birləşdirən, uzunluğu 10 kilometr, sutkalıq ötürmə gücü isə 80 min pud olan bu neft kəməri və başqa texniki yeniliklər Nobellərə yük-

first steam oil tanker in the world, with a capacity of 15,000 poods of kerosene. Soon, in 1878, this oil tanker started to carry kerosene on the Caspian Sea.

In 1879, Branobel ordered a bigger steam tanker, the “Moses”. This steamship was the biggest transatlantic oil carrier. In this way, Branobel gained a monopoly on both sea and land transportation in Russia.

The Nobels were also the first to construct an oil pipeline. The 10-km-long oil pipeline connecting the Balakhany oil fields with the company’s oil refinery in the Black City was able to pump 80 poods of oil per day. This, coupled with other innovations, enabled the Nobels to produce high-quality kerosene and to gain a monopoly on the Russian kerosene market.

In 1883, Branobel built a chemical plant in the Black City. This plant mainly produced dipping acid.

Şirkətin zavodunda laboratoriya

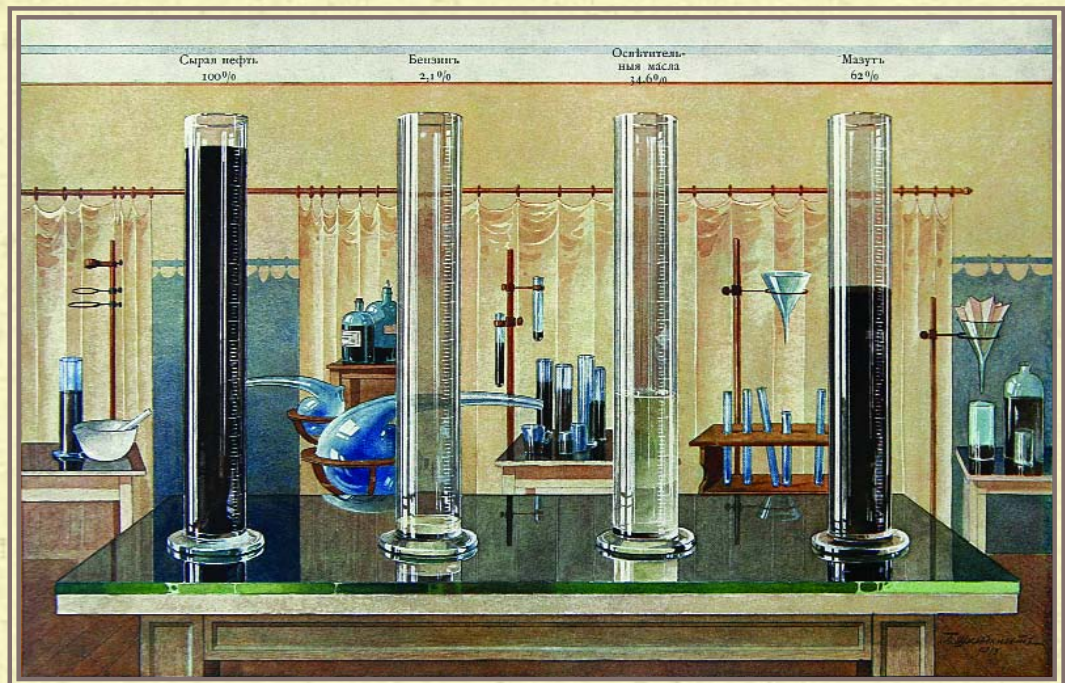
Laboratory in the company plant

Şirkətin zavodunda laboratoriya

Laboratory in the company plant

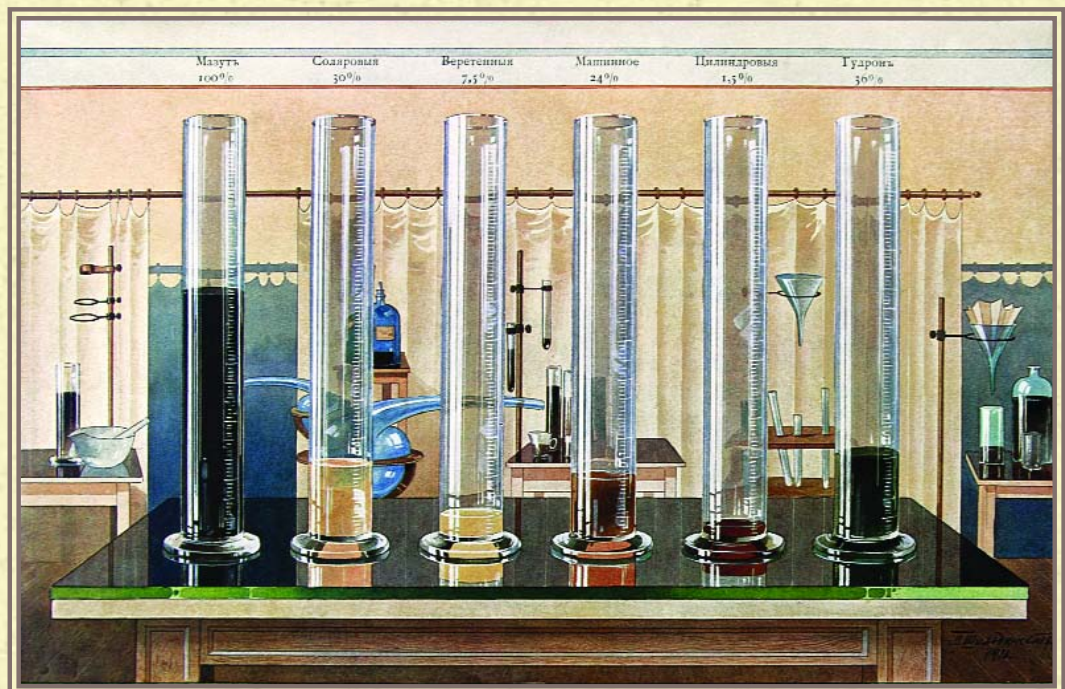
Хам нефдән alınan роқон və қалиқларın (мазут) мүқайисәли миқдарı

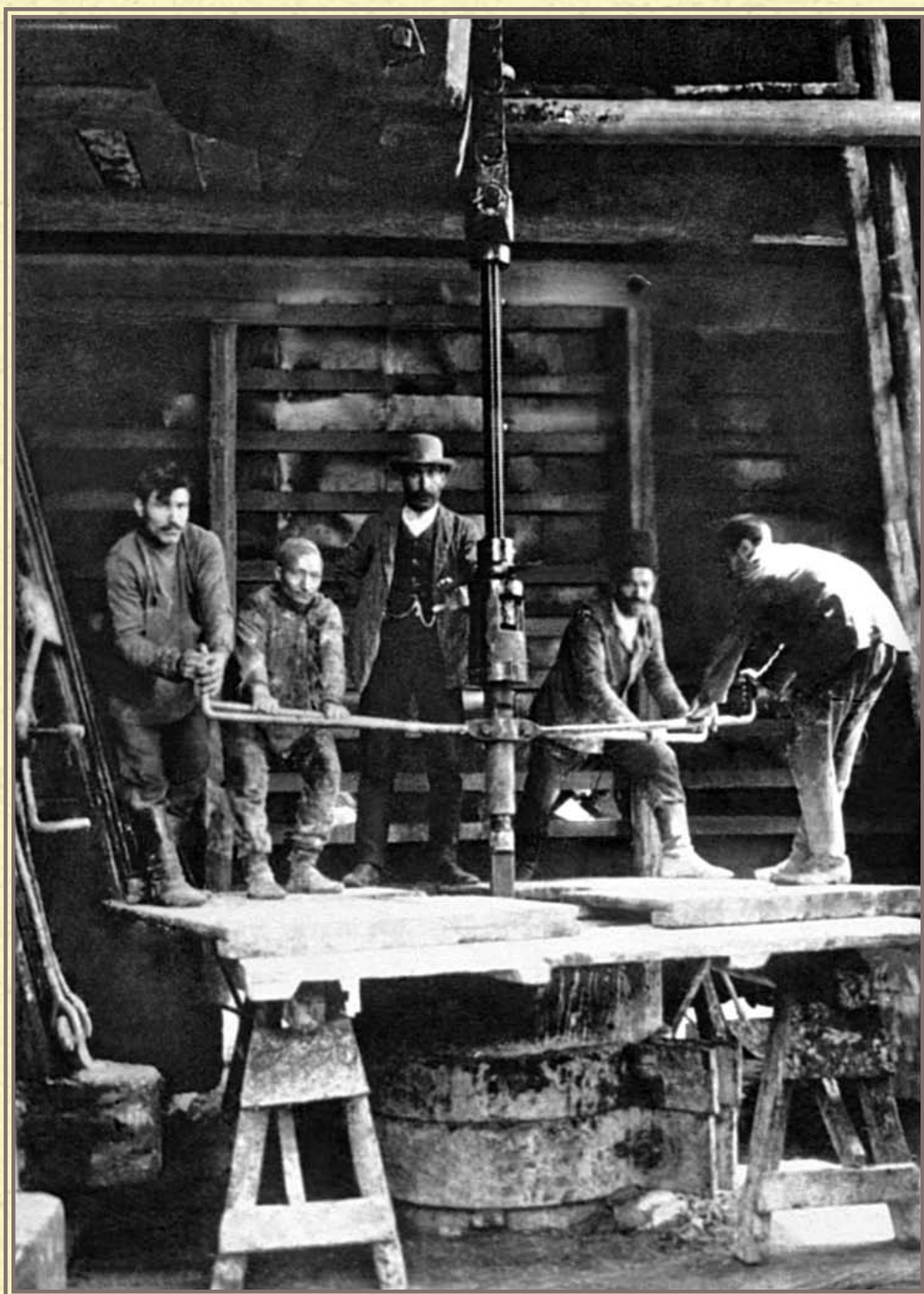
The comparative amount of end and crude oil residues (oil fuel)

Мазутдан alınan yağ роқонларı və қалиқларın (қудрон) миқдарı

Amount of oil ends and fuel oil residues

*Neft quyusuna
texniki nəzarətin
keçirilməsi*

*Maintenance
of oil wells*

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinin ilk
ağ neft zavodu*

*The first kerosene
plant of the “Nobel
Brothers” Company*

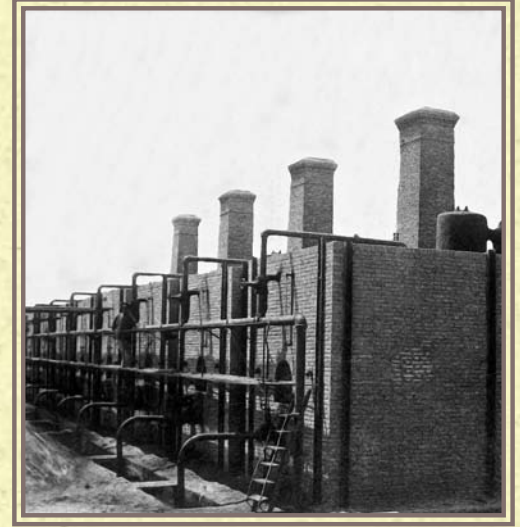
*“Nobel Qardaşları”
şirkətinin ilk
ağ neft zavodu.
1900-cü ilə qədər*

*The first kerosene
plant of the “Nobel
Brothers” Company.
Pre-1900*

sək keyfiyyətli kerosin (ağ neft) istehsal etmək, Rusiyanın ağ neft bazarında inhisarçuya çevrilmək imkanı verdi.

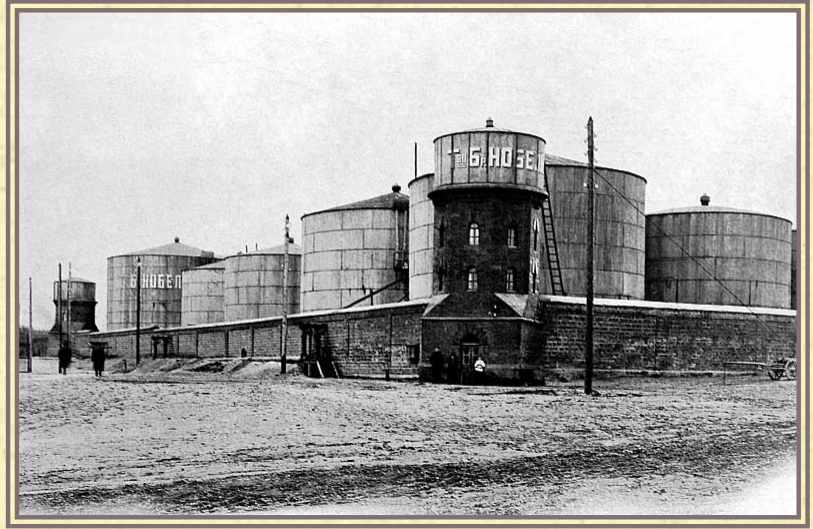
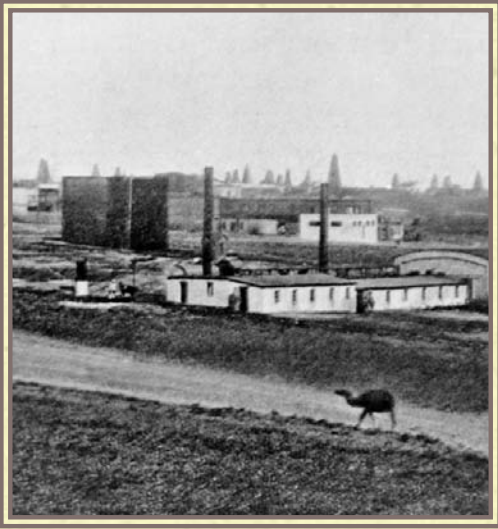
1883-cü ildə Qaraşəhərdə “Nobel Qardaşları” şirkətinə məxsus kimya zavodu inşa edildi. Bu zavod əsasən kükürd turşusu istehsal edirdi.

Nobel qardaşları xarici ölkələrdən Bakıya təcrübəli ustalar dəvət edir və qazma sahəsində olan yenilikləri tətbiq edirdilər. Artıq XIX əsrin 80-ci illərinin əvvəllərində Balaxanı-Sabunçu sahələrində qazma və neftçixarma texnikasının ən yeni nümunələrinə rast gəlmək olurdu. Belə ki, “Nobel Qardaşları” şirkəti tərəfindən ilk dəfə olaraq neft quyularının qazılmasında buxar maşınları tətbiq edilmiş, jelonka ilə neftin çıxarılmasında elektrik enerjisindən istifadə olunmuş, Zığda isə dərinliyi o zaman üçün rekord sayılan 2.300 fut (1 fut - 0,3048 metr) dərinlikdə quyuyu qazılmışdır. Nobel qardaşları yeni neft yataqlarının

The Nobel brothers invited experienced professionals from foreign countries to work for them and made innovations in drilling. At the beginning of the 1880s, the most modern types of drilling and oil producing equipment could be found at the Balakhany-Sabunchu oil field. For example, Branobel was the first to use steam engines to drill oil wells and electricity for bailers; the deepest well of that period – 2,300 feet (1 foot = 0.3048m) was drilled at the Zigh oil field. The Nobel brothers were also exploring fields for oil and were studying approximate oil reserves. For this purposes they invited the famous geologist, Shegrin, from Stockholm. As a result of Shegrin’s geological studies, Branobel drilled a number of productive oil wells at numerous oil fields, including a 260-fathom (1 fathom=2.13m) well on Pirallahi Island (1904). In addition, they drilled wells at the “Barakat” field in

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus
neft çənləri və
neftvurma stansiyası*

*Oil tanks and
pumping station of
the “Nobel Brothers”
company*

*Balaxanıda
neft çənləri*

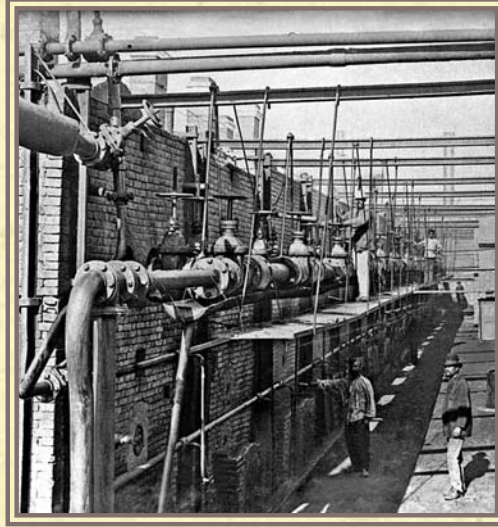
*Oil tanks in
Balakhany*

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinin
ağ neft zavodu*

*Kerosene plant of
the “Nobel Brothers”
company*

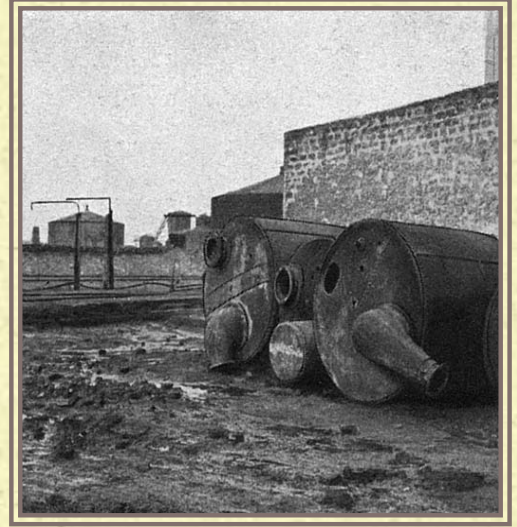
*“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus
neft zavodunda
destillə qazanları*

*Distillation chambers
at the “Nobel
Brothers” oil refinery*

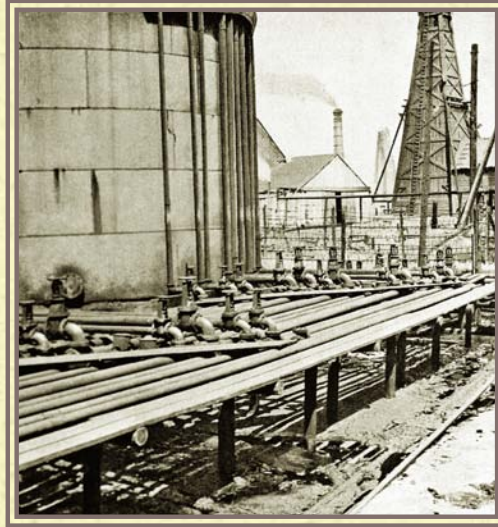
*İlkin konstruksiyalı
destillə qazanları*

*Distillation chambers
of primary design*

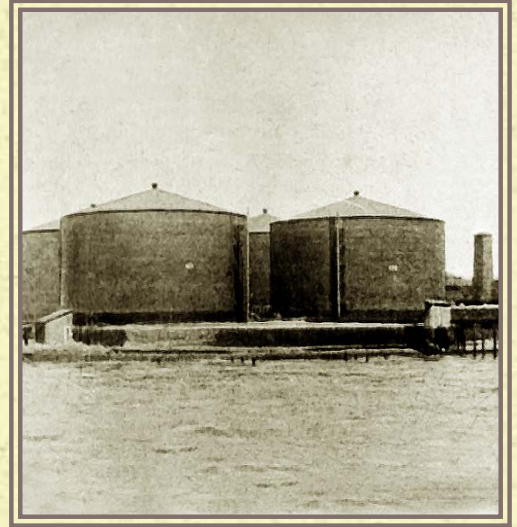

*Mədəndə boru
kəməri sistemli
dəmir rezervuar*

*Metallic reservoir
with pipeline system
at an oil field*

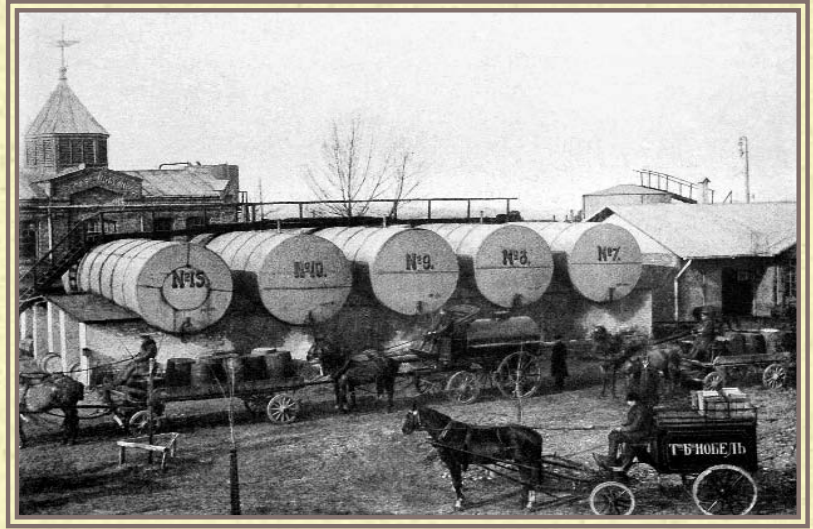
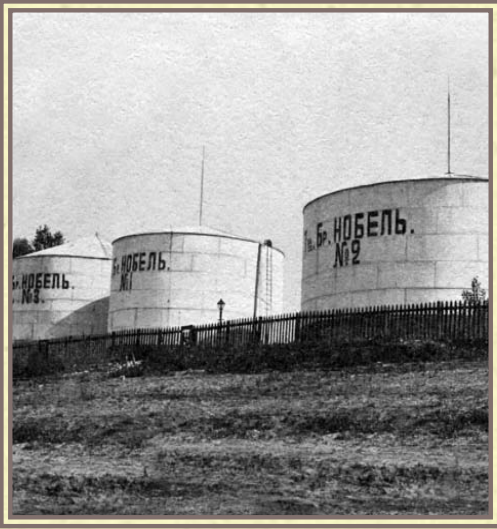
*Mazut üçün rezervuar
Reservoir for fuel oil*

kəşfini və laylarda təxmini neft ehtiyatını öyrənməyə çalışırdılar. Bu məqsədlə onlar Stokholmdan məşhur geoloq Şeqrini Bakıya dəvət etmişdilər. Şeqrinin uzun müddət apardığı tədqiqatlar nəticəsində “Nobel Qardaşları” şirkəti bir çox neft yataqlarında, o cümlədən 1904-cü ildə Pirallahı adasında dərinliyi 260 sajen olan

Darband and at the Grozniy and Maykop oil fields and produced lots of oil. Some of Shegrin’s studies are still important. In general, Branobel drilled 433 oil wells, with a total depth of 70,502 fathoms and produced 900 million poods oil from these wells.

Branobel was the first to implement the rotary drilling method, used in the

Nəft məhsullarını saxlamaq üçün rezervuar

Reservoir for oil products

Varşavada "Nobel Qardaşları" şirkətinin anbarındakı rezervuarlar

Reservoirs at the "Nobel Brothers" warehouse in Warsaw

Sürtkü yağları üçün rezervuarlar

Reservoirs for lubricants

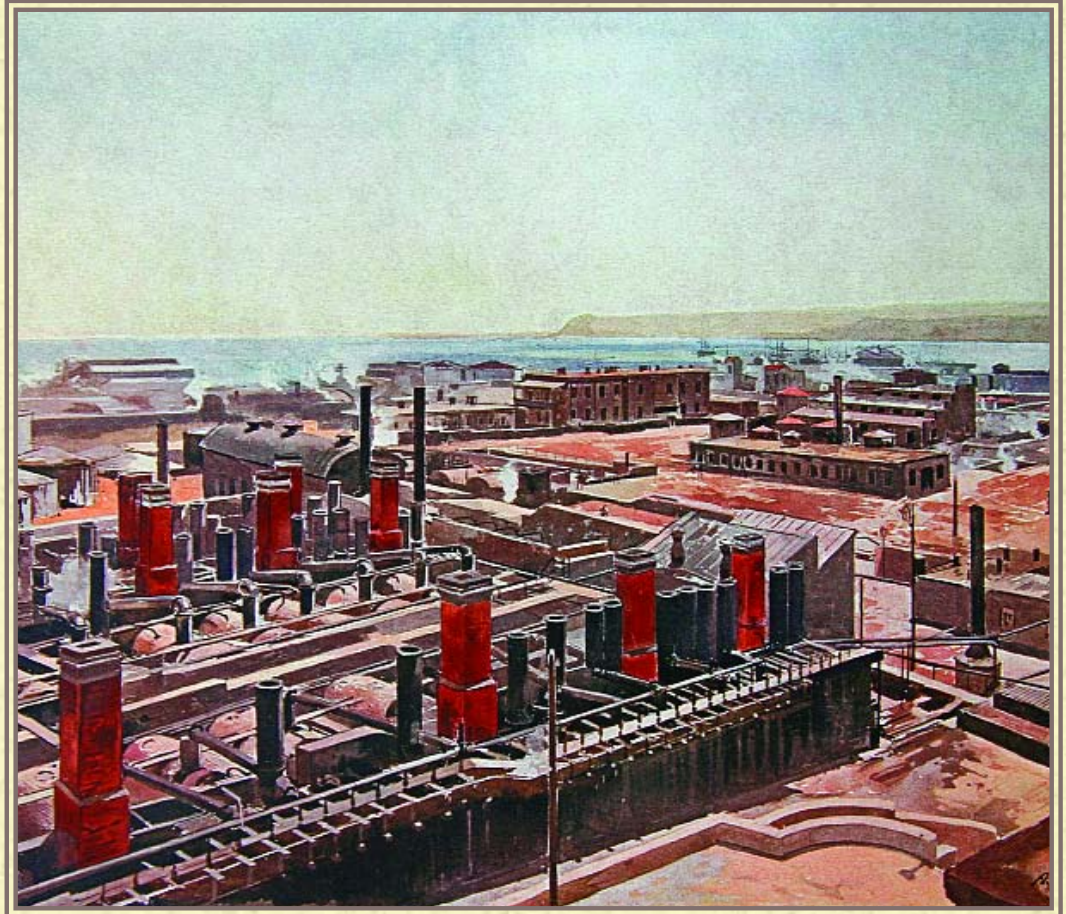

Həştərxanda "Nobel Qardaşları" şirkətinə məxsus rezervuarlar

"Nobel Brothers" company reservoirs in Astrakhan

Qaraşəhərdə "Nobel Qardaşları" şirkətinin neft emalı zavodları

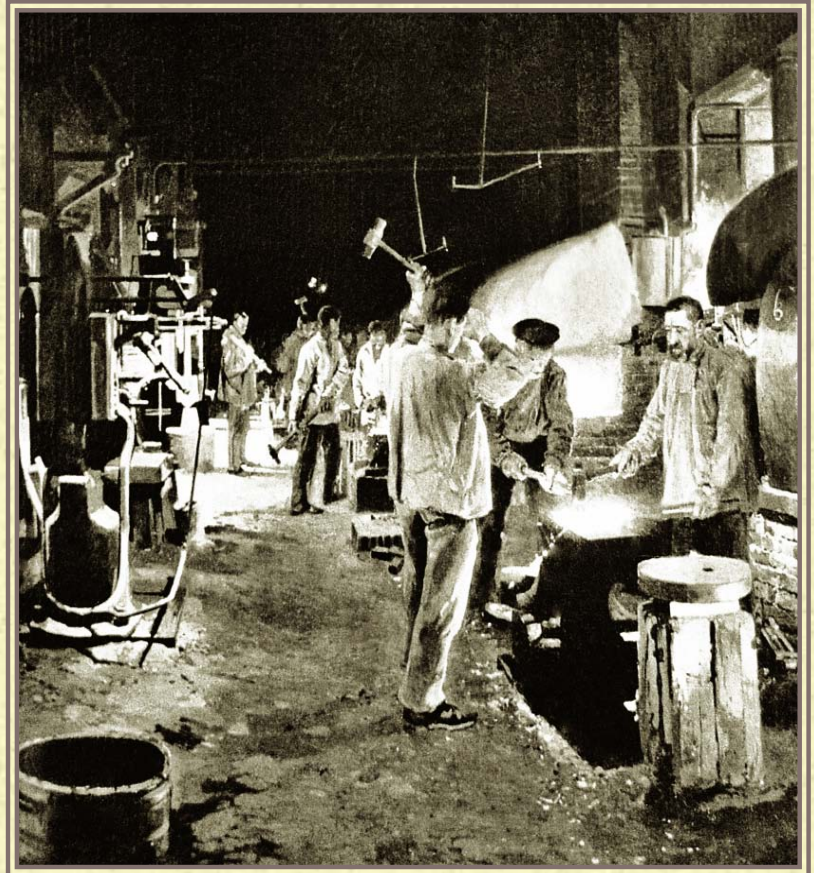
"Nobel Brothers" oil refinery in the Black City

quyu qazmış və neft hasil etmişlər. Bundan başqa, Dərbəndin “Bərəkət” adlanan hissəsində, Qroznı və Maykop mədənlərində də onlar neft quyusu qazdırmış, neft aşkar edilən sahələrdən külli miqdarda neft çıxarmışlar. Şeqrinin bəzi tədqiqatları indi də öz əhəmiyyətini itirməyib. Bütövlükdə, “Nobel Qardaşları” şirkəti ümumi həcmi 70.502 sajen olan 433 neft quyusu qazmış və həmin quyulardan 900 milyon pud neft hasil etmişlər.

“Nobel Qardaşları” şirkəti dünyada ilk dəfə ABŞ-ın Texas neft sahəsində tətbiq edilən və quyuların diametrini nisbətən kiçiltməklə metal sərfini azaltmağa imkan verən rotor qazma üsulunu Azərbaycanda tətbiq etmək üçün ABŞ-dan lazım olan dəzgah və alətləri aldı və onların əsl mütəxəssislərini - qazma ustalarını Bakıya dəvət etdi. Suraxanıda bu üsulla neft quyusu qazılmağa başladı və bu iş müvəffəqiyyətlə başa çatdırıldı. Bundan sonra Azərbaycanda rotor qazma üsulu ilə qazılan quyuların sayı ildən ilə artmağa başladı.

Bakı neft mədənlərində neft quyularının istismarı zamanı onların ətrafında çoxlu neft ehtiyatı saxlaya bilmirdilər. Belə ki, mədən sahiblərinin heç birində onun üçün rezervuarlar yox idi. Neft quyusunun yaxınlığında quraşdırılan, həcmi yalnız 100-200 pud olan taxta çənlər mövcud idi. Bir qədər aralıda isə həcmi 40-70 min pud olan torpaq anbarlarından istifadə edilirdi. Quyu fontan vuran zaman həmin anbarlar bir neçə saat ərzində dol-

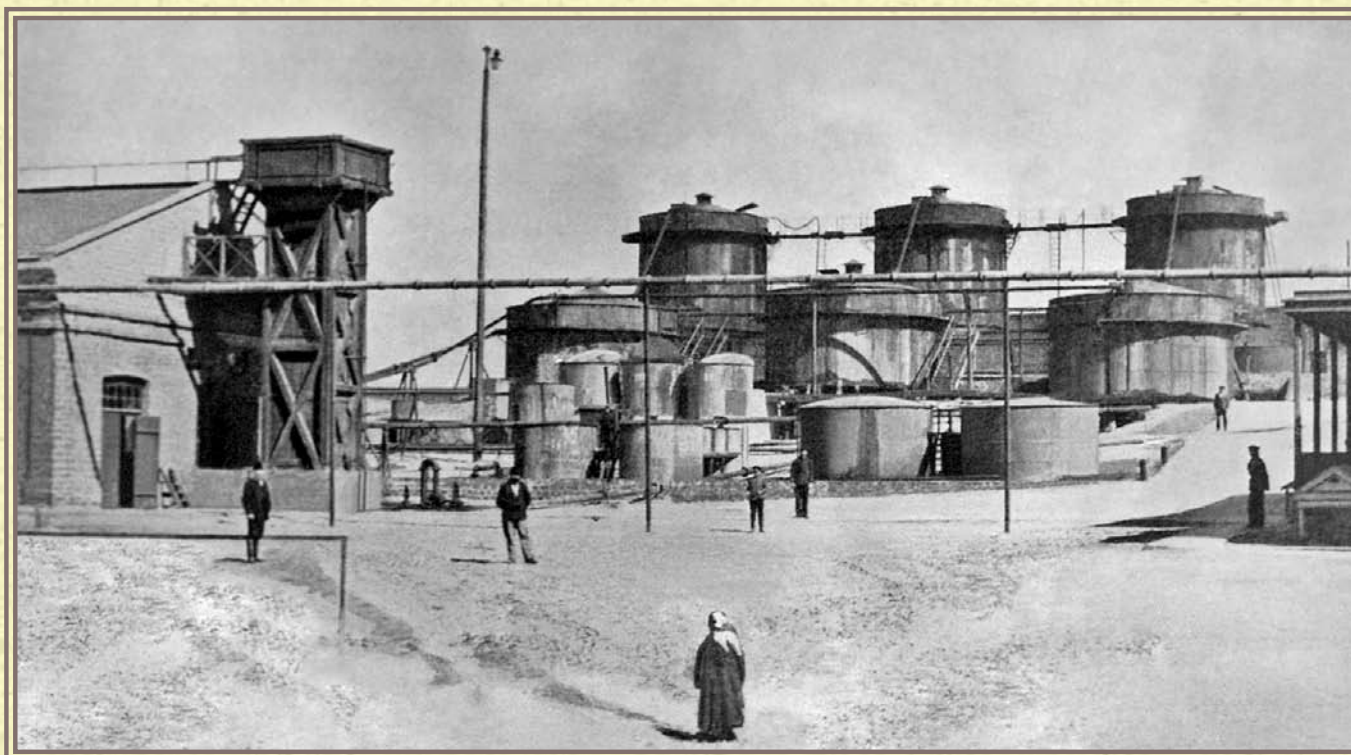

Texas oil fields of USA, in Azerbaijan. This reduced metal expenditure by decreasing the diameter of the well. Branobel purchased the necessary machinery and equipment and invited drilling specialists from America. The oil well drilled at Surakhany using this method was very successful. Gradually, the number of wells drilled using the rotary method increased.

Due to a lack of oil reservoirs, Baku oil-field owners could not store a large amount of oil near their wells. There were

*Sankt-Peterburqda
Nobellərə məxsus
zavodda dəmirçixana*

*Blacksmith's shop at
the Nobel plant in
Saint Petersburg*

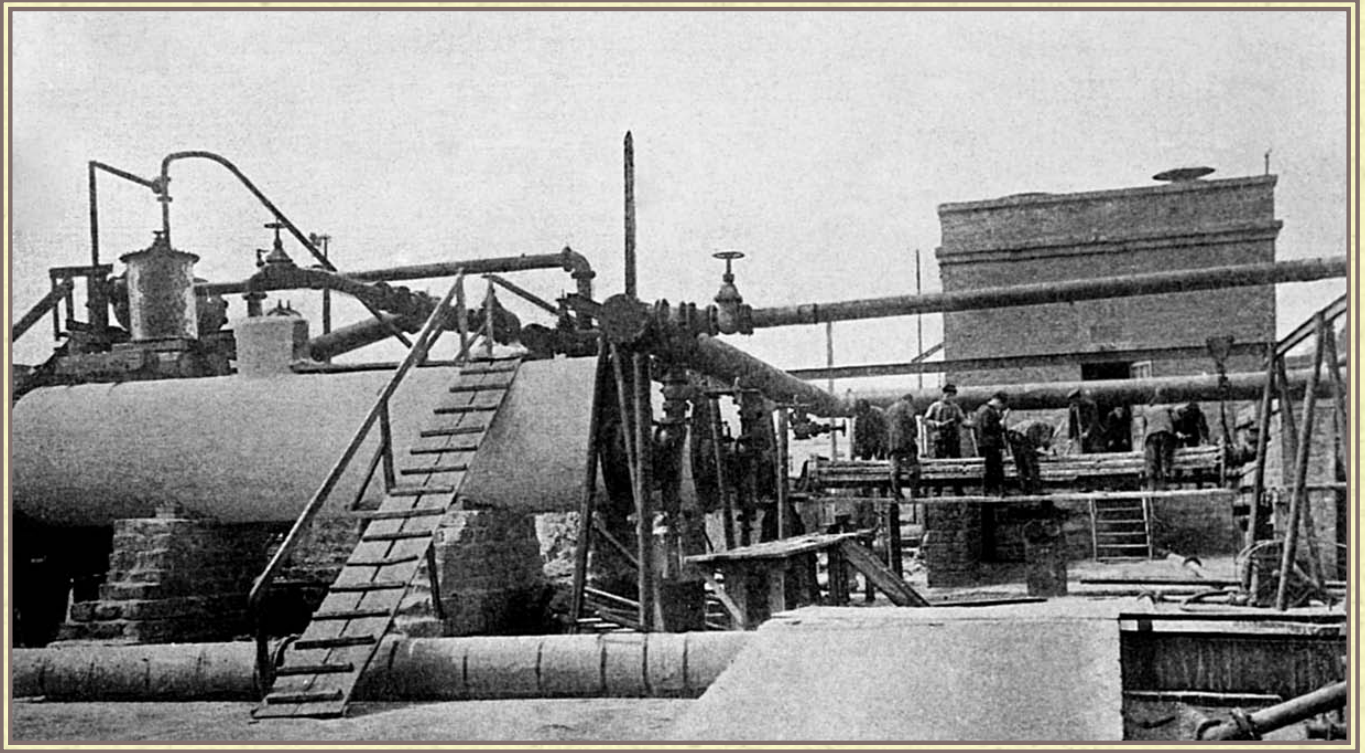
*“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus neft
emalı zavodunun
təmizləmə şöbəsi*

*Treatment department
at the “Nobel
Brothers” oil refinery*

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus
zavodun təmizləmə
şöbəsi*

*Treatment department
at the “Nobel
Brothers” plant*

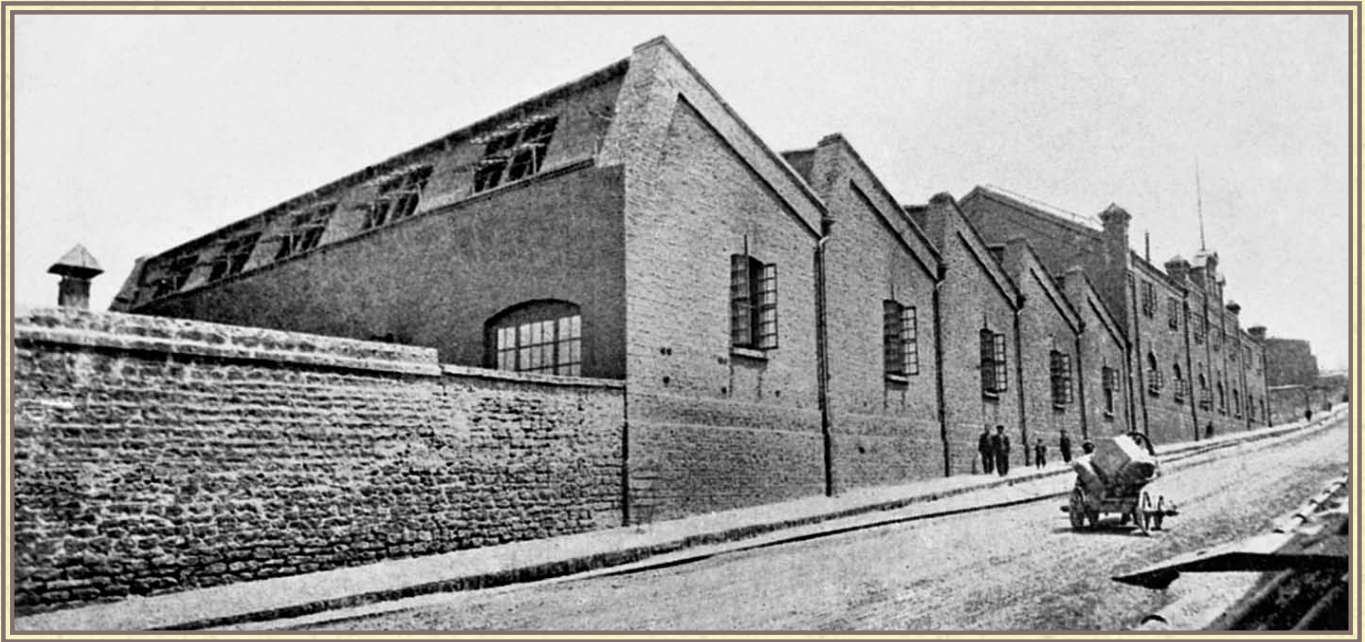

duğundan, sahibkar tez bir zamanda quyu ətrafındakı müəyyən ərazini qazılmış torpaqla çəpərləyib nefti oraya axıdırdı. Bunun nəticəsində də, süni neft gölləri əmələ gəlirdi. Bu torpaq anbarlar çox bahə başa gəlir, neft torpağa hopur, buxarlanır və beləliklə də külli miqdarda neft itirilirdi. Bunları görə Lüdviq Nobel neftin mədənlərdə saxlanması sahəsində irəliyə doğru cəsarətli addım ataraq yerüstü rezervuarlar layihələşdirib tikdirməyə başlayır. Bu zaman o, kərpic və daşlarla tikilən materialları daha möhkəm materialla - dəmir ilə əvəz etdi. O, neft ehtiyatını tez və düzgün hesablaşmanın mümkün olduğunu təmin etmək üçün onlara silindrik

only wooden tanks, with a capacity of 100-200 poods, near the wells, and pits in the ground with a capacity of 40-70,000 poods of oil, at some distance. When a well gushed, these storage places filled in no time, so the owners could only hastily direct the oil flow to a nearby area, thus creating artificial oil lakes. This method was very costly as great quantities of oil evaporated or simply seeped back into the ground. To counteract the wastage of these pits in the ground, Ludvig Nobel started to design and build aboveground reservoirs for oil storage, which was a courageous step forward for the oil industry. He replaced bricks and stones with more durable

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinin yağ
zavodunda su
təmizləyici qurğunun
ümumi görünüşü*

*General view of
a water treatment
facility at the “Nobel
Brothers” oil plant*

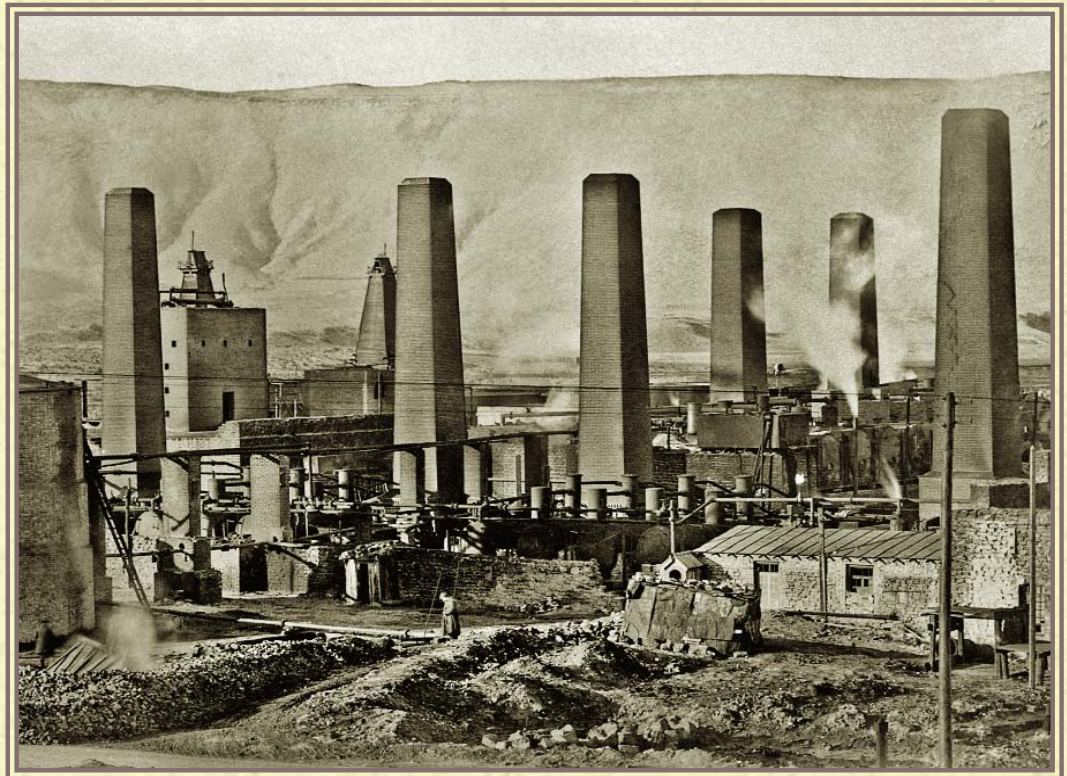

“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus
anhidrid zavodu

“Nobel Brothers”
anhydride plant

“Nobel Qardaşları”
şirkətinin neft emalı
zavodu

“Nobel Brothers”
oil refinery

*Bakıda
“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus
avtomobillər*

*Vehicles owned by the
“Nobel Brothers”
company in Baku*

*Bakıda Nobellərə
məxsus zavod*

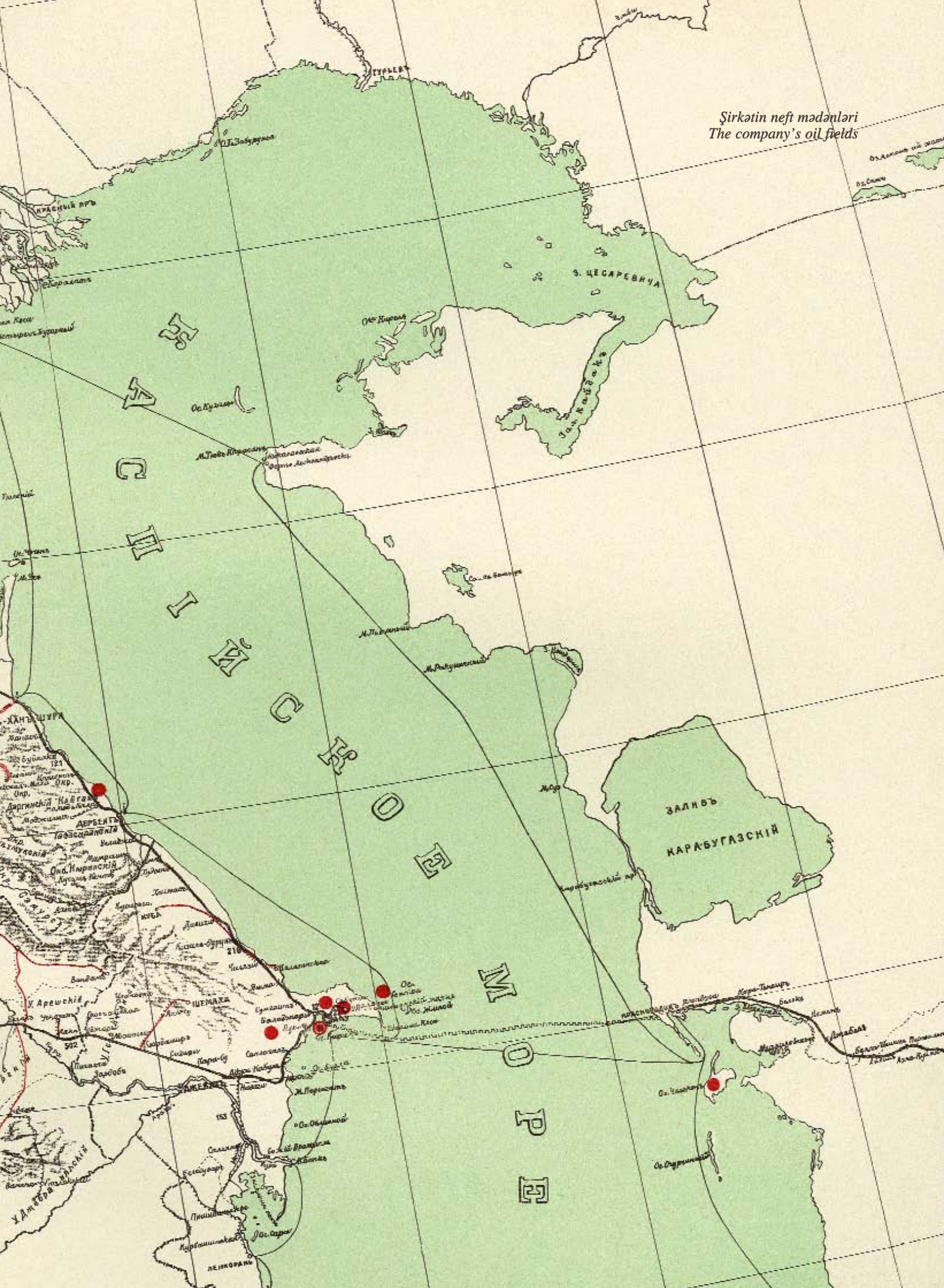
Nobel plant in Baku

forma verdi. Tez bir zamanda bu yenilik neft sahibkarları tərəfindən rəğbətlə qarşılanmış, onlar öz mədənlərində bunu tətbiq etmiş və beləliklə də, neft mədənlərində xam neft ehtiyatını artırmaq mümkün olmuşdur. Bu da öz növbəsində neft emalı zavodlarının fasiləsiz işləməsini təmin etmiş və mədənlərdə tez-tez baş verən yanğınların qarşısını almışdır.

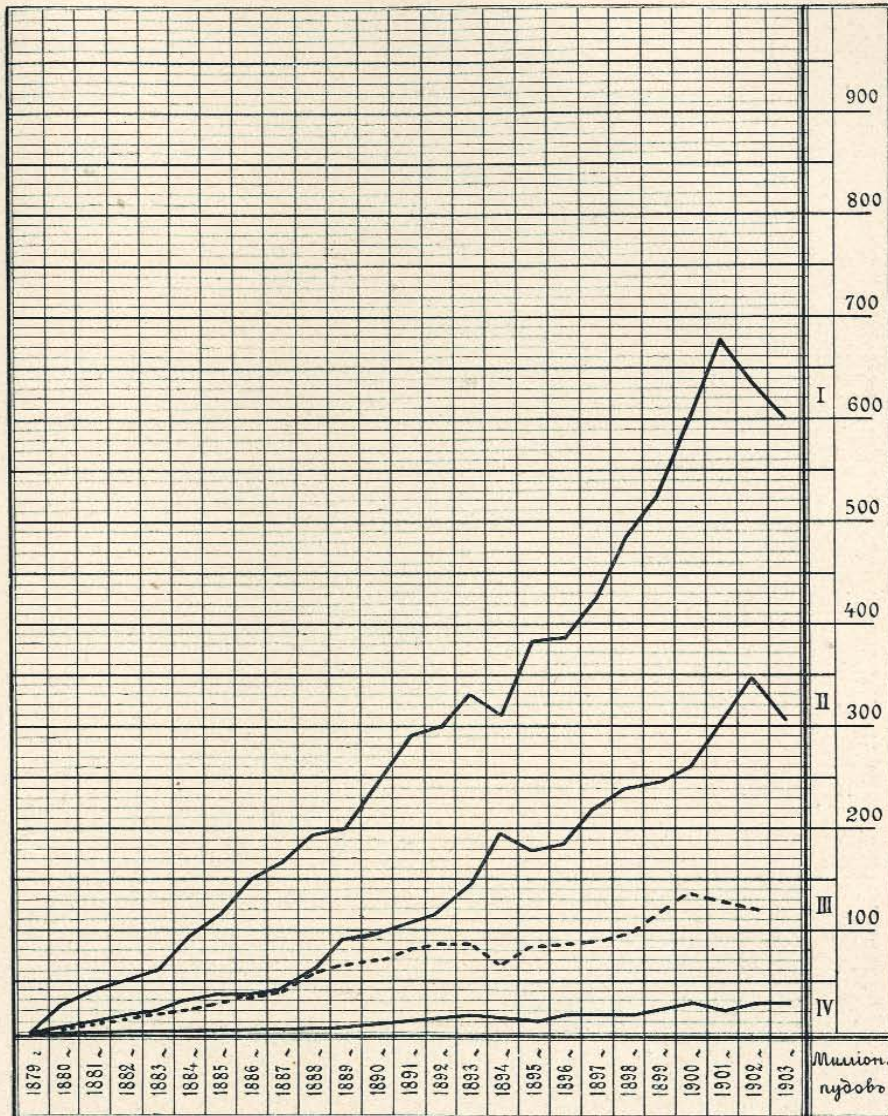
material, i.e. iron. These reservoirs were cylindrical in form in order to facilitate the quick and accurate calculation of the oil products they contained. The design was favourably received by oil-field owners and they started using the reservoirs at their fields, considerably reducing the amount of wasted oil. This in turn ensured the continuous operation of oil refineries and eliminated the frequent fires at oil fields.

Şirkətin neft mədənləri
The company's oil fields

Общее годовое производство нефтяных
продуктов в г. Баку.

I добыча нефти.
II " мазута.
III производство керосина.
IV " смазочн. маслѣ.

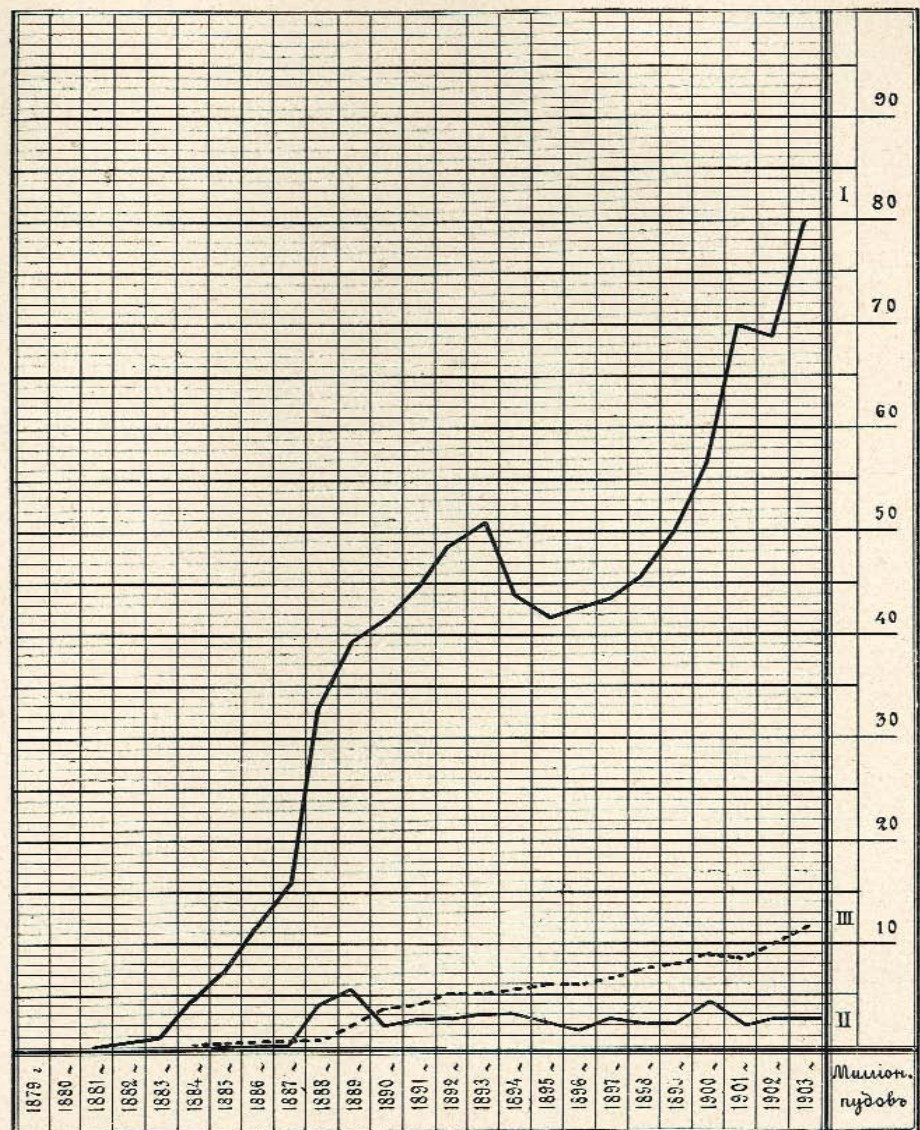
1879-1903-cü illər
ərzində Bakıda neft
məhsullarının istehsalı:
I. neft hasilatı
II. mazut istehsalı
III. ağ neft istehsalı
IV. sürtkü yağlarının
istehsalı

Oil production in
Baku 1879 - 1903:
I. oil production
II. fuel oil production
III. kerosene
production
IV. lubricants
production

1879-1903-cü illərdə
neft məhsullarının
ixracı

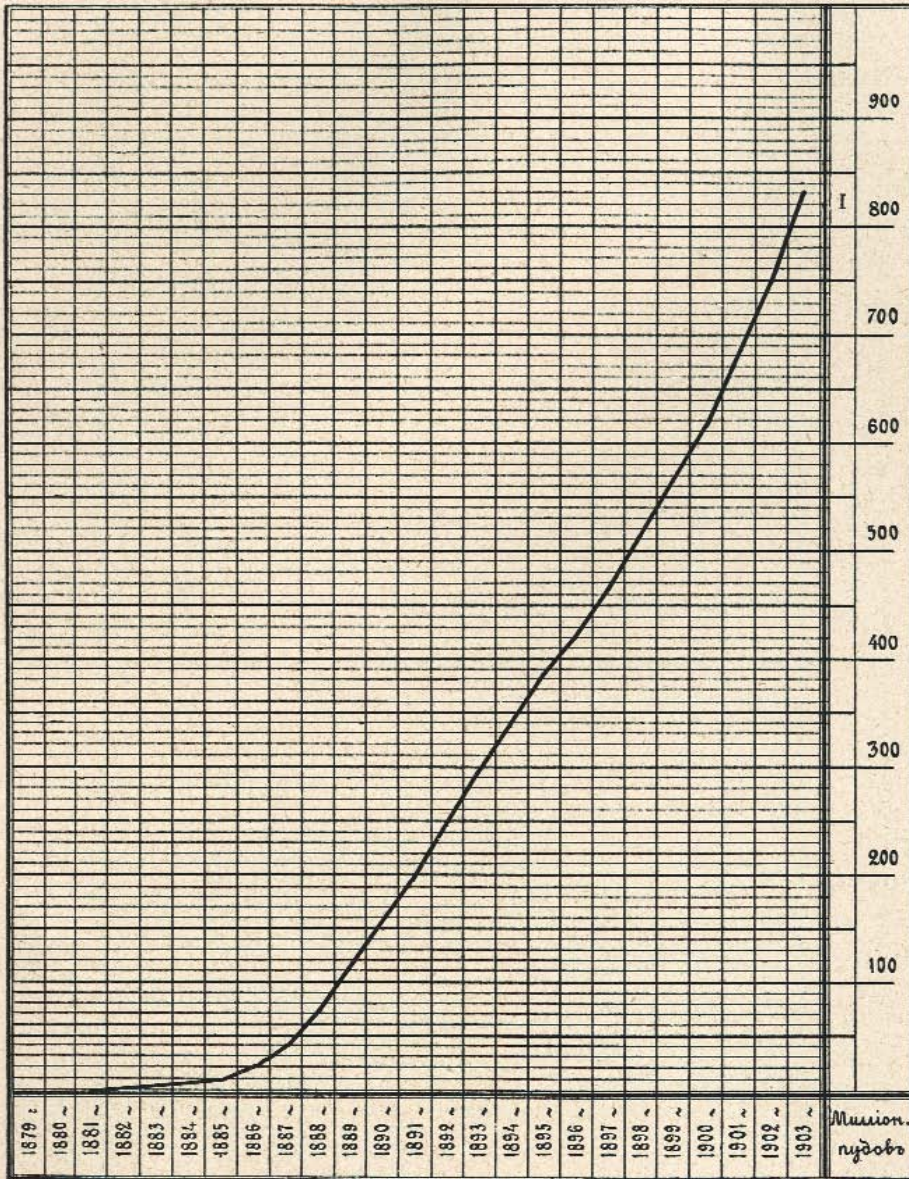
Export of oil products
1879-1903

Общій годовой вывоз нефт. продуктов
изъ Баку за границу.

I керосинъ.
II мазуть.
III смазочн. масла.

Общая сумма вывоза керосина за 23 года
изъ Баку за границу.

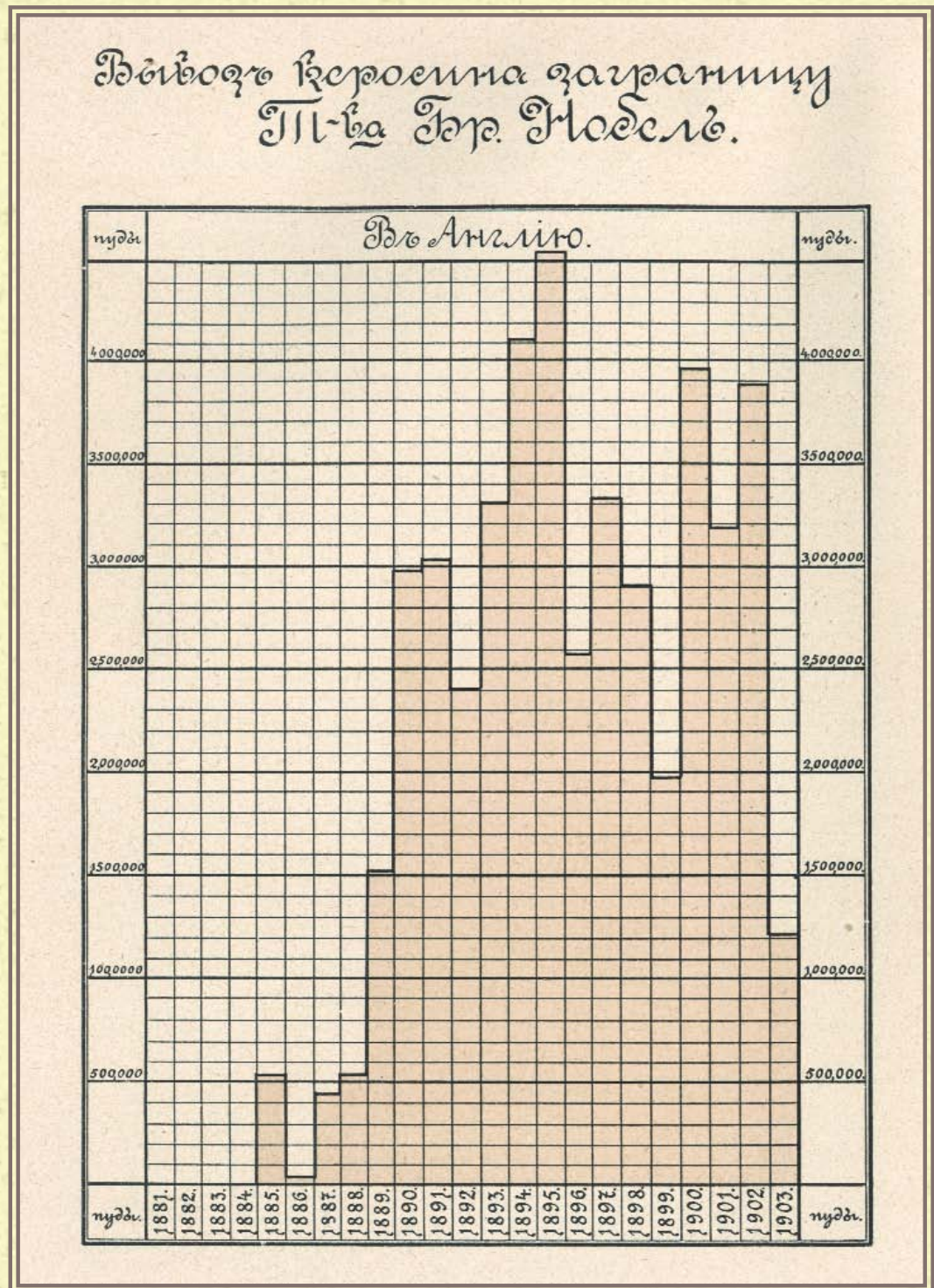
I керосинъ.

1879-1903-cü illərdə
Bakıdan ağ neft ixracı

Export of kerosene
from Baku 1879-1903

1881-1903-cü illərdə
şirkətin İngiltərəyə ağ
neft ixracı

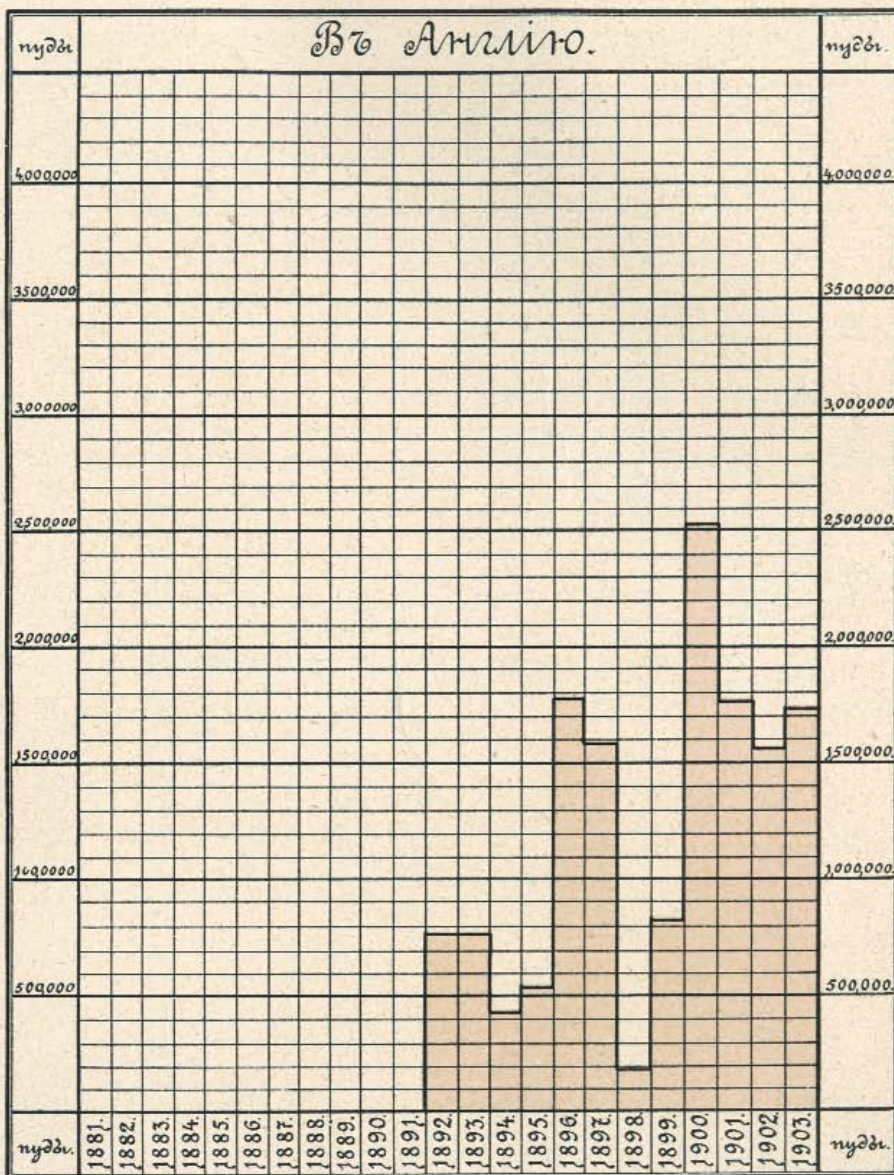
Export of company
kerosene to England
1881-1903

Թնւծօղո՞ւ սւլրօվ. մաւ. զարարւււյ
ՄԼ-իւ Էդր. Տլօճււծ.

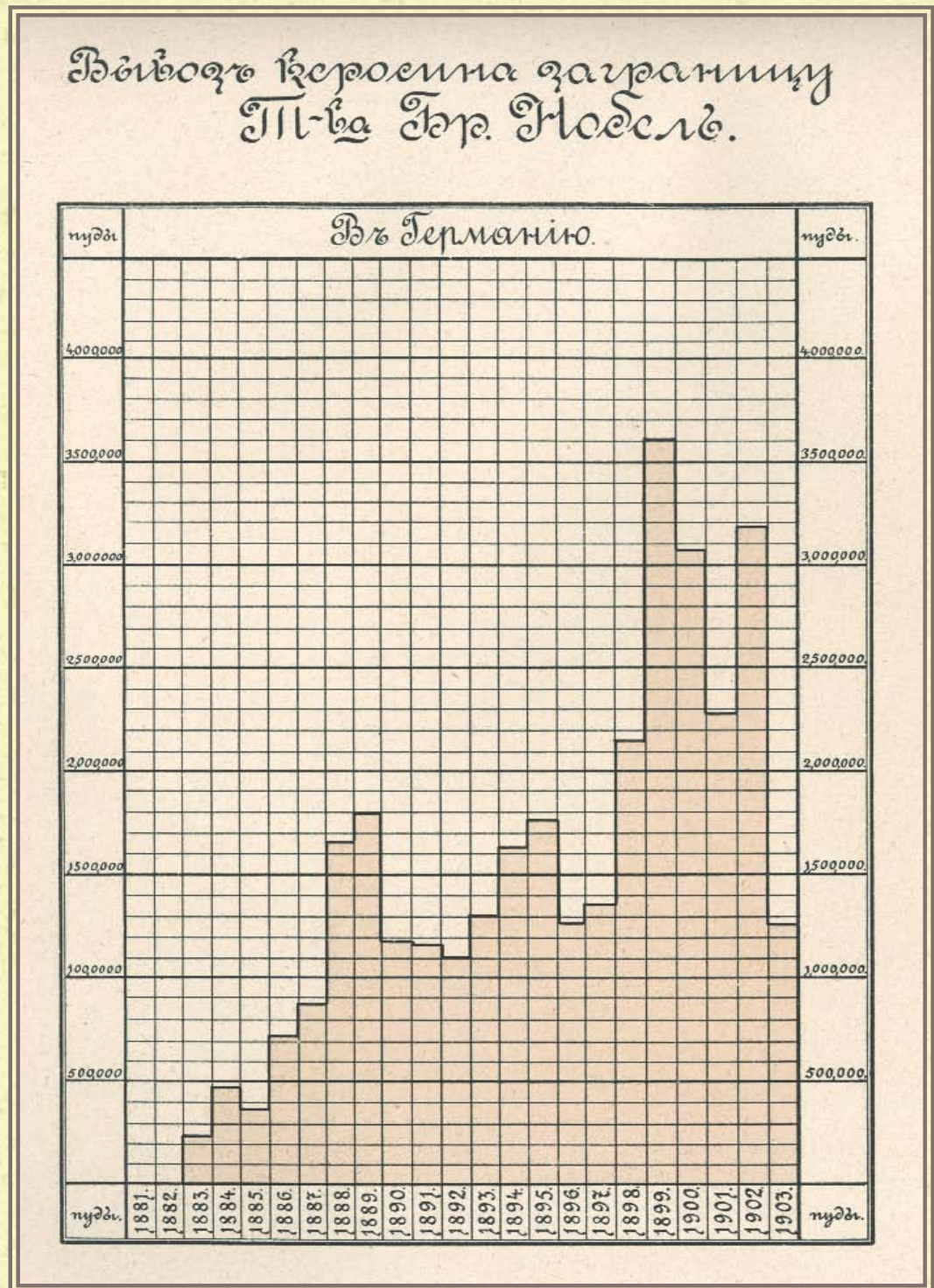
1881-1903-իւ ւլլըրձ
ճիրկէտին Ինցւլտըրլը
սօլլար յըգի ւլրըր

Export of company
diesel fuel to England
1881-1903

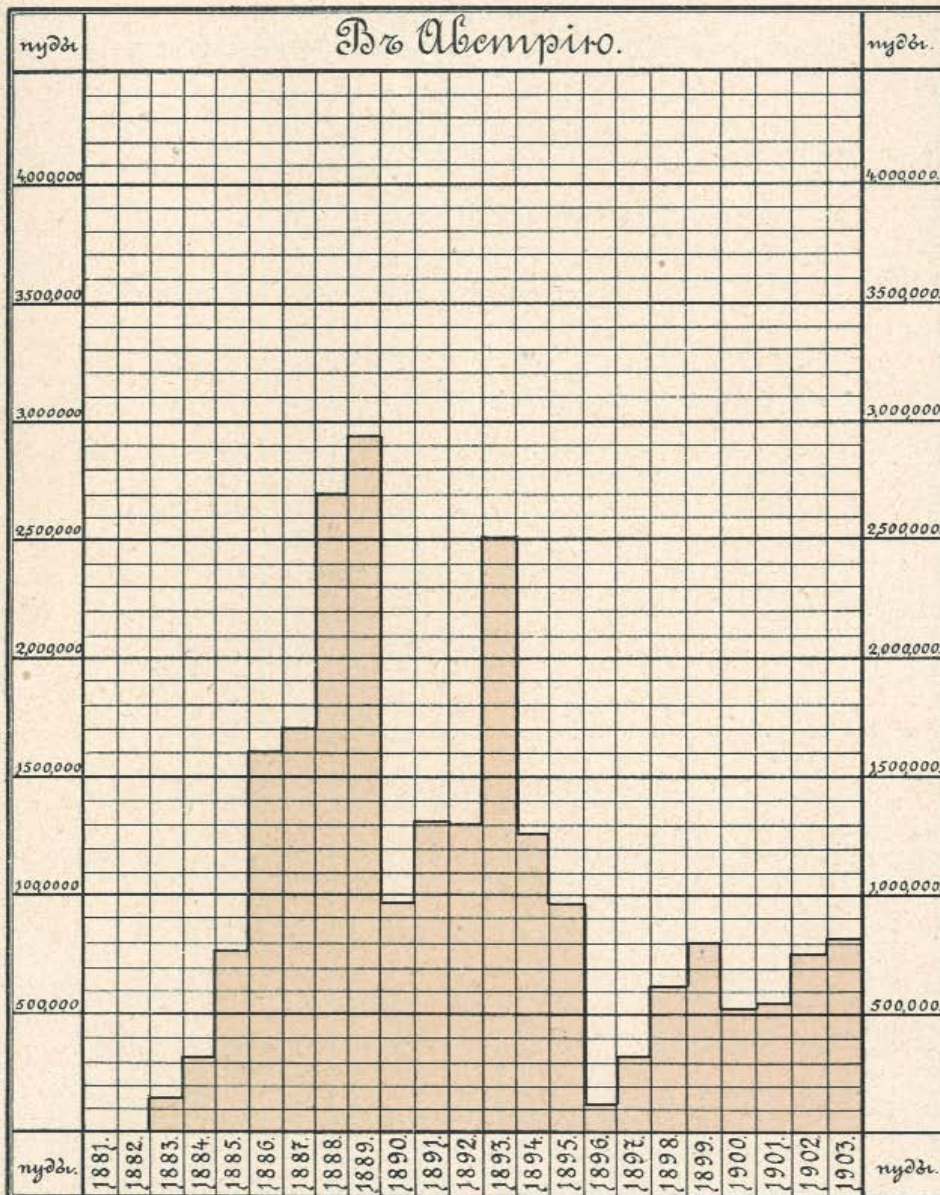
1881-1903-cü illərdə
şirkətin Almaniyaya
ağ neft ixracı

Export of company
kerosene to Germany
1881-1903

Ենթօգտ Էքսպորտն զարանսն
 ՄԼ-ն Էր. Մոսկով.

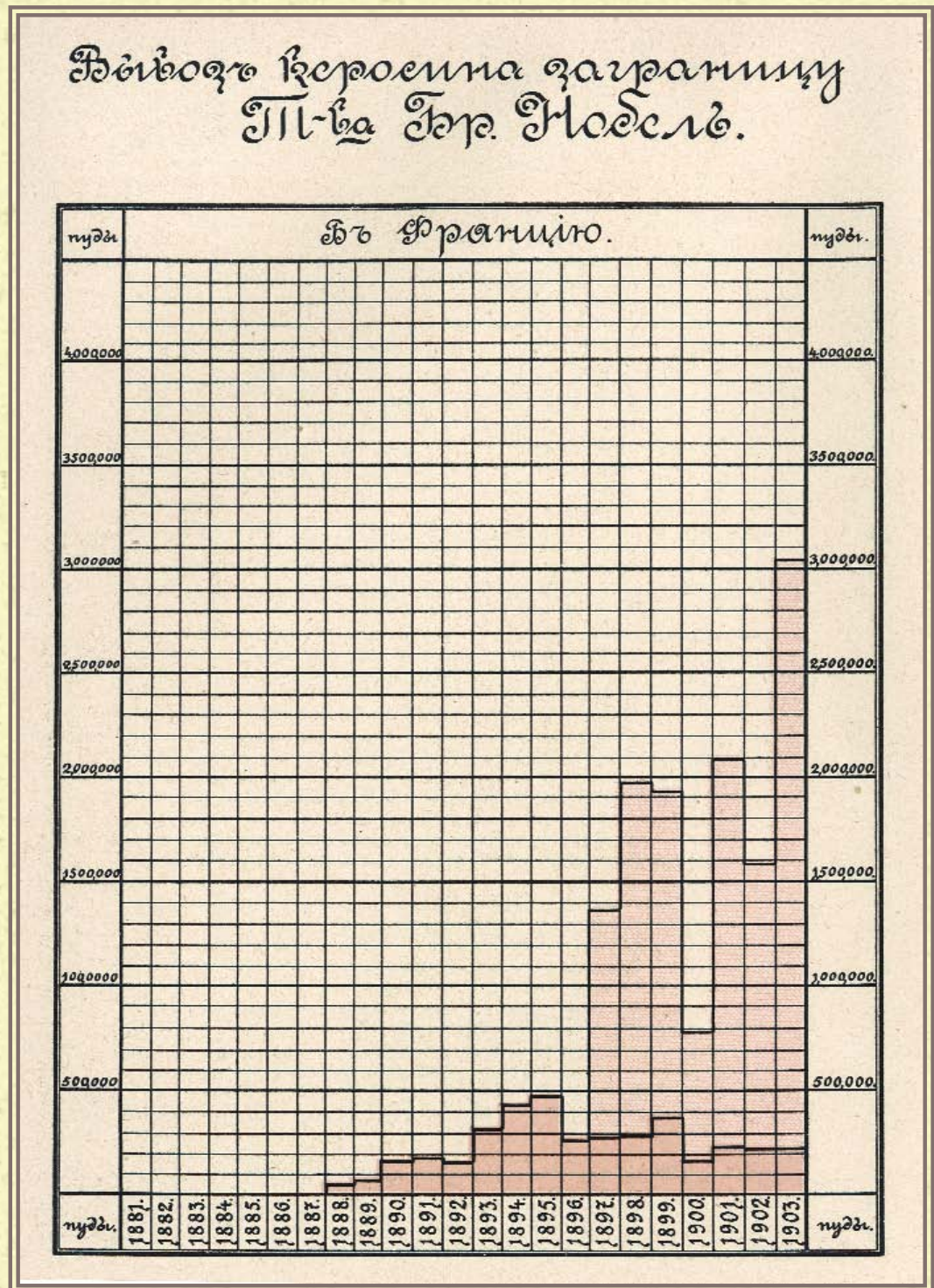

1881-1903-իւ րլլըրլ
 իրկըրլն Աւսրիյըրլ
 աղ նեփտ րլրըրլ

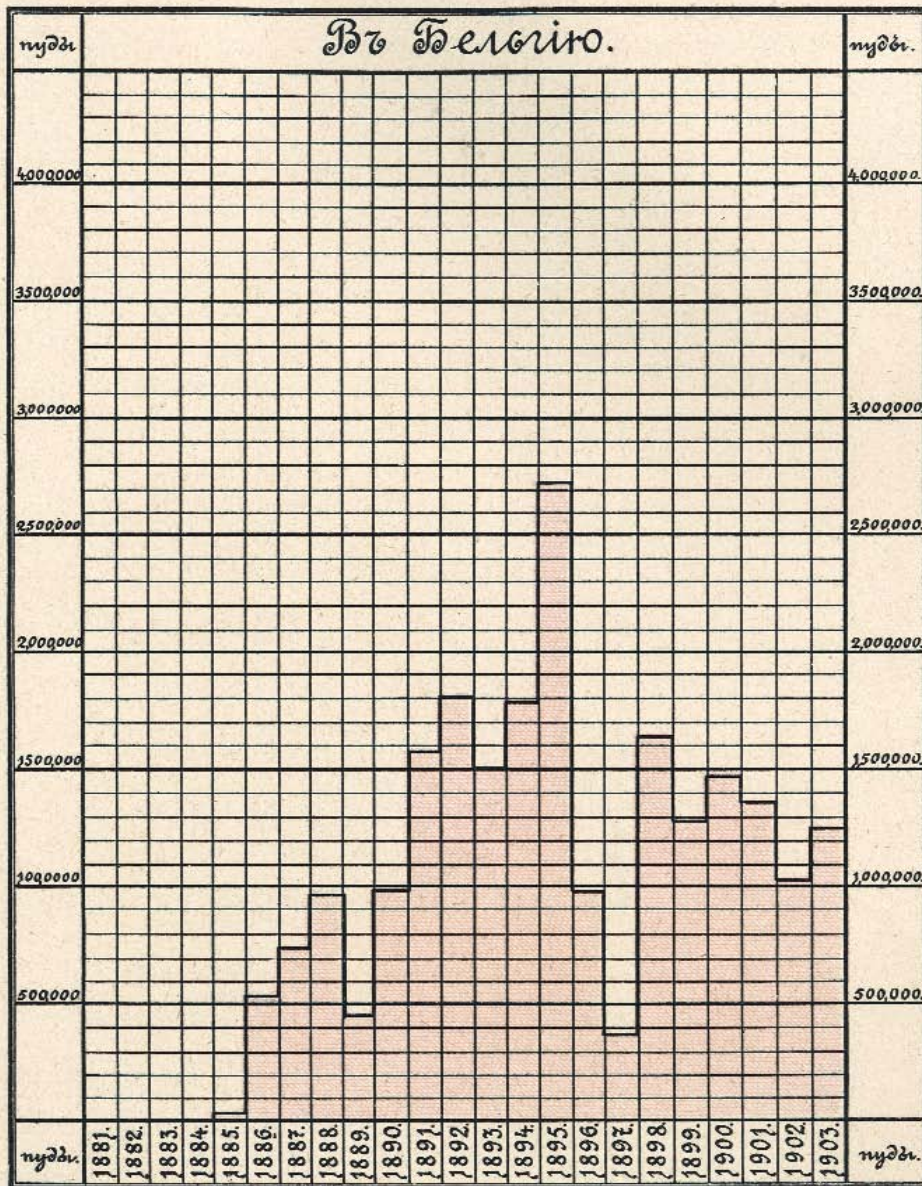
Export of company
 kerosene to Austria
 1881-1903

1881-1903-cü illərdə
şirkətin Bakıdan
Fransaya ağ neft
ixracı

Kerosene exports
from Baku to France
1881-1903

Bəşər üçün Kerosenna qazranının III-üç İst. İşlədilməsi

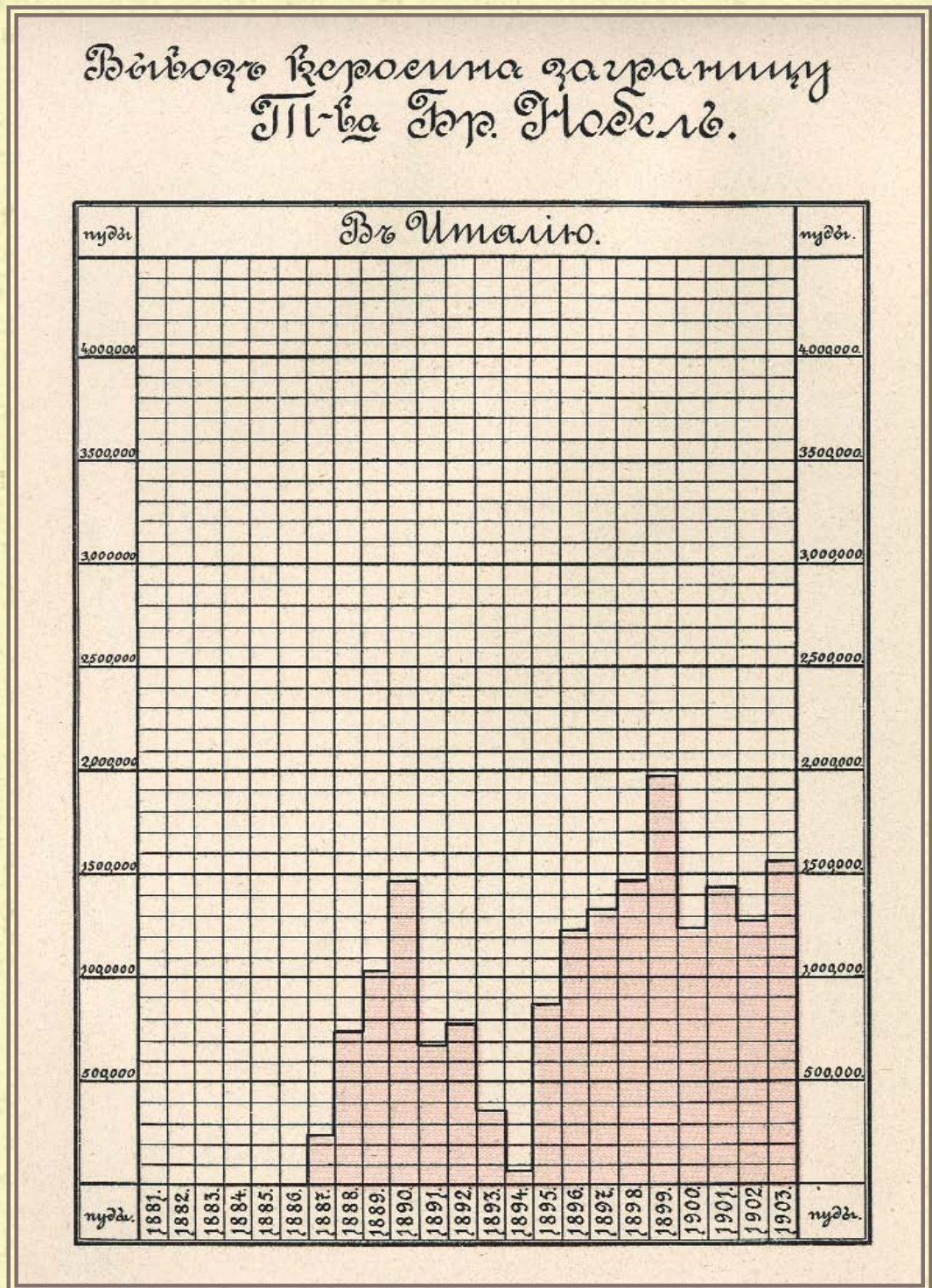

1881-1903-cü illərdə
şirkətin Bakıdan
Belçikaya ağ neft
ixracı

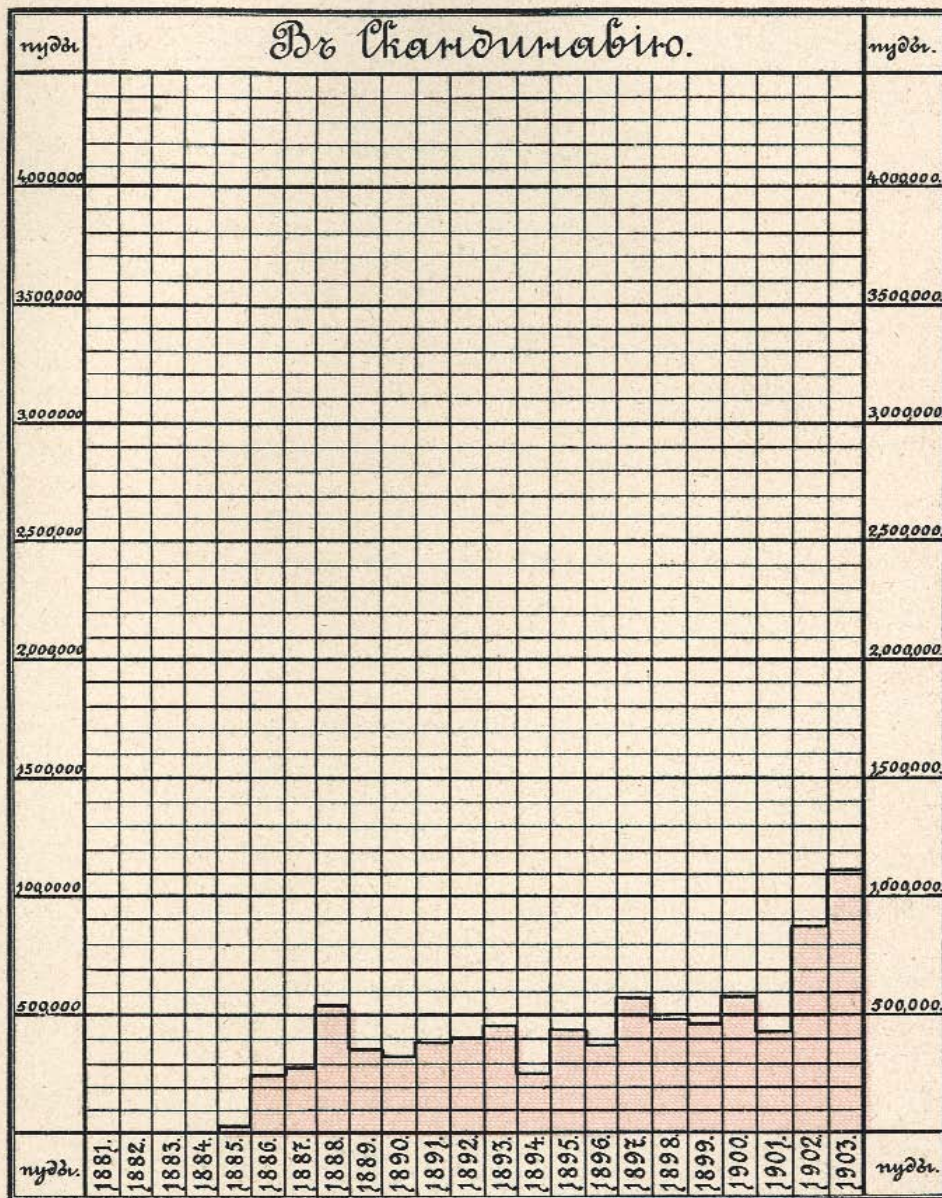
Kerosene exports from
Baku to Belgium
1881-1903

1881-1903-cü illərdə
şirkətin Bakıdan
İtaliyaya ağ neft
ixracı

Kerosene exports
from Baku to Italy
1881-1903

Ենթօգտ Ինքօքնա զարարույ
ՄԼ-ն Իր. Մոճըն.

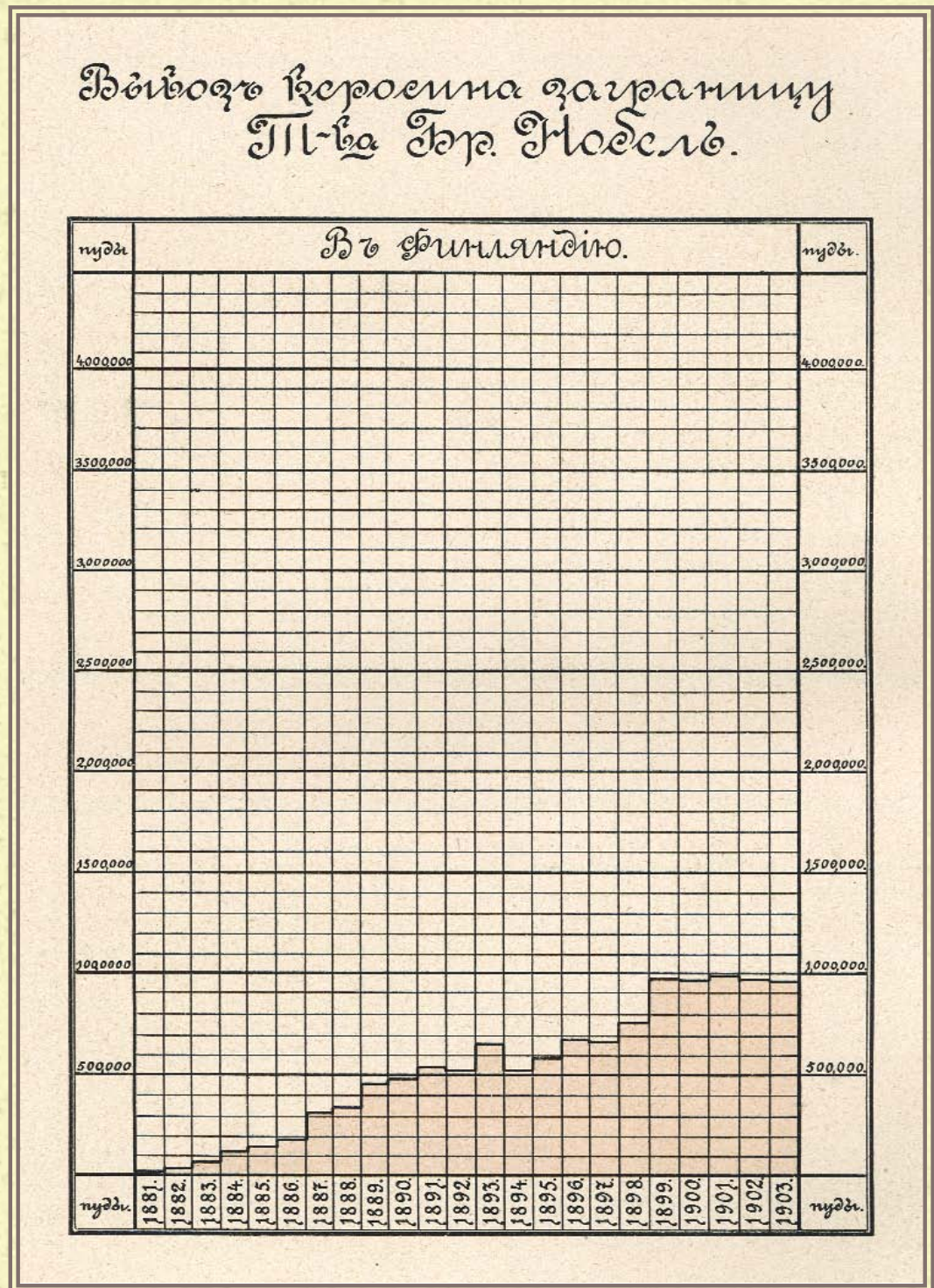

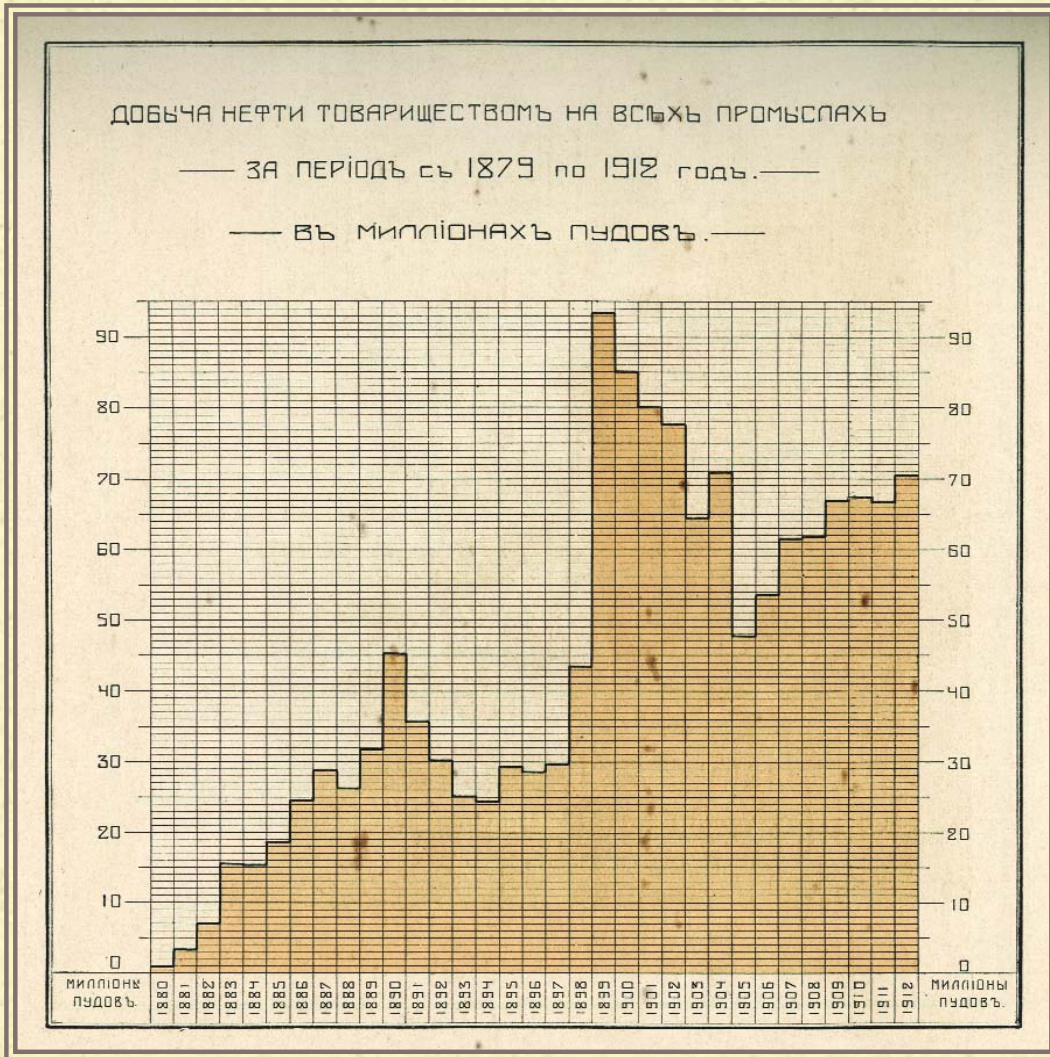
1881-1903-իւ րլըրճ
ժիրկըտն Բըկըն
Տկընդինըրյըրյը
նեփտ րլըրճ

Kerosene exports from
Baku to Scandinavia
1881-1903

1881-1903-cü illərdə
şirkətin Bakıdan
Finlandiyaya ağ neft
ixracı

Kerosene exports
from Baku to Finland
1881-1903

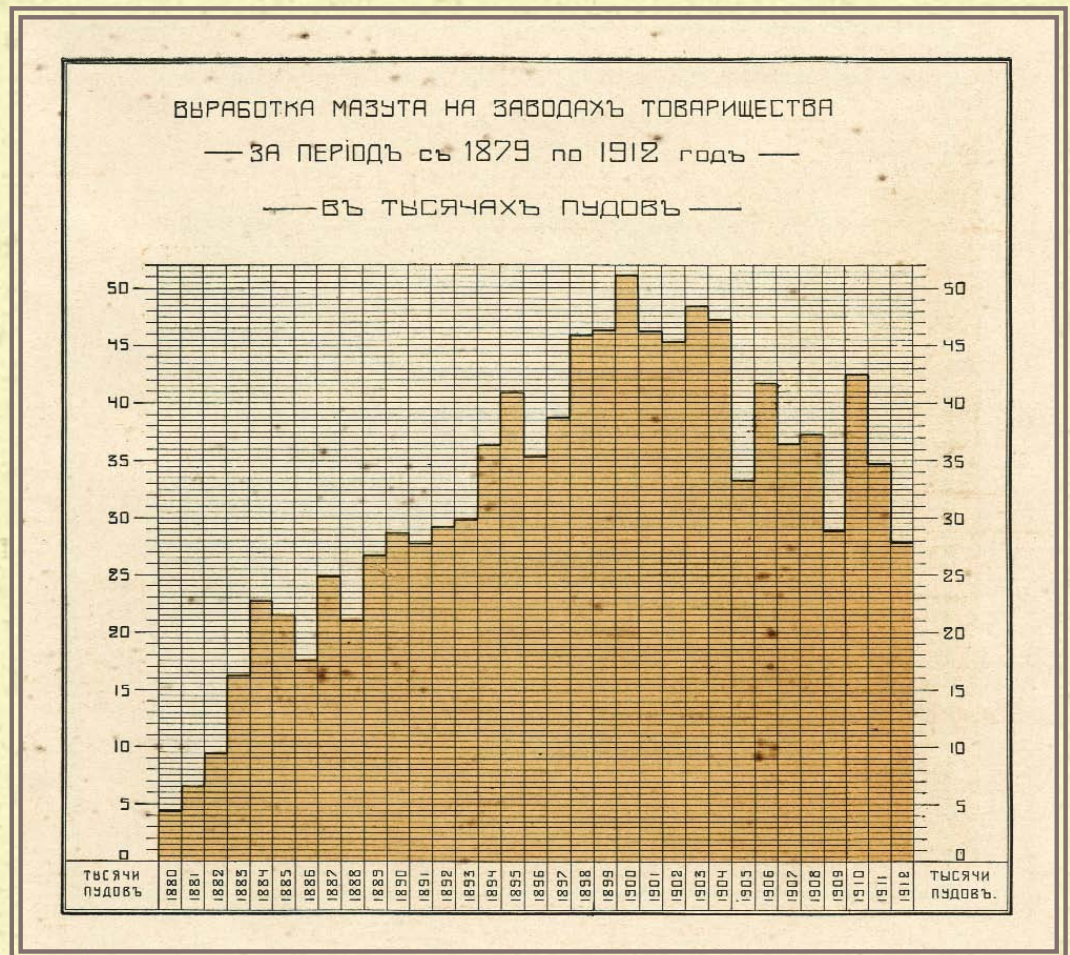

1879-1912-ci illərdə
şirkətin bütün
mədənlərində neft
hasilatı (milyon
pudla)

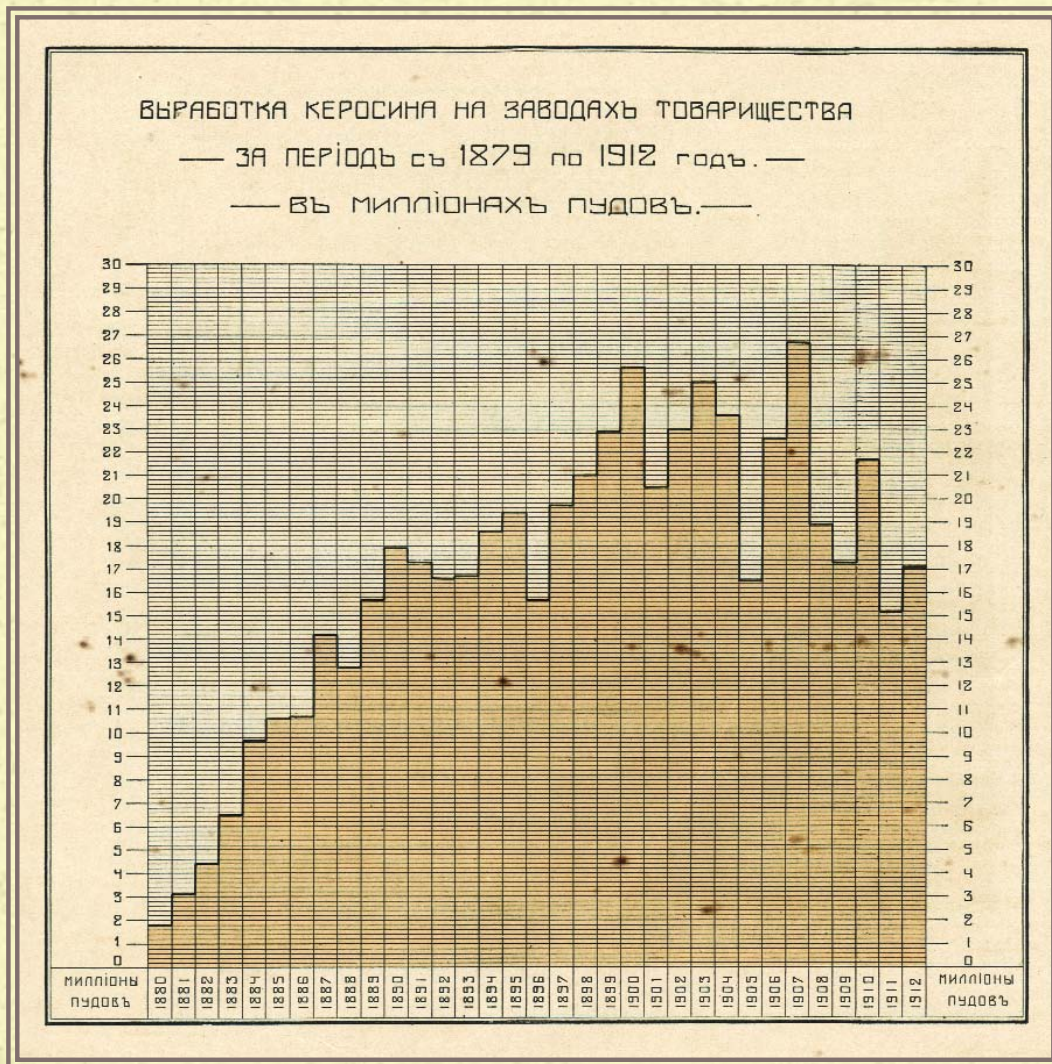
Total oil production
at all company oil
fields 1879-1912
(in millions of poods)

1879-1912-ci illərdə
şirkətin zavodlarında
mazut istehsalı (min
pudla)

Oil fluid
production at
company plants
1879-1912 (in
thousands of poods)

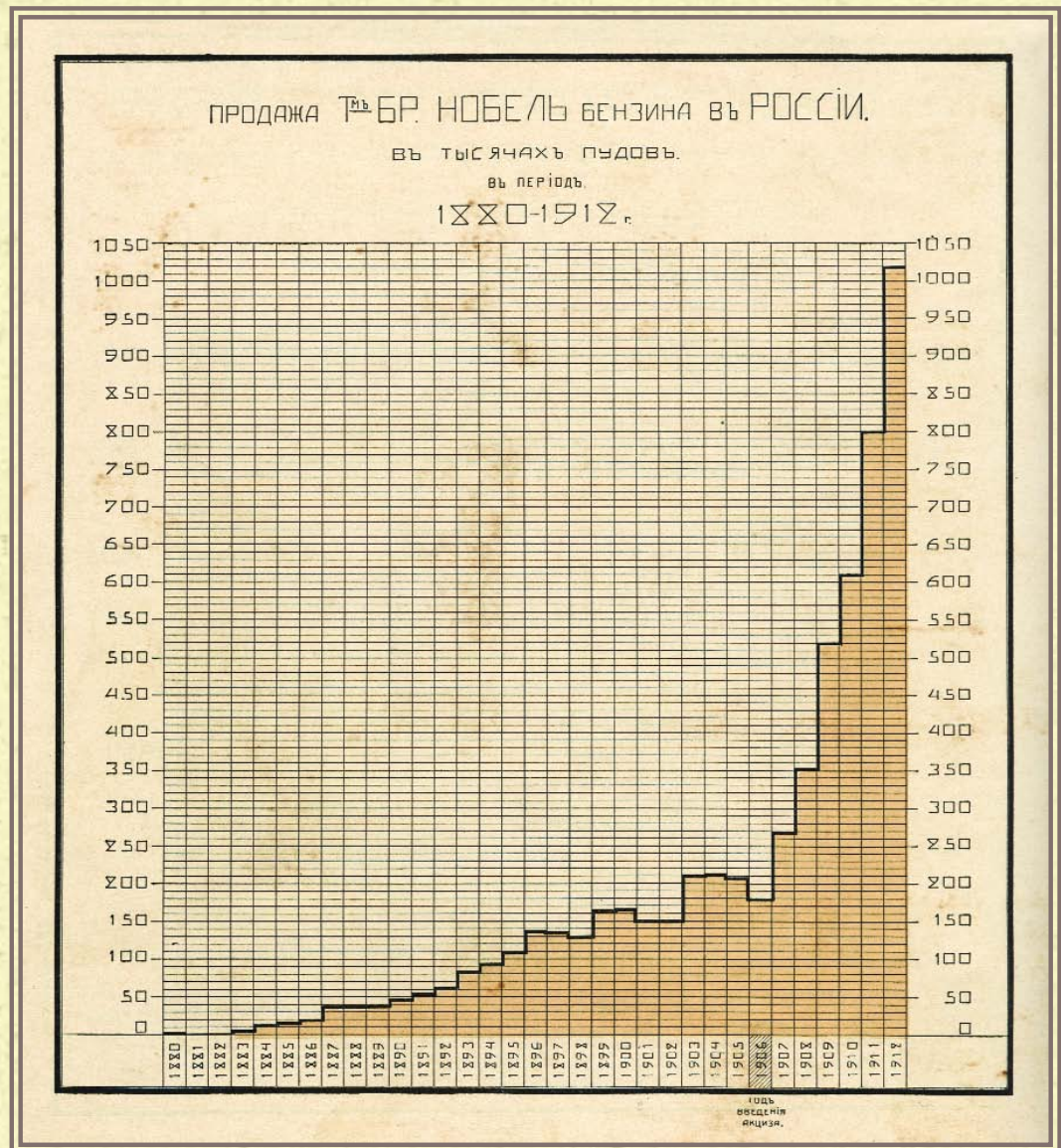

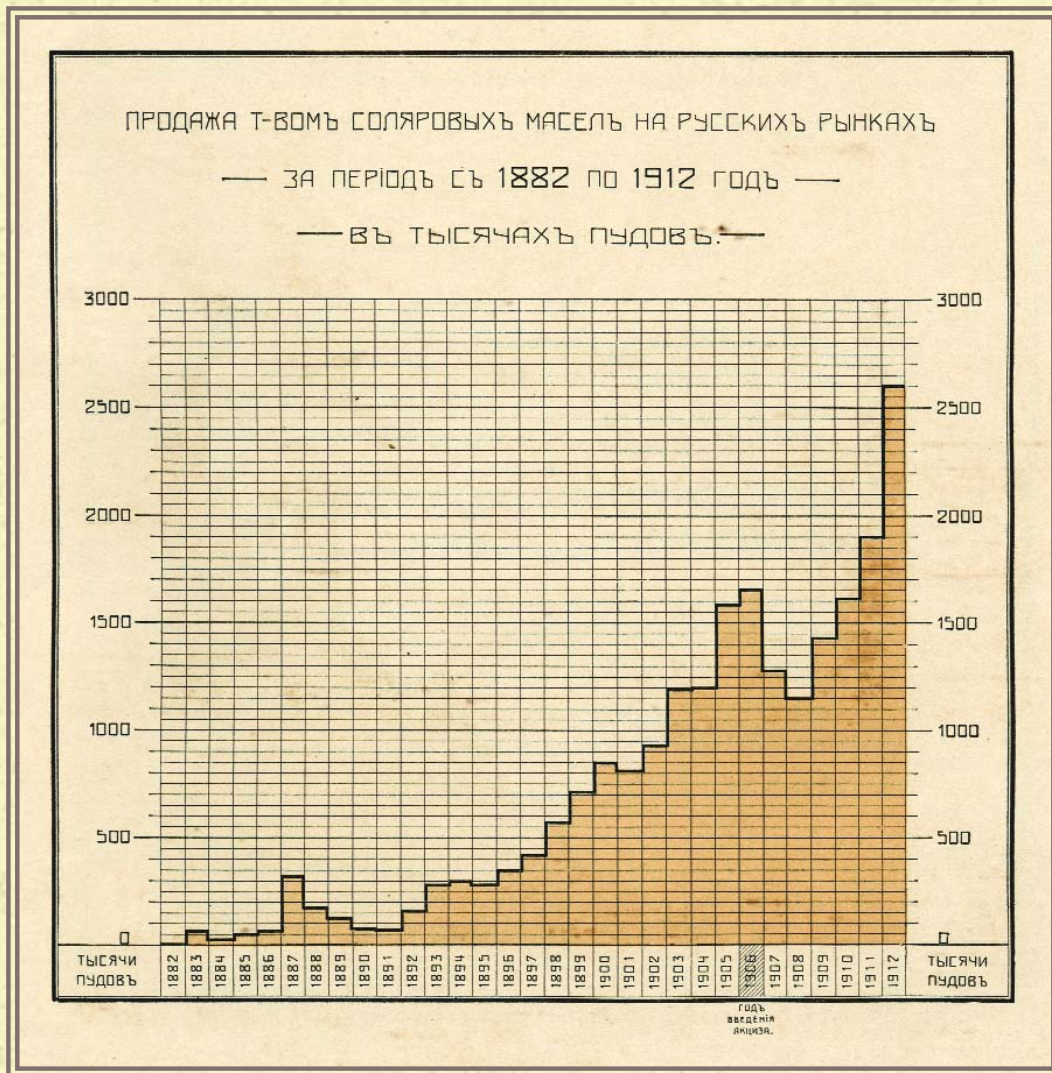
1879-1912-ci illərdə
şirkətin zavodlarında
ağ neft istehsalı
(milyon pudla)

Kerosene
production at
company plants
1879-1912
(in millions of poods)

1880-1912- ci illərdə
şirkətin Rusiyada
benzin satışı (min
pudla)

Company petrol sales
to Russia 1880-1912
(in thousands of
poods)

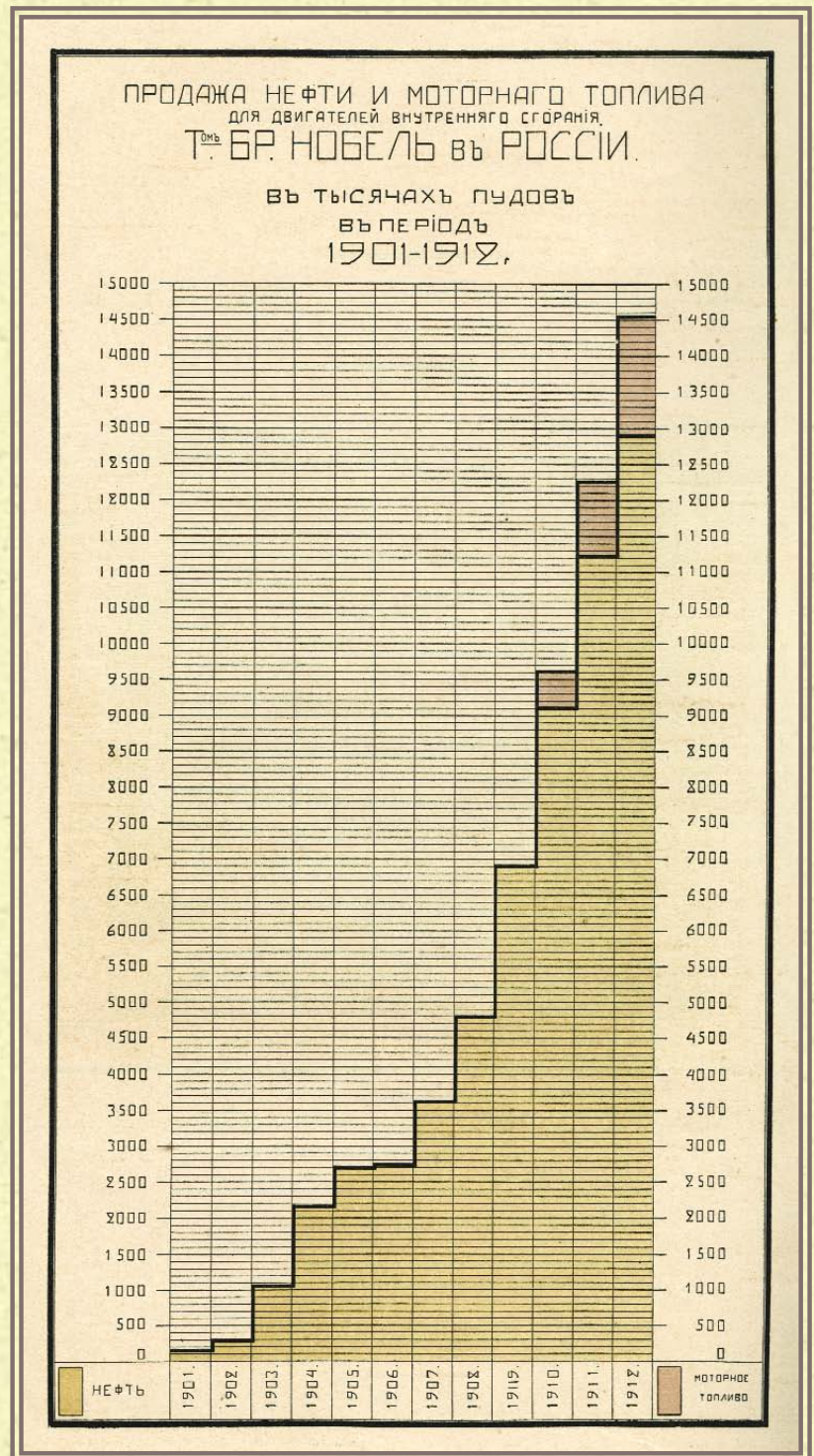

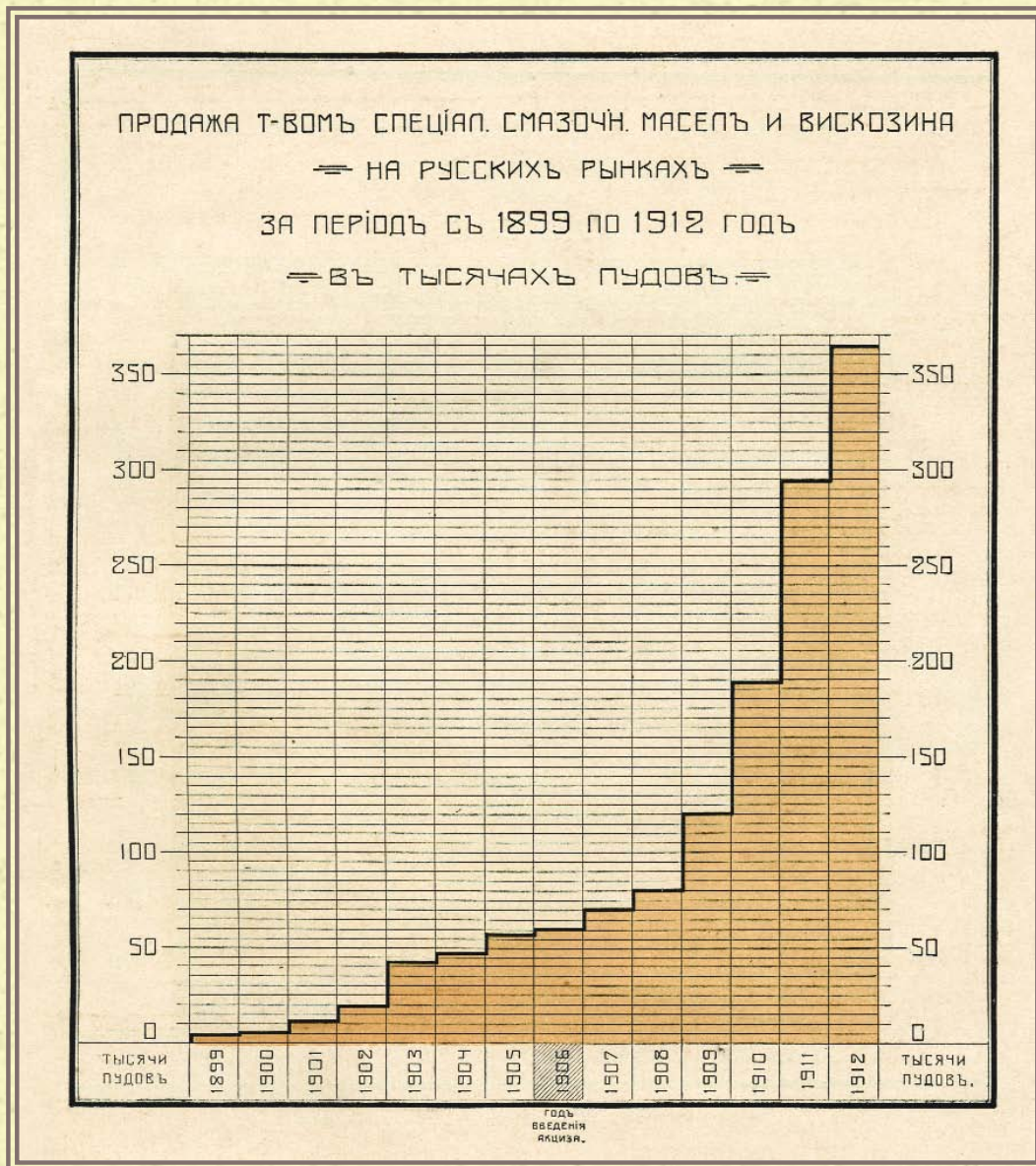
1882-1912-ci illərdə şirkətin Rusiya bazarlarında solyar yağı (dizel yanacağı) satışı (min pudla)

The company's solar oil (diesel fuel) sales in Russian markets 1882-1912 (in thousands of poods)

1901-1912-ci illərdə
şirkətin Rusiya
bazarlarında neft və
motor yanacağı satışı
(min pudla)

The company's oil
and engine oil sales in
Russian markets
1901-1912 (in
thousands of poods)

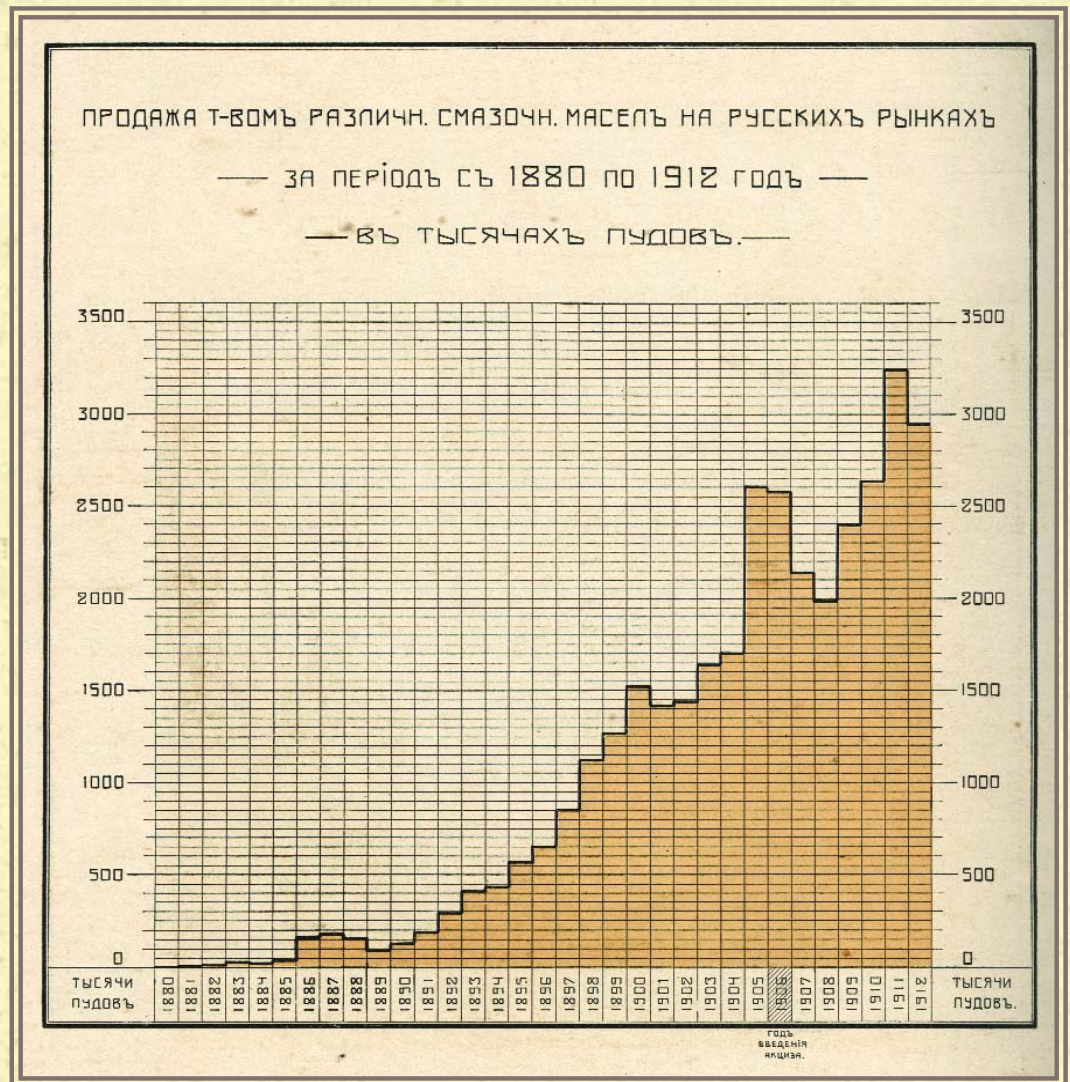

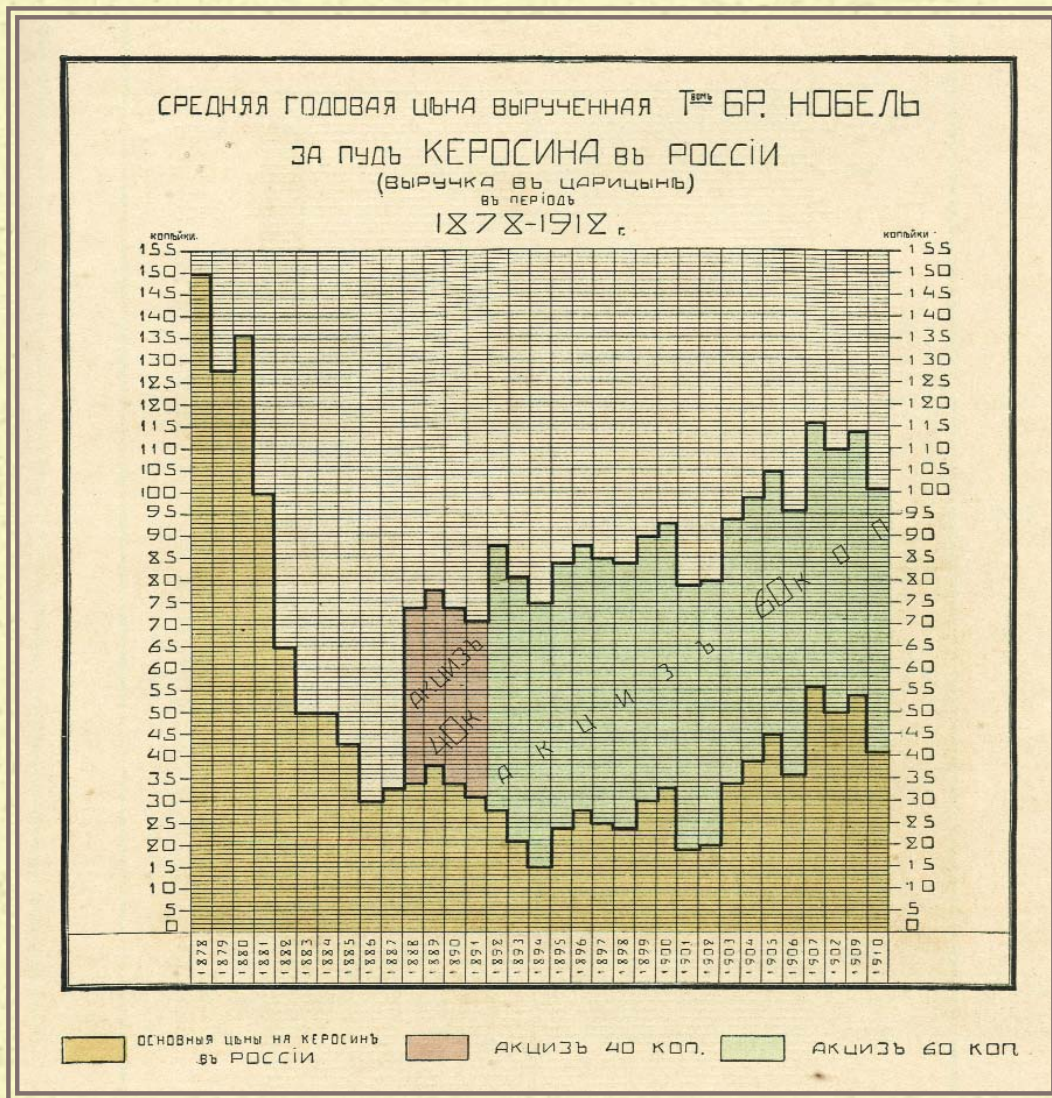
1899-1912-ci illərdə
 şirkətin Rusiya
 bazarlarında xüsusi
 sürtkü yağları və
 viskozin satışı
 (min pudla)

The company's
 special lubricants
 and viscosine sales in
 Russian markets
 1899-1912
 (in thousands of
 poods)

1880-1912-ci illərdə
şirkətin Rusiya
bazarlarında sürtkü
yağları satışı
(min pudla)

The company's
lubricant sales in
Russian markets
1880-1912 (in
thousands of poods)

1878-1912-ci illərdə şirkətin Rusiyada satdığı ağ neftin hər pudundan götürdüyü orta illik məbləğ. (rənglərlə əlavə)

1. Rusiyada aq neftin əsas qiymətləri
2. Aksiz 40 qəpik olduqda
3. Aksiz 60 qəpik olduqda

Average annual profit per pood of kerosene sold by the company in Russia 1878-1912 (coloured schedule).

1. Main prices of kerosene in Russia.
2. with 40 kopecks excise duty;
3. with 60 kopecks excise duty

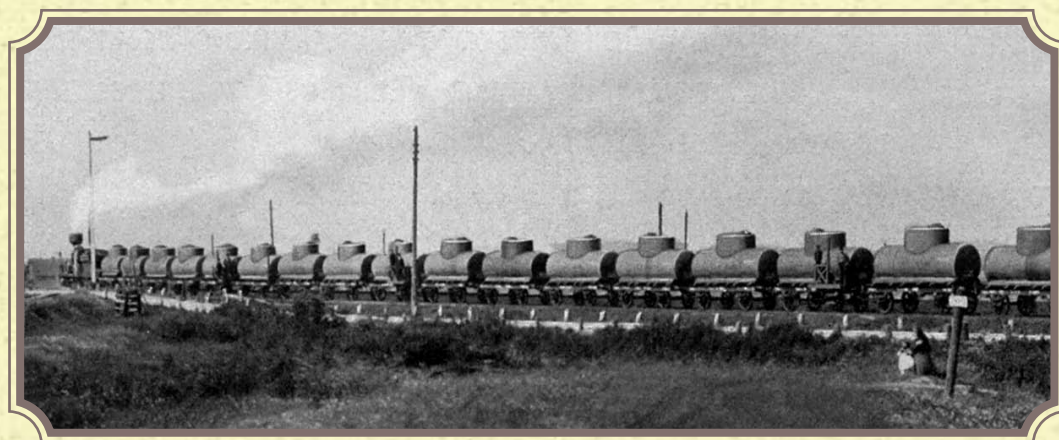
*“Nobel Qardaşları”
şirkətinin neft
məhsullarını
daşıyan vaqonlar*

*Railcars transporting
“Nobel Brothers”
oil products*

Nobel neffinin nəqli

Transportation of Nobel oil

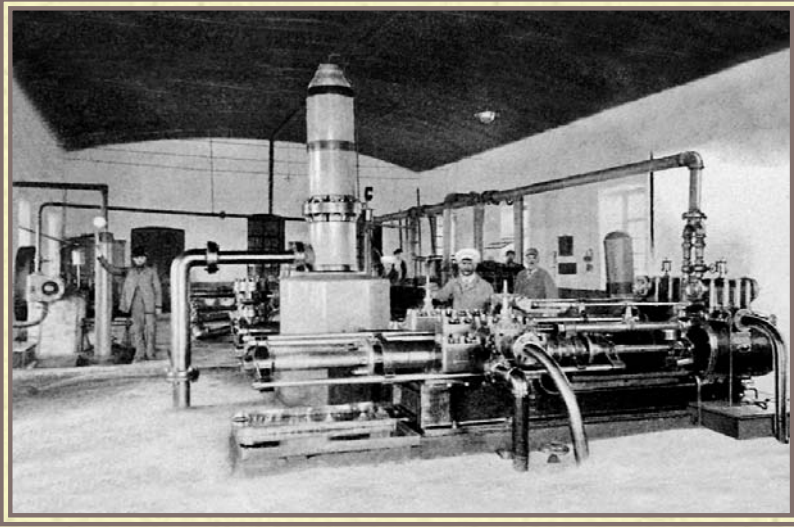

Bakı neft mədənləri ilə tanışlıq zamanı Nobel neft mədənlərinin Bakıdan 15-16 verst, dəniz sahilindən isə 10 verst məsafədə yerləşməsinin, neft emalı zavodlarının isə Bakı buxtası boyu fəaliyyət göstərməsinin və şəhərdən 2-3 verst məsafədə olmasının şahidi olmuşdu. Neft mədənlərdən emal zavodlarına ikitəkərli at arabalarında, kələkötür torpaq yollarla və ən yaxşı halda həcmi 20 pud olan çəlləklərdə daşınırdı. Neftin bir pudunun bu üsulla belə yaxın məsafəyə daşınması 6-10 qəpiyə başa gəlirdi, bəzən neftin daşınmasına sərf olunan xərc neftin xam qiymətindən xeyli çox olurdu. O dövrdə ağ neftdən başqa ayrı məhsul istehsal olunmadığı üçün bir pud ağ neft almağa təqribən 3 pud xam neft tələb edilirdi. Bu da bir pud ağ neftin qiymətinin 27 qəpiyə başa gəlməsinə səbəb olurdu. Çox hallarda isə

While acquainting himself with Baku, Ludvig Nobel noticed that the oil fields were located at 15-16 versts (1 verst = 1.067 km) from Baku and 10 versts from the sea, while the oil refineries were built along the coastal area at 2-3 versts from the town. Oil from the fields was transported mostly by two-wheeled horse-drawn carts along uneven roads, or, at best, in 20-pood wooden barrels. The cost of such transportation was 6-10 kopecks per pood, which was even higher than the price of crude oil. Back then kerosene was the only product refined from oil, and they were producing 1 pood of kerosene from 3 poods of crude oil. Thus, the cost of kerosene was 27 kopecks per pood. Most of the time bad weather conditions prevented the transportation of oil and this

Maye daşıyan qatar

Liquid transporting train

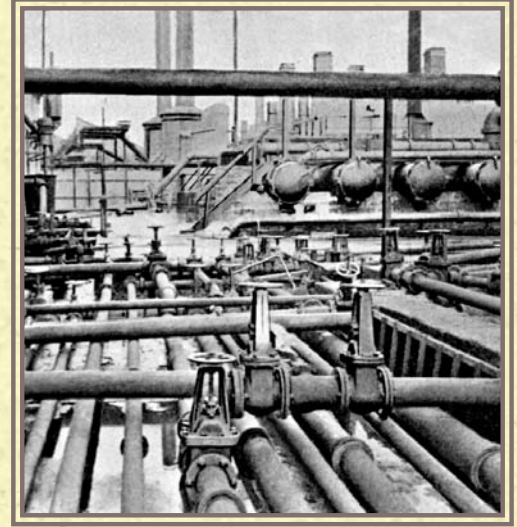
*“Nobel Qardaşları”
şirkətinin
Qaraşəhərdəki
neft kəməri nasosu*

*“Nobel Brothers”
oil pipeline pump in
Black City*

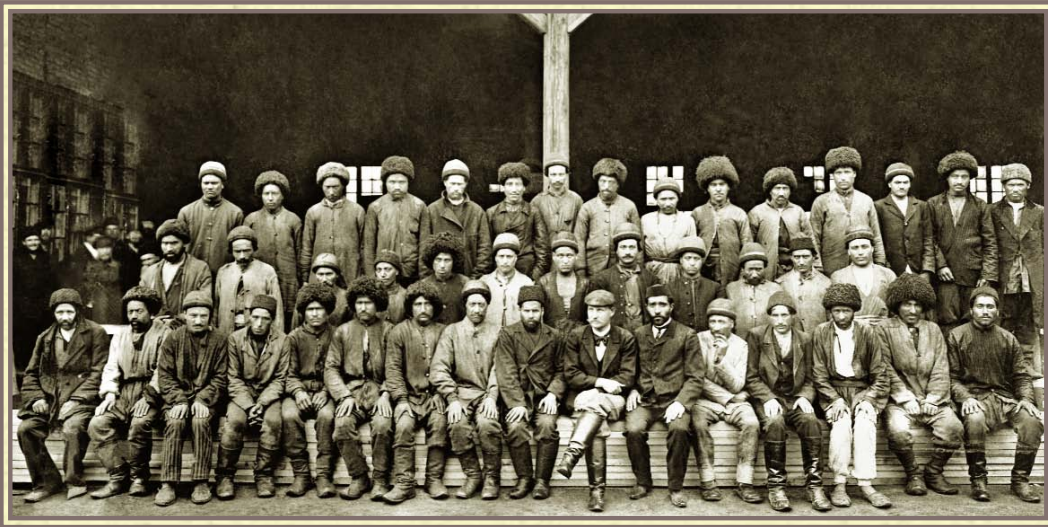
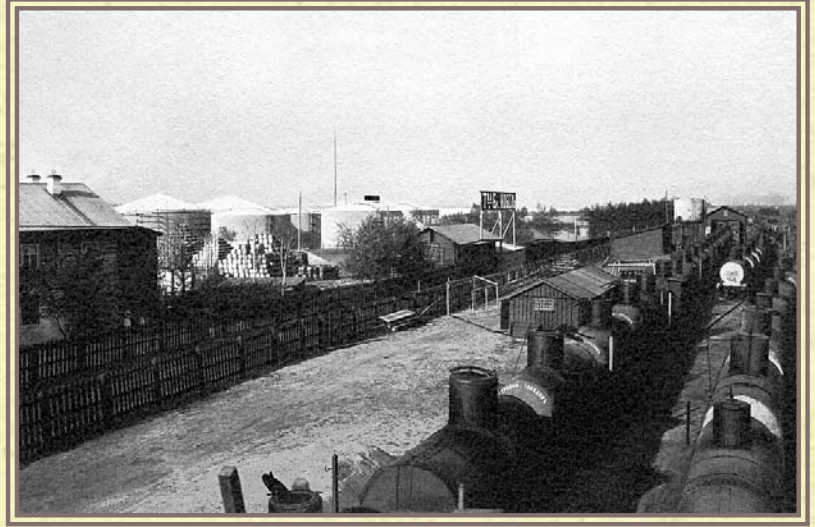
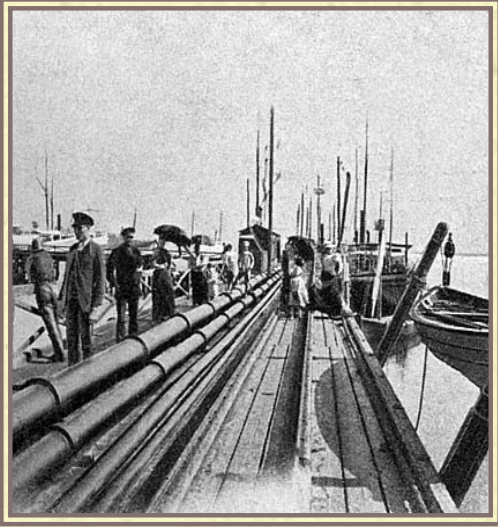
*“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus
müxtəlif məhsulları
daşımaq üçün
boru kəmərləri*

*“Nobel Brothers”
pipelines for
transportation
of different products*

havanın əlverişsizliyi üzündən neftin daşınması dayandırılır, neft emalı zavodları işləmir, sifarişlər yerinə yetirilmirdi. Belə bir vəziyyətlə qəti razılaşmayan Lüdviq Nobel neftin daşınması sistemini kökündən dəyişməyi qarşısına məqsəd qoyur, neftin mədənlərdən neft emalı zavodlarına daşınmasını nasosla işləyən boru kəmərləri ilə həyata keçirməyi qərara alır. Onun ilk hesablamalarına görə, bu üsulla mədənlərdən Qaraşəhərdəki neft emalı zavodlarına bir sutka ərzində 100 min pud neftin daşınmasının 15 min rubla başa gəlməsi müəyyən edilmişdi. Lakin başqa neft sahibkarları Lüdviq Nobelin bu ideyasını bir tərəfdən başa düşməmiş, digər tərəfdən isə onun burada hansısa hiyləgərlik işlədərək neft mədənlərini və bütövlükdə, onların neftini öz əlinə keçirməyə çalışdığını söyləmişdilər. Beləliklə, Lüdviq Nobel öz mütərəqqi layihəsi ilə meydanda tək qalmışdı. Lakin, boru kəmərinin gələcə-

resulted in interruptions to the oil refinery's operation and delays in orders. Ludvig Nobel could not accept the situation and planned to completely change the method of oil transportation. He decided to use oil pipelines to pump the oil from the oil fields to the refineries. According to his initial calculations, the cost of 100 .000 poods oil pumped from an oil field to the oil refineries in the Black City would be 15,000 roubles per day. However, the other oil field owners could not understand Ludvig's idea and were reluctant, thinking that he was using some trick to try to seize all the oil from their fields. Therefore, Ludvig Nobel was alone with his progressive idea. However, he believed in the future of an oil pipeline; he managed to raise some funds and, with some difficulty, obtained permission to lay the pipeline through certain areas,

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinin körpüsündə
boru kəmərləri*

*Oil pipelines on the
“Nobel Brothers”
bridge*

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus neft
məhsullarının
daşınması*

*Transportation of
“Nobel Brothers” oil
products*

yinə inanan Lüdviq Nobel onun tikintisi üçün kapital əldə etmiş, çətinliklə də olsa boru kəmərinin müəyyən sahələrdən keçirilməsinə icazə almış, ABŞ-dan polad borular gətirilməsinə, təcrübəli boruçəkən ustalar dəvət olunmasına nail olmuşdur. Balaxanıdan Qaraşəhərə boru kəmərinin çəkilməsi ilə əlaqədar olaraq minlərlə neft daşıyan ara-

purchase steel pipes from America and invited skilled pipeline specialists. The laying of the oil pipeline from Baku to the Black City eliminated the need for the horse-drawn carts to transport oil, causing thousands of cart drivers to lose their jobs. They damaged and broke the pipeline in several places. In order to prevent this and

*Dülgərlik
emalatxanasının
fəhlələri*

*Carpentry shop
workers*

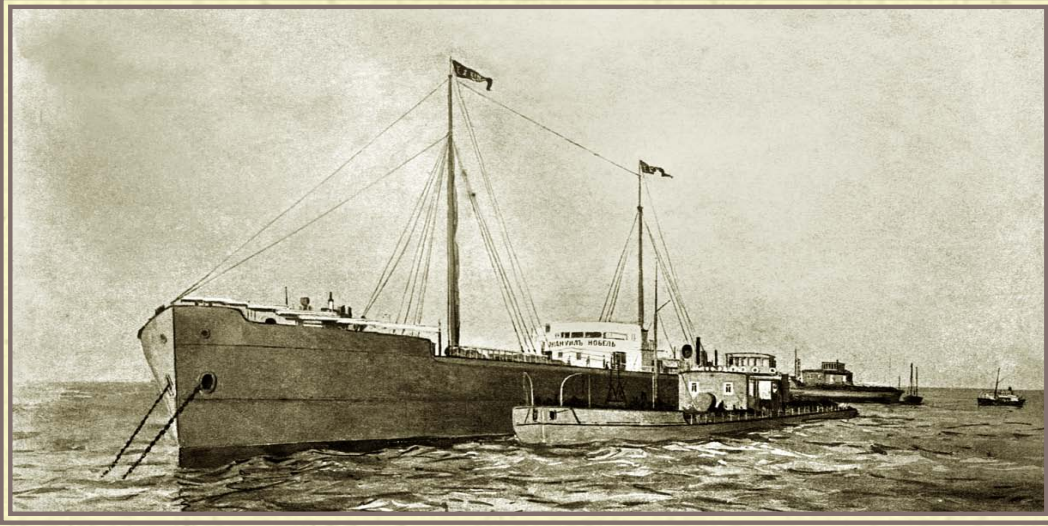
*“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus
gəmilər*

*“Nobel Brothers”
Company ships*

*Neft tankerinin
doldurulması*

Oil tankers being filled

*Neft məhsullarının
barjlara köçürülməsi*

*Transfer of oil
products onto barges*

baçı ixtisara düşmüş və buna görə də həmin arabaçılar kəməri neçə yerdən zədələmiş və sındırmışdılar. Bu halların və digər təxribatların qarşısını almaq üçün Lüdviq Nobel boru kəmərinin bütün yol boyu qorunmasına nəzarət edən silahlı kazak dəstələri - nəzarətçilər yaratmışdır. Beləliklə, 1878-ci ildə çox çətin də olsa, bu layihə həyata keçirilmiş və sutkada 35 min pud neft nəql etmək mümkün olmuşdu. Boru kəməri 100 min rubla başa gəlmiş, bir il ərzində öz xərcini ödəmişdi. Bu yolla neftin zavodlara daşınması 7 dəfə ucuz başa gəlmişdir. Yalnız bundan sonra başqa sahibkarlar da öz mədənlərindən zavodlara boru kəməri çəkməyə başlamışdılar.

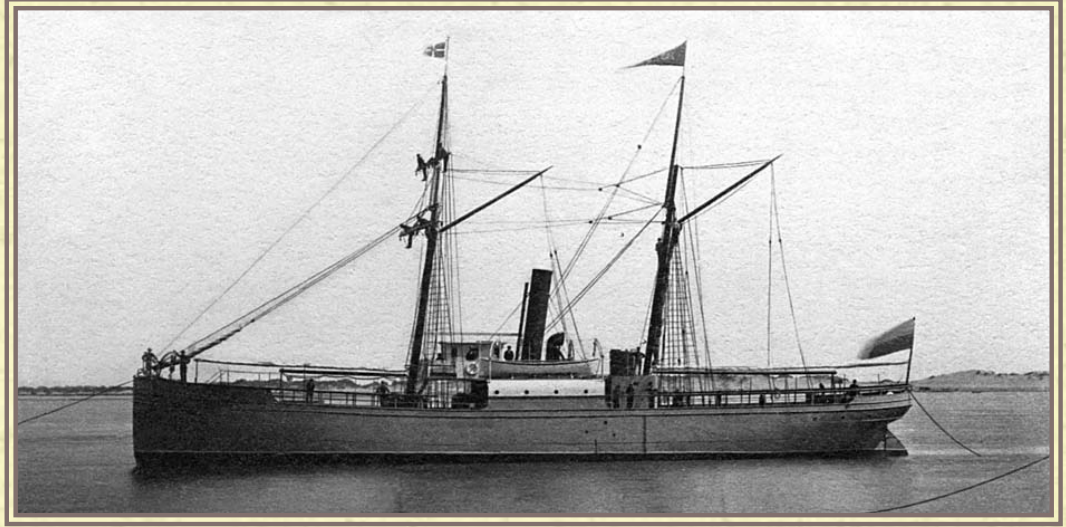
Nobel qardaşları tərəfindən Bakı-Batumi arasında kerosin kəmərinin inşa olunması (bu boru kəmərinin inşasına 1897-ci ildə başlanılmış və sözügedən kəmərlər yalnız 1907-ci ildə istismara buraxılmışdır) və

any possible future sabotage, Ludvig Nobel arranged for the pipeline to be protected by Cossack horse patrols. At last, in 1878, the project was completed and the pipeline was able to transport 35,000 poods of oil per day. The cost of the pipeline was 100,000 roubles and it paid for itself in a single year. This method was seven times cheaper than the traditional method of oil transportation. Only at this point did the other oil-field owners agree to install oil pipelines from their fields to the oil refinery.

Installation of the Baku-Batumi oil pipeline by the Nobel Brothers (the construction of this pipeline started in 1897 and it went into operation only in 1907) and the South Caucasian railway line coming into operation played an important role in the development of the Baku oil industry, creating favourable conditions

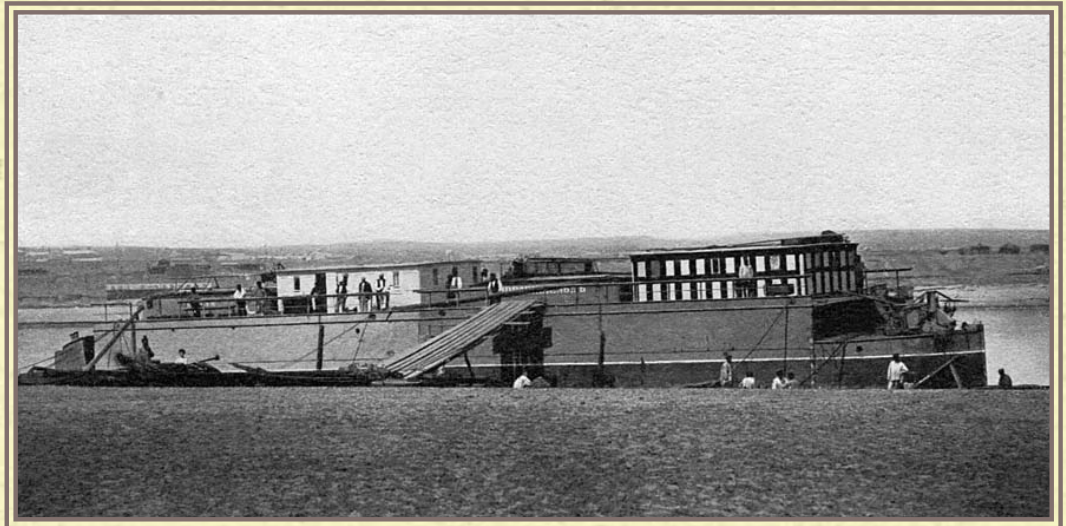
“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus
“Budda” şxunası

“Buddha” schooner of
the “Nobel Brothers”

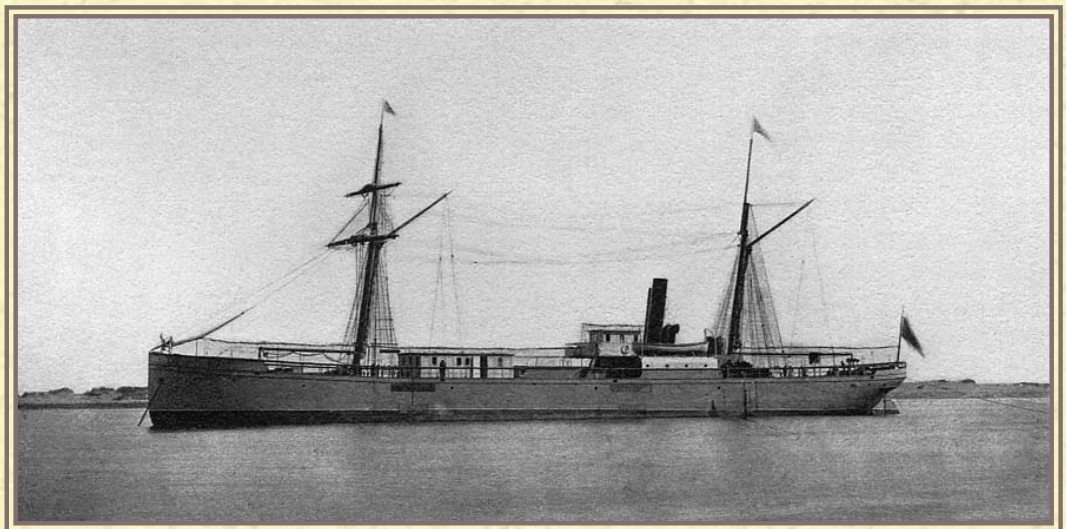

“Budda” şxunasının
orta hissəsi

Mid-section of the
“Buddha” schooner

“Budda” şxunası
“Buddha” schooner

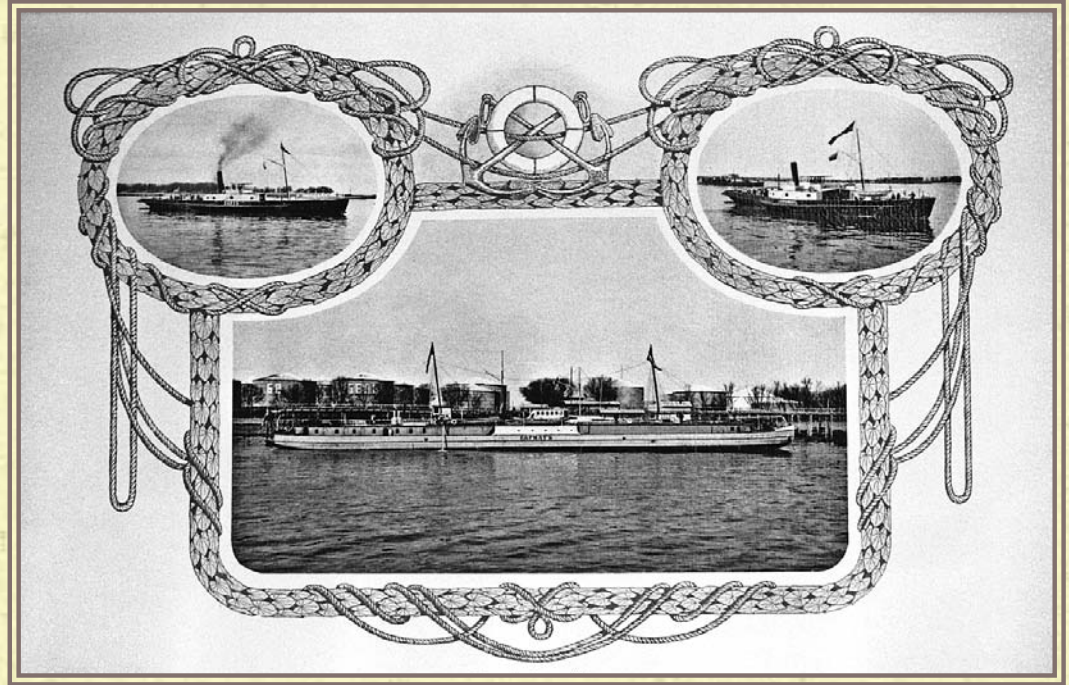

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus elling*

*“Nobel Brothers”
boatshed*

“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus
donanma

“Nobel Brothers”
fleet

1883-cü ildə Cənubi Qafqaz dəmir yolunun fəaliyyətə başlaması Bakı neft sənayesinin inkişafında böyük rol oynamış, Bakı neftini Qara dəniz sahilinə çıxarılması üçün əlverişli şərait yaratmış və beləliklə də, xarici bazarlara külli miqdarda neft və neft məhsullarının göndərilməsi təmin olunmuşdu.

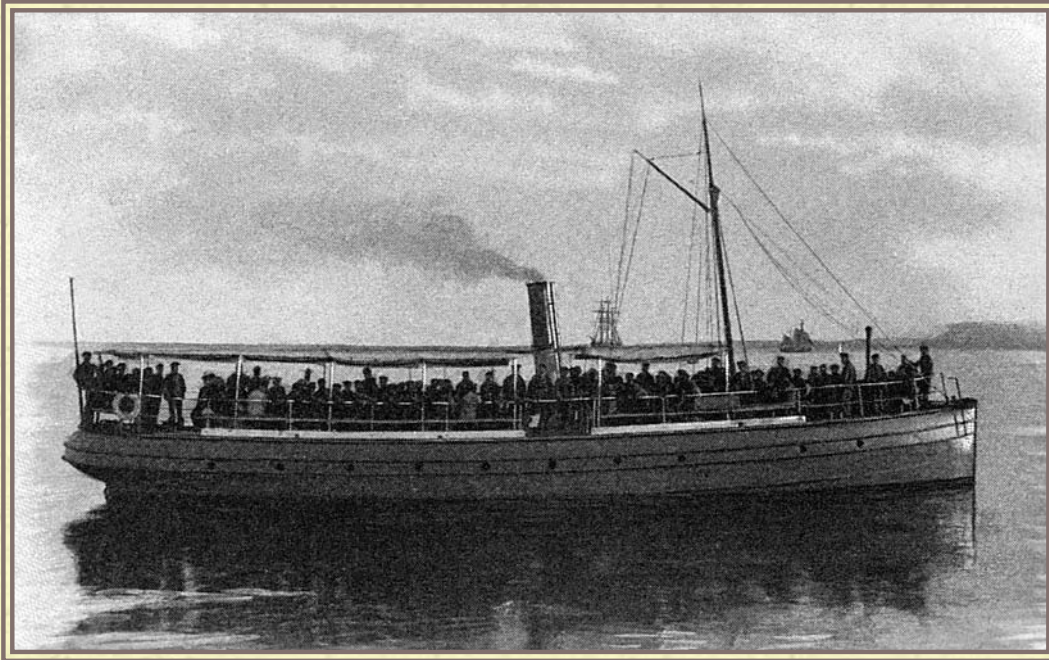
Görülən tədbirlər nəticəsində ağ neftin qiyməti xeyli aşağı düşmüşdür. Belə ki, 1877-ci ildə bir pud ağ neftin qiyməti Tsaritsində orta hesabla 1 rubl 85 qəpik (əlavə vergisiz) olduğu halda, 1879-cu ildə bu qiymət 75 qəpiyə, sonradan isə 15-20 qəpiyə düşmüşdü.

for the transportation of Baku oil to the Black Sea, thus supplying foreign markets with a large amount of oil and oil products.

All these measures considerably reduced the price of kerosene. While in 1877 kerosene cost 1 rouble 85 kopecks (excluding taxes) per pood at the markets of Tsaritsin, in 1879 this price fell first to 75 kopecks, and then to 15-20 kopecks.

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinin fəhlə
daşıyan barkası*

*“Nobel Brothers”
barque transporting
workers*

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinin maye
daşıyan gəmiləri*

*“Nobel Brothers”
transport ships*

*“Nobel Qardaşları”
şirkətinə məxsus
mədənlərdə
fəhlə qazarmaları*

*Barrack huts for
workers at the “Nobel
Brothers” oil fields*

Nobellər və işçilərin sosial vəziyyəti. “Nəft villası”

The Nobels and the social condition of the workers. “Villa Petrolea”

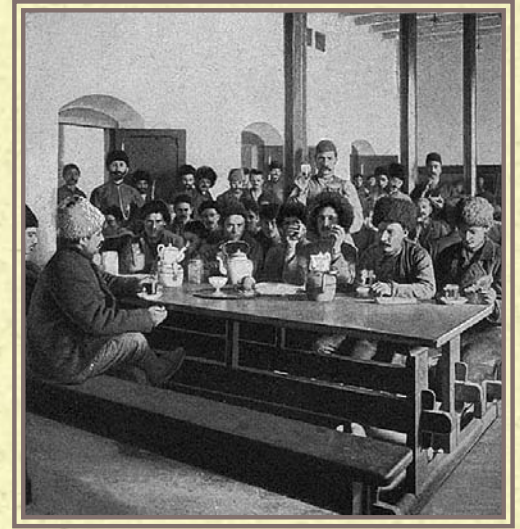
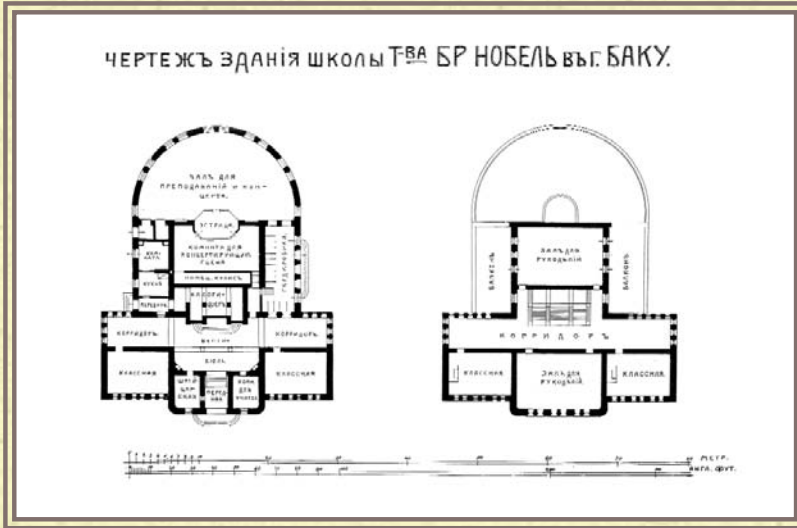

Nobel qardaşlarını başqa sahibkarlardan fərqləndirən cəhət onların işçilər üçün nisbətən yaxşı şərait yaratmaları olmuşdur. Onlar iş gününü 12 saatdan 10,5 saata endirmiş, fəhlələrin məişətini başqalarından fərqləndirmiş, müsəlman fəhlələr üçün namaz qılmağa, dini ayinləri keçirməyə otaqlar ayırmışdılar. Bundan başqa, Nobel qardaşları öz işçilərinə ev tikmək üçün borc verir, əczaxana və xəstəxana açır dılar. Nobellər yüksək maaşla ən bilikli, bacarıqlı mühəndisləri, iqtisadçıları, alimləri öz şirkətlərinə cəlb edirdilər. Lakin, mütəxəssis və qulluqçular, əsasən isveçli olur, müsəlmanlar və rus tələbələri isə məsul işə təyin olunmurdular. Fəhlələrlə təmasda olan Lüdviq Nobel “Fəhlələrin əməyini müntəzəm ödəmək və ona düzgün qiymət vermək lazımdır” prinsipi-

The main thing distinguishing the Nobels from the other oil barons was that they created better conditions for their workers. They reduced working hours from 12 hours to 10.5 hours, improved living conditions and arranged rooms for prayers and religious ceremonies for Muslim workers. In addition, the Nobel Brothers lent their workers money to build houses and opened pharmacies and hospitals for them. The Nobel brothers invited skilled engineers, economists and scientists and offered them higher salaries. However, managerial positions were always given to Swedish specialists, and Muslims and Russian workers were never appointed to responsible positions. Ludvig Nobel was frequently in contact with his workers, following the principle that “the

Şirkətin Sabunçudakı xəstəxanası

Company hospital in Sabunchu

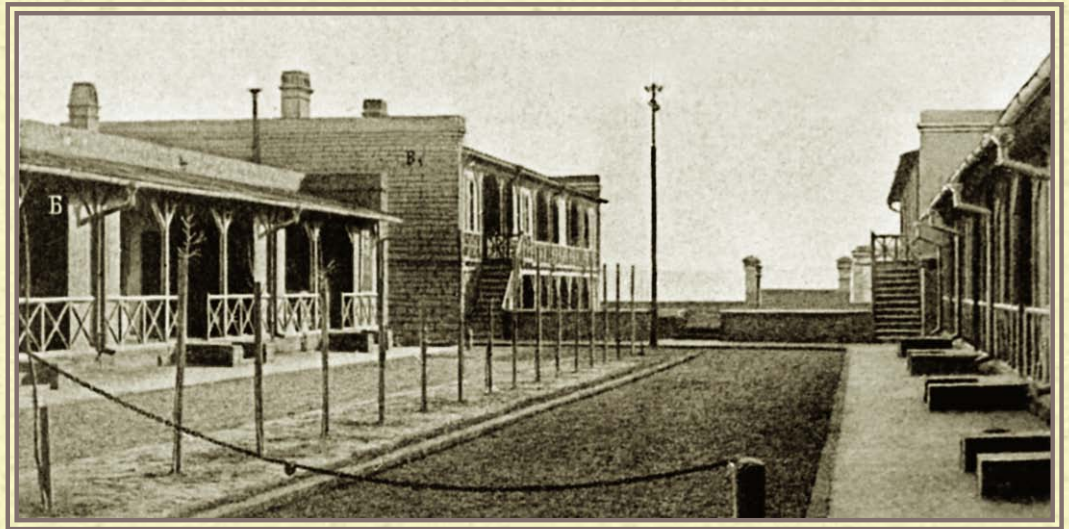

Bakıda "Nobel Qardaşları" şirkətinə məxsus məktəbin çertyoju

Drawing of "Nobel Brothers" school in Baku

"Nobel Qardaşları" şirkətinin yeməxanası

"Nobel Brothers" canteen

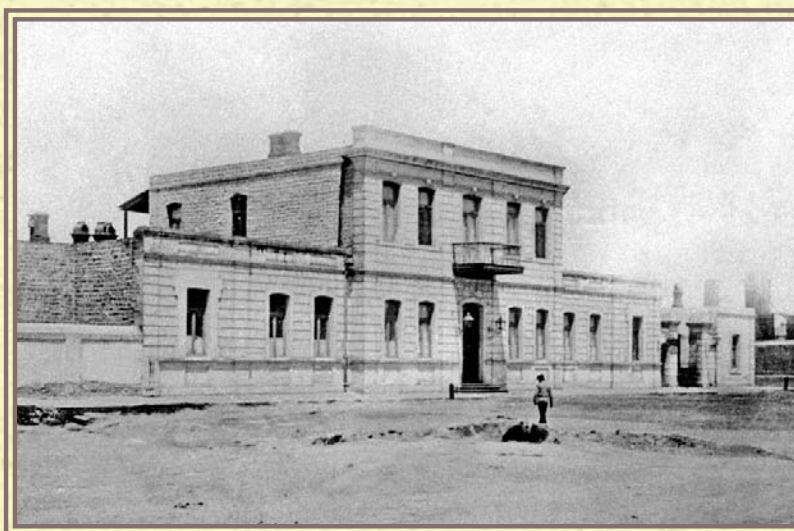
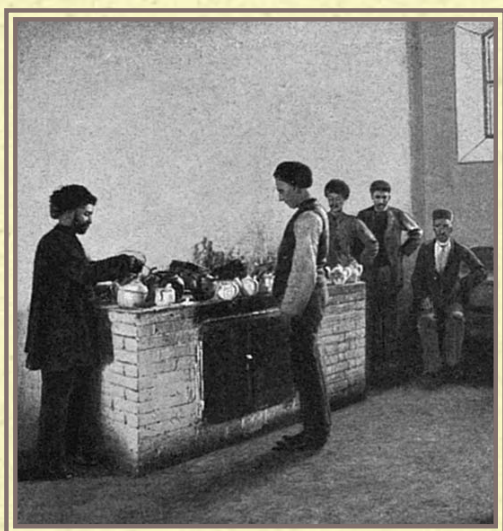

Neft mədənlərində "Nobel Qardaşları" şirkətinin yaşayış evləri

"Nobel Brothers" company residential houses at the oil fields

ni əsas götürür və bu prinsipə daim riayət edilməsini tövsiyə edirdi. Lüdviq Nobel hansı işin qulpundan yapışırdısa, onu əsaslı şəkildə və layiqincə yerinə yetirirdi. Şəhərkənarı neft mədənlərində L.Nobelin fəhlələr və texniki işçilər üçün tikdirdiyi binalar indi də qalmaqdadır. Uzun illər keçməsinə baxmayaraq, həmin binalar

labour of workers must be regularly paid and duly appreciated" and he commended this principle to others. Ludvig Nobel was thorough in all his undertakings. The buildings constructed by L. Nobel for his workers and technicians in Baku's suburbs still exist today. Despite all the years which have passed, these buildings are in

*"Nobel Qardaşları"
şirkətinə məxsus fəhlə
evlərinin mətbəxi*

*A kitchen in "Nobel
Brothers" company
houses for workers*

*Qaraşəhərdə
Neft Sənayeçiləri
Qurultayı Şurasının
xəstəxanası*

*The Board of the Oil
Manufacturers
Congress' hospital in
the Black City*

*Qaraşəhərdə
Neft Sənayeçiləri
Qurultayı Şurasının
xəstəxanası.
Cərrahiyyə palatası*

*The Board of the Oil
Manufacturers
Congress' hospital in
the Black City.
Surgical ward*

Bakıda “Nobel Qardaşları” şirkəti tərəfindən fəhlələr üçün tikilmiş evlər

Houses for workers built by the “Nobel Brothers” company in Baku

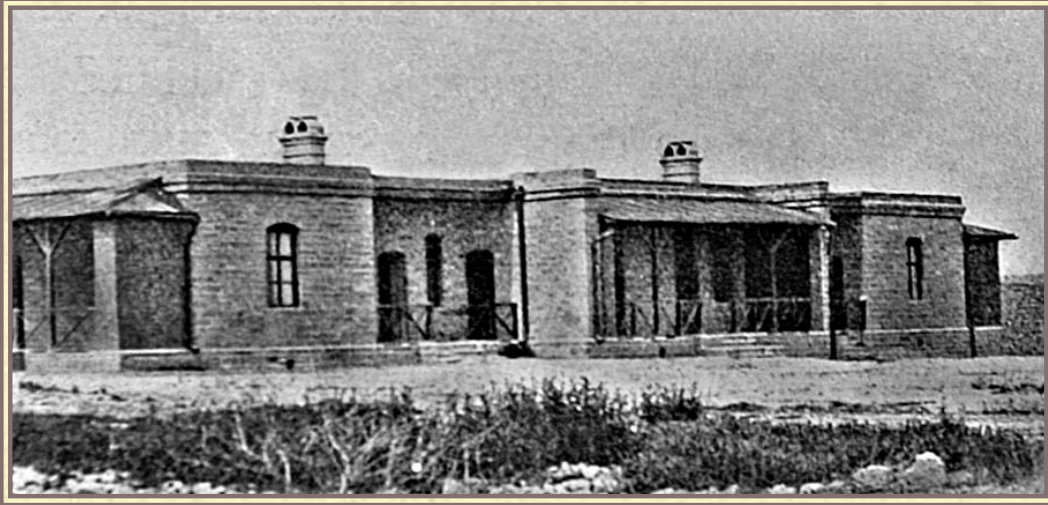
sonradan tikilənlərə nisbətən daha baxımlıdır. Zəhmətsiz pul əldə etmək L.Nobelin xasiyyətinə uyğun deyildi. O, “Nə vaxt işləmirsənsə, gərək, o vaxtdan da yeməyəsən” atalar sözünü tez-tez təkrar edirdi. O, heç vaxt birja alveri ilə məşğul olmamışdır. Bir neçə dəfə ona öz işlərini əlverişli şərtlərlə xaricə satmağı təklif edənlərə isə belə cavab verirdi: “Siz istəyirsiniz ki, mən pullarımı faizli kağızlara çevirim, özümə qayçı alıb kuponları kəsim və birja-

better condition than most others. L. Nobel was against receiving money that was not earned. He repeated the proverb “a man must sing for his supper”. He never played the stock market. He refused many offers to sell his business to foreign companies saying: “Do you want me to turn my money into securities, get a pair of scissors and rely on the stock market by cutting coupons? I cannot accept that. I need not only money, but also my work”.

*Buzovna kəndi
yaxınlığında şirkət
qulluqçuları üçün
tikilmiş bağ*

*Garden laid out for
company employees
near Buzovna village*

ya üz tutaraq onları satım? Mən bununla heç vaxt razı ola bilmərəm, mənə tək cə pul yox, həm də iş lazımdır”.

Yüksək ixtisaslı kadrları öz müəssisəsinə cəlb etmək, onların istirahəti və işləməsi üçün lazımı şərait yaratmaq üçün Lüdviq Nobelin təşəbbüsü ilə Qaraşəhərin qurtaracağında heç nəyə yaramayan sahədə iki il ərzində (1887-1888) “Villa Petro-

In order to attract skilled specialists and ensure the necessary conditions for their work and social life, Ludvig Nobel initiated the creation of a beautiful park in the Black City suburbs on waste land. This beautiful park, - “Villa Petrolea” “Oil Villa” (now Nizami Park) was created in two years (1887-1888). By importing various plants and trees - many from the

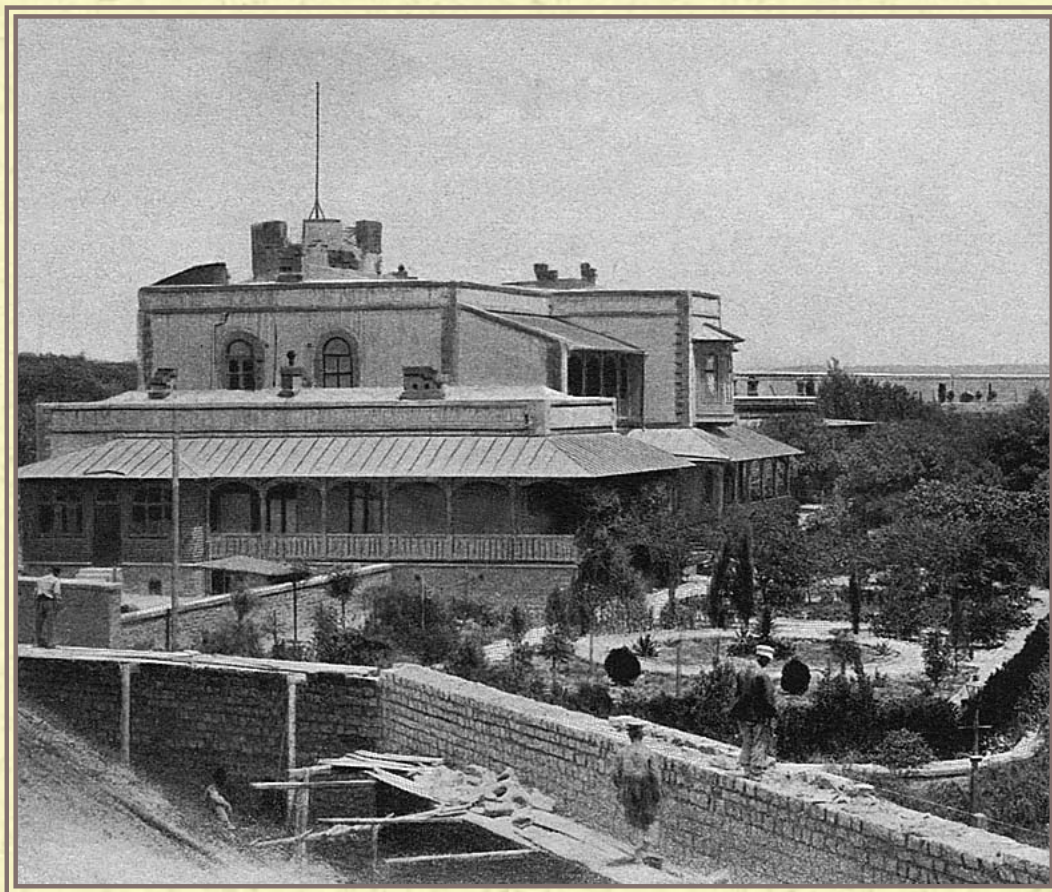
*"Nobel Qardaşları"
şirkəti tərəfindən
fəhlələr üçün
tikilmiş evlər*

*Houses for workers
built by the "Nobel
Brothers" company*

*Villa Petrolea. Bakı.
Yaşayış evi və park*

*Villa Petrolea. Bakı.
Residential house
and park*

Villa Petrolea
Villa Petrolea

Villa Petrolea. Bakı
Villa Petrolea. Baku

lea" "Neft villası" (indiki Nizami adına park) adlanan çox gözəl və yaşıl park salınmışdı. O, villanın bağında Lənkəran, Tiflis, Batumi, Rusiya və Avropanın müxtəlif yerlərindən gətirilən 80 min ağac və bəzək kolları əkdirmişdir. Burada fəvvarə vuran və eyni zamanda, şirin su saxlamaq üçün istifadə olunan çarhovuzlar tikilmişdi. Burada yaşıllıqlar içərisində kontor, elmi işçilər, mühəndislər üçün rahat evlər, teatr, kitabxana, yeməcxana və bilyard otağı inşa edilmişdi. Lüdviq buraya torpağı Lənkərandan, şirin suyu isə gəmilər vasitəsi ilə Həştərxandan gətirirdi. Parkın planlaşdırılması və abadlaşdırılması ilə Avropada çox məşhur olan botanik E. Bekli məşğul olmuşdur. Neft villası sahibkara o dövr üçün çox baha bir qiymətə - 250 min rubla başa gəlmişdi.

Lenkoran region, Tbilisi and Batumi, Russia and Europe - he was able to create a huge "green ensemble" of more than 80,000 plants and trees. The pools with fountains were also used to store fresh water. Offices, comfortable residential houses for scientists and engineers, a theatre, library, canteen and billiard rooms were built around the park. The soil for the park was imported from Lenkoran, and fresh water from Astrakhan. The park was designed and created by the well-known European botanist, E. Bekle. The construction of Villa Petrolea cost 250,000 roubles, an incredibly large sum at that time.

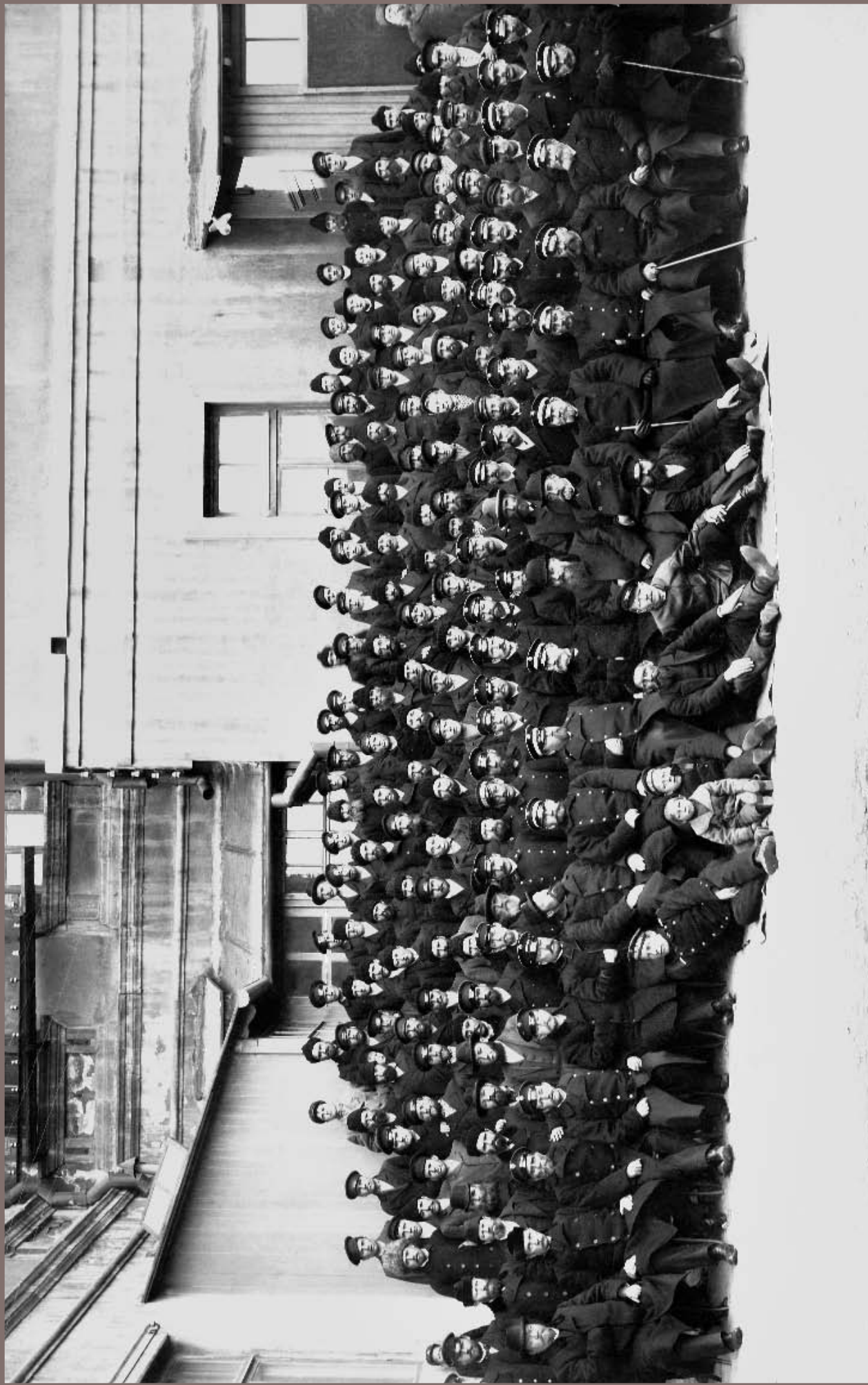

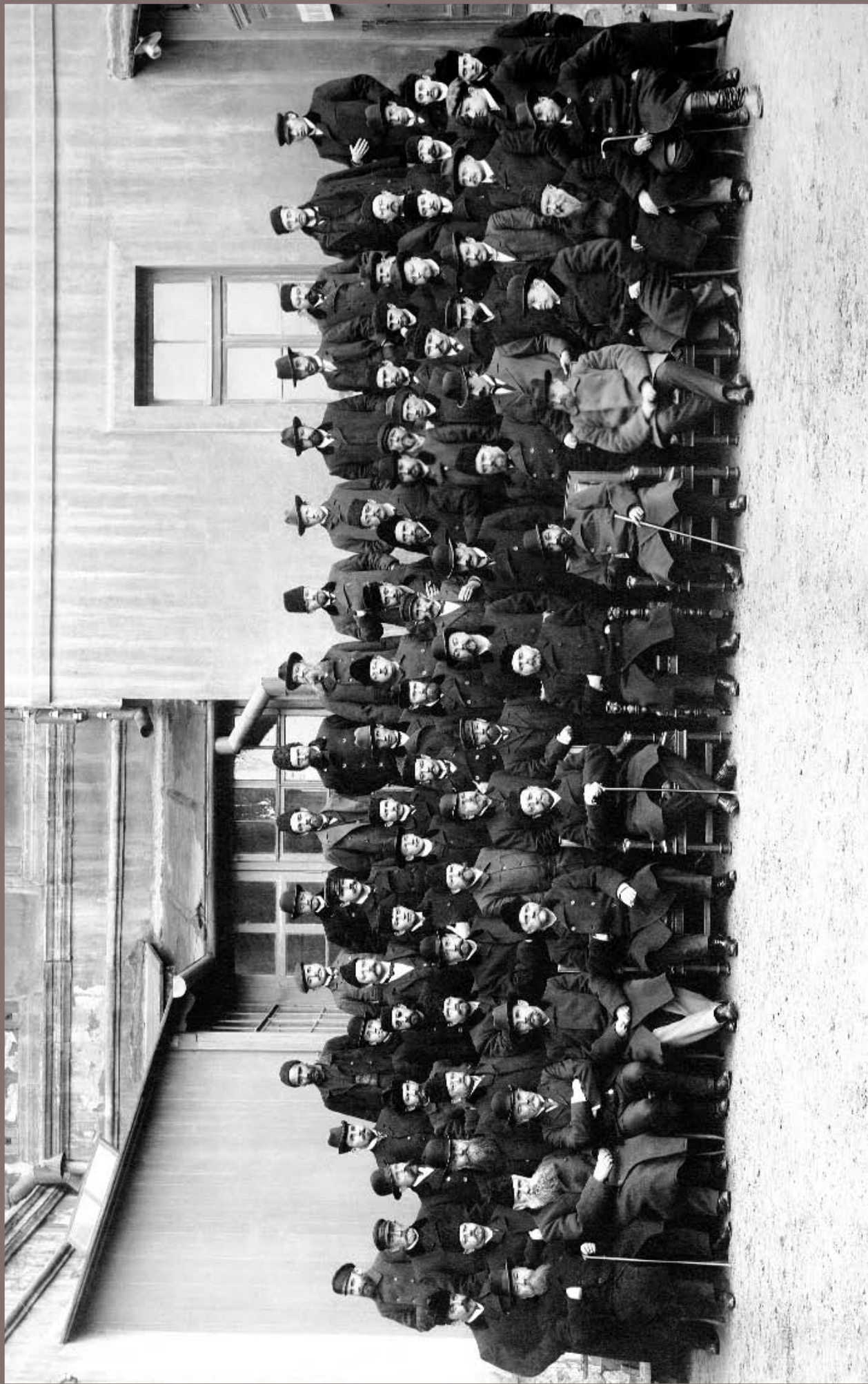
*E.L.Nobel şirkətə çalışan fəhlə və qulluqçular arasında. 1904-cü il
E.L. Nobel with company workers and employees. 1904*

*“Nobel Qardaşları” şirkətinin Bakı şöbəsinin mülhəsibatlığında çalışan qulluqçular. 1904-cü il
Employees from the accounting department of the “Nobel Brothers” Bakı branch. 1904*

*"Nobel Qardaşları" şirkəti gəmiçiliyinin qulluqçuları, 1904-cü il
Employees of the "Nobel Brothers" steamship line, 1904*

*“Nobel Qardaşları” şirkətinin Bakı şöbəsinin baş kontorunda çalışan qulluqçular. 1904-cü il
Employees from the head office of the “Nobel Brothers” Baku branch. 1904*

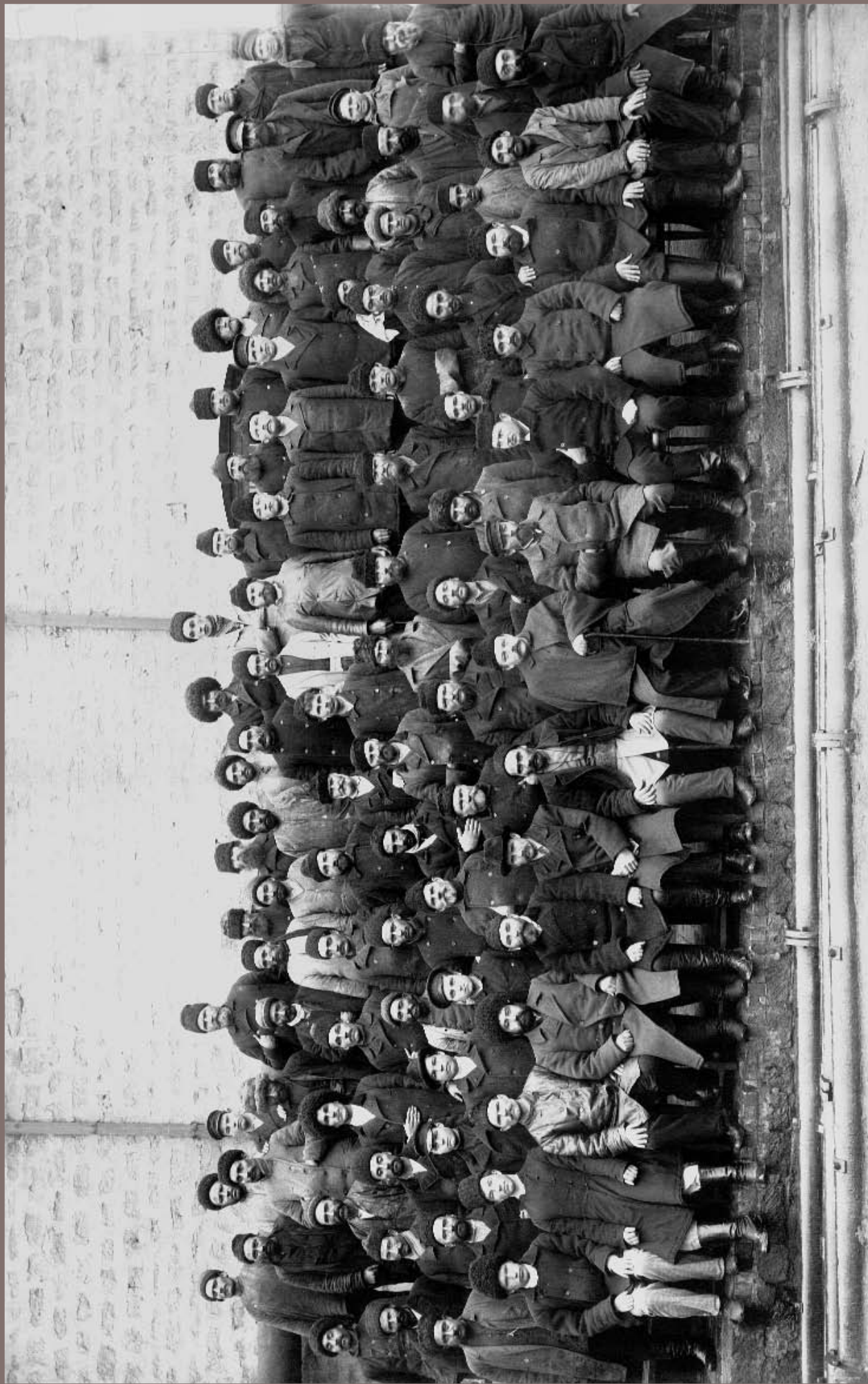
*“Nobel Qardaşları” şirkətinin ağ neft - yağ təmizləyici şöbəsinin fəhlə və qulluqçuları. 1904-cü il
Workers and employees from the “Nobel Brothers” kerosene and oil treatment department. 1904*

*“Nobel Qardaşları” şirkətinin Bakı şöbəsi mexaniki emalatxanasının müdiriyyəti. 1904-cü il
Management of the mechanical workshop of “Nobel Brothers” Baku branch. 1904*

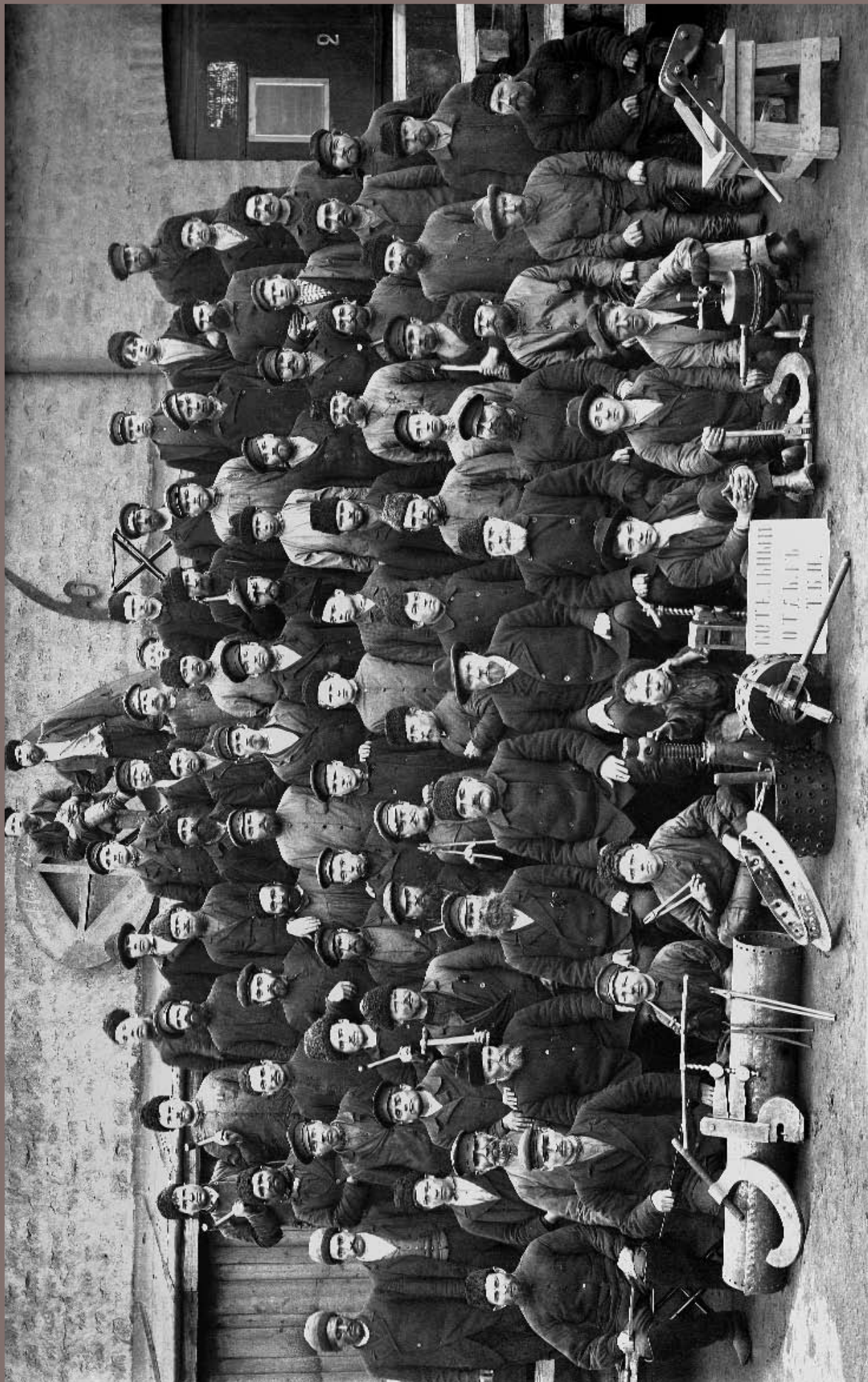
*“Nobel Qardaşları” şirkətinin ağ neft və yağ emalı şöbəsinin fəhlə və qulluqçuları. 1904-cü il
Workers and employees from the “Nobel Brothers” kerosene and oil processing department. 1904*

*“Nobel Qardaşları” şirkətinin maşın şöbəsinin fəhlə və qulluqçuları. 1904-cü il
Workers and employees from the “Nobel Brothers” machinery department. 1904*

*“Nobel Qardaşları” şirkətinin material anbarının fəhlə və qulluqçuları. 1904-cü il
Workers and employees from the “Noble Brothers” supply department. 1904*

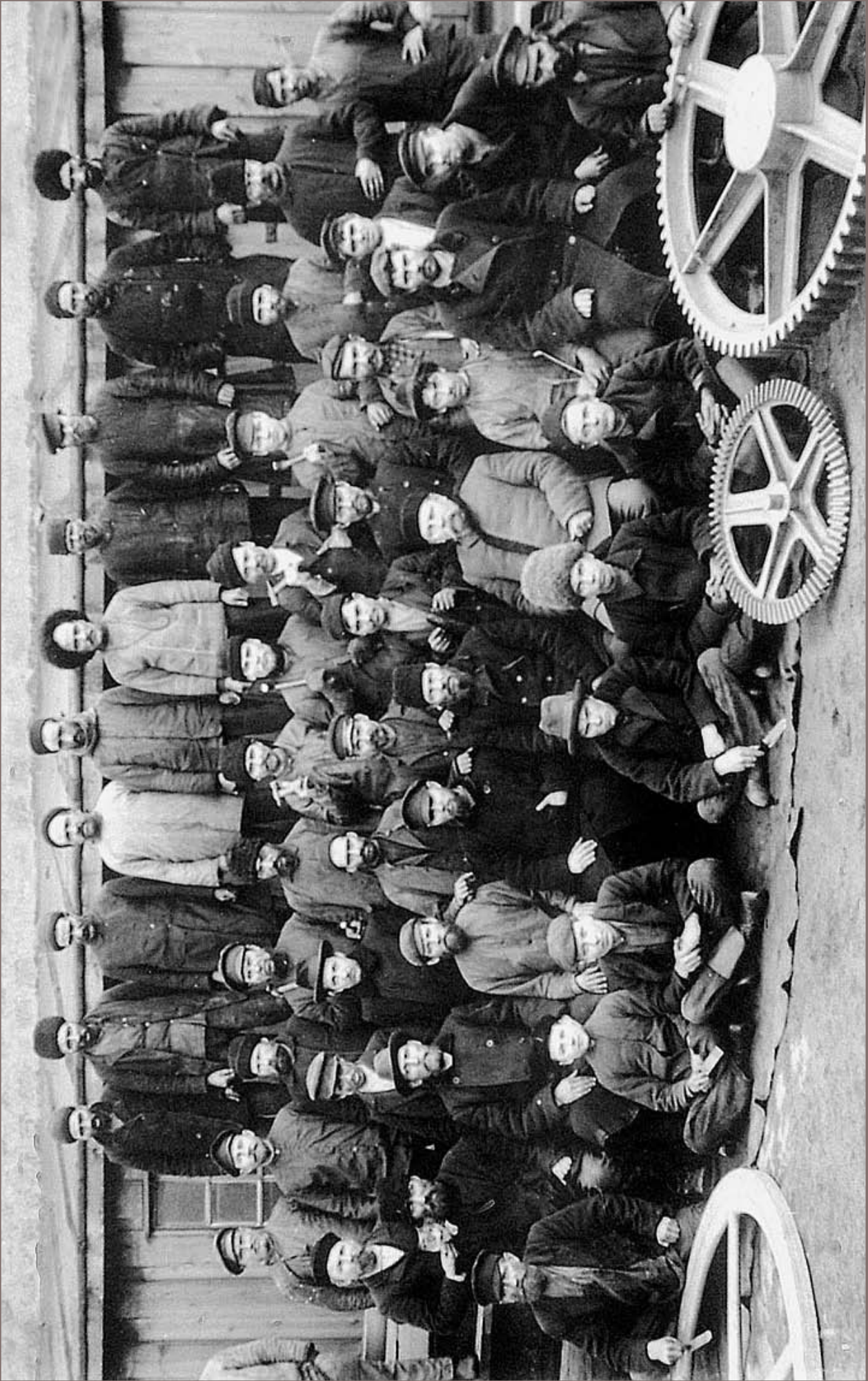
*“Nobel Qardaşları” şirkətinin qazanxanasının fəhlə və qulluqçuları. 1904-cü il
Workers and employees from the “Nobel Brothers” boiler room. 1904*

*“Nobel Qardaşları” şirkətinin tornaçı emalatxanasının fəhlə və qulluqçuları. 1904-cü il
Workers and employees from the “Nobel Brothers” turning shop. 1904*

*“Nobel Qardaşları” şirkətinin modelləşdirmə emalatxanasının işçiləri. 1904-cü il
Workers from the “Nobel Brothers” modelling room. 1904*

*“Nobel Qardaşları” şirkətinin polad-tornaçı emalatxanasının fəhlə və qulluqçuları. 1904-cü il
Workers and employees from the “Nobel Brothers” steel turning workshop. 1904*

*“Nobel Qardaşları” şirkətinin dillərgərlik emalatxanasının fəhlələri. 1904-cü il
Workers from the “Nobel Brothers” carpentry shop. 1904*

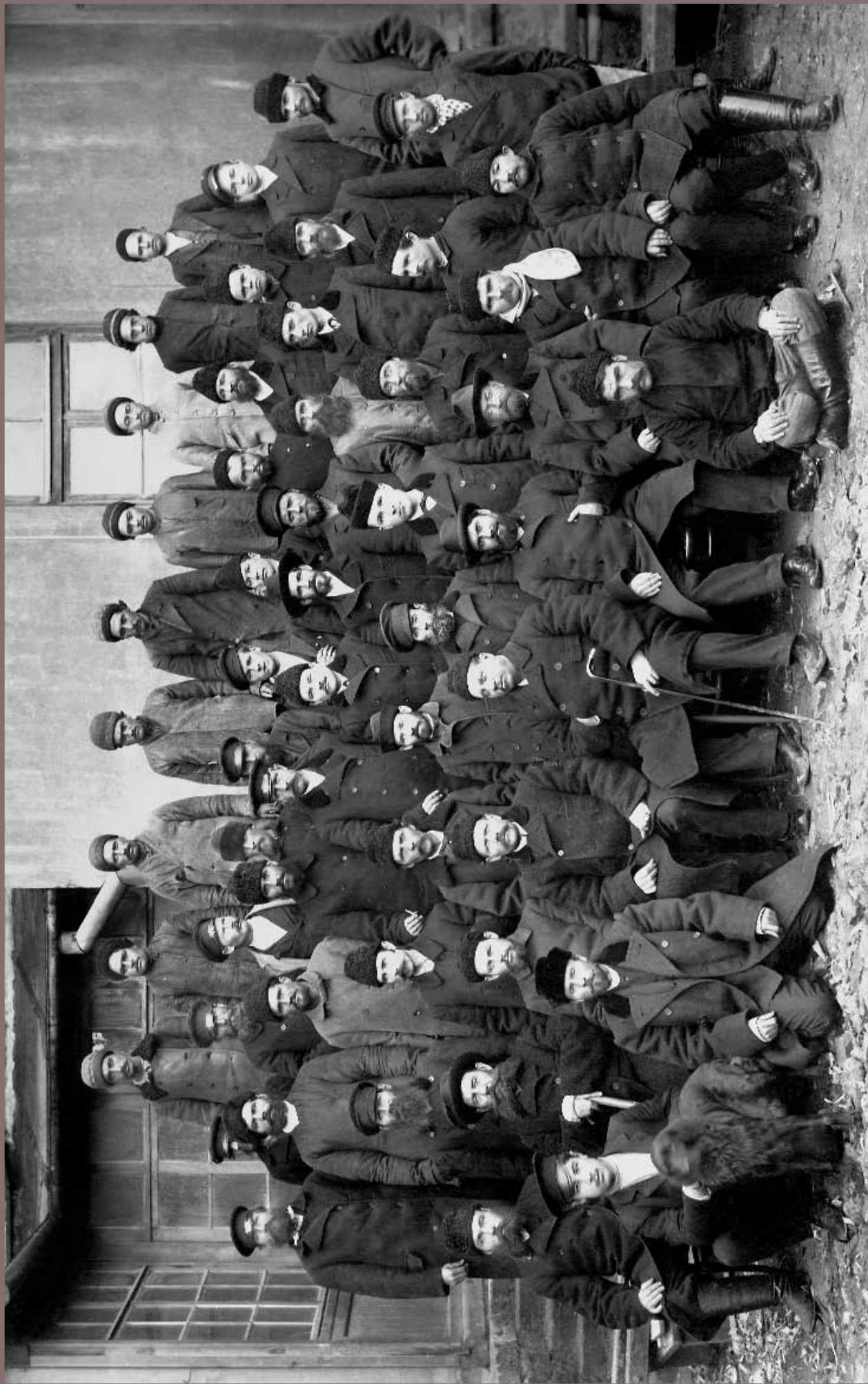

*“Nobel Qardaşları” şirkətinə məxsus dəmirçixananın fəhlələri. 1904-cü il
Workers from the “Nobel Brothers” blacksmith’s shop. 1904*

*“Nobel Qardaşları” şirkətinin rəngsazlıq emalatxanasının fəhlə və qulluqçuları. 1904-cü il
Workers and employees from the “Nobel Brothers” paint shop. 1904*

*“Nobel Qardaşları” şirkətinin zavodların təmiri üzrə şöbəsinin fəhlə və qulluqçuları. 1904-cü il
Workers and employees from the “Nobel Brothers” plant maintenance department. 1904*

*“Nobel Qardaşları” şirkətinin kimya zavodunun fəhlə və qulluqçuları. 1904-cü il
Workers and employees from the “Nobel Brothers” chemical plant. 1904*

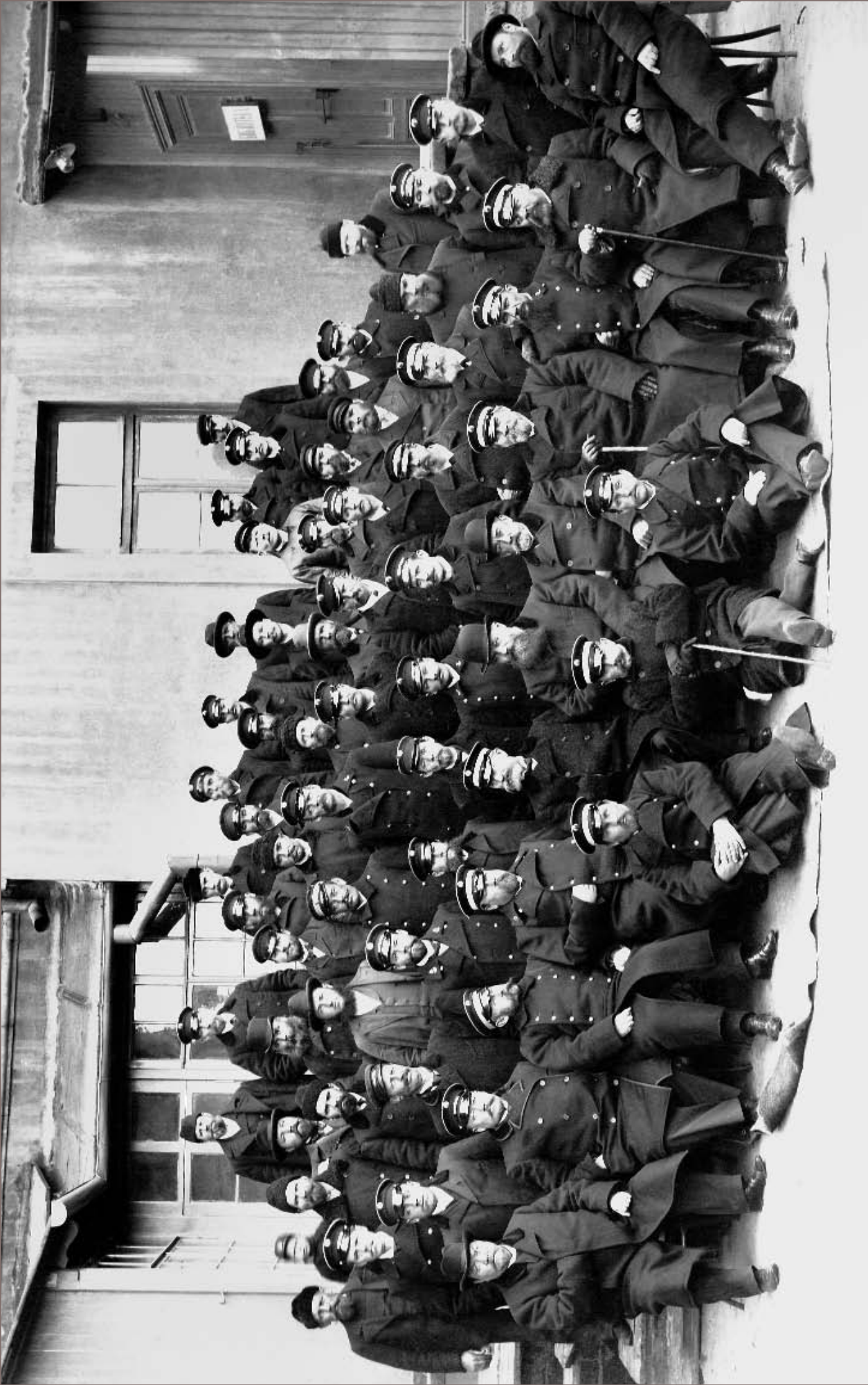
*“Nobel Qardaşları” şirkətinin yaşayış binalarının təmiri şöbəsinin fəhlə və qulluqçuları. 1904-cü il
Workers and employees from the “Nobel Brothers” residential houses repair department. 1904*

*“Nobel Qardaşları” şirkətinin təsərrüfat şöbəsinin işçiləri. 1904-cü il
Workers from the “Nobel Brothers” general service department. 1904*

*“Nobel Qardaşları” şirkətinin elektrik şöbəsinin fəhlə və qulluqçuları. 1904-cü il
Workers and employees from the “Nobel Brothers” electrical department. 1904*

*“Nobel Qardaşları” şirkəti gəmiçiliyinin müdiryyəti. 1904-cü il
Management of the “Nobel Brothers” steamship line. 1904*

*“Nobel Qardaşları” şirkətinin paraffin və viskoz şobəsinin fəhlə və qulluqçuları. 1904-cü il
Workers and employees from the paraffin and viscose department. 1904*

*Stokholm. Nobel mükafatının
təqdim olunma mərasimi. 2008-ci il*

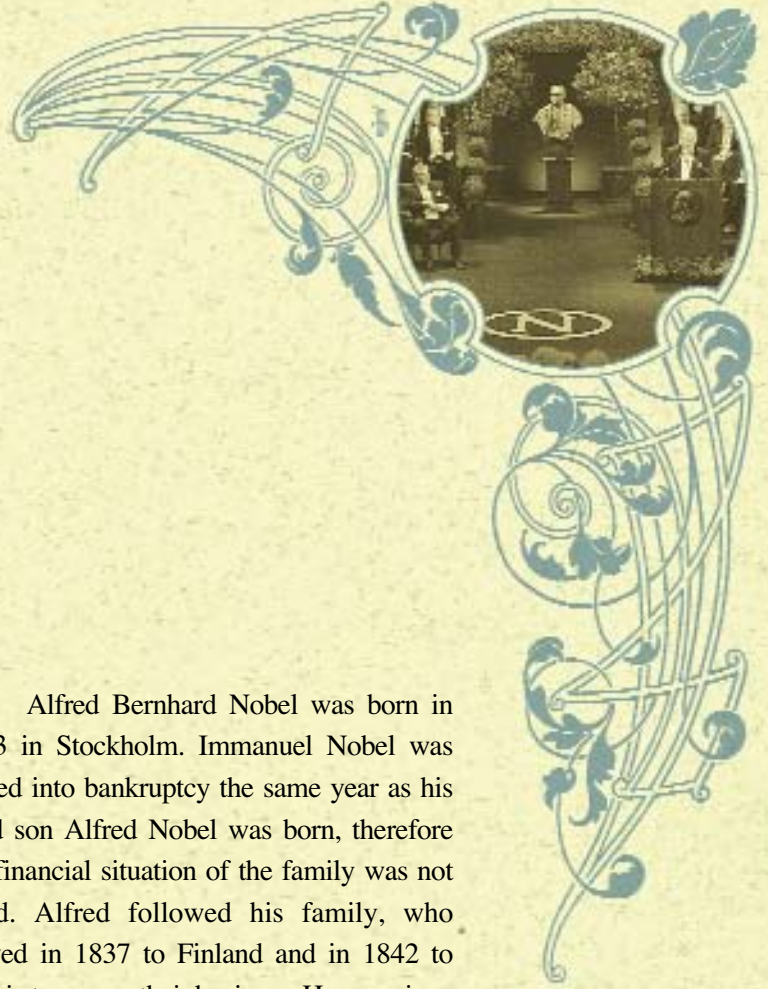
*The Nobel Prize Award Ceremony.
Stockholm. 2008*

Azərbaycan nefti və “Nobel” mükafatı

Azerbaijan oil and the Nobel Prize

Alfred Nobel 1833-cü ildə İsveçin Stokholm şəhərində anadan olmuşdur. İmmanuel Nobel ailəsinin üçüncü oğlu olan Alfred doğulduğu zaman atası iflas etmişdi, ona görə də ailənin maddi vəziyyəti ürəkəcan deyildi. Nobellər ailəsi 1837-ci ildə Finlandiyaya, 1842-ci ildə isə Sankt-Peterburqa daşınaraq özünün uğurlu iqtisadi karyera yoluna qədəm qoyduğu zaman, Alfred də onlarla idi. Uşaq yaşlarından xüsusi müəllimlər tərəfindən ona tərbiyə və təhsil verilirdi. On yeddi yaşına çatanda Alfred Nobel artıq İsveç, rus, fransız, ingilis, alman dillərində sərbəst şəkildə danışır, fizika və kimya elmləri ilə yanaşı, onun mühəndis olmasını istəyən atasının ürəyincə olmasa da, hətta ingilis ədəbiyyatına və şərə də böyük maraq göstərirdi. İmmanuel Nobel oğlu Alfredi kimya mühəndisliyi sahəsində təhsil almaq üçün xaricə göndərir. İki il müddətində o, İsveç, Almaniya, Fransa və ABŞ-da olur. Parisdə olduğu zaman dövrün məşhur kimyaçısı T.J. Pelouzenin laboratoriyasında çalışır və burada güclü partlayıcı hesab olunan nitroqliserinin ixtiraçısı, italyan alimi Askanio Sobrero ilə tanış olur. Alfred Nobel də nitroqliserinlə maraqlanmağa başlayır. A.Nobel nitroqliserinin barıtdan

Alfred Bernhard Nobel was born in 1833 in Stockholm. Immanuel Nobel was forced into bankruptcy the same year as his third son Alfred Nobel was born, therefore the financial situation of the family was not good. Alfred followed his family, who moved in 1837 to Finland and in 1842 to Russia to pursue their business. He was given a first class education by private teachers. By the age of 17, Alfred Nobel was fluent in Swedish, Russian, French, English and German. His primary interests were English literature and poetry as well as in chemistry and physics. Alfred's father, who wanted his sons to join his enterprise as engineers, disliked Alfred's interest in poetry. In order to widen Alfred's horizons his father sent him abroad for further training in chemical engineering. During a two-year period Alfred Nobel visited Sweden, Germany, France and the United States. In Paris he worked in the private laboratory of Professor T.J. Pelouze, a famous chemist. There he met the Italian chemist Ascanio Sobrero who had invented nitro-glycerine, a highly explosive liquid. Alfred Nobel became very interested in nitro-glycerine. Although its explosive power greatly exceeded that of gunpowder,

daha güclü olmasına baxmayaraq, təzyiq və istinin təsiri ilə asanca partladığı üçün praktiki istifadə baxımından əlverişli olmaması qənaətinə gəldi. O, 1852-ci ildə ailəsi tərəfindən Sankt-Peterburqa geri çağırıldıqdan sonra nitroqliserinlə bağlı çalışmalarını burada davam etdirdi. Lakin Krım müharibəsindən sonra Rusiya ordusu üçün silah sifarişi dayandırıldığından onun atası iflas etdi və atası iki oğlu, Alfred və Emil ilə birlikdə öz vətəninə geri döndü. Alfred Nobel 1863-cü ildən etibarən nitroqliserin ilə bağlı çalışmalarını Stokholmda davam etdirdi. Lakin, 1864-cü ildəki çalışmaları zamanı laboratoriyada baş verən partlayış nəticəsində qardaşı Emil və 4 nəfər adam həlak oldu. Bundan sonra Alfred Nobelin şəhər daxilində çalışmalarını qadağan edildiyi üçün o, işlərini Malaren gölü yaxınlığındakı bir yerdə davam etdirdi və nitroqliserinin partlayıcı maddə kimi istifadə yollarını araşdırdı. Araşdırmaların nəticəsində 1864-cü ildə dinamiti kəşf edən Alfred Nobel 1865-ci ildə birinci, 1866-cı ildə isə ikinci fabrikini açdı. A.Nobel araşdırmalarını davam etdirərək 1877-ci ildə "Balistit" adını verdiyi barıt növünü, 1879-cu ildə isə bərabər miqdarda nitroqliserinlə nitrosellüloz qarışığından ibarət olan daha təsirli dumansız barıtı kəşf etdi. Alfred Nobel 1896-cı ildə San-Remoda vəfat etdi. O, geriyə buraxdığı mirasın 33.200.000 kronunu hər il insanlığa xidmət göstərən böyük elmi kəşflərə xərclənməsini vəsiyyət etdi. Bu mükafatlar fizika, kimya, tibb və ya fiziologiya, ədəbiyyat və sülhə xidmət də da-

the liquid would explode in a very unpredictable manner if subjected to heat and pressure, therefore A. Nobel considered it too dangerous to be of any practical use. In 1852 Alfred Nobel was asked to come back to St. Petersburg, where he continued experiments to develop nitro-glycerine. As the Crimean War ended and orders for weapons for the Russian army stopped, Immanuel Nobel was again forced into bankruptcy. Immanuel and two of his sons, Alfred and Emil, returned to Stockholm. After his return to Sweden in 1863, Alfred Nobel continued his work with nitro-glycerine. But as a result of an explosion in his laboratory in 1864, his brother Emil and four others were killed. The authorities forbade further experimentation with nitro-glycerine within the Stockholm city limits and Alfred Nobel had to move his experimentation onto a barge anchored on Lake Mälaren, where he performed experiments to develop nitro-glycerine as a commercially and technically useful explosive. Alfred Nobel invented dynamite in 1864 and opened his first factory in 1865 and a second factory in 1866. A. Nobel continued his research and in 1877 he invented a new gunpowder, which he called "Balistit". In 1879 he discovered that the mixture of equal amounts of nitro-glycerine and nitro-cellulose gave a more powerful explosive without smoke. Alfred Nobel died in 1896 in San Remo. Nobel left much of his wealth, namely 33,200,000 krone, for the

xil olmaqla, ümumilikdə beş sahəni əhatə edəcəkdir. Əvvəllər Nobelin bu vəsiyyəti böyük mübahisə doğursa da, İsveç hökumətinin 1900-cü ildə qurduğu Nobel Cəmiyyətinin xətti ilə mükafatlar hər il müntəzəm olaraq verilməyə başlandı. 1968-ci ildə İsveç bankı Alfred Nobelin şərəfinə iqtisadi sahədə də "Nobel mükafatı" təsis etdi. Nobel mükafatları hər il Alfred Nobelin vəfat etdiyi gündə - 10 dekabr tarixində verilir. Dünyanın ən nüfuzlu mükafatı hesab olunan Nobel mükafatının əsas hissəsini Alfred Nobelin varidatı təşkil etsə də, mükafata sərf olunan vəsaitdə Bakı neftindən əldə olunan gəlirin də müəyyən rolu var (ilk fondun təxminən 10% - "Branobel şirkətinin payına düşür). İlk "Nobel mükafatı" fizika sahəsində Almaniyalı Vilhelm Konrad Rentgenə təqdim olundu.

31 mart 1889-cu il tarixində Sankt-Peterburq şəhərində İmperator adına Rusiya Texniki Cəmiyyətinin Lüdviq Nobelin vəfatının ildönümündə keçirilmiş ümumi iclasında qərar verildi ki, ölkəmizin inkişafına xidmət göstərmiş bu insanın dürüst, ağıllı və enerji dolu həyatını yaddaşlarda xoş xatirə kimi həkk etmək üçün bütün lazımı səylər göstərsin. Bu məqsədlə metallurgiya və neft sənayesi (bütünlükdə bu sahə və ya onun hər hansı bir hissəsi) sahələrində ən yaxşı iş və tədqiqatlar, habelə bu sahələrdə (ələlxüsus Rusiyanın inkişafı naminə praktiki tətbiq baxımından dəyərli olan) istehsalat texnikasının təkmilləşdirilməsi və ixtiralara görə Lüdviq Nobelin adına mükafat təsis

establishment of a prize to be paid every year for major scientific inventions conferring the greatest benefit on mankind. These prizes were to cover five areas including physics, chemistry, physiology or medicine, literature and peace. Though Nobel's will caused a lot of disputes, the Swedish government started giving regular annual awards through the Nobel Foundation established in 1900. An additional award, the Nobel Prize for Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel, was established in 1968 by the Bank of Sweden. The Nobel Prizes are presented at an annual Awards Ceremony on 10th December, the anniversary of Nobel's death. Though the main part of the most prestigious prize in the world – the Nobel Prize - is paid from Alfred Nobel's wealth, the profit made from Baku oil also plays a certain role in the amount spent on this prize (circa 10 per cent of the initial fund comes from Branobel). The first Nobel Prize in Physics was awarded to the German scientist Wilhelm Conrad Roentgen.

It was decided at a general meeting of the Imperial Russian Technical Society, held in St. Petersburg on 31st March 1889, the anniversary of Ludvig Nobel's death, to do everything possible "to ensure that this man's honourable, clever and energetic working life was fittingly honoured for the benefit of our homeland". With this goal in mind the Ludvig Nobel prize was inaugurated "for the best work or piece of research on metallurgy or the oil industry (in

edildi. Bu mükafat 1917-ci ilə kimi Rusiya mühəndis cəmiyyətində ən nüfuzlu mükafatlardan biri olaraq qaldı.

1904-cü ildə isə Bakıda Emanuel Nobelin adını daşıyan mükafat da təsis edildi. 1.000 qızıl rubl həcmində olan bu mükafat neftçixarma sənayesində ən yaxşı işlər və kəşflər üçün təqdim edilirdi.

1909-cu ildə Bakı neft-kimyaçısı V.F.Gerr (1845-1940) "Bakı neftinin fraksiyalarını 500-dən 1600 C- cən, xüsusi çəkisi 1,4-lü azot turşusu ilə oksidləşdirməklə oksalat turşusu sıralarından olan ikisəslı yağlı turşuların alınması" elmi işinə görə "Emanuel" mükafatının (E.Nobel adına Bakı mükafatı) ilk laureatı oldu.

1911-ci ildə Moskva Universitetinin professoru A.M.Nestyukov və onun assistenti K.L.Malyarov "Neftin doymamış karbohidrogenlərinin formalinlə buxarlanması ilə maye məhsullarının alınması və xassələri barədə" elmi işinə görə "Emanuel" mükafatının ikinci laureatı oldular.

1914-cü ildə dağ-mədən mühəndisi S.Q. İsakov "Əl ilə idarə olunan dartaylama barabanı və jelonkanın dartaylama çarxına dartılmasını alan alət" elmi-konstruktor işinə görə "Emanuel" mükafatının üçüncü - sonuncu laureatı olmuşdur.

general or in one particular field) or for any outstanding invention or technical advance in these spheres, with particular emphasis on its practical use for the further development of Russia". Up until 1917, this prize was one of the most prestigious awards in Russia's engineering community.

A prize named after Emanuel Nobel was established in 1904 in Baku. This prize, worth 1,000 gold roubles, was awarded for the best work or inventions in the oil industry.

In 1909 the Baku petro-chemist Victor Herr (1845-1940) became the first laureate of the E. Nobel Prize for his work "Obtaining dibasic fatty acids (oxalate acids) by oxidation of Baku oil fractions with nitric acids, 500-1600C (SG 1.4)"

In 1911 the Moscow University Professor A.M. Nestyukov and his assistant K.L. Malyarov became the second laureates of the "Emanuel Nobel" Prize for their scientific work on the "Recovery of liquid products by vaporising unsaturated hydrocarbons with formalin and their parameters".

In 1914, the mining engineer S.G. Isaakov became the third and last laureate of the "Emanuel Nobel" Prize for his design of a "Manually-operated hoist drum and tool for winding the bailer to hoist the drum".

Azərbaycan muzeyləri və şəxsi kolleksiyalarda saxlanılan Nobellər ailəsinə məxsus əşyalar

The Nobels' belongings in Azerbaijani museums and private collections

“Nobel Qardaşları” şirkəti tərəfindən milyard pud həcmində neftin hasil edilməsi şərəfinə hazırlanmış bürünc lövhə. 1879-1906. Azərbaycan Milli Tarix Muzeyi

Bronze plate prepared to commemorate Nobel Brothers producing a billion poods of oil. 1879 – 1906. Azerbaijan National History Museum

“Nobel Qardaşları” şirkəti tərəfindən milyard pud həcmində neftin hasil edilməsi şərəfinə hazırlanmış gümüş lövhə. 1879-1906. Azərbaycan Milli Tarix Muzeyi

Silver plate prepared to commemorate Nobel Brothers producing a billion poods of oil. 1879 – 1906. Azerbaijan National History Museum

İstirahət gəzintisi zamanı istifadə olunan dəri çanta. Çantanın içində dəmir çaynik və spirtlə işləyən odluq var. Bakı Nobel İrsi Fondu – Nobel muzeyi

A leather suitcase for use on picnics. The suitcase contains a metal teapot and a spirit torch. Baku Nobel Heritage Fund – Nobel Museum

Josef Frajedən gümüş samovar. Bu samovar Nobellər ailəsinin evində saxlanılırdı. Bakı Nobel İrsi Fondu – Nobel muzeyi

A silver samovar from Josef Fraget which stood in the house of the family Nobel. Baku Nobel Heritage Fund – Nobel Museum

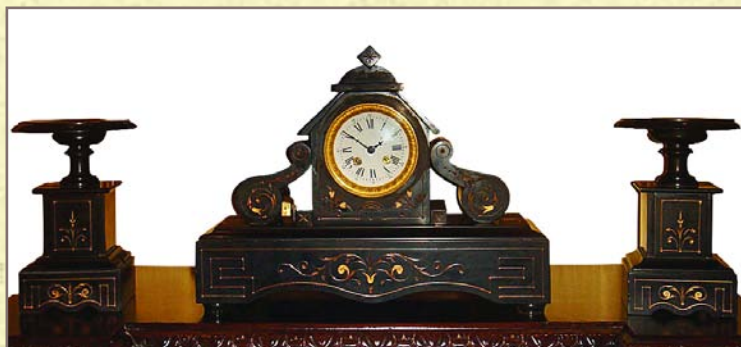
*“Nobel Qardaşları” şirkətinə məxsus
Kuznetsov möhürlü boşqab.
Azərbaycan Milli Tarix Muzeyi*

*A dish with the Kuznetsov seal belonging to
the Nobel brothers
Azerbaijan National History Museum*

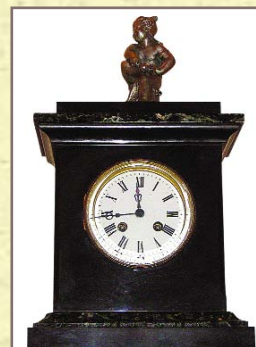
*“Nobel Qardaşları” şirkətində çalışan
fəhlələrə məvacibi verilməsi üçün dəmir
mücrü. Azərbaycan Milli Tarix Muzeyi*

*An iron casket used to hold the wages of
Nobel Brothers staff.
Azerbaijan National History Museum*

*Şamdanlı saat.
Bakı Nobel İrsi Fondu - Nobel muzeyi*

*A clock with candlesticks.
Baku Nobel Heritage Fund – Nobel Museum*

*Nobellər ailəsinə məxsus stoliüstü saat.
Bakı Nobel İrsi Fondu - Nobel muzeyi*

*A desktop clock belonging to
the Nobel family. Baku Nobel Heritage
Fund – Nobel Museum*

*Nobellər ailəsinə məxsus sandıq. Bu sandıq
faytonun qabaq hissəsində yerləşirdi.
Bakı Nobel İrsi Fondu - Nobel muzeyi*

*Chest belonging to the family Nobel which
was kept in the front of a phaeton.
Baku Nobel Heritage Fund – Nobel Museum*

*Nobel qardaşlarına məxsus fayton.
Şahid Həbibullayevin şəxsi kolleksiyasından*

*A phaeton owned by the Nobel brothers.
Shahid Habibullayev's private collection*